INOCENTUL

Gabriele D'Annunzio

Univers

GABRIÈLE D'ANNUNZIO

•

INOCENTUL

Coperta de Mircea Dumitrescu

Gabriele D'Annunzio
L'Innocente

1940 Arnoldo Mondadori Editore
S. p. A., Milano

Gabriele D'Annunzio

INOCENTUL

Traducere de Adriana Lăzărescu
Prefață de George Lăzărescu

București, 1983
EDITURA UNIVERS

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : V. E. UNGUREANU

Bun de tipar : 19.07.1983.
Coli tipar : 16,50.

Tiparul executat sub cd. 5 128/1983, la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU.
str. Eliberării nr. 63.

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie fabricată
la I.C.H. PALAS Constanţa

PREFAȚĂ

Contemporan cu o epocă efervescentă în curente literare și artistice de impresionantă intensitate, ca și de experiențe încercate în maniere cît mai originale și spectaculoase, Gabriele D'Annunzio, poet, prozator și dramaturg italian dintre cei mai fecunzi — patruzeci și opt ar fi în total operele sale — a trăit între 1863 (an în care s-a născut la Pescara ca fiu al lui Francesco Paolo D'Annunzio și al Luisei De Benedictis) și 1938 (an în care, drept recunoaștere a meritelor și operozității lui, a fost numit Președinte al Academiei Italiene).

Viața sa a fost o sinteză a experiențelor acestei perioade în care atît frămîntările sociale din întreaga Europă cît și afirmarea categorică a unor conștiințe care își cereau eliberarea de orice constrîngere, și-au manifestat vitalitatea din plin.

Pentru a face față exigențelor interne, impuse de o situație economică anacronică, Italia, unificată de curînd, în 1870, cu capitala la Roma, începe să întrețină relații multiple cu cele mai diverse state, și în aceste condiții, cultura, deși multă vreme credincioasă tradițiilor proprii, acumulează, prin contacte directe sau indirecte, noi valori și virtuți, indispensabile pentru încadrarea ei în noua mentalitate și concepție de viață a lumii.

Politica dusă de această țară în interior ca și în exterior, are un rol covîrșitor, și cuprinde faze de o capitală importanță pentru destinul ei viitor. Mai întîi monarhie, confruntată cu o puternică mișcare marxistă ce culminează în 1892 cu întemeierea Partidului Socialist Italian, și apoi, la rîndul lui, acest eveniment, copleșit prin dictatură de formarea noului Partid Naționalist Italian, mussolinist, din 1910, care hotărăște intrarea Italiei în primul război mondial și apoi în cel de al doilea, cu niște consecințe umane, economice și morale binecunoscute din literatura timpului, și devenită în sfîrșit Republică la 2 iunie 1946, Italia a cunoscut deci momente hotărîtoare care s-au răsfrînt puternic în toate fibrele ei naționale.

În toată această perioadă tumultuoasă, cultura, reprezentată prin verism, decadentism, realism și neorealism, în proză, și *scapigliatura*, crepuscularism, simbolism, futurism etc., a mers treptat, mînă în mînă, cu manifestările și mișcările de acest fel din întreaga Europă, într-un suflu susținut, solidar, frenetic.

Cînd D'Annunzio, în 1901, a compus canțona *In morte di Giuseppe Verdi*, Carducci, maestru venerat al literaturii italiene din perioada ei de maturitate, impresionat, i-a telegrafiat aceste cuvinte: *„salute e gloria pura italiana sul tuo cammino"* („urări sincere și glorie neîntinată italiană pentru viitorul tău"), care conțineau o consacrare decisivă pentru tînărul poet și scriitor, devenit ceva mai tîrziu într-adevăr, una din gloriile italiene.

De la Carducci, D'Annunzio și-a însușit mult meșteșug și inspirație de sevă antică, clasică, viguroasă, și chiar și o doză de sensualism. Antonio Bruers, unul din criticii timpului, i-a cuprins pe amîndoi într-o formulă foarte fericită și binevenită: „Carducci a fost un păgîn al Romei republicane și a perioadei grecești presocratice; D'Annunzio a fost un păgîn al Romei imperiale și grecești a decadenței. În cel dintîi găsești limpezimea lui Homer și Horațiu, în al doilea, întreg aparatul oriental, scenariul mistic și voluptatea imaginii lui Ovidiu, ca și a perioadei alexandrine."

Contradictorii au fost apoi părerile despre sinceritatea caracterului și deci a artei poetice a eroului nostru. Pentru exhibiționismul comportării lui — aventuri galante, fast exagerat, chiar și pentru o perioadă în care acesta era la modă, acțiuni de o temeritate unică, diversitate mirifică în genurile abordate (romane, nuvele, poeme, madrigale, ditirambi, laude, piese de teatru, „mistere") — libertinajul rafinat, egotismul, existența trăită intens și patetic, a fost etichetat drept histrion; în schimb, nu puțini au fost criticii care l-au cotat la nivelul maxim de artist, de poet, și în cele din urmă de patriot înnăscut, cu virtuți realmente eroice; apărut într-o perioadă în care Italia avea imperioasă nevoie de o reafirmare onorabilă, pe plan militar, acest *furor* eroic l-a caracterizat pe D'Annunzio, de fapt, în tot timpul vieții, în cele mai extravagante posturi, dar mai ales în momentele supreme, desigur ale primului război mondial, cînd el și-a demonstrat întregul crez artistic, poetic, într-o luptă pe frontul real al confruntărilor celor mai riscante, deoarece el nu era numai poetul unor acțiuni rostite în cuvinte și apeluri

înflăcărate, ci al acțiunii concrete, militare, duse pînă la riscul extrem ; ceea ce cînta, trebuia să se realizeze.

Adept înflăcărat al intervenționismului în primul război mondial, pentru „prestigiul" Italiei, el a participat direct la conflagrație : în februarie 1918, atacă portul dalmațian Buccari-Bakar, de lîngă Fiume, prin acțiunea denumită de el *«la beffa di Buccari»* (încercarea riscantă de la Buccari) ; în august, din avion, lansează manifeste deasupra Vienei, în decembrie, ocupă cu un grup de militari fideli orașul Fiume, dar numai pentru trei luni etc. ; acestor fapte de arme li se adaugă desigur numeroasele poeme dedicate Vieții, Cerului, Mării, Pămîntului și eroilor *(Laus Vitae, Laudi del cielo, del mare, della terra e degli eroi)*, morții și gloriei *(Canti della morte e della gloria)*, faptelor de vitejie de dincolo de mare *(Canzoni delle gesta d'Oltremare)*, și chiar evocării gloriei antice *(Canti della guerra latina)*, iar pentru ocuparea Abisiniei, fidel adept al aceluiași ideal al preamăririi imperiului roman, culegerea în proză, cu titlul latin *Te stăpînesc, Africa (Teneo te, Africa)*.

Încă de tînăr încearcă o participare la viața politică (1899—1910) și este mai întîi deputat de dreapta și apoi, pentru o foarte scurtă perioadă, deputat de extrema stîngă ; între timp, din martie 1898, se transferă la Settignano, lîngă Florența, în vila Capponcina, și publică, într-un spațiu de timp surprinzător, alte numeroase opere : piesele *Francesca da Rimini, La figlia di Jorio, La Nave* etc., *Novelle della Pescara*, romanele *Il Fuoco, Più che l'amore, Forse che sì forse che no (Francesca da Rimini, Fata lui Jorio, Corabia, Nuvelele Pescarei, Focul, Mai mult decît iubirea, Poate că da, poate că nu)*.

Viața mult prea costisitoare, de „principe renascentist", opulența ostentată cu un fast în care s-a complăcut continuu l-au constrîns apoi, din cauza datoriilor contractate către statul italian, să părăsească Italia, din 1910, și să se exileze voit în Franța, unde cu timpul cunoaște un adevărat triumf. I-au fost prieteni Claude Debussy, Anatole France, Maurice Barrès și alții, și a scris, în franceză, alte piese : *La Pisanelle, Le martyre de Saint Sébastien*, pe muzică de Debussy, *La Chevrefeuille* etc. Refuză „din dragoste pentru libertate" catedra de literatură italiană de la Bologna, ținută mulți ani de Carducci și Pascoli, după care, în timpul războiului, în mai 1915, revine în Italia.

Locul ales, după tumultul războiului, la care a luat parte trup și suflet, este Villa Cargnacco pe țărmul lacului Garda, numită de el *il Vittoriale degli Italiani*, unde își scrie ultimele opere autobiografice, și mai ales *Cento e cento e cento pagine del libro segreto di Gabriele D'Annunzio tentato di morire (O sută și o sută și o sută de pagini din cartea de taină a lui G. D'Annunzio spre sfîrșitul vieții).*

O cultură eclectică, antică și modernă, i-a permis să abordeze în multiplele sale opere, temele cele mai diverse, de la cele ale clasicilor epicureici pînă la cele ale renașterii și verismului italian, ale naturalismului francez, ale romancierilor ruși ; Nietzsche i-a fost model hotărîtor în nenumărate momente ale vieții.

A fost un liric sensual, intelectual, născut pentru o viziune estetică autentică, un artist care se complace în specularea Frumosului pur și a Bunătății de tip dostoievskian și tolstoian, dar și în concepția supraomului nietzscheian. El a mistificat continuu lumea burgheză din jur, socotind-o pasivă și inertă pentru faptele mari, încît ajunge a fi el însuși un erou potențial, pentru o Italie văzută prin prisma unui concept ideal, personificat în același timp într-o ființă cu atribute sensuale, mitice, păgîne și creștine, din care nu exclude misterul fabulos, torbid, tumultuos, ca și măreţiile imperiale, dominatoare.

Voluptatea puterii, manifestată în toate sensurile, cu toate simțurile, l-a dominat pînă tîrziu și l-a făcut protagonistul celor mai fantasmagorice acte capricioase. Această voluptate s-a concretizat desigur și într-o izolare intenționată de vulg, de mase și de preocupările lor, ca și într-un amoralism „dincolo de bine și de rău", într-un individualism aristocratic, cu o ideologie antidemocratică, străină total de fermentul unor lupte de clasă de neconceput pentru el.

Apropierea lui de mase a fost aceea a unui investigator naturalist al instinctelor și comportărilor ancestrale, elementare *(Novelle della Pescara) (Nuvelele Pescarei)* din care și-a extras aceeași voluptate pentru revelarea unei naturi necunoscute de nimeni.

Originar din Abruzzo, o regiune a Italiei care este prin excelență moștenitoarea unei mentalități arhaice, puternic legată de o natură sălbatică, a fost impregnat de un misticism profund, optim pretext de speculație estetică, deoarece în el însuși afla

o sursă de inspirație permanentă, corespunzătoare viciului multiform, obsedant, identic cu euforia sensuală în care s-a complăcut total ; imaginile sale, în majoritatea lor de rezonanță și de factură mitologică, se suprapun pe materia brută, carnală, palpabilă, vibrantă, violentă, a oricărui element din natură, care respiră, uman sau bestial, o vitalitate exuberantă.

Panismul lui despre care s-a vorbit mult este dinamic, infinit. D'Annunzio îl adoră pe zeul naturii pentru ceea ce este etern în el, misterios, grandios ; o cunoaștere avidă a sensului naturii, a tainelor ei adînci, impenetrabile pentru alții, socotită ca ființă difuză, cu o încărcătură de vitalitate și de energii proprii, îl face să se concentreze asupra ei cu toate simțurile, pentru o compenetrație viguroasă, fără limite, nu lipsită de religiozitate : „toate florile acelea și aromele lor, infinita luminozitate nemișcată a aerului, și toată efuziunea primăverii, mi-au dat o spaimă care a crescut, a crescut, devenind un fel de teamă panică, o teamă instinctivă și oarbă, căreia rațiunea nu i s-a mai putut opune".

Depășește astfel cu mult viziunea leopardiană, ca și romantismul ei restrîns la secolul XIX, din care reiese că natura, pe cît de familiară, este totuși o mamă vitregă, distantă, respingătoare, malefică ; pentru D'Annunzio, „păgînul", aceeași natură este, dimpotrivă, plină de atracții, de seducții, la pîndă mereu pentru a-l cuceri pe om și a-l prinde în vraja ei, magică, mitologică, posesivă, pentru a-i insufla noi senzații, noi esențe, fie chiar impudice, licențioase.

D'Annunzio este, pentru aceasta, un italic autentic, în care vibrează încă viu antichitatea frenetică, furibundă, implacabilă, impulsivă, dionisiacă, a peninsulei.

Realitatea contemporană l-a interesat atît cît a putut fi prelucrată plastic, metaforic, conform unei viziuni primordiale ; cultura multiplă și influențele ei i-au completat desigur formația pînă la o rafinare modernă, conformă epocii și noilor ei curente de emancipare multiformă. El s-a adaptat ușor acesteia, deoarece a fost sensibil la orice inovație congenială, aptă a-i întreține pathosul originar ; nu întîmplătoare a fost, așadar, corespondența virtuală cu un Tolstoi și cu un Dostoievski, scriitori pe cît de telurici pe atît de mistici și de subtili în sesizarea celor mai fine fibre ale naturii umane, simple sau complexe, și nici afinitatea cu Nietzsche și Wagner, prototipuri ale unei morale în

care supraomul s-a manifestat sub toate ipostazele, pentru creaturi cu „o viață inimitabilă" ; și tot astfel înrudirea spirituală și artistică cu un Debussy care a completat cu muzica sa morbiditatea piesei *Le martyre de Saint Sébastien (Martiriul Sfîntului Sebastian)*, personaj păgîn și creștin, mai mult Adonis, interpretat pe scenă de o balerină, celebra Ida Rubinstein.

Posesor al unei „multanimități" prodigioase și al unei arte savante, gustul sensual pentru cuvînt, simțit pentru sunetul și culoarea sa, trăsătură aulică în tradiția limbii literare italiene, fără a ține seama de o semnificație intelectuală și ponderea sa morală, recurgerea la un vocabular trecut printr-un filtru ultrasensibil, excesul retoric de imagini cît mai fascinante, străine prozei ca și realității strict cotidiene, emfaza, prețiozismul mirific al retorismului compozit baroc, îl fac maestrul suprem al unui estetism de pură esență decadentă.

Viața sa de estet și poliedrică personalitate, susținută de o robustețe primară, ca și de un egocentrism acut, îl fac reprezentantul unei mișcări culturale care, în primii ani ai secolului nostru, s-a bucurat de o cvasi apoteoză.

Romanul *Inocentul* a fost scris în localitatea Francavilla al Mare, în trei luni, aprilie-iulie, 1891, și este expresia unei confesiuni palpitante, rod al unui examen de conștiință din care rezultă un caz demn de atenția unui psihiatru rafinat și lucid, psihanalist apt de a capta stări sufletești și etice de cea mai crudă intensitate.

Tullio Hermil, un alter-ego d'annunzian, prototip al unei societăți mondene, gaudente prin excelență, pluricunoscător al senzațiilor erotice dintre cele mai rafinate, a ucis cu premeditate și dintr-o aversiune instinctuală pe pruncul abia născut, rod al unei aventuri săvîrșite într-o clipă de rătăcire a soției sale, Giuliana, ființă castă, ultrasensibilă, tolerantă pînă la renunțarea totală la propria ei personalitate, victimă, în cele din urmă a capriciului extrem, suprem, vindicativ, al soțului.

Împrejurările retrospective care l-au condus pe Tullio la uciderea micului bastard, inocent pentru simpla și fortuita lui apariție în viața celor doi soți, sînt analizate minuțios, cu o franchețe totală, surprinzătoare, dar rece, obiectivă, cinică, a protagonistului care intenționează să-și ispășească astfel delictul.

El își permite să ignore legile relațiilor umane adevărate, ale societății din jur, încrezător în „superioritatea naturii sale"

care l-a împins la făurirea unui vis estetic în dauna măreției morale. Dezintoxicat de luxuria escapadelor erotice multiple, Hermil se concentrează cu pasiune demonică asupra vendetei care-l va duce la eliminarea micului intrus, atît pentru motivul de a triumfa asupra rivalului, cît și pentru a putea, după acest act funest, să restabilească un acord cu propria-i soție, conștient de culpabilitatea distrugerii unei conviețuiri conjugale ideale: „eram convins că salvarea stă în moartea fiului... amîndoi ne-am fi simțit purificați și demni unul în fața celuilalt, după o ispășire atît de lungă și de dureroasă. Și eu aș vrea să-i șterg acum din suflet chiar și umbra amintirii; aș vrea să-i dau uitarea definitivă, prin iubire. Orice altă iubire omenească ar părea neînsemnată în comparație cu a noastră, după această mare dovadă."

Întocmai ca majoritatea personajelor d'annunziene, duplicitatea caracterelor, ambiguitatea, sînt și aici atribuite ambilor protagoniști: Hermil, acuzînd o „hipertrofie a unor centri cerebrali", poate fi în același timp abject și candid, pătimaș și calculat, rece, iar Giuliana, o soție îndrăgostită profund, tandră, dar și o adulteră malițioasă, care ajunge pînă la a accepta tacit, ca o adevărată complice, actul inuman al soțului pentru îndepărtarea unei creaturi care le-ar fi împiedicat amîndorura o conciliere definitivă.

Îndurarea, indulgența, caritatea, înțelegerea, cedarea, i-au fost străine multă vreme unui intelectual cu Tulio Hermil; durerea, în schimb, sub toate formele, domină întreaga acțiune a romanului: „cred că aș putea găsi numai în durere demnitatea mea: omul căruia îi este dat să sufere mai mult decît alții, este *demn* să sufere mai mult decît alții"; durerea incompatibilității a două ființe, aparent identice în structura lor spirituală și temperamentală, durerea acceptării inconștiente a supremației nefaste a simțurilor, și aceea a incomunicabilității familiale, sfîrșite prin sacrificarea unei creaturi inocente. „*Inocentul* s-a născut sub semnul Durerii — îi declara D'Annunzio traducătorului său în limba franceză, Georges Herelle, la 14 noiembrie 1892 — din Durere i-a adus lumină și revelație."

Să nu mire faptul, așadar, că mulți cititori vor rămîne cu impresiile din paginile în care, întocmai ca în scriitorii ruși, se exaltă bunătatea, iertarea, spiritul evanghelic, omenia, răbdarea, modestia, virtuți, în sfîrșit, ale unei etici tradiționale. D'Annunzio însuși a mărturisit aceluiași Herelle că sursa inspi-

rației sale au fost cei doi scriitori Tolstoi și Dostoievski, dar tot de la ei rezultă și morala că însăși caritatea neînsoțită de inteligență este sterilă, inumană.

Confesiunea adresată soției, Giuliana, în asemenea momente sublime, redă întocmai acest adevăr, revelat ca atare mai ales de de un om al cărui suflet avea multe culpe pe conștiință: „nu am iubit decît o singură femeie pe lume: pe tine. Numai tu ești bună și drăgăstoasă. Ești cea mai bună și cea mai tandră creatură pe care am visat-o: ești unică. *Tu erai aici în casă, în timp ce eu te căutam departe.*" Dar orgoliul vărului, agresiv, specific spiritelor elevate, demonstrat și prin eroii Andrea Sperelli din romanul *Il piacere (Plăcerea)* și Giorgio Aurispa, din *Trionfo della morte (Triumful morții)*, este și aici prezent, obsesiv, accentuînd pe de o parte atașamentul instinctiv patologic pentru femeia care întruchipează în modul cel mai dominant, posesiv, voluptatea, iar pe de altă parte fuga de ea, nimicirea, anularea ei, printr-o cruzime barbară.

Contemporan cu Oscar Wilde, cu „imoralistul" Gide, cu Hugo von Hohmannsthal, cu Swinburne, și mai ales cu Baudelaire, D'Annunzio este și el un demn reprezentant al acestei psihoze în care egoismul sensualității, atracția și experiența morții, trăită pînă la limită, aceeași timiditate extremă în judecarea propriilor sentimente și acte, toate exercițiile în numele unui principiu poetic pasionant, sînt acelea ale unui estetism nestăvilit de nici o convenție socială, sinonim amoralității și hiperlucidității.

Ambianța romanului este aceea a unei familii burgheze înstărite, cu proprietăți bogate în Roma și la țară, unde de fapt se derulează întreaga acțiune. D'Annunzio demonstrează suficientă înțelegere față de cei cîțiva țărani pe care îi tratează cu largheța unui oaspete al locului, cu omenie și cu oarecare interes pentru traiul lor, și le acordă cuvenita atenție, pentru că aceste ființe slujesc cu sfințenie, în virtutea vechilor tradiții feudale, o familie de moșieri legați, așa cum este Federico, fratele lui Tullio, de pămîntul sacru; sînt prezenți, în plus, un medic, mama și fratele eroului, bătrînul îngrijitor, și „absenții": femeia fatală, *„la biondissima"*, rivalul etc.

În mediul acesta sînt incluse desigur obiectele indispensabile unei vieți patriarhale, protagoniste, în felul lor, în desfășurarea întregii acțiuni: o aparatură medicală și farmaceutică (neuropatologia, cercetările științifice în domeniul observației, analizei,

deducțiilor, privitoare la aspectele descoperirii naturii umane, teoriile freudiene, lombrosiene etc. erau în plină vogă ; D'Annunzio însuși, printre alții și-a expus, în calitate de cronicar monden, părerile, în numeroase din revistele timpului, dar mai ales în „Tribuna" — din 4 noiembrie 1887 — în care își exprima admirația asupra lecției de deschidere la Universitatea din Roma a fiziologului flamand Jacob de Moleschott), o garderobă *fin de siècle*, descrisă rafinat pînă în cele mai mici amănunte, și un peisaj paradisiac, în care D'Annunzio s-a complăcut abundent, demn maestru al descrierii naturii celei mai seducătoare, în care primăvara, de exemplu, este expusă în toată candoarea florilor, parfumurilor și simțurilor : „primăvara, prospețimea aerului, noblețea locurilor, pașnica transfigurare a tuturor creaturilor pentru o viață maternă, și cerul divin în paloarea lui, îmi dădeau un sens atît de nou vieții încît, tremurînd, mă gîndeam : e cu putință, după cît am suferit, după atîtea culpe, după atîtea fapte rușinoase, să mai găsesc în viață emoția fericirii ! Cine deci m-a binecuvîntat ?"

Monologul confidențial introspectiv predomină aproape întreg romanul, completat ici și colo de un dialog simplu, lapidar ; acestora li se adaugă portretele fizice și psihice ale personajelor, cu toată minuțiozitatea unui scriitor contemporan cu Freud, Zola, Baudelaire etc. Romanul a fost primit deci foarte serios de literatura științifică neuropatologică a timpului și în acest sens merită menționată opinia criticului Scipio Sighele care, în articolul *Folla delinquente* din *Nuova Rassegna*, 1 oct. 1893, socotea că Tullio Hermil — ca și Giovanni Episcopo, din romanul cu același nume al lui D'Annunzio — corespundea perfect rezultatelor celor mai îndrăznețe cercetări din domeniul psihologiei și psihiatriei.

Clasicismul păgîn, sensibilitatea exacerbată, exasperată („de ce oare o fărîmă a atît de execrabilei perversități sadice există în fiecare om care iubește și care dorește cu patimă ceva ?") și individualismul, sînt așadar trăsăturile esențiale ale personalității lui D'Annunzio ; acestora li se adaugă însă și pathosul eroic, fie el pornit din simțăminte exclusiv poetice, lirice, estetice. Unii critici, printre care Ferdinando Pasini, vede în această manifestare o demonstrație de tragică solemnitate, concluzie dedusă dintr-o mărturisire a lui D'Annunzio însuși, din ultima lui carte, *Per l'Italia degli Italiani* : „războiul mi-a arătat cele mai impre-

sionante lucruri despre om, dar m-a învățat și ce este umilința".

În același volum, scriitorul lansează de data aceasta cu emfază un apel tuturor făuritorilor de opere mărețe: să realizeze în toate chipurile „frumoasele idei ale bunătății și bunele idei ale frumuseții". Este drept, această expresie a fost proferată către sfîrșitul vieții, dar ea însumează cea mai veridică mărturie de credință a omului d'annunzian, aceea pe care, de fapt, a aplicat-o, încă din 1891, cînd a scris *Inocentul*, în care frumusețea și bunătatea i-au fost prezente tot timpul: frumusețea caracterului Giulianei și bunătatea evanghelică, încercată în multe momente de Tullio însuși („cît de mult am simțit atunci că nimic nu este mai scump decît simpla emoție a bunătății! O bunătate fără limite emana din creatura aceea și-mi pătrundea tot sufletul, îmi umplea inima") față de rătăcirea soției.

Și tot bunătate, altfel de bunătate, este și aceea care l-a făcut pe același D'Annunzio, să exclame, prin fratele lui Tullio, cuvintele de adevărată adorație pentru bătrînul muncitor, devotat pămîntului și familiei lui, pînă la doborîre: „bătrînul acesta este un sfînt. Nici un om nu a suferit și a muncit cît el. Are 14 fii și toți l-au părăsit ca fructele coapte care cad dintr-un copac. Toți l-au prădat de toate și l-au renegat. El nu a experimentat perversitatea altora ci pe aceea a propriilor creaturi. Înțelegi? După cît a suferit, el și-a putut păstra totuși surîsul pe care i l-ai văzut! *Vei face bine Tullio, să nu uiți surîsul acesta!*"

Asemenea sentimente D'Annunzio le declară în nenumărate ocazii în acest roman, dovedind că este suficient de apt la diversitatea omeniei din jurul lui. Procesul de conștiință însuși, automustrarea pentru culpa săvîrșită împotriva soției, abandonată de el de atîtea ori, culminează, în a doua parte a romanului, cu patetismul său pentru bunătate, cedare și dăruire totală; se poate pronunța chiar termenul de *catarsis*, purificare urmărită de D'Annunzio tocmai prin efuziunile de omenie și iubire pentru aproape, atinsă însă numai în aceste momente.

Răzbunarea însăși asupra micului intrus în viața celor doi soți nefericiți a fost comisă tot dintr-un gînd de înlăturare definitivă a tot ceea ce a fost potrivnic între ei, necurat, nedorit; ei i s-a mai adăugat însă fața cealaltă a aceluiași om, aceea întreținută de luxurie și de dorința de depășire a oricărei piedici, care l-au dominat în egală măsură tot timpul vieții pe D'Annunzio.

Prin această a doua față se explică, dealtfel, și actele diverse de eroism, dovedite în multe ocazii și expuse în nenumărate pagini din operele sale (merită exemplificat mitul lui Icar în viziunea lui D'Annunzio — din volumul *Alcyone* — în care tînărul zburător preferă să înfrunte singur văzduhul, îndrăznind, riscîndu-și viața însăși, pentru satisfacția de a fi victorios cu propriile-i forțe asupra realității și a tuturor încercărilor umane, și a căpăta *un nome in eterno* (un nume pentru eternitate) ; deci triumfului intelectual și material al mitului originar, D'Annunzio i-a adăugat un scop moral, propriu omului modern).

În ceea ce privește romanul de față, „este unicul caz — scria despre D'Annunzio criticul G.A. Borgese — în care o carte în proză, din operele sale, se ridică deasupra liricii similare ; *Inocentul* nu este numai un roman magnific, este, cu excepția unor pasaje splendide pe care toți le admirăm în *Triumful morții*, unicul roman veritabil al lui D'Annunzio".

GEORGE LAZĂRESCU

Fericiţi cei fără de prihană...

Să te prezinţi în faţa judecătorului şi să-i spui : „Am comis un delict. Biata făptură n-ar fi murit dacă n-aş fi ucis-o. Eu, Tullio Hermil, eu însumi am omorît copilul. Am premeditat asasinarea în casa mea. Am făcut-o cu o conştiinţă perfect lucidă, cu exactitate, cu cea mai mare siguranţă. Apoi am continuat să trăiesc în casa mea cu taina în suflet un an întreg, pînă azi. Azi se împlineşte anul. Iată-mă în mîinile dumneavoastră. Ascultaţi-mă. Judecaţi-mă." Mă pot duce oare în faţa judecătorului să-i vorbesc astfel ?

Nu pot şi nici nu vreau. Dreptatea oamenilor nu mă priveşte. Nici un tribunal de pe suprafaţa pămîntului n-ar putea să mă judece.

Şi totuşi trebuie să mă acuz, să mă destăinui. Trebuie să-mi desvălui taina cuiva.

Cui ?

Aceasta e prima amintire.

Eram în luna aprilie. Ne aflam în provincie de mai multe zile, eu împreună cu Giuliana și cu cele două fetițe ale noastre, Maria și Natalia, cu ocazia sărbătorilor de Paști, în casa mamei, într-o casă de țară, mare și veche, numită La Badiola. Eram în cel de al șaptelea an de căsătorie.

Trecuseră trei ani de la un alt Paște, care mi se păruse într-adevăr o sărbătoare a iertării, a păcii și a iubirii în vila aceea albă și singuratică, ca o mănăstire, parfumată de micșunele ruginite, cînd Natalia, cea de a doua fetiță a mea, abia ieșită din scutece ca o floare din boboc, încerca să facă primii pași, și Giuliana era plină de indulgență față de mine, deși avea un zîmbet oarecum melancolic. Revenisem la ea, căit și supus, după prima infidelitate gravă. Mama mea, în necunoștință de cauză, așezase cu mîinile ei dragi o ramură de măslin la căpătîiul patului, și umpluse cu apă sfințită micul agheasmatar de argint care atîrna de perete.

Dar acum, după trei ani, cîte lucruri s-au schimbat! Între mine și Giuliana survenise o detașare definitivă, ireparabilă. Vina mea față de ea devenise din ce în ce mai mare de-a lungul timpului. O jignisem în cele mai crude moduri, fără menajamente, fără vreo reținere, tîrît de aviditatea mea pentru plăceri, de înlănțuirea pasiunilor mele, de curiozitatea spiritului meu corupt. Fusesem amantul a două dintre cele mai bune prietene ale ei. Petrecusem cu imprudență cîteva săptămîni la Florența cu Teresa Raffo. Mă bătusem în duel cu falsul conte Raffo, și adversarul meu nenorocit devenise ridicol din cauza unor împrejurări bizare. Nimic din toate acestea nu-i era necunoscut Giulianei. Ea suferise, cu multă demnitate, aproape în tăcere.

Între noi fuseseră puține dialoguri și scurte în legătură cu atitudinea mea, și eu nu mințisem niciodată, crezînd că prin sinceritatea mea îmi diminuam vinovăția în ochii acelei dulci și nobile femei pe care o știam extrem de cerebrală.

Mai știam că recunoștea superioritatea inteligenței mele și că, în parte, îmi scuza viața dezordonată, grație teoriilor sofisticate expuse de mine în mai multe rînduri, în prezența ei, în dauna doctrinelor morale practicate în aparență de majoritatea oamenilor. Certitudinea că nu eram considerat de ea drept un om obișnuit îmi ușura conștiința de povara păcatelor mele. „Și ea, prin urmare — gîndeam — înțelege că, fiind diferit de ceilalți, avînd o concepție diferită despre viață, mă pot sustrage, pe bună dreptate, obligațiilor pe care ar voi să mi le impună alții, disprețuind, pe bună dreptate, opiniile altora și trăind în absoluta sinceritate a naturii mele alese."

Eram convins că sînt nu un spirit ales, ci un spirit *rar* ; și credeam că *raritatea* senzațiilor și sentimentelor mele ar înnobila orice faptă a mea, conferindu-i o anume *distincție*. Orgolios și încîntat de această calitate, eu nu eram în stare să concep un sacrificiu, o abnegație, după cum nu eram în stare să renunț la o exprimare, la o manifestare a vreunei dorinți. Dar în adîncul tuturor subtilităților mele nu zăcea decît un egoism cumplit ; deoarece, neglijînd obligațiile ce-mi reveneau, acceptam avantajele stării în care mă aflam.

Dealtfel, încet-încet, dintr-un abuz într-altul, ajunsesem să-mi recuceresc libertatea primitivă cu aprobarea Giulianei, fără ipocrizii, fără subterfugii, fără minciuni degradante. Eu îmi plasam împlinirea oricărei dorinți într-o stare de loialitate, după cum alții și-o plasau în prefăcătorie. Căutam să confirm, în orice împrejurare, noul pact între Giuliana și mine, de frăție, de amiciție pură. Ea trebuia să fie sora mea și cea mai bună prietenă.

Singura mea soră, Costanza, murise la nouă ani, lăsîndu-mă cu un regret infinit în inimă. Mă gîndeam adesea, cu o profundă melancolie, la sufletelul acela care nu mi-a putut oferi comoara duioșiei lui, o comoară pe care o visasem inepuizabilă. Dintre toate sentimentele omenești,

dintre toate iubirile de pe pămînt, aceea *de soră* mi se păruse cea mai elevată şi cea mai consolatoare. Mă gîndeam adesea la marea consolare pierdută, cu o durere pe care irevocabilitatea morţii o făcea aproape mistică. Unde să mai găseşti, pe acest pămînt, o altă soră ?

În mod spontan, această aspiraţie sentimentală se transferă în Giuliana.

Dispreţuind amestecurile, ea renunţase la orice mîngîiere, la orice uitare de sine. De mult timp nu mai încercasem nici umbra vreunei tulburări senzuale stînd alături de ea, simţindu-i respiraţia, mirosindu-i parfumul, privind aluniţa brună de pe gîtul ei, rămîneam într-o nepăsare totală. Nu mi se părea cu putinţă ca ea să fie aceeaşi femeie pe care o văzusem într-o zi pălind de emoţie, gata să leşine sub violenţa pasiunii mele.

I-am oferit, prin urmare, dragostea mea frăţească, iar ea a acceptat-o. Dacă era tristă, eu eram şi mai trist decît ea la gîndul că îngropaserăm dragostea noastră pentru vecie, fără speranţa de a o mai învia, şi că buzele noastre nu aveau să se mai unească niciodată, niciodată. Şi, în orbirea egoismului meu, mi s-a părut că în sufletul ei trebuia să-mi fie recunoscătoare pentru tristeţea mea pe care o simţeam de nelecuit, şi mi s-a părut că trebuia să fie satisfăcută, consolidîndu-se ca de un reflex al îndepărtatei iubiri.

Într-o vreme, amîndoi visasem nu numai dragoste, ci pasiune pînă la moarte, *usque ad mortem*. Amîndoi crezuserăm în visul nostru şi proferaserăm în momentele de voluptate, nu numai o dată, cele două mari cuvinte iluzorii : *Totdeauna ! Niciodată !* Crezuserăm chiar în afinitatea cărnii noastre, în acea foarte rară şi misterioasă afinitate care leagă două creaturi omeneşti prin cumplita legătură a dorinţei insaţiabile ; crezuserăm în aceasta deoarece acuitatea senzaţiilor noastre nu se diminuase nici după ce, procreînd o nouă fiinţă, obscurul Geniu al speciei atinsese prin mijlocirea noastră unicul său scop.

Iluzia se destrămase ; toate flăcările se stinseseră. Sufletul meu (o jur) plînsese cu toată sinceritatea pe ruină. Dar cum să te împotriveşti unui fenomen necesar ? Cum să eviţi inevitabilul ?

Era prin urmare un mare noroc ca, după moartea iubirii ca o necesitate fatală a fenomenelor și dealtfel fără vina nimănui, să mai putem conviețui în aceeași casă animați de un sentiment nou, poate nu mai puțin profund decît cel vechi, dar fără îndoială mai elevat și mai singular. Era un mare noroc că o nouă iluzie putea urma celei vechi, stabilind între sufletele noastre un schimb de afecțiuni pure, de emoții delicate, de tristeți rafinate.

În realitate, totuși, spre ce final tindea acest mod de retorică platonică ? Să se ajungă ca o victimă să se lase sacrificată cu zîmbetul pe buze.

În realitate, noua viață, care nu mai era conjugală ci frățească, se baza întru totul pe o supoziție : pe absoluta abnegație a *surioarei*. Îmi recucerearn libertatea, mă puteam duce în căutarea senzațiilor tari de care aveau nevoie nervii mei, puteam face o pasiune pentru o altă femeie, puteam trăi în afara casei și găsi *sora* care să mă aștepte în camerele mele, dînd de urma vizibilă a grijii față de mine, pe masa mea găseam mereu într-o cupă trandafirii așezați de mîinile ei, iar peste tot ordine, eleganță și strălucire, întocmai ca într-un lăcaș stăpînit de o Grație. Nu era oare demnă de invidiat starea mea ? Și nu era extraordinar de prețioasă femeia care consimțea să-mi sacrifice tinerețea, bucuroasă doar de-a fi sărutată cu gratitudine, cu religiozitate aproape, pe fruntea ei înaltă și dulce ?

Uneori recunoștința mea devenea atît de caldă încît se extindea într-o infinită delicatețe de amabilități afectuoase. Știam să mă comport cu cel mai bun dintre frați. Cînd lipseam, îi scriam Giulianei lungi scrisori melancolice și duioase care erau adesea trimise odată cu cele adresate iubitei mele ; și iubita mea n-ar fi avut motiv să fie geloasă după cum nu putea fi geloasă din cauza adorației mele pentru amintirea Costanzei.

Cu toate astea, deși eram absorbit de intensitatea vieții mele particulare, nu evitam întrebările care-mi apăreau din cînd în cînd în adîncul sufletului. Faptul că Giuliana persista în minunata ei forță de sacrificiu presupunea o dragoste supremă ; și, iubindu-mă, fără a-mi putea fi mai mult decît o *soră,* însemna că poartă în sinea ei, ascunsă, o deznădejde mortală. Nu era, prin urmare, un nebun,

bărbatul care jertfea, fără nici o remuşcare, altor iubiri tulburi şi deşarte, creatura aceea care zîmbea atît de dureros, atît de simplă şi atît de curajoasă ? Îmi amintesc (şi mă uimeşte perversitatea mea din vremea aceea), că dintre motivele pe care mi le sugeram, ca să mă liniştesc, acesta a fost cel mai tare : „Măreția morală izvora din violența durerilor depăşite, pentru ca ea să aibă ocazia de a fi eroică era necesar să sufere aşa cum am făcut-o eu să sufere".

Într-o zi am remarcat că suferea și din pricina sănătății ; am observat că paloarea ei devenea din ce în ce mai pronunțată şi uneori îi apăreau nişte umbre livide pe față. De mai multe ori, am surprins pe fața ei contracțiile unui chin reprimat ; de mai multe ori, în prezența mea, a cuprins-o un tremur de nestăpînit care o zdruncina toată, și-o făcea să-i clănțăne dinții ca într-un fior de febră subită. Într-o seară, dintr-o cameră mai îndepărtată, a ajuns pînă la mine un țipăt sfîşietor de-al ei, am alergat şi am găsit-o în picioare, cu spatele rezemat de un dulap, în convulsii, zvîrcolindu-se de dureri de parcă ar fi înghițit otravă. M-a apucat de mînă, ținîndu-mă strîns ca într-o menghină.

— Tullio, Tullio, ce situație oribilă ! Ah, ce situație oribilă !

Mă privea de aproape ; îmi fixa ochii cu ochii ei dilatați, care-mi păreau în penumbra aceea extraordinar de mari. Vedeam în ochii aceia mari cum trecea ca peste valuri suferința necunoscută ; și privirea aceea insistentă, intolerabilă, mi-a stîrnit dintr-o dată o frică nebună. Era seară, era în amurg şi fereastra era deschisă, perdelele se învolburau în adierea vîntului şi o lumînare ardea pe o masă, în fața oglinzii ; şi, nu ştiu de ce, mișcarea perdelelor, agitația disperată a flăcăruii aceleia, pe care o reflecta oglinda palidă, căpătau în mintea mea o semnificație sinistră, amplificîndu-mi teroarea. M-a străfulgerat gîndul la otravă, şi în clipa aceea ea nu și-a putut stăpîni un nou ţipăt ; şi scoasă din minți din cauza chinului, se repezi disperată la pieptul meu.

— Oh, Tullio, Tullio, ajută-mă ! Ajută-mă !

Încremenit de spaimă, am rămas o clipă fără a putea rosti un cuvînt, fără a-mi putea mişca braţele.

— Ce-ai făcut ? Ce-ai făcut ? Giuliana ! Spune, spune... Ce-ai făcut ?

Uimită de profunda alternare a glasului meu, s-a retras puţin şi m-a privit. Probabil că aveam faţa mai albă şi mai tulburată decît a ei, fiindcă mi-a spus imediat, rătăcită :

— Nimic, nimic, Tullio, nu te speria. Nu-i nimic, vezi... Sînt obişnuitele mele dureri. Ştii, una din crizele mele obişnuite... dar trece. Linişteşte-te.

Dar eu, cuprins de o bănuială cumplită, m-am îndoit de cuvintele ei. Mi se părea că toate lucrurile din jur îmi dezvăluiau tragicul eveniment şi că o voce interioară mă asigura : *„Pentru tine, pentru tine a vrut să moară. Tu, tu ai împins-o la moarte.“* I-am luat mîinile şi am simţit că erau reci, şi am văzut cum i se prelingea pe frunte o broboană de sudoare...

— Nu, nu, tu mă-nşeli, am izbucnit eu, mă-nşeli. Pentru Dumnezeu, Giuliana, sufletul meu, vorbeşte, vorbeşte ! Pentru Dumnezeu : spune-mi ce ai... Spune-mi, te implor, ce ai... *băut ?*

Şi ochii mei îngroziţi căutară în jur pe mobile, pe covor, peste tot, vreo urmă.

Atunci a înţeles. S-a lăsat să cadă din nou la pieptul meu, spunîndu-mi în timp ce o treceau fiorii, făcîndu-mă să mă înfior şi eu, vorbindu-mi cu gura pe umărul meu (niciodată, niciodată nu voi uita accentul ei imposibil de definit) :

— Nu, nu, nu, Tullio, nu.

Ah, ce ar putea semăna oare pe lumea asta cu acea vertiginoasă şi rapidă desfăşurare a vieţii noastre interioare ? Am rămas în poziţia aceea, muţi, în mijlocul odăii ; şi o lume neînchipuit de vastă de sentimente şi de gînduri se agită în mine ascunsă într-un singur punct, cu o luciditate înspăimîntătoare. *„Şi dacă ar fi fost adevărat ?“* întreba glasul. *„Şi dacă ar fi fost adevărat ?“*

Un tremur neîncetat o zdruncina pe Giuliana la pieptul meu ; şi ea continua să-şi ascundă faţa ; iar eu ştiam că ea, deşi biata ei carne suferea, nu se gîndea la altceva

decît la *posibilitatea* faptului suspectat de mine, nu se gîndea la altceva decît la teroarea mea nebună.

Aveam o întrebare pe buze : „Ai fost ispitită vreodată s-o faci ?". Şi apoi o alta : „S-ar putea să cedezi acestei ispite ?". N-am pus nici prima întrebare, nici pe-a doua ; și totuși mi s-a părut că ar fi înțeles. Amîndoi eram dominați acum de gîndul la moarte, de imaginea morţii ; pe amîndoi ne cuprinsese un fel de exaltare tragică, uitînd echivocul care o stîrnise, rătăcind conştiinţa realităţii. Şi, deodată, a început să plîngă în hohote ; şi plînsul ei îl stîrni pe-al meu, amestecîndu-ne lacrimile, vai de mine ! care erau atît de calde şi care nu ne puteau schimba destinul.

Am aflat, mai tîrziu, că de mai multe luni o chinuia o boală complicată a uterului și a ovarelor, una din bolile acelea teribile ascunse care-i tulbură femeii toate funcțiile vieții. Doctorul cu care am vrut să discut, m-a făcut să înțeleg că, pentru o perioadă mai lungă, trebuia să renunț la orice contact cu suferinda, chiar și la o simplă îmbrățișare ; mi-a mai declarat că o nouă naştere i-ar fi putut fi fatală.

Toate acestea, deși m-au mîhnit, m-au scăpat de două neliniști ; m-au convins că n-aveam nici o vină în veștejirea Giulianei, furnizîndu-mi un motiv simplu de a putea justifica în fața mamei că-mi schimbasem patul și alte schimbări intervenite în viața mea de familie. Mama urma să sosească la Roma venind din provincie unde, după moartea tatălui meu, își petrecea cea mai mare parte a anului alături de fratele meu, Federico.

Mama o îndrăgea mult pe tînăra ei noră. Giuliana era într-adevăr pentru ea soția ideală, tovarășa de viață visată pentru fiul ei. Pentru ea nu exista pe lume o femeie mai frumoasă, mai blîndă, mai nobilă decît Giuliana. Nu concepea că aş putea dori alte femei, îmbrățișa alte trupuri sau dormi pe alte inimi. Fiind iubită douăzeci de ani de un singur bărbat, totdeauna cu aceeași fervoare, cu aceeași credință, *pînă la moarte,* ea ignora oboseala, dezgustul, trădarea, toate mizeriile, toate mîrşăviile care mocnesc în patul conjugal. Ignora că îi sfîșiasem și continuam să-i sfîşii sufletul acela drag care nu merita asemenea chin.

Înşelată de disimularea generoasă a Giulianei, credea încă în fericirea noastră. Vai de mine, dacă ar fi ştiut adevărul!

În perioada aceea, mai eram încă stăpînit de Teresa Raffo, de violenta femeie otrăvitoare care-mi dădea imaginea ibovnicei lui Menipp. Vă amintiţi de cuvintele lui Apolloniu adresate lui Menipp în poemul extaziant? *„O beau jeune homme, tu caresses un serpent; un serpent te caresse!“* [1]

Întîmplarea m-a favorizat. Murindu-i o mătuşă, Teresa a fost obligată să plece din Roma şi să lipsească cîtva timp. Astfel am putut ca printr-un zel neobişnuit faţă de soţia mea să umplu imensul gol lăsat în viaţa mea de „frumoasa blondă“, prin plecarea ei. Şi încă nu se risipise în mine tulburarea acelei seri, şi ceva nou, indefinibil, plutea şovăitor între Giuliana şi mine, de cîteva seri.

Deoarece suferinţele ei fizice creşteau, după multă cazna eu şi mama am reuşit să o hotărîm să facă operaţia necesară în starea ei. După operaţie era obligată să stea în pat treizeci sau patruzeci de zile în repaus absolut şi să fie prudentă în timpul convalescenţei. Şi aşa biata bolnavă avea nervii extrem de slăbiţi şi iritabili. Pregătirile lungi şi plicticoase au extenuat-o şi au exasperat-o atît de tare încît de mai multe ori a încercat să se dea jos din pat, să se răzvrătească, să se sustragă supliciului brutal care o viola, o umilea, o deprima...

— Spune-mi, m-a întrebat într-o zi, cu gura amară, cînd te gîndeşti la toate astea, nu ţi-e silă de mine? Ah, ce lucru urît!

Şi a făcut un gest că-i era silă de ea însăşi, s-a încruntat şi a amuţit.

Într-altă zi, în timp ce intram în camera ei, şi-a dat seama că m-a izbit un anume miros. A început să strige ieşindu-şi din minţi, tot atît de palidă ca şi cămaşa ei:

— Pleacă de-aici, pleacă, Tullio. Te rog! Pleacă! O să te întorci cînd voi fi vindecată. Dacă rămîi aici o să mă urăşti. Sînt odioasă în starea asta, sînt odioasă. Nu te mai uita la mine..

---

1 O, tinere frumos, tu mîngîi un şarpe; un şarpe te mîngîie! (lb. franc.). (N.T.)

Hohotele de plîns o sufocau. Apoi, în aceeași zi, după cîteva ore, în timp ce eu tăceam, crezînd că era pe punctul de-a ațipi, am auzit aceste cuvinte obscure, cu accentul acela straniu al cuiva care ar vorbi în somn :

— *Ah, dacă aș fi făcut-o cu adevărat ! Era o idee admirabilă...*

— Ce spui, Giuliana ?

Ea nu mi-a răspuns.

— La ce te gîndești, Giuliana ?

N-a răspuns decît printr-o mișcare a gurii care dorea să zîmbească, dar n-a reușit.

Mi s-a părut că înțeleg, și m-au cuprins un regret furios, o amărăciune, o duioșie și o milă de nespus. Aș fi dat orice ca ea să-mi fi putut citi în suflet în clipa aceea, să fi putut culege toată emoția mea de nedezvăluit, de neexprimat și prin urmare deșartă. „Iartă-mă, iartă-mă. Spune-mi ce trebuie să fac pentru ca tu să mă ierți, pentru ca tu să uiți tot răul făcut. Mă voi întoarce la tine, voi fi numai al tău, totdeauna. Numai pe tine te-am iubit cu adevărat, în viața mea ; numai pe tine te iubesc. Totdeauna sufletul meu se îndreaptă spre tine și te caută, și te regretă. Ți-o jur ; departe de tine, n-am simțit niciodată o bucurie sinceră, n-am avut niciodată o clipă de uitare deplină ; niciodată, niciodată : ți-o jur. Pe lume tu singură ești bună și blîndă. Tu ești cea mai bună și cea mai dulce creatură pe care am visat-o vreodată : ești Unică. Și eu te-am făcut să suferi, te-am jignit, te-am făcut să-ți dorești moartea ! Ah, tu ai să mă ierți, dar eu n-o să mă pot ierta niciodată ; tu ai să uiți, dar eu nu voi uita niciodată. Totdeauna mi se va părea că sînt nedemn ; nu mi se va părea că te-am compensat nici măcar cu devotamentul întregii mele vieți. De acum încolo, ca pe vremuri, tu vei fi iubita mea, prietena mea, sora mea ; ca pe vremuri, tu vei fi îngerul meu păzitor, sfetnicul meu. Ție o să-ți spun tot, îți voi destăinui tot. Vei fi sufletul meu. Și o să te vindeci. Eu, eu te voi vindeca. Vei vedea cu ce duioșie voi fi în stare să te îngrijesc... Ah, o cunoști. Adu-ți aminte ! Adu-ți aminte ! Și atunci ai fost bolnavă și nu voiai să te îngrijesc decît eu, și nu m-am mișcat nici o clipă de la căpătîiul tău, nici ziua, nici noaptea. Și spuneai : «Totdea-

una Giuliana *își va aminti de asta,* totdeauna». Și aveai lacrimi în ochi și eu le sorbeam, tremurînd. Sfîntă ! Sfîntă ! Adu-ți aminte. Și cînd vei putea să te ridici din pat, cînd vei fi în convalescență, ne vom duce în sud, ne vom întoarce la Villalilla. Tu vei mai fi puțin slăbită, dar te vei simți atît de bine. Și eu îmi voi regăsi veselia de altădată, și te voi face să surîzi, te voi face să rîzi. Îți vei regăsi rîsul tău frumos care-mi înviorează inima ; îți vei regăsi aerul tău delicios de fetiță și vei purta din nou coada pe spate cum îmi plăcea mie. Sîntem tineri. Vom recuceri fericirea, dacă tu o să vrei. Vom trăi, vom trăi..." Astfel îi vorbeam în lăuntrul meu și cuvintele nu-mi ieșeau de pe buze. Deși emoționat, și cu ochii umezi, știam că emoția era trecătoare și că promisiunile acelea erau înșelătoare. Și mai știam că Giuliana nu-și va face iluzii, răspunzîndu-mi cu zîmbetul acela delicat, neîncrezător, care-i apăruse și alteori pe buze. Zîmbetul acela însemna : „Da, știu că ești bun și că n-ai vrea să mă faci să sufăr ; dar nu ești stăpîn pe tine, nu poți rezista fatalității care te tîrăște după ea. De ce vrei să-mi fac iluzii !"

În ziua aceea am tăcut ; și în zilele următoare, deși m-a cuprins aceeași stare confuză de căință, de făgăduieli și de vise vagi, n-am îndrăznit să vorbesc : „Ca să te întorci la ea, trebuie să părăsești situația în care te complaci, femeia care te corupe. Oare vei avea puterea" ? Îmi răspundeam mie însumi : „Cine știe !" Și așteptam de la o zi la alta puterea aceea care nu venea ; așteptam de la o zi la alta un eveniment (nu știam care) ca să mă hotărască, să devină o decizie inevitabilă. Și întîrziam, închipuindu-mi, visînd o nouă viață a noastră, lenta înflorire a iubirii noastre legitime, savoarea stranie a anumitor senzații reînnoite. „Așadar ne vom duce în sud, la Villalilla, în casa care păstrează cele mai frumoase amintiri ale noastre ; și vom fi numai noi doi, pentru că le vom lăsa pe Maria și pe Natalia cu mama la La Badiola. Și anotimpul va fi blînd ; și convalescenta se va sprijini tot timpul de brațul meu, pe poteci cunoscute, unde fiecare pas al nostru va redeștepta o amintire. Și eu voi vedea cum din cînd în cînd pe paloarea ei apare o ușoară îmbujorare spontană ; și amîndoi vom fi puțin timizi unul față de

altul ; vom părea uneori gînditori ; vom evita cîteodată să ne privim în ochi. De ce ? Şi, într-o zi, simţind mai tare sugestivitatea acelor locuri, voi avea curajul să-i vorbesc despre cele mai nebuneşti voluptăţi de la începutul iubirii noastre. «Îţi aminteşti ? Îţi aminteşti ? Îţi aminteşti ?» Şi încet-încet amîndoi vom simţi cum creşte tulburarea noastră devenind insuportabilă ; şi, deodată, amîndoi ne vom strînge în braţe cu disperare, ne vom săruta pe gură, pînă la leşin. Da, ea va leşina ; în timp ce eu o voi susţine în braţe, chemînd-o cu nume sugerate de-o duioşie supremă. Va deschide din nou ochii, va înlătura tot vălul de pe privirea ei, fixînd pentru o clipă asupra mea însuşi sufletul ei ; mi se va părea transfigurată. Şi astfel ne vom lăsa învolburaţi de ardoarea începutului, pătrunzînd din nou în marea iluzie. Amîndoi vom fi legaţi de un singur gînd, asiduu ; vibrînd într-o nelinişte de nemărturisit. O voi întreba tremurînd : «*Te-ai vindecat ?*». Şi, din sunetul glasului meu, va înţelege întrebarea tăinuită în întrebarea aceea. Şi-mi va răspunde, fără a-mi putea ascunde fiorul : «*Încă nu !*». Şi seara, despărţindu-ne ca să intrăm în camerele noastre separate, vom simţi că murim de nelinişte. Dar într-o dimineaţă, cu o privire neaşteptată, ochii ei îmi vor spune : «*Azi, azi...*». Şi ea, temîndu-se de acel moment divin şi îngrozitor, cu vreun pretext pueril, mă va evita, prelungind tortura noastră. Va spune : «Hai să ieşim, să ieşim...». Vom ieşi : într-o după-amiază cu cerul înnorat, albă de tot, puţin enervantă, puţin sufocantă. Vom merge anevoie. Pe mîini, pe chip, vor începe să cadă picături de ploaie, călduţe, aidoma lacrimilor noastre. Îi voi spune cu vocea schimbată : «Să ne întoarcem !» Şi, pe neaşteptate, aproape de pragul casei, o voi lua-o în braţe, simţind cum se lasă aproape neînsufleţită în voia lor, şi o voi duce pe scări fără a simţi nici o greutate. «După atîta timp ! După atîta timp !» Violenţa dorinţei mi se va atenua de teama de a nu-i face rău, de a nu-i provoca un strigăt de durere. «După atîta timp !» Şi fiinţele noastre, în emoţia puternică a unei senzaţii divine şi îngrozitoare, niciodată încercată, nici închipuită, s-ar nimici.

Iar ea, după aceea, mi s-ar părea aproape o muribundă, cu fața scăldată în lacrimi, palidă ca perna ei."

Ah, așa mi se părea, mi se părea muribundă în dimineața aceea, cînd doctorii o adormeau cu cloroform și ea, simțind că se prăbușește în insensibilitatea morții, încercă de două-trei ori să ridice brațele spre mine, încercînd să mă cheme. Am ieșit din odaie, tulburat ; am întrezărit instrumentele chirurgicale, un fel de lingură tăioasă, tifonul, vata, gheața și celelalte lucruri pregătite pe masă. Am așteptat multe ore, interminabile, exacerbîndu-mi suferința prin excesul de imaginație. Și o milă desnădăjduită îmi cuprinse întreaga ființă, milă față de creatura aceea pe care instrumentele chirurgicale o violau nu numai în carnea mizerabilă, ci și în adîncul sufletului, în sentimentul cel mai delicat pe care-l poate tăinui o femeie : o milă față de ea și față de altele, duse de aspirații nedefinite spre iubirea ideală, amăgite de visul înșelător în care le atrage dorința bărbatului, în pofta nebunească de a se înălța, și totuși atît de fragile, atît de nesănătoase, atît de imperfecte, egale cu femeile urîte prin legile de neînlăturat ale Naturii ; care le impune dreptul perpetuării speciei, supunîndu-le la mare efort uterul, chinuindu-le cu boli oribile, lăsîndu-le expuse tuturor degenerărilor. Și în ea și în altele, trecîndu-mă fiori prin fiece fibră, am văzut atunci, cu o luciditate înspăimîntătoare, am văzut plaga originară, rana infamă mereu deschisă „care sîngerează și duhnește".

Cînd am intrat din nou în camera Giulianei, ea mai era încă sub influența narcozei, fără cunoștință, fără grai : încă asemănătoare unei muribunde. Mama era încă nespus de palidă și de agitată. Se părea că operația reușise ; doctorii păreau satisfăcuți. Mirosul de iodoform impregna aerul. Într-un colț, călugărița englezoaică umplea cu gheață o pungută ; asistenta învîrtea o fașă. Încet-încet, lucrurile reveneau la ordinea și la liniștea dintîi.

Suferinda a rămas mult timp în toropeala aceea ; febra a crescut. În timpul nopții, au cuprins-o spasmele și o vomă de neînfrînat. Laudanum n-o calma. Și eu, ieșindu-mi din minți, în fața spectacolului acelui chin

inuman, crezînd că avea să moară, nu mai ştiu ce-am spus, nu mai ştiu ce-am făcut. Agonizam alături de ea.

În ziua următoare, starea bolnavei s-a ameliorat, iar apoi, pe zi ce trecea, continua să se întremeze.

Nu mă mişcam de la căpătîiul ei. Cu o oarecare ostentaţie, voiam să-i amintesc, prin gesturile mele, pe infirmierul de altădată ; dar acum sentimentul era altul, era mereu *fratern*. Adesea mintea mi-era preocupată de cîte o frază din scrisoarea amantei de departe, în timp ce-i citeam cîte o pagină din vreo carte preferată. Absenta era de neuitat. Totuşi, cîteodată, cînd, voind să răspund vreunei scrisori, îmi lipsea cheful, aproape plictisit, în acele ciudate pauze pe care le poate avea şi o pasiune puternică de la distanţă, eu credeam că această stare ar putea fi un indiciu al lipsei de dragoste ; şi-mi repetam mie însumi : „Cine ştie !"

Într-o zi, mama i-a spus Giulianei, în prezenţa mea :

— Cînd ai să te dai jos din pat, cînd ai să te poţi mişca, ne vom duce toţi trei la La Badiola. Nu-i aşa, Tullio ?

Giuliana m-a privit.

— Da, mamă, i-am răspuns fără a şovăi, fără a mai gîndi. Ba, Giuliana şi cu mine ne vom duce chiar la Villalilla.

Şi m-a privit din nou ; şi a zîmbit, cu un surîs neaşteptat, indescriptibil, care avea o expresie credulă, aproape infantilă, ce semăna puţin cu surîsul unui copil bolnav căruia i se face o mare promisiune nesperată ; şi îşi lăsă pleoapele în jos, şi continuă să zîmbească, cu ochii întredeschişi care vedeau ceva departe, foarte departe. Şi surîsul i se atenua, fără să dispară.

Ce mult mi-a plăcut ! Cît am adorat-o în clipa aceea ! Atunci am simţit că nimic pe lume nu avea valoarea simplei emoţii a bunătăţii !

O bunătate infinită emana din creatura aceea, pătrunzîndu-mi în toată fiinţa, umplîndu-mi inima. Stătea în pat, pe spate, sprijinită pe două sau trei perne ; şi faţa ei, în bogăţia părului castaniu desfăcut, părea de o extraordinară fineţe, un fel de transparenţă imaterială. Purta o cămaşă închisă la gît, închisă la mîneci ; şi ţinea mîinile

pe cearşaf, impreunate, atît de palide încît numai venele albăstrii le deosebeau de pînza de in.

I-am luat o mînă (mama ieşise din cameră) : şi i-am spus în şoaptă :

— Ne vom întoarce aşadar... la Villalilla.

Convalescenta îmi răspunse :

— Da.

Şi am tăcut amîndoi, ca să ne prelungim emoţia, ca să ne păstrăm iluzia. Cunoşteam semnificaţia profundă pe care o ascundeau acele cîteva cuvinte schimbate în şoaptă. Un puternic instinct ne prevenea să nu insistăm, să nu definim, să nu mergem mai departe. Dacă am fi continuat să vorbim, ne-am fi trezit în faţa realităţilor inconciliabile cu iluzia sufletelor noastre, amorţind încet-încet momentul delicios.

Moleşeala aceea favoriza visele, favoriza uitările. Am petrecut o după-amiază întreagă, aproape tot timpul singuri, citind din cînd în cînd, aplecîndu-ne împreună asupra aceleiaşi pagini, urmărind cu ochii acelaşi rînd. Aveam acolo cîteva cărţi de poezie ; şi noi confeream versurilor o intensitate a semnificaţiei, pe care n-o aveau. Muţi, ne vorbeam prin gura acelui poet inefabil. Însemnam cu unghia strofele care păreau să răspundă sentimentului meu nerevelat.

Je veux, guidé par vous, beaux yeux aux flammes douces,
Par toi conduit, ô mai où tremblera ma main,
Marcher droit, que ce soit par des sentiers de mousses,
Ou que rocs et cailloux encombrent le chemin,
Qui, je veux marcher droit et calme dans la Vie...[1]

Şi, după ce-i citeam, se lăsa din nou puţin pe perne, cu ochii închişi, cu un zîmbet aproape imperceptibil.

---

1 Vreau îndrumat de voi, frumoşi ochi cu văpăi line, / De tine îndrumat, o mai curînd mîna-mi va tremura, / Să păşesc drept, fie pe cărări de muşchi pline, / Fie pe-un drum stîncos şi îngreunat de pietre, / Da, vreau să păşesc drept şi calm în Viaţă... (N.T.)

Toi la bonté, toi le sourire,
N'es tu pas le conseil aussi,
Le bon conseil loyal et brave... [1]

Dar vedeam cum pe pieptul ei cămaşa urma ritmul respiraţiei cu o dulce feminitate care începea să mă tulbure ca şi parfumul de iris al cearşafurilor şi pernelor. Am dorit şi am aşteptat ca ea, surprinsă de un neprevăzut sentimentalism, să-mi cuprindă gîtul cu un braţ şi să-şi apropie obrazul de al meu aşa încît să-i simt uşor colţul gurii. Puse arătătorul pe pagină şi făcu un semn cu unghia pe margine, conducîndu-mi lectura emoţionantă.

La voix vous fut connue (et chère ?)
Mais à présent elle est voilée
Comme une veuve désolée...

Elle dit, la voix reconnue,
Que la bonté c'est notre vie...

Elle parle aussi de la gloire
D'être simple sans plus attendre,
Et de noces d'or et du tendre
Bonheur d'une paix sans victoire.

Accueillez la voix qui persiste
Dans son naïf épithalame.
Allez, rien n'est meilleur à l'âme
Que de faire une âme moins triste ! [2]

---

1 Tu bunătatea, tu surîsul, / Nu eşti tu şi sfatul, / Sfatul cel bun, loial şi înţelept... (N.T.)

2 Vocea ţi-a fost cunoscută (şi dragă ?) / Dar în prezent ea e voalată / Aidoma văduvei dezolate... // Mai spune, vocea recunoscută, / Că bunătatea-i viaţa noastră... // Ea mai vorbeşte şi de gloria / De a fi simplu fără a mai aştepta, / Şi de nunţi de aur şi de duioasa / Bucurie a unei păci fără victorie. // Ascultaţi glasul ce stăruie / În naivul său epitalam. / Ascultaţi, nimic nu-i sufletului mai de preţ / Decît să smulgă tristeţea altui suflet. (N.T.)

Eu am luat-o de mînă şi aplecînd capul încet, pînă cînd am ajuns cu buzele în căuşul palmei, am murmurat :

— Tu... ai putea uita ?

Ea îmi închise gura, şi rosti :

— Tăcere.

În momentul acela intră mama, anunţînd vizita doamnei Tàlice. Am remarcat o umbră de plictiseală pe chipul Giulianei, şi pe mine m-a cuprins o iritare surdă împotriva inoportunei. Giuliana a suspinat :

— Oh, Doamne !

— Spune-i că Giuliana se odihneşte, i-am sugerat mamei implorînd-o aproape.

Ea îmi făcu semn că vizitatoarea aştepta în camera de alături. A trebuit s-o primim.

Această doamnă Tàlice era de-o locvacitate răutăcioasă şi agasantă. Din cînd în cînd mă privea cu un aer curios. Cum mama i-a spus într-o doară, în cursul conversaţiei, că eu ţineam de urît convalescentei de dimineaţă pînă seara aproape continuu, doamna Tàlice a exclamat, pe un ton de vădită ironie, privindu-mă :

— Ce soţ perfect !

Iritarea mea luă proporţii, încît, cu un pretext oarecare, m-am hotărît să plec.

Am ieşit din casă. Pe scări le-am întîlnit pe Maria şi pe Natalia care se întorceau acasă cu guvernanta. Ca de obicei m-au asaltat cu o infinitate de drăgălăşenii ; şi Maria, fetiţa mai mare, mi-a înmînat cîteva scrisori pe care i le dăduse portarul. Printre ele am recunoscut-o imediat pe cea a Absentei. Atunci m-am sustras răsfăţului lor, aproape cu nerăbdare. Cînd am ajuns în stradă, m-am oprit s-o citesc.

Era o scrisoare scurtă dar pătimaşă, cu două-trei fraze de o excesivă subtilitate, aşa cum ştia să găsească Teresa ca să mă tulbure. Mă anunţa că avea să fie la Firenze între 20 şi 25 ale lunii şi că ar fi vrut să mă întîlnească acolo „ca rîndul trecut". Îmi promitea veşti mai exacte în legătură cu întîlnirea.

Toate fantomele iluziilor şi ale emoţiilor recente m-au părăsit dintr-o dată, întocmai ca florile unui copac scuturat de-o rafală de vînt puternic. Şi cum florile căzute

din copac sînt irecuperabile pentru el, tot aşa au fost şi acele stări sufleteşti pentru sufletul meu, mi-au devenit străine. Am făcut un efort, am căutat să mă reculeg, dar n-am reuşit. Am început să rătăcesc pe străzi fără ţintă, am intrat într-o cofetărie, am intrat într-o librărie, am cumpărat mecanic bomboane şi cărţi. Se însera, se aprindeau felinarele, era mare îmbulzeală pe trotuare ; două sau trei doamne au răspuns din trăsurile lor la salutul meu ; un prieten de-al meu, mergînd repede, vorbind şi rîzînd, a trecut cu iubita lui care ţinea în mînă un buchet de trandafiri. Suflul malefic al vieţii citadine m-a năucit ; reînviindu-mi curiozităţile, poftele, invidiile. Saturat în săptămînile acelea de cumpătare, sîngele meu a simţit un fel de aprindere subită. Unele imagini foarte lucide m-au străfulgerat. Absenta m-a adus din nou lîngă ea prin cuvintele scrisorii ei. Şi, neînfrînată, întreaga mea dorinţă s-a îndreptat spre ea.

Dar, după ce s-a liniştit primul tumult, în timp ce urcam scările casei mele, am înţeles întreaga gravitate a ceea ce se întîmplase, a ceea ce făcusem ; am înţeles că, într-adevăr, cu cîteva ore mai devreme, strînsesem din nou o legătură, îmi angajasem fidelitatea, făcusem o promisiune, o promisiune tacită, dar solemnă, unei creaturi încă debilă şi neînsănătoşită ; am înţeles că n-aş fi putut să mă retrag fără a comite o infamie. Şi atunci mi-a părut rău că am avut încredere în emoţia aceea înşelătoare, mi-a părut rău că am prelungit prea mult starea aceea de sentimentalism dulceag. Mi-am examinat amănunţit faptele şi cuvintele mele din ziua aceea, cu subtilitatea rece a unui negustor viclean care ar căuta un pretext ca să se poată sustrage de la stipularea unui contract cu care căzuse de acord. Ah, ultimele mele cuvinte fuseseră prea grave. Acel „Tu... ai putea uita ?" rostit cu tonul acela, după lectura acelor versuri, avusese valoarea unei confirmări definitive. Şi cuvîntul „Tăcere" al Giulianei fusese ca o pecete.

„Dar", m-am gîndit, „oare de data asta chiar a crezut în căinţa mea ? N-a fost oare întotdeauna puţin sceptică faţă de schimbările mele bune ?" Şi am revăzut delicatul ei zîmbet de neîncredere, care-i mai apăruse şi altădată

pe buze. „Dacă ea nu crezuse în sufletul ei, dacă şi iluzia ei se destrămase imediat, atunci poate că retragerea mea n-ar mai avea atîta gravitate, n-ar răni-o şi nici n-ar indigna-o prea mult ; şi episodul ar fi lipsit de consecinţă, eu rămînînd liber ca şi înainte. Villalilla avea să rămînă în visul ei.“ Şi am revăzut un alt zîmbet, un zîmbet nou, neaşteptat, încrezător, care-i apăruse pe buze la numele Villalilla. „Ce să fac ? Cum să rezolv ? Cum să mă stăpînesc ?“ Scrisoarea Teresei Raffo mă înflăcărase puternic.

Cînd am revenit în camera Giulianei, mi-am dat seama de la prima privire că *mă aştepta*. Mi s-a părut veselă, cu ochii strălucitori, cu o paloare mai atenuată, mai firească.

— Unde ai fost, Tullio ? m-a întrebat rîzînd.

I-am răspuns :

— M-a pus pe fugă doamna Tàlice.

Ea continua să rîdă, cu un limpede rîs, tineresc, care o transfigura. Eu i-am întins cărţile şi cutia cu bomboane.

— Pentru mine ! exclamă, nespus de mulţumită, ca o fetiţă pofticioasă ; şi se grăbi să deschidă cutia, cu mici gesturi graţioase, care aduceau în mintea mea clipele unor amintiri îndepărtate. Pentru mine ?

Luă o bomboană, făcu gestul de a o duce la gură, şovăi o clipă, apoi o lăsă să cadă, dădu de-o parte cutia, şi spuse :

— După, după...

— Ştii, Tullio, mă anunţă mama, n-a mîncat nimic. A vrut să te aştepte.

— Ah, încă nu ţi-am spus... izbucni Giuliana, îmbujorîndu-se, încă nu ţi-am spus că a fost doctorul, cînd erai în oraş. M-a găsit mult mai bine. Mă voi putea da jos din pat joi. Înţelegi, Tullio ? Mă voi da jos din pat joi... Adăugă : Peste zece, cel mult cincisprezece zile, voi putea chiar să mă urc în tren.

Adăugă, după o pauză în care reflectă, pe un ton minor :

— Villalilla !

Prin urmare ea nu se mai gîndise la altceva, nu visase altceva. Ea crezuse, credea. Cu greu reuşeam să-mi ascund

neliniştea. Mă ocupam, cu o grijă excesivă, poate, de cina ei modestă. I-am aşezat chiar eu mescioara pe genunchi.

Îmi urmărea toate mişcările cu o privire mîngîietoare care-mi făcea rău. „Ah, dacă ar putea ghici !“ Deodată, mama exclamă, cu candoare :

— Ce frumoasă eşti în seara asta, Giuliana !

Într-adevăr, o extraordinară strălucire îi însufleţea liniile chipului, aprinzîndu-i lumini în priviri, întinerind-o. La exclamaţia mamei, s-a îmbujorat, şi o umbră din îmbujorarea aceea i-a rămas toată seara pe obraji.

— Joi mă voi da jos din pat, repeta. Joi, peste trei zile ! N-o să mai ştiu să merg...

Insista cu discuţia asupra vindecării sale, asupra apropiatei noastre plecări. Îi ceru mamei unele lămuriri în legătură cu starea actuală a vilei, a grădinii.

— Eu am plantat o ramură de salcie aproape de bazinul cu peşti, ultima oară cînd am fost acolo. Ţi-aminteşti, Tullio ? Cine ştie dacă o s-o mai găsesc ?...

— Da, da, întrerupse mama, radioasă, o s-o găseşti, a crescut, s-a făcut copac. Întreabă-l pe Federico.

— Într-adevăr ? Într-adevăr ? Spune-mi, te rog, mamă...

Părea că micul amănunt ar fi avut o importanţă incalculabilă în momentul acela. Deveni vorbăreaţă. Eu mă miram că îşi făcea o iluzie atît de mare, mă miram că era atît de transfigurată de visul ei. „De ce, de ce *a crezut* de data asta ? Cum de se lasă tîrîtă astfel ? De unde încrederea asta neobişnuită ?“ Şi gîndul apropiatei mele infamii, inevitabilă poate, mă îngheţa. „De ce inevitabilă ? Nu voi fi în stare, aşadar, să mă eliberez oare niciodată ? Eu *trebuie, trebuie* să-mi menţin făgăduiala. Mama este martora făgăduielii mele. O voi menţine cu orice preţ.“ Şi cu un efort interior, aş spune chiar cu o zdruncinare a conştiinţei, am ieşit din tumultul incertitudinilor şi m-am adresat Giulianei printr-o schimbare psihică aproape violentă.

O îndrăgeam încă, entuziasmată cum era, vioaie, tînără. Mi-o amintea pe Giuliana de altădată, pe care de atîtea ori, în mijlocul liniştei vieţii de familie, o ridicasem din-

tr-o dată în brațe, cuprins parcă de-o nebunie neașteptată, și o purtasem astfel iute în alcov.

— Nu, nu, mamă, nu-mi mai da să beau, se rugă ea, reținînd-o pe mama care-i turna vin. Și așa am băut prea mult, fără să-mi dau seama. Ah, ce *Chablis !* Ți-amintești, Tullio ?

Și rîse, privindu-mă în adîncul ochilor, în timp ce evoca amintirea iubirii peste care plutea aroma acelui delicat vin amărui și blond care-i plăcea nespus.

— Mi-amintesc, i-am răspuns.

Ea își strînse pleoapele cu un tremur ușor al genelor. Apoi spuse :

— E cald aici, nu-i așa ? Îmi ard urechile.

Și-și strînse capul în palme, ca să simtă fierbințeala. Lumina de lîngă pat evidenția cu intensitate linia lungă a chipului ; făcea să strălucească în bogăția părului castaniu cîteva fire aurii, unde urechiușele ei delicate fiind încinse la vîrfuri păreau străvezii.

La un moment dat, în timp ce ajutam și eu la strîns masa (mama ieșise din cameră, servitoarea de asemenea, pentru un moment, și stăteau în camera de alături), mă chemă în șoaptă :

— Tullio !

Și, atrăgîndu-mă cu un gest furiș, mă sărută pe obraz.

Acum, nu trebuia oare ca prin acel sărut să mă ia înapoi cu totul, cu trup și suflet, pentru totdeauna ? Actul acela, al ei, care era atît de sensibilă și de mîndră, nu însemna că voia să uite totul, că uitase chiar tot pentru a trăi iarăși cu mine o viață nouă ? Ar fi putut oare să se lase în voia iubirii mele cu mai multă grație, cu mai mare intimitate ? Sora devenea dintr-o dată iubită. Sora impecabilă păstrase în sînge, în cele mai tainice vene, amintirea stăruitoare a mîngîierilor mele, amintirea aceea organică a senzațiilor, atît de vie și atît de tenace în femeie. Cînd m-am gîndit din nou, după ce am rămas singur, am avut intermitent anumite viziuni ale unor zile îndepărtate, unor seri îndepărtate. „Un amurg de iunie, cald, trandafiriu, penetrat de misterioase miresme, cumplit pentru solitari, pentru cei care regretă sau doresc. Intru în odaie. Dau de ea lîngă fereastră, cu o carte

pe genunchi, vlăguită, nespus de palidă, în atitudinea celei ce ar fi pe punctul de a leşina. «Giuliana !» Ea tresare, prinde curaj. «Ce faci ?» Răspunde : «Nimic.» Şi o alterare indefinibilă, întocmai ca o violență a unor lucruri sufocate, apare în ochii ei prea negri." De cîte ori, din ziua tristei renunțări, pătimise biata ei carne prin chinurile acelea ? Gîndul meu întîrzia asupra imaginilor stîrnite de micul incident recent. Neobişnuitul entuziasm demonstrat de Giuliana mi-a reamintit de unele exemple ale sensibilității ei fizice, neînchipuit de acută. Poate că boala i-o amplificase, îi exacerbase sensibilitatea. Şi m-am gîndit, curios şi pervers, că aveam să văd viața fragilă a convalescentei cum arde şi se distruge sub mîngîierea mea ; şi m-am gîndit că voluptatea avea să aibă aproape savoarea unui incest. „Dacă i s-ar trage moartea dintr-asta ?" mă gîndeam. Anumite cuvinte ale chirurgului îmi reveneau în minte, sinistre. Şi, deoarece cruzimea aceea care zace în fond în toți oamenii senzuali, pericolul nu m-a înspăimîntat, ci m-a atras. Am continuat să-mi examinez lent sentimentul cu un fel de satisfacție amară, amestecată cu dezgust, pe care o simțeam analizînd toate manifestările interioare care mi se părea că-mi dădeau dovada ticăloşiei umane. „De ce are bărbatul în firea lui acea oribilă putere de-a se bucura şi mai intens cînd este conştient că dăunează creaturii care-i dăruieşte bucuria ? De ce există cîte un germen din sadica perversiune, atît de execrabilă, în fiecare bărbat care iubeşte şi doreşte ?"

Aceste gînduri„ mai mult decît inițialul sentiment spontan de bunătate şi de milă, aceste gînduri păcătoase m-au convins în noaptea aceea să-mi întăresc hotărîrea în favoarea amăgitei. Absenta mă otrăvea şi de la distanță. Pentru a învinge rezistența egoismului meu, am avut nevoie să opun imaginii delicioasei depravări a acelei femei imaginea unei foarte rare depravări noi pe care mi-o promiteam s-o cultiv încet în cinstita siguranță a casei mele. Atunci, cu arta aceea aproape de alchimist pe care-o aveam de-a combina diversele *produse* ale spiritului meu, am analizat seriile „stărilor mele sufleteşti" speciale, determinate de Giuliana, în diversele epoci ale

vieții noastre comune, și am extras unele elemente care să-mi servească la construirea unei noi stări, fictive, foarte adecvate pentru a amplifica intensitatea acelor senzații pe care voiam să le experimentez. Astfel, de exemplu, cu scopul de-a face mai acerbă „savoarea de incest“ care mă atrăgea excitîndu-mi fantezia scelerată, am căutat să-mi reprezint momentele în care vibrase în mine mai profund „sentimentul fratern“ și mai clară îmi apăruse atitudinea de soră a Giulianei.

Şi cel care aprofunda aceste mizerabile subtilități de maniac era același om care, cu cîteva ore mai înainte, simțise cum îi palpita inima în simpla emoție a bunătății, a luminii unui zîmbet neaşteptat ! Viața lui era alcătuită din asemenea crize contradictorii : ilogică, fragmentară, incoerentă. În el erau tot felul de tendințe, toate contradicțiile posibile, și printre aceste contradicții toate gradațiile intermediare și printre tendințele acelea toate combinațiile. Dependent de timp și de loc, dependent de impulsul diferit dat de circumstanțe, de un fapt neînsemnat, de un cuvînt, dependent de influențe interioare mult mai obscure, fondul stabil al ființei sale lua aspecte foarte schimbătoare, foarte vremelnice, stranii. O stare organică specială întărea o tendință spirituală specială ; și această tendință devenea un centru de atracție spre care se îndreptau stările și tendințele asociate direct ; și încet-încet se propagau asociațiile. Atunci centrul său de gravitate era deplasat și personalitatea lui se dedubla. Tăcute valuri de sînge și de idei făceau să apară pe fondul stabil al ființei sale, în mod gradat sau brusc, suflete noi. *El era un „multisuflet“*.

Insist asupra episodului deoarece marchează punctul decisiv.

A doua zi dimineață, cînd m-am deșteptat, nu mai păstram decît o noțiune confuză a celor întîmplate. Însă, lașitatea și neliniștea m-au cuprins din nou, de îndată ce mi-a căzut sub ochi o altă scrisoare a Teresei Raffo, prin care îmi confirma întîlnirea de la Firenze pe 21, dîndu-mi instrucțiuni precise. Ziua de 21 era sîmbătă, și joi 19 Giuliana avea să se dea jos din pat prima oară. Am discutat îndelung cu mine însumi toate posibilitățile.

Discutînd, am început să fiu îngăduitor : „Da, nu există nici o îndoială : o ruptură este necesară, inevitabilă. Dar în ce fel voi rupe ? Cu ce pretext ? Pot să-mi anunț hotărîrea asta Teresei printr-o simplă scrisoare ? Ultimul meu răspuns era încă plin de pasiune, de dorințe pătimașe. Cum să-i justific o schimbare subită ? Merită biata mea prietenă o lovitură atît de neașteptată și de brutală ? Ea m-a iubit foarte mult, mă iubește ; într-o vreme, înfruntase pentru mine și cîteva pericole. Eu am iubit-o... o iubesc. Pasiunea noastră mare și stranie e cunoscută ; și invidiată ; și ținta unor uneltiri. Cîți bărbați nu rîvnesc să-mi urmeze ! Nenumărați. Am numărat iute rivalii cei mai de temut, succesorii cei mai posibili, luînd în considerare figurile închipuite. „Există oare la Roma o femeie mai blondă, mai fascinantă, mai deziderabilă decît ea ?“ Aceeași înflăcărare năvalnică, simțită cu o seară în urmă în sînge, mi-a străbătut și acum toate venele. Și gîndul la o renunțare voită mi s-a părut absurd, inadmisibil. „Nu, nu, nu voi avea niciodată puterea s-o fac ; n-o să vreau, nu voi putea niciodată.“

Potolindu-mi-se tulburarea, am continuat dezbaterea mea zadarnică, avînd totuși în adîncul sufletului siguranța că sosise momentul, nu se putea să nu plec. Am avut însă curajul ca, ieșind din camera convalescentei, vibrînd încă de-o mare emoție, am avut supremul curaj de a-i scrie celei care mă chema : „Nu voi veni“. Am inventat un pretext ; și mi-amintesc bine cum aproape instinctiv mi l-am ales în așa fel încît să nu pară prea grav. „Speri așadar ca ea să nu țină cont de pretext și să-ți impună să pleci ?“ întreba o voce din lăuntrul meu. Nu m-am dat în lături de la acel sarcasm, și m-au cuprins o iritare și o anxietate îngrozitoare, fără să-mi mai dea pace. Făceam eforturi nemaipomenite ca să disimulez în fața Giulianei și a mamei. Evitam cu bună-știință să rămîn singur cu biata amăgită ; și la fiecare pas mi se părea că zăresc în ochii ei blînzi și umezi o urmă de îndoială, mi se părea că văd o umbră oarecare pe fruntea ei pură.

Miercuri am primit o telegramă imperioasă şi ameninţătoare (oare nu era de aşteptat ?) : „Ori vii ori nu mă mai vezi niciodată“. La care am răspuns : „Voi veni“.
Imediat după acest act, comis cu acea supraexcitare inconştientă care însoţeşte toate acţiunile decisive din viaţă, am simţit o uşurare deosebită, văzînd că evenimentele iau o cale hotărîtă. Senzaţia iresponsabilităţii mele, senzaţia necesităţii a ceea ce se întîmpla şi era pe punctul de a se întîmpla au devenit foarte profunde.
„Dacă nu pot acţiona altfel, deşi sînt conştient de răul pe care-l fac şi deşi mă condamn în sinea mea, înseamnă că ascult de o forţă superioară necunoscută. Sînt victima unui Destin crud, ironic şi invincibil.“
Şi totuşi, de îndată ce-am păşit pragul camerei Giulianei, mi-am simţit inima împovărată de o greutate enormă ; şi m-am oprit, şovăitor, între uşile care mă ascundeau. „Va fi de-ajuns să mă privească o clipă ca să ghicească tot“ m-am gîndit năucit. Şi eram pe punctul de a renunţa să mai intru. Dar ea, cu o voce care nu mi se păruse niciodată mai dulce, m-a întrebat :
— Tu eşti, Tullio ?
Atunci am făcut un pas înainte. Cînd m-a văzut, a strigat :
— Tullio, ce ai, te simţi rău ?
— O ameţeală... Mi-a şi trecut, am răspuns şi m-am liniştit, gîndind : „N-a ghicit“.
Într-adevăr, nu cunoştea realitatea, şi mi se părea ciudat că nu bănuia nimic. Trebuia s-o pregătesc chiar eu pentru lovitura brutală ? Trebuia să-i vorbesc sincer sau să plăsmuiesc vreo minciună demnă de compătimit ? Sau era mai bine să plec pe neaşteptate, fără s-o mai anunţ, lăsîndu-i într-o scrisoare mărturisirea mea ? Care era modul ca efortul meu să fie mai mic şi surpriza ei nu atît de crudă ?
Vai de mine, în agitaţia dificilă, dintr-un instinct perfid, mă frămîntam mai mult să uşurez situaţia mea, decît pe a ei. Şi, desigur, că aş fi ales ideea de-a pleca pe neaşteptate, lăsîndu-i o scrisoare, dacă nu m-ar fi reţinut respectul pentru mama mea. Era necesar s-o cruţ pe mama, totdeauna, cu orice preţ. Şi de astă dată n-am scăpat de

sarcasmul interior. „Ah, cu *orice* preț? Ce inimă generoasă! Și totuși, atît de comod pentru tine vechiul preț, și încă singur... Și de astă dată, dacă o să vrei tu, victima va încerca să zîmbească, deși va simți că moare. Prin urmare, ai încredere în ea, și nu avea nici o grijă, inimă generoasă!"

Într-adevăr, bărbatul găsește cîteodată, în sincerul și supremul dispreț față de el însuși, o deosebită bucurie.

— La ce te gîndești, Tullio? mă întrebă Giuliana ingenuă, apăsînd ușor cu arătătorul între o sprînceană și alta, vrînd parcă să-mi oprească gîndul.

I-am luat mîna, fără să-i răspund. Și însăși tăcerea, care a părut gravă, a fost de-ajuns ca să-mi schimbe din nou starea de spirit; dulceața glasului ei și gestul neștiutoarei m-au înduioșat, stîrnindu-mi sentimentul acela enervant din care țîșnesc lacrimile; care se numește *milă față de tine*. Am simțit o nevoie stringentă de-a fi compătimit. În același timp o voce lăuntrică îmi sugera: „Profită de această dispoziție sufletească, fără a face pentru moment nici o mărturisire. Exagerînd-o, poți ajunge ușor la plîns. Știi bine ce efect extraordinar are asupra unei femei plînsul bărbatului iubit. Giuliana va fi tulburată; și vei părea chinuit de-o durere teribilă. După aceea mîine, cînd îi vei destăinui adevărul, amintirea lacrimilor te va înălța în sufletul ei. Va putea gîndi: «Ah, prin urmare, de asta plîngea în hohote ieri. Bietul meu prieten!» Și nu vei fi considerat un egoist odios, ci vei părea bărbatul care s-a luptat din răsputeri împotriva cine știe cărei forțe funeste, dar zadarnic; vei părea subminat de un morb nevindecabil, purtînd în pieptul tău o inimă sfîșiată. Profită, așadar, profită."

— Ai ceva *pe inimă*? mă întrebă Giuliana, cu vocea înceată, mîngîietoare, intimă?

Țineam capul plecat și eram, desigur, emoționat. Dar pregătirea acelui plîns *util* mi-a distras sentimentul, înfrînîndu-i spontaneitatea și întîrziind prin urmare fenomenul fiziologic al lacrimilor. „Dacă n-aș putea plînge? Dacă nu *mi-ar veni* lacrimile?" mă gîndeam cu o spaimă ridicolă și puerilă, de parcă totul ar fi depins de acel

mărunt fapt material pe care voința mea nu reușea să-l producă. Și între timp, o voce, mereu aceeași, îmi sufla : „Ce păcat ! Ce păcat ! Nici o clipă n-ar putea fi mai potrivită decît asta ! În cameră abia se vede. Ce efect ar avea un hohot de plîns în umbră !“

— Nu-mi răspunzi, Tullio ? adăugă Giuliana, după o pauză, trecîndu-mi mîna pe frunte și pe păr, pentru ca eu să ridic capul. Știi că mie poți să-mi spui tot.

Ah, într-adevăr, după aceea n-am mai auzit nici un glas omenesc de o asemenea duioșie. Nici propria mea mamă n-a fost niciodată în stare să-mi vorbească astfel.

Mi s-au umezit ochii, și printre gene am simțit căldura plăcută a lacrimilor.“ Acesta, acesta-i momentul să izbucnești !“ Dar n-a fost decît o lacrimă ; și eu (umilitor și totuși adevărat și în asemenea meschinării mimice se diluează cea mai mare parte a emoțiilor omenești în manifestarea lor) am ridicat fața ca s-o descopere Giuliana și cîteva clipe m-a chinuit neliniștea chinuitoare, temîndu-mă că, în umbră, nu v-a putea descoperi cum lucește. Vrînd parcă s-o avertizez, mi-am reținut respirația, trăgînd apoi aerul, cu putere, cum faci cînd îți reții un hohot de plîns. Și apropiindu-și fața ei de-a mea ca să mă privească de aproape, deoarece eu rămăsesem mut, a repetat :

— Nu răspunzi ?

Și a zărit lacrima ; și, ca să se asigure, mi-a luat capul în mîini, dîndu-mi-l apoi pe spate, cu un gest aproape brusc.

— Plîngi ?

Vocea ei era schimbată.

Și eu m-am eliberat brusc, ridicîndu-mă ca să fug, ca și cînd n-aș mai fi putut susține revărsarea năvalnică a amărăciunii.

— Te las, te las. Dă-mi voie să plec, Giuliana. Te las.

Și am ieșit din cameră repede.

Cînd m-am pomenit singur mi-a fost silă de mine.

Pentru convalescentă era ajunul unei zile solemne. După cîteva ore, cînd m-am dus din nou la ea ca să asist la obișnuita sa masă frugală de la ora aceea, am găsit-o în tovărășia mamei. De cum m-a văzut, mama a exclamat :

— Prin urmare Tullio, mîine e sărbătoare.

Giuliana și cu mine ne-am uitat unul la altul, amîndoi neliniștiți. Apoi am vorbit despre ziua de mîine, despre ora la care ea putea să se dea jos din pat, despre atîtea nimicuri, cu oarecare efort, puțin distrați. Și în sinea mea doream să nu se retragă mama.

Am avut noroc, fiindcă mama n-a ieșit decît odată, și s-a întors imediat. Între timp, Giuliana m-a întrebat repede :

— Ce-aveai adineauri ? Nu vrei să-mi spui ?

— Nimic, nimic.

— Vezi, așa îmi strici tu bucuria de mîine.

— Nu, nu. O să-ți spun... O să-ți spun... după. Acum nu te mai gîndi la asta, te rog.

— Fii bun !

Mama a intrat din nou în cameră împreună cu Maria și Natalia. Dar accentul cu care spusese acele cuvinte Giuliana a fost de ajuns ca să mă convingă că nu bănuia adevărul. Se gîndea ea oare că tristețea aceea îmi venea dintr-o umbră a trecutului meu indelebil și inexplicabil ? Credea oare că eram torturat de amarnicul regret că i-am făcut atîta rău și de teama că nu merit întreaga ei iertare ?

Și a doua zi dimineață, am mai avut o emoție puternică (ca să-i fac plăcere așteptam în camera alăturată) cînd am auzit cum mă cheamă vocea ei cristalină.

— Vino, Tullio.

Am intrat și am văzut-o în picioare, încît părea mai înaltă, mai zveltă și aproape fragilă. Îmbrăcată cu un fel de tunică amplă și mătăsoasă, cu lungi cute drepte, zîmbea, șovăitoare, abia ținîndu-se pe picioare, cu brațele depărtate de șolduri vrînd parcă să-și caute echilibrul, întorcîndu-se cînd spre mine cînd spre mama.

Mama o privea cu o duioșie de nedescris, gata s-o susțină la nevoie. Și eu țineam mîinile întinse, gata s-o susțin.

— Nu, nu se rugă ea, lăsați-mă, lăsați-mă. Nu cad. Vreau să merg singură pînă la fotoliu.

Întinse un picior, făcu un pas, încet de tot. Pe chipul ei plutea candoarea unei bucurii de copil.

— Fii atentă, Giuliana !

Mai făcu vreo cîțiva poși ; apoi, năpădită de o buimăceală bruscă și de panica spaimei c-o să cadă, șovăi o

clipă între mine și mama, și apoi mi se aruncă în brațe, lăsîndu-se cu toată greutatea trupului la pieptul meu, tresărind de parc-ar fi suspinat. Și totuși, ea rîdea, sufocată oarecum de anxietate ; și, cum nu purta sutien, mîinile mele au simțit-o plăpîndă și mlădioasă prin țesătura delicată, pieptul meu a simțit-o palpitînd și cedînd, nările mele i-au aspirat parfumul părului, ochii mei au revăzut pe gîtul ei micul semn cafeniu.

— Mi-a fost teamă, spunea neîncetat, rîzînd și gîfîind, mi-a fost teamă să nu cad.

Și, cum ea își întorcea capul spre mama ca s-o privească, fără să se desprindă de mine, am descoperit o parte din gingia ei de un roz extrem de palid și albul ochilor și ceva convulsiv pe toată fața ei. Astfel mi-am dat seama că țineam în brațe o creatură bolnavă, profund schimbată de boală, cu nervii slăbiți, cu venele sărăcite de sînge, poate incurabilă. Dar mi-a venit din nou în minte transfigurarea ei din seara aceea cu sărutul neașteptat ; și opera de caritate, de dragoste și de ispășire, la care renunțam, mi s-a părut încă o dată nespus de frumoasă.

— Du-mă tu pînă la fotoliu, Tullio, mi-a spus.

Susținînd-o cu brațul de mijloc, am condus-o încet-încet, am ajutat-o să se așeze, am aranjat pernele de puf pe spetează, și-mi amintesc că le-am ales pe cele avînd culorile cele mai rafinate ca să-și sprijine capul. Am îngenuncheat să-i pun o pernă sub picioare ; și i-am văzut ciorapul de-un gri deschis, papucul ei delicat care ascundea ceva mai mult decît degetul mare. Ca în *seara aceea,* îmi urmărea fiecare mișcare cu o privire mîngîietoare. Și eu întîrziam în tot ceea ce făceam. Am apropiat o măsuță de ceai, am pus pe ea un vas cu flori proaspete, cîteva cărți, și un cuțitaș de fildeș pentru tăiat paginile. Fără să vreau, toate gesturile mele amabile vădeau ostentație.

Ironia începu din nou. „Foarte abil ! Foarte abil ! Este foarte util ceea ce faci, sub privirea mamei tale. Cum va mai putea bănui ceva după ce-a asistat la toate dovezile tale de duioșie ? Apoi, acea ușoară ostentație a ta nu strică deloc. Nu are o privire prea ageră. Continuă, continuă așa, totul decurge de minune. Curaj !“

— Ah, ce bine mă simt ! exclamă Giuliana cu un suspin de uşurare, strîngîndu-şi uşor pleoapele. Mulţumesc, Tullio.

După cîteva minute, cînd a ieşit mama, cînd am rămas singuri, a repetat cu o efuziune mai profundă :

— Mulţumesc.

Şi a ridicat o mînă spre mine, ca s-o iau într-ale mele. Fiind mîneca largă, în gestul făcut, braţul i se dezveli pînă aproape de cot. Şi mîna aceea albă şi credincioasă, care ducea dragostea, indulgenţa, pacea, visul, uitarea, toate cele frumoase şi cele bune, a tremurat o clipă în aer spre mine ca într-o ofrandă supremă.

Cred că în ceasul morţii, chiar în clipa în care voi înceta să mai sufăr, nu voi vedea decît gestul acela ; din nenumăratele imagini ale vieţii trecute, eu voi revedea numai gestul acela.

Cînd mă gîndesc din nou, nu reuşesc să reconstitui exact condiţia în care m-am aflat. Pot afirma că şi atunci înţelegeam extrema gravitate a momentului şi extraordinara valoare a actelor care se înfăptuiau şi erau pe punctul de-a se înfăptui. Perspicacitatea mea era, sau mi se părea, perfectă. În mine se duceau două procese, fără a se confunda, bine distincte, paralele. Într-unul predomina, împreună cu mila faţă de creatura pe care eram pe punctul de-a o năpăstui, un sentiment de profundă amărăciune faţă de ofranda pe care eram pe punctul de-a o respinge. În celălalt predomina, împreună cu lăuntrica şi obscura rîvnă faţă de amanta îndepărtată, un sentiment egoist exercitat în examenul rece al circumstanţelor care-mi puteau favoriza impunitatea. Acest paralelism îmi călăuzea viaţa interioară spre o intensitate şi o accelerare incredibile.

Sosise clipa hotărîtoare. Fiind nevoit să plec a doua zi, nu mai puteam tergiversa. Pentru ca lucrul să nu pară obscur şi prea brusc, trebuia s-o anunţ pe mama de plecare chiar în dimineaţa aceea, la micul dejun, invocînd un pretext plauzibil. Mai era nevoie înainte de-a o anunţa pe mama, s-o anunţ şi pe Giuliana ca să nu survină piedici periculoase. „Şi dacă Giuliana ar izbucni, în cele din urmă ? Dacă, în impulsul durerii şi al indignării, i-ar dez-

vălui realitatea mamei ? Cum să obţin de la ea promisiunea că o să tacă, un nou act de abnegaţie ?“ Pînă în ultima clipă am cîntărit totul în sinea mea, „Va înţelege imediat, de la primul cuvînt ? Şi dacă n-ar înţelege ? Dacă m-ar întreba cu naivitate care e motivul plecării mele ? Cum i-aş răspunde ? Dar ea va înţelege. Este imposibil să nu fi aflat de la vreuna din prietenele ei, de la acea doamnă Tàlice, de exemplu, că Teresa Raffo nu este la Roma.“

Puterile începeau să mă lase. N-aş mai fi putut susţine mult timp agitaţia care creştea din minut în minut. M-am hotărît, într-o mare tensiune nervoasă : şi, cum ea vorbea, am dorit ca ea însăşi să-mi ofere prilejul de-a lansa săgeata.

Vorbea despre multe lucruri mai ales de viitor, cu o volubilitate neobişnuită. Acel tremur al ei, pe care-l observasem mai înainte, mi se părea mai evident acum. Stăteam încă în picioare, în spatele fotoliului, cînd ocupat să aranjez perdelele de la fereastră, cînd să aranjez cărţile pe etajeră, cînd să iau de pe covor petalele căzute dintr-un buchet de trandafiri veştejiţi. Stînd în picioare, priveam cărarea din părul ei, genele ei lungi şi întoarse, uşoara palpitaţie a pieptului, mîinile, frumoasele ei mîini sprijinite pe braţele fotoliului, delicat înclinate ca în ziua aceea, palide ca în ziua aceea cînd „numai venele albăstrii le mai deosebeau de albul aşternutului“.

Ziua aceea ! Nu trecuse nici o săptămînă ! Aşadar de ce părea atît de departe ?

Stînd în picioare în spatele ei, în tensiunea aceea extremă, ca la pîndă, m-am gîndit că poate simţea, din instinct, ameninţarea, şi mi s-a părut că ghicesc la ea un fel de indispoziţie vagă. Încă o dată, mi s-a strîns inima, de nesuportat.

La un moment dat, în fine, a spus :

— *Mîine,* dacă mă voi simţi mai bine, mă vei duce pe terasă, la aer.

Am întrerupt-o :

— *Mîine* nu voi fi aici.

A tresărit la sunetul straniu al glasului meu. Fără să mai aştept, am adăugat :

— Voi pleca...

Am mai adăugat, cu un efort ca să-mi dezleg limba, înfiorat ca cineva care ar trebui să repete lovitura ca să-şi distrugă complet victima :

— Voi pleca la Florenţa.

— Ah !

Înţelesese brusc. Se întoarse cu o mişcare iute, răsucindu-se cu totul pe perne ca să mă privească ; şi i-am revăzut, prin torsiunea aceea violentă, albul ochilor, gingiile roz-palid.

— Giuliana ! m-am bîlbîit, fără a fi în stare să spun altceva, aplecîndu-mă spre ea, temîndu-mă să nu leşine. Dar îşi închise pleoapele, îşi reveni, se retrase, se strînse în ea însăşi, cuprinsă parcă de-un frig cumplit. Rămase astfel cîteva minute, cu ochii închişi, cu gura strînsă, neclintită. Numai pulsaţia vizibilă a carotidei pe gît şi cîteva contracţii convulsive ale mîinilor dovedeau că trăieşte.

N-a fost un delict ? A fost *primul* din delictele mele ; şi poate că nu cel mai neînsemnat.

Am plecat în condiţii îngrozitoare. Am lipsit mai mult de o săptămînă. Cînd m-am întors şi în zilele următoare, m-am mirat şi eu de neobrăzarea mea aproape cinică. Eram posedat de-un fel de vrajă malefică ce năruia în mine orice simţ moral, făcîndu-mă în stare de cele mai cumplite nedreptăţi, de cele mai cumplite cruzimi. Şi de astă dată, Giuliana manifesta o forţă prodigioasă ; şi de astă dată, ştiuse să tacă. Şi mi se părea închisă în tăcerea ei ca într-o armură de diamant, impenetrabilă.

S-a dus cu fetele şi cu mama la La Badiola. Le însoţea fratele meu. Eu am rămas la Roma.

De atunci pentru mine a început o perioadă foarte tristă, foarte obscură, ale cărei amintiri mă mai umplu încă de greaţă şi de umilinţă. Stăpînit de sentimentul acela care tulbură mai bine decît oricare altul murdăria ce există în om, am îndurat sfîşietorul martiriu pe care-l poate face o femeie unei firi lipsite de voinţă, pătimaşă şi permanent trează. Iscată dintr-o bănuială, o gelozie senzuală cumplită răbufni în mine, secătuindu-mi toate izvoarele curate, hrănindu-se cu drojdia scîrboasă care zăcea în cea mai infimă parte a trupului meu.

Teresa Raffo nu mi s-a părut niciodată mai ispititoare ca acum cînd n-o puteam desprinde de o imagine falică, de spurcăciune. Şi se folosea de dispreţul meu chiar pentru a-mi spori dorinţa. Agonii atroce, bucurii abjecte, supuneri dezonorante, pacte murdare propuse şi acceptate fără a roşi, lacrimi mai usturătoare decît orice toxic, frenezii neaşteptate care mă împingeau pînă în pragul demenţei, prăvălite în abisul viciului, atît de violente încît mă lăsau zile întregi buimac, toate mizeriile şi toate infamiile pasiunii carnale exasperate de gelozie, pe toate le-am cunoscut. Casa mi-a devenit străină, prezenţa Giulianei mi-a devenit supărătoare. Uneori treceau săptămîni întregi, fără să-i adresez vreun cuvînt. Absorbit de supliciul meu interior n-o vedeam, n-o auzeam. În anumite momente, privind-o, mă uimea paloarea, expresia, unele detalii ale chipului ei, părîndu-mi noi, neaşteptate, stranii ; şi nu reuşeam să revin cu totul la noţiunea de realitate. Toate acţiunile sale mi-erau necunoscute. Nu simţeam deloc nevoia de-a o întreba ceva, de-a şti ceva ; nu-mi stîrnea nici o nelinişte, nici o solicitudine, nici o teamă. În sufletul meu stăruia o duritate bizară împotriva ei. Uneori, aveam chiar o vagă duşmănie faţă de ea, inexplicabilă. Într-o zi, am auzit-o rîzînd ; şi rîsul ei m-a iritat, m-a înfuriat aproape, pînă la ură.

În altă zi, m-am simţit foarte emoţionat, auzind-o cîntînd într-o cameră mai depărtată. Cînta *aria* lui Orfeu :

Ce voi face fără Euridice ?...

Era prima dată, după multă vreme, cînd cînta astfel, mişcîndu-se prin casă ; era prima dată cînd o auzeam din nou, după foarte mult timp. De ce cînta ? Era veselă deci ? Cărui sentiment din sufletul ei îi răspundea efuziunea aceea insolită ? M-a copleşit o tulburare de neînţeles. M-am dus la ea fără să mai gîndesc, chemînd-o pe nume.

Văzîndu-mă că intru în camera ei, s-a mirat ; rămase o clipă uluită, într-o suspensie vădită.

— Cînţi ? am spus, ca să zic ceva, stînjenit, minunat eu însumi de gestul meu extraordinar.

Zîmbi şovăielnic, neştiind ce să-mi răspundă, neştiind ce atitudine să adopte faţă de mine. Şi mi s-a părut că citesc în ochii ei o curiozitate jenantă, pe care o mai remarcasem şi altă dată fugitiv ; curiozitate încărcată de compasiune cu care priveşti o persoană suspectă de nebunie, un obsedat. Într-adevăr, în oglinda din faţa mea mi-am descoperit imaginea ; mi-am revăzut obrajii descărnaţi, cearcănele adîncite, gura tumefiată, înfăţişarea unui bolnav de friguri pe care o aveam de cîteva luni.

— Te îmbrăcai ca să ieşi ? am întrebat-o şi mai stînjenit, aproape cu teamă, neştiind ce să întreb altceva, voind să evit tăcerea.

— Da.

Era dimineaţă, era noiembrie. Stătea în picioare, lîngă o masă ornată cu dantele pe care străluceau ici-colo nenumăratele mărunţişuri moderne destinate îngrijirii frumuseţii feminine. Purta o rochie de stofă de lînă pură de culoare închisă ; şi ţinea încă în mînă un pieptene de bagă galben cu rama de argint. Rochia, foarte simplă, îi sublinia eleganţa zveltă a siluetei. Pe masă, un buchet mare de crizanteme albe ajungeau pînă la înălţimea umerilor ei. Soarele plăcut din apropierea zilei de 11 noiembrie, a Sfîntului Martino, intra pe fereastră ; şi în lumină plutea un parfum de pudră sau de esenţă pe care nu reuşeam să-l recunosc.

— Ce parfum ai acum ? am întrebat-o.

Mi-a răspuns :

— *Crab-apple.*

Am adăugat :

— Îmi place.

A luat de pe masă o sticluţă şi mi-a întins-o. Am mirosit îndelung ca să fac şi eu ceva, să am timp să pregătesc altă frază. Nu reuşeam să-mi risipesc tulburarea, să-mi regăsesc sinceritatea. Simţeam că orice intimitate dintre noi dispăruse. Mi se părea *o altă femeie*. Şi între timp *aria* din Orfeu mai vibra în sufletul meu, încă mă mai neliniştea :

În lumina aceea aurie şi călduţă, în parfumul acela atît de plăcut, în mijlocul tuturor acelor obiecte pecetluite de graţia feminină, fantoma vechii melodii părea să trezească palpitaţia unei vieţi tainice, destrămînd umbra nu ştiu cărui mister.

— Ce frumoasă e aria pe care o cîntai adineauri ! i-am spus, ascultînd de impulsul care-mi venea din ciudata nelinişte.

— Atît de frumoasă ! exclamă.

Şi o întrebare îmi veni pe buze : „Dar de ce cîntai ?“ Am reţinut-o ; şi am căutat înlăuntrul meu motivul acelei curiozităţi care mă înţepa.

A urmat o tăcere. Ea îşi trecea unghia degetului mare peste dinţii pieptenului, producînd un uşor scrîşnet. (Scîrţiitul acela e un amănunt foarte clar în amintirea mea.)

— Te îmbrăcai să ieşi. Continuă, i-am spus.

— Nu trebuie decît să-mi pun jacheta şi pălăria. Cît e ceasul ?

— Unsprezece fără un sfert.

— Ah, s-a făcut atît de tîrziu ?

Îşi luă pălăria şi voaleta şi se aşeză în faţa oglinzii. Eu o priveam. O altă întrebare îmi veni pe buze : „Unde te duci ?“. Dar mi-am reţinut-o şi pe aceasta, deşi putea să pară firească. Şi am privit-o în continuare cu atenţie.

Mi-a apărut aşa cum era ea în realitate : o tînără doamnă foarte elegantă, o faţă dulce şi nobilă, foarte fină, şi iluminată de o intensă expresie spirituală ; în sfîrşit, o doamnă adorabilă, care ar fi putut fi o amantă delicioasă cu trupul şi spiritul ei. „Dacă era într-adevăr amanta cuiva ?“ m-am gîndit atunci. „Desigur, este imposibil să nu fi fost insistent urmărită de multe ori şi de mulţi. Prea se cunoaşte faptul că am părăsit-o ; prea e cunoscută vinovăţia mea. Dacă ea o fi cedat cuiva ? Sau poate era pe punctul de-a ceda ? Dacă ar considera în cele din urmă inutil şi nedrept sacrificiul tinereţii sale ? Dacă în cele din urmă ar fi obosită de îndelunga ei abnegaţie ? Dacă ar cunoaşte un bărbat superior mie, un seducător delicat şi profund care s-o iniţieze în curiozitatea noului

și ar face-o să-l uite pe necredincios ? Și dacă pierdusem cu totul inima ei, de prea multe ori călcată în picioare fără milă și fără remușcare ?" M-a cuprins o groază neașteptată ; și atît de puternică a fost angoasa, încît m-am gîndit : „Uite, acum îi voi mărturisi îndoiala. O voi privi în adîncul ochilor, spunîndu-i : «Mai ești încă pură ?» Și voi afla adevărul."

Ea nu este în stare să mintă. „Nu-i în stare să mintă ? Ha, ha, ha ! O femeie !... Ce știi tu ? O femeie e capabilă de orice. Ține minte. Uneori aparența înșelătoare a eroismului a servit la ascunderea unei jumătăți de duzini de amanți. Sacrificiu ! Abnegație ! Aparențe, vorbe goale ! Cine va putea cunoaște vreodată adevărul ? Jură, dacă poți, pentru credința soției tale ; nu spun pentru credința de azi, ci numai pentru aceea de dinaintea episodului bolii. Jură cu o convingere absolută dacă poți." Și glasul ticălos (ah, Teresa Raffo, ce bine opera otrava ta !) glasul perfid m-a înghețat.

— Fii amabil, Tullio, mi-a spus, aproape timid, Giuliana. Pune-mi acul aici, pe voaletă.

Ea ținea brațele ridicate, arcuite spre vîrful capului, ca să-și fixeze voaleta ; și degetele ei albe căutau zadarnic s-o fixeze. Atitudinea ei era plină de grație. Degetele ei albe m-au făcut să mă gîndesc : „De cît timp nu ne-am mai strîns mîinile ! Oh, ce puternic și cald îmi strîngea ea altădată mîna, vrînd parcă să mă asigure că nu-mi purta ranchiună pentru nici una din jignirile mele ! Poate că acum mîna ei nu este pură ?" Și, în timp ce îi fixam voaleta, am simțit o repulsie instantanee la gîndul posibilei impurități.

Ea s-a ridicat, și eu am ajutat-o să-și pună jacheta. De două sau trei ori privirile noastre s-au întîlnit fugitiv, dar încă o dată am citit în ochii ei un fel de curiozitate neliniștită. Poate că se întreba în sinea ei : „De ce-o fi intrat aici ? De ce se reține ? Ce-o fi însemnînd aerul lui atît de dezorientat ? Ce vrea de la mine ? Ce-i cu el ?"

— Mă scuzi... o clipă, mi-a spus și a ieșit din cameră.

Am auzit-o chemînd-o pe Miss Edith, guvernanta. De cum am rămas singur, ochii mi s-au îndreptat involuntar

spre micul *secretaire* plin de scrisori, de bilete, de cărţi. M-am apropiat; şi ochii mi-au rătăcit cîtva timp pe hîrtii, ispitiţi parcă de a descoperi... „ce anume? poate *dovada*“?. Dar m-am descătuşat de tentaţia aceea josnică şi stupidă. Am privit o carte cu o copertă de stofă veche şi printre pagini un cuţitaş ascuţit de tăiat paginile. Era cartea pe care o citea, răsfoită pînă la jumătate. Era cel mai recent roman al lui Filippo Arborio, *Secretul*. Am citit pe frontispiciu o dedicaţie, de mîna autorului: *Dumitale, Giuliana Hermil, TURRIS EBURNEA, nedemn îţi ofer. F. Arborio. Ziua tuturor sfinţilor '85.*

Prin urmare, Giuliana îl cunoştea pe romancier? Ce atitudine avea spiritul Giulianei faţă de el? Şi am evocat chipul fin şi seducător al scriitorului, pe care-l văzusem uneori în locurile publice. Desigur că putea să-i placă Giulianei. După unele zvonuri care circulau, plăcea femeilor. Romanele lui, pline de o psihologie complicată, uneori foarte acută, adesea falsă, tulburau sufletele sentimentale, aprindeau fanteziile neliniştite, dezvăluiau cu supremă eleganţă dispreţul faţă de viaţa comună. *O agonie, Preacatolica, Angelica Doni, Giorgio Aliora, Secretul* manifestau o viziune intensă despre viaţă ca despre o vastă combustie cu nenumărate chipuri de jeratic. Fiecare personaj de-al său combătea pentru Himera sa, într-un duel disperat cu realitatea.

„Nu cumva acest artist extraordinar, pe care cărţile sale îl arătau aproape sublimat în esenţă spirituală pură, nu cumva îşi exercitase fascinaţia şi asupra mea? Nu numisem romanul său *Giorgio Aliora* o carte „frăţească“? Nu regăsisem în unele din creaturile sale literare stranii asemănări cu fiinţa mea intimă? Şi chiar dacă această stranie afinitate a noastră i-ar uşura opera sa de seducţie poate întreprinsă? Dacă Giuliana i-ar ceda, recunoscînd la el tocmai acele calităţi pentru care m-a adorat cîndva pe mine?“ m-am gîndit cu o nouă spaimă.

Intră din nou în cameră. Văzînd cartea aceea în mîinile mele, a spus cu un zîmbet confuz şi o uşoară îmbujorare:

— La ce te uiţi?

— Îl cunoşti pe Filippo Arborio ? am întrebat imediat, dar fără nici o alterare a vocii, pe tonul cel mai calm şi mai naiv cu putinţă.

— Da, răspunse ea francă. Mi-a fost prezentat în casa familiei Monterisi. A venit de cîteva ori şi aici, dar n-a avut ocazia să te întîlnească.

Mi-a venit o întrebare pe buze. „De ce nu mi-ai vorbit niciodată despre el ?" Dar m-am abţinut. Cum mi-ar fi putut vorbi, dacă de mult timp, prin atitudinea mea, întrerupsesem cu ea orice discuţii şi amabilităţi prieteneşti ?

— E mult mai simplu decît în cărţile sale, adăugă ea, dezinvoltă, punîndu-şi lent mănuşile. Ai citit *Secretul ?*

— Da, l-am citit.

— Ţi-a plăcut ?

Fără a mai gîndi, dintr-o nevoie instinctivă de a-mi releva superioritatea faţă de Giuliana, i-am răspuns :

— Nu. Este mediocră.

Iar ea spuse la urmă :

— Eu plec.

Şi se îndreptă spre ieşire. Eu am urmat-o pînă în vestibul, păşind în urma dîrei de parfum pe care o lăsa delicat în spatele ei, abia-abia perceptibil. În faţa servitorului spuse doar :

— La revedere.

Şi trecu pragul cu pas uşor.

Eu m-am întors în camera mea. Am deschis fereastra, m-am uitat ca s-o văd pe stradă.

Mergea, cu pasul uşor, pe trotuar, pe partea însorită ; dreaptă, fără să-şi întoarcă capul în nici o parte.

Vara Sfîntului Martin răspîndea un auriu firav pe cristalul cerului şi o căldură plăcută şi liniştită făcea aerul mai plăcut, evocînd mirosul violetelor absente. O tristeţe infinită mă apăsa, ţintuindu-mă abătut pe pervazul ferestrei ; încet-încet devenind insuportabilă. Arareori în viaţă mai suferisem cum sufeream acum din cauza acelei îndoieli ce făcea să se prăbuşească brusc încrederea mea în Giuliana, o încredere ce durase ani în şir ; arareori sufletul meu strigase atît de tare în urma unei iluzii efemere. Dar oare dispăruse într-adevăr iremedia-

bil ? Nu puteam, nu voiam să mă conving de asta. Toată viața mea plină de erori fusese însoțită de marea iluzie, care răspundea nu numai exigențelor egoismului meu, ci și unui vis estetic de măreție morală. „Măreția morală, ca rezultat al violenței durerilor depășite, pentru ca să poată fi eroică era necesar să sufere ceea ce am făcut-o să sufere.“ Această axiomă, cu care de multe ori reușisem să-mi potolesc remușcările, se înrădăcinase profund în spiritul meu, dînd naștere unei fantasme ideale din ceea ce era bun din mine elevată la un soi de cult platonic. Incorect, perfid și vlăguit, mă complăceam să recunosc în cercul existenței mele un suflet sever, drept și puternic, un suflet incoruptibil ; și mă complăceam de-a fi subiectul iubit, iubit în eternitate. Tot viciul meu, toată mizeria mea și toată slăbiciunea mea se sprijineau pe iluzia asta mare. Credeam că pentru mine putea deveni realitate visul tuturor bărbaților culți : a fi constant necredincios unei femei constant credincioasă.

„Ce cauți ? Toate deliciile vieții ? Ieși, du-te, amețește-te. În casa ta, ca o imagine învăluită într-un sanctuar, creatura taciturnă și recunoscătoare așteaptă. Lampa, în care tu nu verși nici o picătură de ulei, rămîne veșnic aprinsă.“ Oare nu-i acesta visul tuturor bărbaților culți ?

Și : „La orice oră, după orice aventuri, o vei regăsi, cînd te vei întoarce. Era sigură că te vei întoarce, dar nu-ți va povesti despre așteptarea ei. Îți vei lăsa capul pe genunchii ei și îți va mîngîia tîmplele cu vîrful degetelor, ca să-ți magnetizeze durerea.“

Aveam presentimentul unei asemenea întoarceri : întoarcerea finală, după vreuna din acele catastrofe interioare care transformă un om. Și toate desnădejdile mi-erau temperate de-o încredere intimă în imuabilul refugiu ; și în adîncul tuturor acțiunilor mele abjecte cobora o vagă licărire din partea femeii care din dragoste pentru mine și pentru *opera mea* a atins culmea înălțimii corespunzînd perfect unei forme a idealității mele.

Era de ajuns o îndoială ca să distrugă totul într-o clipă ?

Am retrăit întreaga scenă dintre mine şi Giuliana, din momentul în care intrasem în camera ei şi pînă în momentul plecării.

Deşi atribuiam o mare parte a oscilaţiei mele unei stări speciale nervoase tranzitorii, n-am putut înlătura ciudata impresie exprimată exact de cuvintele: „Mi se părea *o altă femeie.*“ Fără îndoială că era ceva nou în ea. Dar ce? Dedicaţia lui Filippo Arborio nu avea mai degrabă o semnificaţie liniştitoare? Nu afirma din nou tocmai impenetrabilitatea în turnul de fildeş, TURRIS EBURNEA? Apelativul glorios îi fusese sugerat pur şi simplu din faima de puritate ce plutea în jurul numelui Giulianei Hermil sau şi dintr-o încercare de asalt înfrînt şi poate dintr-o renunţare la asediul întreprins. Aşadar turnul de fildeş părea să fie încă intact.

Gîndind astfel pentru a-mi lecui înţepătura bănuielii, simţeam în adîncul meu o vagă anxietate, ca şi cum m-aş fi temut de izbucnirea neaşteptată a vreunei obiecţii ironice. „Tu ştii; pielea Giulianei este nespus de albă. Este *palidă aidoma cămăşii ei.* Denumirea sacră ar putea ascunde chiar o semnificaţie profană...“ Dar acel *nedemn?* „Ei, ei, ce de chiţibuşuri!“

Un impuls furios de nerăbdare mi-a întrerupt dezbaterea aceea umilitoare şi zadarnică. M-am retras de la fereastră, am dat din umeri, m-am învîrtit de două-trei ori prin cameră, am deschis mecanic o carte, am dat-o deoparte. Dar frămîntarea mea nu diminua. „În sfîrşit“, m-am gîndit oprindu-mă de parcă aş fi înfruntat un adversar invizibil, „la ce duc toate astea? Sau ea a şi căzut, şi pierderea este ireparabilă; sau este în pericol, şi, în starea mea actuală, nu pot interveni s-o salvez; sau e pură prin efortul de a se păstra pură, şi atunci nu s-a schimbat nimic. În orice caz, nu am nici o *acţiune* de îndeplinit. Ceea ce e, e necesar; ceea ce va fi, va fi necesar. Această criză de suferinţă va trece. Trebuie să aştept. Mai adineauri, ce frumoase erau crizantemele albe de pe masa Giulianei! Voi ieşi în oraş să cumpăr altele la fel, foarte multe. Întîlnirea cu Teresa este azi la două. Mai sînt aproape trei ore... Nu mi-a spus ea ultima dată că voia să găsească şemineul aprins? Va fi

primul foc de iarnă, într-o zi atît de călduroasă. Ea este într-o săptămînă în care emană bunătate, mi se pare. Dacă ar ține! Dar cu prima ocazie îl voi provoca pe Eugenio Egano." Gîndul meu urmări noul curs, cu unele opriri brusce, cu devieri neașteptate. Chiar printre imaginile proximei voluptăți mi-a străfulgerat mintea o altă imagine impură, aceea temută, aceea de care voiam să scap. Unele pagini îndrăznețe din *Preacatolica* mi-au revenit în memorie. Şi dintr-un chin izvora alt chin. Şi confundam, deşi cu o suferinţă diferită, în aceeaşi contaminare pe cele două femei şi în aceeaşi ură pe Filippo Arborio și pe Eugenio Egano.

Criza mi-a trecut, lăsîndu-mi în suflet un fel de dispreț vag îmbinat cu pică faţă de *surioară*. M-am despărțit din ce în ce mai mult, am devenit din ce în ce mai aspru, mai indiferent, mai închis. Nefericita mea pasiune pentru Teresa Raffo era din ce în ce mai exclusivă, preocupîndu-mă total, fără nici o clipă de răgaz. Eram într-adevăr obsedat, un om cuprins de-o nebunie diabolică, ros de un microb necunoscut şi înspăimîntător. Amintirile din iarna aceea sînt confuze în mintea mea, incoerente, întrerupte de ciudate obscurităţi, rare.

În iarna aceea nu l-am întîlnit niciodată acasă la mine pe Filippo Arborio; rareori l-am văzut în locuri publice. Dar într-o seară am dat de el într-o sală de arme; şi acolo ne-am cunoscut, am fost prezentați unul altuia de maestrul respectiv, am schimbat cîteva vorbe. Lumina lampei cu gaz, scîrţîitul podelei de scînduri, clinchetul și luciul lamelor, diversele poziţii elegante sau neelegante ale spadasinilor, saltul rapid al tuturor acelor picioare arcuite, exalarea caldă şi acră a tuturor corpurilor acelora, strigătele guturale, exclamațiile vehemente, exploziile de rîs recompun cu o singulară evidenţă, în amintirea mea, scena care se desfăşura în jurul nostru pe cînd ne aflam unul în faţa celuilalt şi maestrul rostea numele noastre. Revăd gestul cu care Filippo Arborio şi-a scos masca arătîndu-şi chipul aprins, plin de sudoare. Ţinînd într-o mînă masca şi în cealaltă floreta, s-a înclinat. Gîfîia prea tare, istovit şi puţin agitat, ca şi cînd n-ar fi fost obişnuit cu exercițiul fizic. Instinctiv, m-am gîndit că el nu

era un om de temut pe teren. Am afectat oarecare trufie ; în mod intenţionat nu i-am adresat nici un cuvînt referitor la celebritatea lui, la admiraţia mea ; m-am reţinut cum m-aş fi reţinut faţă de oricare necunoscut.

— Pe mîine, deci ? spuse maestrul zîmbind.

— Da, la zece.

— Vă bateţi în duel ? întrebă Arborio cu o vădită curiozitate.

— Da.

Şovăi o clipă, apoi adăugă :

— Cu cine ? dacă nu sînt indiscret.

— Cu Eugenio Egano.

Mi-am dat seama că dorea să ştie ceva mai mult, dar că îl reţinea atitudinea mea rece şi distrată în aparenţă.

— Maestre, un salt de cinci minute, i-am spus, şi m-am întors să mă duc la vestiar. Cînd am ajuns în prag, m-am oprit să privesc înapoi şi l-am descoperit pe Arborio care-şi reluase exerciţiul de scrimă. Mi-a fost de-ajuns o privire ca să-mi dau seama că era mediocru în jocul acela.

Cînd am început asaltul cu maestrul, sub ochii tuturor celor prezenţi, m-a cuprins o excitaţie nervoasă cu totul deosebită care mi-a întărit energia. Şi-am simţit asupra mea privirea fixă a lui Filippo Arborio.

Mai tîrziu, ne-am reîntîlnit în vestiar. Camera prea joasă era plină de fum şi de un iz uman foarte penetrant, greţos. Acolo, goi, sub capele largi albe, toţi se frecau pe piept, pe braţe, pe spate, alene, fumînd, făcînd glume, cu glas tare, dînd frîu liber grosolăniilor lor obscene. Cascada duşului alterna cu hohotele lor de rîs. Şi de vreo două-trei ori, cu o indefinibilă senzaţie de repulsie, cu o tresărire semănînd cu aceea pe care mi-ar fi provocat-o o violentă lovitură fizică, am zărit trupul firav al lui Arborio, spre care privirea mea se îndrepta în mod involuntar. Şi din nou se forma imaginea odioasă.

De atunci, n-am mai avut altă ocazie să mă apropii de el şi nici să-l întîlnesc. Nici nu m-a preocupat. Nici după aceea nu m-a izbit nimic suspect în atitudinea Giulianei. Dincolo de cercul, tot mai restrîns, în care mă agitam, nimic nu era pentru mine foarte sensibil, inte-

ligibil. Toate impresiile ciudate treceau prin spiritul meu ca picăturile de apă pe o lespede fierbinte, sau sărind, sau dizolvîndu-se.

Evenimentele s-au precipitat. Spre sfîrşitul lunii februarie, după o ultimă şi ruşinoasă tentativă, între mine şi Teresa Raffo a intervenit ruptura definitivă. Am plecat singur la Veneţia.

Am rămas acolo aproape o lună, într-o deprimare de neînţeles ; într-un fel de stupefacţie intensificată de negura şi de tăcerea lagunei. Nu păstrasem altceva decît sentimentul existenţei mele izolate, printre fantomele inerte ale tuturor lucrurilor. Ore în şir mă subjuga acel farmec straniu pe care-l exercită asupra sufletului şi asupra simţurilor trecerea continuă şi monotonă a formelor nedistincte. Burniţa. Ceaţa de deasupra apei lua uneori forme lugubre, mişcîndu-se aidoma spectrelor cu un pas lent şi solemn. Adesea în gondolă, ca într-un sicriu, găseam un fel de moarte imaginară. Cînd gondolierul mă întreba în ce loc trebuia să mă ducă, mai totdeauna făceam un semn vag ; şi în sinea mea înţelegeam disperata sinceritate a cuvintelor : *„Oriunde, în afara lumii !“*.

M-am reîntors la Roma în ultimele zile ale lui martie. Aveam un nou simţ al realităţii, ca după o lungă eclipsă a conştiinţei. O timiditate, o rătăcire, o teamă fără motiv mă cuprindeau cîteodată, pe neaşteptate, şi mă simţeam firav ca un copil. Mă uitam continuu în jurul meu, cu o neobişnuită atenţie, pentru a prinde din nou adevărata semnificaţie a lucrurilor, pentru a sesiza raporturile juste, reale, pentru a-mi da seama de ceea ce se schimbase, de ceea ce dispăruse. Şi, cum reintram încet-încet în existenţa comună, se restabilea în spiritul meu echilibrul, se trezea din nou o speranţă, reînvia grija faţă de viitor.

Am găsit-o pe Giuliana sleită de puteri, cu o sănătate şubrezită, mai tristă ca oricînd. Am vorbit puţin cu ea, fără să ne privim în ochi, fără să ne deschidem inimile. Amîndoi căutam compania celor două fetiţe ; Maria şi Natalia, într-o fericită inconştienţă umpleau tăcerile cu glasurile lor proaspete. Într-o zi, Maria întrebă :

— Mamă, anul ăsta, de Paşti, ne vom duce la La Badiola ?

Am răspuns eu, în locul mamei, fără şovăire :

— Da, ne vom duce.

Atunci Maria a început să ţopăie prin cameră, în semn de bucurie, trăgînd-o şi pe sora ei. Eu mă uitam la Giuliana.

— Vrei să mergem acolo ? am întrebat-o timid, aproape cu umilinţă.

Ea consimţi dînd din cap.

— Văd că tu nu te simţi bine, am adăugat. Nici eu nu mă simt bine. Poate că la ţară... primăvara...

Stătea tolănită într-un fotoliu, ţinîndu-şi mîinile albe pe braţele fotoliului ; şi atitudinea ei mi-a amintit o alta ; aceea din convalescenţă din dimineaţa în care se dăduse jos din pat, dar după ce-i anunţasem plecarea.

Am hotărît să plecăm. Ne-am pregătit. O speranţă pîlpîia în adîncul sufletului meu, şi eu nu cutezam s-o privesc în faţă.

I

Aceasta e prima amintire.

Cînd am început povestirea, afirmam : aceasta e prima amintire care se referă la acel lucru îngrozitor.

Prin urmare, era în luna aprilie. De cîteva zile ne aflam la La Badiola.

— Of, copiii mei, spusese mama cu marea ei naivitate, tare mai sînteţi ofiliţi ! Ah, Roma aceea, Roma aceea ! Trebuie să rămîneţi aici cu mine, la ţară, mai mult timp, ca să vă veniţi în fire... mult timp...

— Da, îi răspunsese Giuliana, zîmbind, da, mamă, vom rămîne cît timp vei voi.

Zîmbetul acela a revenit frecvent pe buzele Giulianei, în prezenţa mamei ; şi, deşi melancolia ochilor ei rămînea inalterabilă, era atît de dulce zîmbetul acela, atît de profund bun încît eu însumi mi-am făcut iluzii. Şi am îndrăznit să-mi privesc făţiş speranţa.

În primele zile, mama nu se dezlipea deloc de invitatele ei dragi, părea că vrea să le sufoce cu duioşia ei.

De două-trei ori am văzut-o, palpitînd de-o emoţie indefinibilă, am văzut-o mîngîind cu mîna ei binecuvîntată părul Giulianei. Odată am auzit-o întrebînd :

— Tot atît de mult te iubeşte ?

— Bietul Tullio ! Da, a răspuns cealaltă voce.

— Prin urmare, nu-i adevărat...

— Ce ?

— Ceea ce mi-a ajuns la urechi.

— Ce ţi-a ajuns la urechi ?

— Nimic, nimic... Credeam că Tullio te-a supărat cu ceva.

Stăteau de vorbă în cadrul ferestrei, în spatele perdelelor care fluturau, în timp ce afară foşneau ulmii. Am trecut în faţa ferestrei, mai înainte ca ele să-şi fi dat seama ; am dat de-o parte o perdea, arătîndu-mă.

— Ah, Tullio ! exclamă mama.

Şi şi-au schimbat privirile, oarecum stînjenite.

— Vorbeam despre tine, adăugă mama.

— Despre mine ? De rău ? am întrebat vesel.

— Nu, de bine, spuse Giuliana, imediat ; şi am remarcat în glasul ei intenţia, pe care fără îndoială c-a avut-o, *de a mă linişti*.

Soarele de aprilie bătea în pervaz, strălucea în părul cărunt al mamei, trezind cîte o vagă lucire pe tîmplele Giulianei. Perdelele nespus de albe fluturau, reflectîndu-se în geamurile luminoase. Ulmii înalţi, din rarişte, acoperiţi de frunzuliţe noi, iscau un freamăt, cînd uşor, cînd puternic, făcînd să se agite după măsura lui, cînd mai puţin şi cînd mai mult şi umbrele. Chiar zidul casei, cu poalele înveşmîntate în nenumărate micsandre ruginii, emana o mireasmă de primăvară, aproape un vapor invizibil de smirnă.

— Ce penetrant este mirosul ăsta ! murmură Giuliana, trecîndu-şi degetele peste sprîncene şi apropiindu-şi pleoapele. Te ameţeşte.

Stăteam între ea şi mama, ceva mai în spate. Am avut chef să mă aplec peste pervaz şi să le strîng pe amîndouă în braţe. Aş fi vrut să strecor în acest gest familial toată duioşia ce-mi umplea inima, făcînd-o pe Giuliana să înţeleagă o mulţime de lucruri inexprimabile şi recucerind-o

cu totul prin acel singur gest. Dar mă mai reținea încă o teamă aproape puerilă.

— Uite, Giuliana, spuse mama, arătînd un punct pe colină, Villalilla ta. O deslușești ?

— Da, da.

Evitînd soarele cu o mînă, își forța privirea ; și eu, care o observam, am remarcat un mic tremur al buzei inferioare.

— Distingi chiparosul ? am întrebat-o, vrînd s-o tulbur mai tare prin întrebarea sugestivă.

Și revedeam în imaginea mea bătrînul chiparos venerabil ce avea la poale o tufă de trandafiri și un stol de păsări în vîrf.

— Da, da... abia, abia îl disting.

Villalilla lucea albă în mijlocul movilei, foarte departe, pe un plai. Lanțul colinelor se întindea în fața noastră într-o aliniere nobilă și liniștită, unde măslinii păreau de-o extraordinară subțirime, asemuindu-se cu un abur verde-cenușiu prefăcut în forme constante. Pomii înfloriți, albi și trandafirii, triumfători, întrerupeau uniformitatea. Cerul părea că pălește continuu, de parcă în umiditatea sa s-ar fi răspîndit un lapte continuu și s-ar fi pierdut în depărtare.

— După Paști ne vom duce la Villalilla. Va fi totul înflorit acolo, am spus, încercînd să readuc în sufletul acela visul pe care-l destrămasem brutal.

Și am îndrăznit să mă apropii, cuprinzîndu-le cu brațele pe Giuliana și pe mama, aplecîndu-mă pe pervazul ferestrei, ținîndu-mi capul între capetele lor ; în așa fel încît să mă atingă ușor părul uneia și al celeilalte. Primăvara, aerul acela proaspăt, noblețea acelor meleaguri, placida transfigurare a tuturor creaturilor dintr-o virtute maternă, și acel cer divin prin paloarea sa, și mai divin pe măsură ce devenea mai palid, îmi dădeau un simț al vieții atît de nou, încît m-am gîndit în sinea mea : „Cum e cu putință ? Cum e cu putință ? Deci, după tot ce s-a întîmplat, așadar, după tot ce-a suferit, după atîtea vinovății, după atîtea rușini, pot *spera* încă, pot avea încă presentimentul unei fericiri ?! Oare cine m-a binecuvîntat ?“ Părea că întreaga mea ființă ar fi devenit sacră.

extinzîndu-se, diluîndu-se dincolo de hotarele ei, cu o vibrație subtilă, rapidă, neîncetată. Nimic nu poate da o idee de rezonanța ce-o avea în mine minima senzație produsă de părul ei care-mi atingea ușor obrazul.

Am rămas cîteva minute în atitudinea aceea fără a vorbi. Ulmii foşneau. Tremurul uşor al nenumăratelor flori galbene şi violete ce înveşmîntau poalele zidului sub fereastră, îmi încînta ochii. Un parfum pătrunzător şi cald se înălţa spre soare, în ritmul unei respiraţii. Deodată Giuliana se ridică, se retrase, vlăguită, cu o tulburare în ochi, cu gura strîmbîndu-se ca de greaţă, spunînd :

— Mirosul acesta este teribil. Mă ameţeşte. Mamă, ție nu-ți face rău ?

Şi se întoarse ca să plece de acolo ; făcu cîțiva paşi nesiguri, clătinîndu-se ; apoi se grăbi, ieşi din cameră, urmată de mama.

Le-am privit cum se îndepărtează prin golul uşilor, subjugat încă de senzația inițială, visînd cu ochii deschiși.

II

Încrederea mea în viitor creștea din zi în zi. Aproape că nu-mi mai aminteam de nimic. Sufletul meu prea istovit uita să mai sufere. În anumite ore de uitare completă totul se risipea, se destindea, se topea, se cufunda în fluiditatea nouă, devenea de nerecunoscut. Apoi, după aceste ciudate dizolvări interioare, un alt început de viață mi se părea că pătrunde în mine, că o nouă forță pune stăpînire pe mine.

O mulțime de senzații involuntare, spontane, inconștiente, instinctive alcătuia existența mea reală. Între exterior și interior se stabilea un joc de minime acțiuni și de minime reacții instantanee care fremătau în infinite repercusiuni ; și fiecare din aceste repercusiuni incalculabile se transforma într-un fenomen psihic încîntător. Întreaga mea ființă era impresionată de tot ceea ce trecea prin aer, de o suflare, de o umbră, de o strălucire.

Crîncenile boli ale sufletului ca și cele ale trupului reînnoiesc omul ; și convalescențele spirituale nu sînt mai puțin suave și mai puțin miraculoase decît cele fizice. În fața unui arbust înflorit, în fața unei ramuri acoperite cu muguri mici, în fața unui vlăstar apărut pe-un trunchi bătrîn aproape stins, în fața celei mai umile dintre grațiile pămîntului, în fața celei mai modeste dintre transfigurațiile primăverii, mă opream. simplu, candid, stupefiat.

Dimineața ieșeam adesea cu fratele meu. La ora aceea totul era proaspăt, ușor, liber. Compania lui Federico mă purifica și mă fortifica întocmai ca adierea binefăcătoare a pădurii. Federico avea douăzeci și șapte de ani pe atunci ; trăise mai totdeauna la țară, dusese o viață sobră și laborioasă ; părea că poartă concentrată în el blînda sinceritate terestră ! Cunoștea ordinea. Lew Tolstoi, sărutîndu-l pe frumoasa lui frunte senină, l-ar fi numit fiul său.

Ne plimbam pe ogoare fără țintă, rareori exprimînd cîte o părere. Lăuda fertilitatea domeniilor noastre, îmi explica inovațiile introduse în culturi, arătîndu-mi îmbunătățirile. Casele țăranilor noștri erau spațioase, aerisite, curate. Staulele noastre erau pline de animale sănătoase, bine hrănite. Stînele noastre erau într-o ordine perfectă. Adesea, pe drum, se mai oprea să observe cîte o plantă. Mîinile lui virile erau de-o extremă delicatețe cînd atingeau plăpîndele frunze verzi din vîrful crenguțelor noi. Uneori treceam prin cîte o livadă cu pomi fructiferi. Piersicii, perii, merii, cireșii, prunii, caișii purtau pe crengile lor milioane de flori ; pe pămînt, din cauza transparenței petalelor trandafirii și argintii, lumina se prefăcea, aș spune, aproape într-o umiditate divină, în ceva de nedescris vag și binefăcător ; între micile intervale ale ghirlandelor ușoare, cerul avea dulceața vie a unei priviri.

Spunea, închipuindu-și viitoarea comoară suspendată, în timp ce eu lăudam florile :

— Vei vedea, vei vedea fructele.

„Le voi vedea“ repetam în sinea mea. „Voi vedea căzînd florile, apărînd frunzele, rodind fructele, colorîndu-se, cocîndu-se, desprinzîndu-se.“ Această asigurare, pe care o mai rostise gura fratelui meu, avea pentru mine o im-

portanță gravă, ca și cum s-ar fi referit la nu știu ce fericire promisă și așteptată, ce avea tocmai să se desfășoare în acea perioadă de procreare arborescentă, în timpul care se scurge între înflorire și rodire. „Mai înainte de a-mi fi manifestat intenția, fratelui meu i s-a părut firesc ca eu să rămîn aici, la țară, cu el, cu mama noastră ; deoarece spune că voi vedea fructele pomilor săi. Este *sigur* că le voi vedea ! Prin urmare, este chiar adevărat că a început o viață nouă pentru mine, și că acest sentiment pe care îl am în sinea mea nu mă înșală. Într-adevăr, totul se înfăptuiește acum cu o ușurință stranie, neobișnuită, cu o abundență de dragoste. Ce mult îl iubesc pe Federico ! Niciodată nu l-am iubit atît." Acestea erau solilocurile mele interioare, cam nelegate, incoerente, uneori puerile, într-o ciudată stare sufletească, făcîndu-mă să văd în orice fapt neînsemnat un semn favorabil, un pronostic binevoitor.

Cea mai intensă bucurie mi-o dădea senzația de-a mă ști departe de relațiile din trecut, departe de anumite locuri, de anumite persoane, inaccesibil. Savuram uneori pacea de la țară, primăvara, imaginîndu-mi spațiul care mă despărțea de lumea obscură unde suferisem atît de mult și dureri atît de cumplite. O teamă nedefinită îmi mai strîngea încă inima cîteodată, și mă făcea să caut cu grijă în jurul meu dovezile siguranței prezente, mă îndemna să-l iau pe fratele meu de braț, să citesc în ochii lui afecțiunea indubitabilă și tutelară.

Aveam o încredere oarbă în Federico. Aș fi vrut să fiu nu numai iubit de el ci și dominat ; aș fi vrut să-i cedez dreptul primului născut lui, el fiind mai demn, cerîndu-i sfaturile, privindu-l ca pe o călăuză a mea, să ascult de el. Alături de el n-aș mai fi fost în pericol de-a mai rătăci, din moment ce cunoștea calea cea dreaptă și pe acea cale mergea cu pas sigur ; mai avea și un braț puternic și m-ar fi apărat. Era bărbatul exemplar : bun, puternic, înțelept. Nimic, după părerea mea, nu egala în noblețe spectacolul acelei tinereți credincioase religiei de a „acționa bine în mod conștient", dedicată dragostei de Pămînt. Se părea că ochii lui dobîndiseră o limpede

culoare vegetală prin contemplarea asiduă a tot ce e verde în natură.

— Iisus al Gliei, l-am numit într-o zi, zîmbind.

Era o dimineață plină de inocență, una din diminețile care dau imaginea aurorelor primordiale în copilăria Pămîntului. La hotarul unei țarine, fratele meu stătea de vorbă cu un grup de agricultori. Vorbea în picioare, întrecîndu-i cu un cap pe cei de față ; şi gestul său calm demonstra simplitatea vorbelor sale. Bărbații vîrstnici încărunțiți în înțelepciune, oameni maturi, foarte aproape de bătrînețe, îl ascultau pe acest tînăr. Toți purtau pe trupurile lor noduroase urma măreței opere comune. Şi cum nici un copac nu era pe aproape, şi cum grînele erau firave în brazde, atitudinile lor apăreau perfecte în lumina sfîntă.

De cum m-a văzut venind spre el, fratele meu s-a despărțit de oamenii lui ca să mă întîmpine. Şi atunci, spontan, mi-a țîşnit de pe buze salutul :

— Iisus al Gliei, osana !

El avea pentru toate ființele vegetale o sîrguință infinită. Nimic nu scăpa ochilor lui ageri, atotvăzători. În cursele noastre matinale, se oprea la fiecare pas ca să elibereze o frunzuliță de-un melc, de o omidă, de vreo furnică. Într-o zi, fără să-mi dau seama, mergînd, loveam ierburile cu vîrful bastonului ; şi fragedele vîrfulețe verzi retezate la fiecare lovitură dispăreau în aer. Suferea văzîndu-le, deoarece mi-a luat bastonul din mînă, dar cu un gest amabil ; şi s-a înroşit, gîndindu-se poate că mila lui mi s-ar fi putut părea o slăbiciune sentimentală exagerată. Oh, roşeața aceea pe chipul lui atît de bărbos !

Într-altă zi, în timp ce rupeam cîte o ramură dintr-un măr înflorit, am surprins în ochii lui Federico o umbră de amărăciune. Imediat am încetat să mai rup, trăgînd mîna, şi spunîndu-i :

— Dacă-ți pare rău...

El începu să rîdă cu poftă.

— Ba nu, nu... N-ai decît să despoi tot copacul.

Între timp ramura ruptă, care abia se mai ținea prin cîteva fibre vii ale sale, atîrna de-a lungul trunchiului ; şi într-adevăr acea fractură umedă de limfă părea ceva

dureros ; şi florile acelea gingaşe, uşor trandafirii, uşor albe, aidoma tijelor de simpli trandafiri, care purtau o mlădiţă acum condamnată, aveau un tremur neîncetat în aer.

Atunci am spus, ca să atenuez cruzimea acelei violări :

— Sînt pentru Giuliana.

Şi, smulgînd ultimele fibre vii, am desprins cu totul ramura ruptă.

III

Nu numai ramura aceea i-am adus-o Giulianei, ci multe altele. Mă întorceam la La Badiola totdeauna încărcat de daruri floreale. Într-o dimineaţă, avînd în braţe un buchet de flori de tamariscă, am întîlnit-o în vestiar pe mama. Gîfîiam uşor, eram încălzit, agitat de o vagă stare de voluptate. Am întrebat :

— Unde-i Giuliana ?

— Sus, în apartamentul ei, răspunse ea rîzînd.

Eu m-am suit iute pe scări, am traversat coridorul, am intrat direct în apartamentul ei, strigînd :

— Giuliana ! Giuliana ! Unde eşti ?

Maria şi Natalia mi-au ieşit în întîmpinare cu mare bucurie, fascinate la vederea florilor, neliniştite, înnebunite.

— Vino, vino, strigau, mama e aici, în dormitor. Vino.

Şi am trecut pragul acela, palpitînd şi mai tare ; m-am trezit în faţa Giulianei care zîmbea stînjenită : i-am aruncat buchetul la picioare.

— Priveşte !

— Oh, ce frumoase sînt ! exclamă, aplecîndu-se pe proaspăta comoară înmiresmată.

Purta una din tunicile ei largi, preferate, de-un verde aidoma verdelui unei frunze de aloe. Încă nepieptănat, părul ei abia se mai ţinea în ace ; îi acoperea ceafa, îi ascundea urechile, într-o bogată dezordine. Mireasma buchetului de flori, un miros amestecat de cimbru şi de migdale amare, o învăluia toată, răspîndindu-se apoi în cameră.

— Fii atentă să nu te înțepi, i-am spus. Uită-te la mîinile mele.

Şi i-am arătat zgîrieturile ce sîngerau încă, vrînd parcă să-mi fac şi mai meritorie ofranda. „Oh, dacă mi-ar lua mîinile“ m-am gîndit. Şi, vag, mi-am amintit o zi foarte îndepărtată în care ea-mi sărutase mîinile zgîriate de spini, vrînd să-mi sugă picăturile de sînge ce apăreau una după alta. „Dacă mi-ar lua mîinile acum şi în acest singur gest mi-ar oferi toată iertarea ei şi mi s-ar dărui pe de-a întregul !“

În zilele acelea trăiam o continuă aşteptare a unui asemenea moment. Într-adevăr, nu ştiam de unde-mi provenea atîta încredere ; dar eram sigur că Giuliana avea să mi se dăruiască din nou, astfel, mai curînd sau mai tîrziu, cu un simplu gest tăcut în care ar fi ştiut să-mi ofere „toată iertarea ei şi mi s-ar fi dăruit pe de-a întregul“.

Ea zîmbi. O umbră de suferință apăru pe chipul ei prea alb, în ochii ei prea înfundați.

— Nu te simți puțin mai bine de cînd eşti aici ? am întrebat-o, apropiindu-mă.

— Da, da, mai bine, mi-a răspuns.

După o pauză :

— Şi tu ?

— Oh, eu sînt vindecat. Nu vezi ?

— Da, e-adevărat.

Şi mi se adresa în zilele acelea, îmi vorbea cu o ezitare neobişnuită pe atunci, pentru mine, plin de grație, dar acum mi-e imposibil s-o definesc. Părea să fi avut mereu grijă să-şi rețină cuvîntul care-i stătea pe buze, ca să rostească alte cuvinte. Afară de asta, glasul ei era, pot spune astfel, mai *feminin ;* mai pierduse din vechea fermitate şi o parte din sonoritate ; se voalase ca sunetul unui instrument în surdină. Dar, fiind foarte blîndă cu mine, în orice ocazie, ce ne împiedica oare să ne strîngem în brațe ? Ce anume mai menținea între noi acel interval ?

În perioada aceea care va rămîne în istoria sufletului meu totdeauna misterioasă, perspicacitatea mea nativă părea cu totul abolită. Toate fantasticele mele capacități analitice, aceleaşi care-mi produseră atîtea chinuri, păreau epuizate. Puterea capacității de-a mă nelinişti părea dis-

trusă. Nenumărate senzații, nenumărate sentimente din vremea aceea mi se par de neînțeles, inexplicabile acum, fiindcă nu am nici un indiciu să dau de urma lor, să le determin natura. O discontinuitate, un defect de fuziune, se află între perioada aceea din viața mea psihică și celelalte.

Am auzit odată povestindu-se, într-un basm, că un tînăr prinț, după un lung pelerinaj plin de aventuri, a ajuns în sfîrșit în fața femeii pe care o căutase cu atîta ardoare. Tînărul tremura de speranță, în timp ce femeia îi zîmbea, foarte aproape de el. Dar un văl o făcea intangibilă pe femeia surîzătoare. Era un văl dintr-o materie necunoscută, atît de fină încît se confunda cu aerul ; și totuși tînărul nu și-a putut strînge în brațe iubita din pricina acelui văl.

Această închipuire mă ajută puțin să-mi reprezint starea specială în care mă aflam atunci, față de Giuliana. Simțeam că ceva imposibil de cunoscut, menținea încă între ea și mine un spațiu gol. Dar, în același timp, aveam încredere în „simplul act silențios" care, mai curînd sau mai tîrziu, trebuia să distrugă obstacolul, făcîndu-mă fericit.

Dar pînă una alta, cu cîtă plăcere priveam camera Giulianei ! Tapetul era dintr-un material de culoare deschisă, puțin învechit, cu flori destul de decolorate, și avea un alcov într-o nișă adîncă. Ce parfum plăcut răspîndea tamariscă !

Ea spuse, prea albă :

— Este violent mirosul ăsta. Ți se urcă la cap. Nu-l simți ?

Și se duse spre o fereastră s-o deschidă. Apoi adăugă :

— Maria, cheam-o pe Miss Edith.

Guvernanta a apărut.

— Edith, du te rog florile astea în camera în care e pianul. Pune-le în vaze. Fii atentă să nu te înțepi.

Maria și Natalia au vrut să ducă o parte din buchetul de flori. Am rămas singuri. S-a dus din nou la fereastră ; s-a rezemat de pervaz, întorcînd spatele luminii.

Am spus :

— Ai ceva de făcut ? Vrei să plec ?

— Nu, nu. Poţi rămîne. Povesteşte-mi despre plimbarea ta de dimineaţă. Pînă unde ai ajuns ?

A rostit frazele astea cu oarecare grabă. Cum parapetul îi ajungea la şolduri, se sprijinea cu coatele de pervaz ; şi bustul era aplecat pe spate, intrînd în cadrul ferestrei. Faţa, întoarsă cu totul spre mine era plină de umbră, mai ales orbitele ochilor ; dar părul, primind lumina în creştet, forma o fină aureolă ; umerii erau în lumină şi ei. Un picior, pe care se lăsa greutatea trupului, făcea să se ridice marginea tunicii, arătînd puţin din ciorapul gri deschis şi din papucul lucios.

Întreaga ei făptură, în atitudinea aceea, în lumina aceea, avea o extraordinară putere de seducţie. O frîntură de peisaj, verde-albăstrui, voluptos, se profila în golul ferestrei între cele două rame verticale, în spatele capului ei.

Pe neaşteptate, ca într-o revelaţie fulminantă, am revăzut în ea, femeia dorită şi în sîngele meu se aprinseră din nou amintirea şi dorinţa mîngîierilor.

Îi vorbeam, privind-o fix. Cu cît mă uitam mai mult la ea cu atît mă simţeam mai tulburat, şi fără îndoială că ea citea în privirea mea, deoarece îi era vădită neliniştea. Cu o nelinişte lăuntrică m-am gîndit : „dacă aş îndrăzni ? dacă m-aş apropia de ea şi aş lua-o în braţe ?“. Şi francheţea aparentă pe care încercam să o strecor în discuţiile mele simple m-a părăsit. Eram stînjenit. O jenă care devenise insuportabilă.

Din camerele alăturate, se auzea nedesluşit glasul Mariei, al Nataliei şi al lui Edith.

M-am ridicat, m-am apropiat de fereastră, m-am aşezat lîngă Giuliana, pe punctul de-a rosti în sfîrşit cuvintele repetate de atîtea ori în sinea mea, în dialoguri imaginare. Dar teama unei întreruperi posibile m-a înfrînat. M-am gîndit că poate momentul acela nu era oportun, că n-aş fi avut timpul necesar să-i spun tot, să-mi deschid toată inima, să-i povestesc despre viaţa mea lăuntrică din ultimele săptămîni, misterioasa convalescenţă a sufletului meu, trezirea celor mai duioase vibraţii ale mele, reînvierea celor mai nobile vise. profunzimea sentimentului meu nou, tenacitatea speranţei mele. M-am gîndit că nu

aş fi avut timp să-i povestesc micile episoade recente, micile confesiuni naive, delicioase urechilor unei femei care iubeşte, pline de adevăr proaspăt, mai convingătoare decît orice elocvenţă. Într-adevăr, trebuia să reuşesc să o conving de ceva măreţ şi pentru ea poate incredibil după atîtea deziluzii ; să reuşesc să o conving că această revenire a mea nu era înşelătoare, ci sinceră, definitivă, dintr-o nevoie vitală a întregii mele fiinţe. Fără îndoială că ea continua să nu aibe încredere, fără îndoială că în această neîncredere se afla motivul reţinerii ei. Între noi continua să existe umbra unei amintiri atroce. Trebuia să alung umbra aceea, să leg din nou sufletul meu de-al ei atît de strîns, încît să nu se mai poată interpune nimic. Şi asta trebuia să se întîmple într-un moment favorabil, într-un loc secret, liniştit, sălăşluit doar de amintiri : la Villalilla.

Între timp, tăceam amîndoi în golul ferestrei, unul lîngă altul. Din camerele alăturate se auzeau nedesluşit, glasurile Mariei, Nataliei, şi a lui Edith. Parfumul de tamariscă albă dispăruse. Draperiile care se lăsau din arcul alcovului permiteau să se întrezărească patul în nişa lui, unde-mi fugeau deseori ochii, curioşi de penumbră, aproape lacomi.

Giuliana îşi plecase capul, deoarece simţea şi ea poate apăsarea dulce şi neliniştitoare a tăcerii. Vîntul uşor îi agita pe tîmple o şuviţă răzleaţă. Neastîmpărul şuviţei de culoare mai închisă, amintind de părul leului, cîteva fire în lumină părînd de aur pe tîmpla aceea palidă aidoma ostiei, mă făcea să mă simt vlăguit. Şi privind-o, am revăzut pe gît micul semn cafeniu care de atîtea ori, în alte vremuri, stîrnise văpaia ispitei.

Atunci, nemaiputînd rezista, cu un amestec de teamă şi îndrăzneală, am ridicat mîna ca să-i îndrept şuviţa aceea ; şi degetele mele tremurînde pe părul ei atinseră uşor urechea, gîtul, dar abia-abia, în cea mai delicată mîngîiere.

— Ce faci ? întrebă Giuliana, vibrînd într-o tresărire, aruncîndu-mi o privire rătăcită, tremurînd poate mai mult decît mine.

Şi se îndepărtă de la fereastră ; simţindu-se urmărită, a făcut cîţiva paşi iuţi ca în fugă, cu disperare.

— Ah, de ce, de ce aşa, Giuliana ? am exclamat, oprindu-mă.

Dar imediat după :

— Este adevărat : încă nu sînt demn. Iartă-mă !

În aceeaşi clipă cele două clopote de la capelă începură să bată. Maria şi Natalia au dat buzna în cameră, la mama lor, strigînd de bucurie ; şi, una după alta, i s-au agăţat de gît, acoperindu-i obrajii cu sărutări ; şi de la mamă au trecut la mine, şi le-am ridicat în braţe, una după alta. Cele două clopote băteau cu furie ; toată Badiola părea invadată de sunetul bronzului. Era sîmbăta Paştilor, ora Învierii.

IV

În după-amiaza aceleiaşi sîmbete, am fost copleşit de o tristeţe cu totul ciudată.

Sosise poşta la La Badiola, şi, împreună cu fratele meu, în sala de biliard, parcurgeam ziarele. Din întîmplare mi-a căzut privirea pe numele lui Filippo Arborio, citat într-o cronică. O tulburare neaşteptată a pus stăpînire pe mine. Tot ca o atingere uşoară care răscoleşte sedimentul dintr-un vas limpede.

Îmi amintesc : era o după-amiază nebuloasă, luminată ca de o palidă reverberaţie alburie. Afară, în faţa vitraliului care dădea spre grădină, treceau Giuliana şi mama, la braţ, discutînd. Giuliana ţinea o carte în mînă şi mergea cu un aer vlăguit.

Cu inconsecvenţa imaginilor desfăşurate în somn, mi-au revenit în minte unele fragmente din viaţa mea trecută : Giuliana în faţa oglinzii, în ziua din noiembrie ; buchetul de crizanteme albe ; emoţia mea puternică în clipa cînd am auzit *aria* din Orfeu ; cuvintele scrise pe frontispiciul cărţii *Segreto ;* culoarea rochiei Giulianei ; discuţia mea în faţa ferestrei ; chipul lui Filippo Arborio, plin cu broboane de sudoare ; scena din vestiarul sălii de arme. M-am

gîndit cu un fior de teamă, ca cineva care s-ar afla pe neașteptate aplecat pe marginea unei prăpăstii: „Prin urmare aș putea să nu mă salvez ?“.

Copleșit de o adîncă mîhnire, simțind nevoia de-a fi singur ca să-mi scrutez sufletul, ca să-mi privesc în față teama, l-am salutat pe fratele meu, am ieșit din sală și m-am dus în camera mea.

Tulburarea mea era amalgamată cu o nerăbdare mînioasă. Ca unul care în starea mulțumitoare unei vindecări iluzorii, în recuperata siguranță a vieții, ar simți deodată revenirea durerii vechii boli, dîndu-și seama astfel că poartă încă în trup acel rău inextirpabil și de aceea e constrîns a se observa, a se supraveghea, ca să se convingă de oribilul adevăr. „Aș putea, prin urmare, să nu mă salvez ? Și de ce ?“

În strania uitare care cufundase toate cele trecute, în întunecarea aceea ce părea că ar fi invadat un întreg strat al conștiinței mele, și îndoiala mea față de Giuliana, odioasa îndoială, se pierduse, se risipise. Sufletul meu avea prea mare nevoie de a fi legănat de iluzie, de a crede, de a spera. Mîna sfîntă a mamei mele, mîngîind părul Giulianei, reaprinsese pentru mine, aureola din jurul capului ei. Din cauza unei orbiri sentimentale frecvente în perioadele de slăbiciune, văzîndu-le pe cele două femei cum respirau același aer într-o armonie atît de plăcută, le confundasem în aceeași atmosferă de puritate.

Acum, un neînsemnat fapt întîmplător, un simplu nume citit într-un jurnal de însemnări zilnice, trezirea unei amintiri tulburi fuseseră de-ajuns ca să mă răvășească, să mă înspăimînte, să deschidă înaintea mea un abis ; în care nu îndrăzneam să arunc o privire hotărîtă și profundă, deoarece visul meu de fericire mă reținea, mă atrăgea înapoi, legat de mine cu tenacitate. Am oscilat mai întîi într-o angoasă sumbră, indefinibilă, deasupra căreia treceau din cînd în cînd halucinațiile temute. „E posibil ca ea să nu fie pură. Și atunci ? Filippo Arborio sau un altul... Cine știe ! Cunoscîndu-mi vina aș putea oare ierta ? Ce vină ? Ce iertare ? Tu n-ai dreptul s-o judeci, tu n-ai dreptul să ridici glasul. De prea multe ori a tăcut ea ; de data asta ar trebui să taci tu. Și fericirea ? Oare visezi

la fericirea ta sau la fericirea amîndorura ? Aceea a amîndorura, desigur, deoarece un simplu reflex al tristeţii sale ar întuneca orice bucurie a ta. Presupui că, fiind mulţumit tu, ar fi mulţumită şi ea : tu cu trecutul tău de libertate continuă, ea cu trecutul ei de martiriu continuu. Fericirea visată de tine se bazează în întregime pe suprimarea trecutului. De ce, prin urmare, dacă într-adevăr ea n-ar fi pură, n-ai putea aşterne vălul sau piatra peste vinovăţia ei ca şi cînd ar fi a ta ? De ce, prin urmare, vrînd s-o faci să uite, n-ai uita şi tu ? De ce, prin urmare, vrînd să devii un om nou, total desprins de trecut, n-ai putea-o considera şi pe ea o femeie nouă, în aceleaşi condiţii ? O asemenea inegalitate poate că ar fi cea mai rea din toate nedreptăţile tale. Dar Idealul ? Dar Idealul ? Atunci ar fi posibilă fericirea mea cînd aş putea recunoaşte în mod absolut în Giuliana o creatură superioară, impecabilă, demnă de toată adoraţia ; şi în sentimentul intim al acestei superiorităţi, în conştiinţa propriei sale măreţii morale chiar ea şi-ar găsi cea mai mare parte a fericirii. Eu n-aş putea face abstracţie de trecutul meu şi nici de-al ei, deoarece fericirea asta specială n-ar putea exista fără ticăloşiile vieţii mele anterioare şi fără acel eroism invincibil şi aproape supraomenesc în faţa căruia fantoma sufletului meu a rămas totdeauna plecată. Dar îţi dai oare seama cît egoism ascunde acest vis al tău şi cîtă elevaţie ideală ? Crezi poate că tu meriţi fericirea, acest premiu extraordinar ? Datorită cărui privilegiu ? Aşadar, eroarea ta îndelungată te-a dus nu la pocăinţă, ci la recompensă..."

M-am scuturat, ca să-mi întrerup dezbaterea. „În fine, nu-i vorba decît de-o veche îndoială, destul de vagă, reapărută acum din întîmplare. Tulburarea asta iraţională se va risipi. Dau consistenţă unei umbre. Peste două sau trei zile, după Paşti, ne vom duce la Villalilla ; şi acolo eu voi şti, *eu voi simţi,* fără îndoială adevărul. Dar melancolia ei profundă, constantă, pe care o poartă în ochi nu e *suspectă ?* Aerul ei rătăcit, gîndurile întunecate care i se insinuează apăsător între o geană şi alta, acea istovire imensă revelată de unele atitudini ale ei, anxietatea pe care nu reuşeşte s-o disimuleze cînd tu te apropii, nu sînt *suspecte ?"* Asemenea aparenţe ambigue puteau

găsi o explicaţie şi într-un sens favorabil. Totuşi, copleşit de un val de durere mai violentă, m-am ridicat şi m-am îndreptat spre fereastră cu dorinţa instinctivă de-a mă cufunda în spectacolul de afară ca să găsesc o rezonanţă a spiritului meu sau o revelaţie, sau o pacificare.

Cerul era alb tot, aidoma unei armonii de văluri suprapuse prin mijlocul căreia ar circula aerul stîrnind imense şi mobile unduiri. Cîte unul din vălurile acelea părea să se desprindă din cînd în cînd, ca să se apropie de pămînt, retezînd parcă vîrful copacilor, sfîşiindu-se, destrămîndu-se în limburi căzătoare, palpitînd la prima atingere a pămîntului, dispărînd. Liniile piscurilor se conturau nedeterminate, în depărtări, se descompuneau, se recompuneau în fundaluri iluzorii, ca un ţinut în vis, fără realitate. O umbră plumburie ocupa valea, şi Assòro cu malurile invizibile o însufleţea cu sclipirile sale. Rîul întortocheat, sclipitor în golful acela de umbră, sub dizolvarea aceea continuă şi lentă a cerului, atrăgea privirea, avea pentru spirit fascinaţia lucrurilor simbolice, părînd să poarte în sine semnificaţia ocultă a acelui spectacol nedefinit.

Durerea mea pierdea încet-încet din intensitatea ei, potolindu-se, devenind egală. „De ce să aspir cu atîta rîvnă la fericire, fără a fi demn de ea ? De ce să sprijin întregul edificiu al vieţii viitoare pe o iluzie ? De ce să cred atît de orbeşte într-un privilegiu inexistent ? Poate că toţi oamenii, trăind, ajung la un moment hotărîtor cînd celor mai înţelepţi le e dat să înţeleagă *cum ar trebui să fie viaţa lor*. Tu te-ai şi aflat dealtminteri în această situaţie. Aminteşte-ţi de clipa în care mîna albă şi credincioasă, ce purta dragostea, indulgenţa, pacea, visul, uitarea, toate cele frumoase şi toate cele bune, a tremurat în aer spre tine, *ca într-o ofrandă supremă...*“

Amărăciunea mi-a umplut inima de lacrimi. Mi-am sprijinit coatele de pervaz, luîndu-mi capul în mîini ; privind fix meandrul rîului în adîncul văii plumburii, în timp ce întregul armonios al cerului se destrăma fără întrerupere, am rămas cîteva minute sub ameninţarea unei

pedepse iminente, am simţit cum pluteşte deasupra mea o nenorocire necunoscută.

Cum din camera de jos a ajuns pînă la mine, neaşteptat, sunetul pianului, apăsătoarea oprimare a dispărut ca prin farmec ; şi m-a cuprins o anxietate confuză în care toate visele, toate dorinţele, toate speranţele, toate regretele, toate remuşcările, toate terorile se învălmăşeau cu o repeziciune de neconceput, sufocantă.

Am recunoscut muzica. Era o *Romanţă fără cuvinte* îndrăgită de Giuliana şi pe care Miss Edith o cînta adeseori ; era una din acele melodii disimulate dar profunde în care Sufletul pare să pună Vieţii, cu mereu alte accente, aceeaşi întrebare : „De ce mi-ai înşelat aşteptările ?"

Cedînd unui implus aproape instinctiv, am ieşit grăbit, am traversat coridorul, am coborît scările, m-am oprit în faţa uşii de unde venea muzica. Uşa era întredeschisă ; am intrat fără a face zgomot ; am privit prin despărţitura draperiilor. Giuliana era acolo ? Ochii mei n-au văzut nimic, mai întîi impregnaţi de lumină, pînă cînd nu s-au adaptat penumbrei, dar m-a izbit parfumul violent de tamariscă, mirosul acela amestecat de cimbru şi migdale amare, proaspăt ca un lapte crud. M-am uitat. Camera era abia luminată de lumina verzuie care pătrundea printre stinghiile jaluzelelor. Miss Edith era singură, în faţa clapelor pianului ; continua să cînte, fără să-şi dea seama că mă aflu acolo. Lemnul instrumentului lucea în penumbră ; ramurile de tamariscă răspîndeau albul lor în jur. În liniştea aceea de reculegere, în parfumul acela emanat de ramurile ce-mi aminteau de voluptatea aerului proaspăt al dimineţii şi de surîsul Giulianei şi de fiorul meu, romanţa mi s-a părut mai deprimantă ca oricînd.

Unde era Giuliana ? Urcase din nou ? Era încă afară ?

M-am retras ; am coborît alte trepte ; am traversat vestibulul fără să întîlnesc pe nimeni. Simţeam o nevoie impetuoasă de-a o căuta, de a o vedea ; mă gîndeam că doar înfăţişarea ei ar fi fost poate de ajuns ca să-mi redea liniştea, să-mi redea încrederea. De cum am ieşit din casă, am descoperit-o pe Giuliana la umbra ulmilor în tovărăşia lui Federico.

Mi-au zîmbit amîndoi. Cînd m-am apropiat de ei, fratele meu mi-a spus zîmbind :

— Vorbeam de tine. Giuliana crede că tu te vei plictisi în curînd la La Badiola... Şi cum rămîne cu planurile voastre ?

— Nu, Giuliana *nu ştie,* i-am răspuns, făcînd un efort să-mi recapăt dezinvoltura mea obişnuită. Dar vei vedea. În schimb sînt atît de plictisit de Roma... *şi de tot restul !*

O priveam pe Giuliana. Şi o minunată schimbare se petrecea în mine, deoarece tristeţile, care mă oprimaseră pînă în clipa aceea, se prăbuşeau acum în adînc, se întunecau, se risipeau, cedînd locul sentimentului salutar pe care numai chipul ei şi al fratelui meu erau de ajuns să mi-l stîrnească. Stătea, oarecum pierdută pe gînduri, ţinînd o carte pe genunchi pe care am recunoscut-o, era aceea pe care i-o dădusem cu cîteva zile în urmă : *Război şi pace.* La ea totul era, într-adevăr dulce şi bun, în atitudine sau în privire. Şi în mine se înfiripă ceva asemănător sentimentului pe care cred că l-aş fi avut dacă aş fi văzut în acelaşi loc, la umbra ulmilor familiari ce-şi pierdeau frunzele moarte, pe biata mea soră Costanza adulată, alături de Federico.

La fiecare suflare, ulmii îşi împrăştiau nenumăratele lor flori. Era, în lumina albă, o cădere continuă, foarte lentă, de pelicule diafane, aproape impalpabile, care întîrziau în aer, ezitau, tremurau aidoma aripioarelor de libelule, între verzui şi blonzii, prin continuitatea şi prin labilitatea lor dînd ochilor o senzaţie aproape halucinantă. Giuliana le primea pe genunchi, pe spate ; din cînd în cînd făcea un gest uşor ca să înlăture cîte una care rămînea prinsă în părul de pe tîmple.

— Ah, dacă Tullio va rămîne la La Badiola, spunea Federico adresîndu-se Giulianei, vom face lucruri măreţe. Vom promulga noile legi agrare, vom lansa bazele noii constituţii agrare... Zîmbeşti ? Vei avea şi tu un rol în opera noastră. Îţi vom încredinţa punerea în practică a două sau trei precepte ale Decalogului nostru. Şi tu vei avea de lucru. Apropò, Tullio, cînd vom începe acest noviciat ? Tu ai mîinile prea albe. Hm, înţepăturile anumitor spini nu sînt de ajuns...

Vorbea cu un aer vesel, cu glasul său limpede şi puternic care transfera imediat în cel ce-l asculta o senzaţie de siguranţă şi de încredere. Vorbea de vechile şi noile sale planuri, legate de interpretarea legii creştine primitive asupra muncii pămîntului, cu gravitatea unei gîndiri şi a unui sentiment, temperată de veselia aceea jovială, care era ca un văl de modestie desfăşurat chiar de el spre uimirea şi elogiul celui care-l asculta. Totul la el părea simplu, uşor, spontan. Acest tînăr, doar prin forţa spiritului său iluminat de bunătatea lui nativă, intuise încă de mulţi ani teoria socială pe care i-o inspirase lui Lew Tolstoi Timotei Bondareff. Pe vremea aceea, nici nu cunoştea măcar *Război şi pace,* faimoasa carte apărută chiar atunci în occident.

— Uite o carte pentru tine, i-am spus, luînd volumul de pe genunchii Giulianei.

— Da, să mi-o dai. O voi citi. Ţie îţi place ? o întrebă pe Giuliana.

— Da, mult. E tristă şi liniştitoare totodată. Am şi îndrăgit-o pe Maria Bolkonsky, şi chiar pe Pierre Besuhow...

M-am aşezat pe scaun lîngă ea. Mi se părea că nu mă gîndesc la nimic, că gîndurile nu-mi sînt bine definite, dar sufletul meu veghea şi medita. Era un contrast vădit între sentimentul de acum, al împrejurărilor de acum şi sentimentul reprezentat de cele spuse de Federico, de cartea aceea, de numele personajelor pe care le îndrăgea Giuliana. Vremea se depăna lentă şi blîndă, aproape de lenevie, în acel abur confuz alburiu în care ulmii îşi pierdeau încet-încet florile. Sunetul pianului ajungea înnăbuşit şi nedesluşit, amplificînd melancolia luminii, legănînd parcă somnolenţa aerului.

Fără a mai asculta, absorbit, am deschis cartea, am răsfoit-o puţin, am parcurs începutul cîtorva pagini. Mi-am dat seama că unele pagini aveau colţurile îndoite, ca pentru a-şi aminti de ele ; altele erau marcate de vîrful unghiei pe margine, conform cunoscutei obişnuinţe a cititoarei. Am vrut să citesc, atunci, curios, aproape anxios. În scena dintre Pierre Besuhow şi bătrînul necunoscut, la poşta din Torjok, erau însemnate multe fraze.

„...Privirea ta spirituală să se plece asupra ființei tale interioare. Întreabă-te pe tine însuți dacă ești mulțumit de tine. La ce desnodămînt ai ajuns avînd drept singură călăuză intelectul tău! Dumneata ești tînăr, dumneata ești bogat, dumneata ești inteligent. Ce-ai făcut cu toate aceste haruri? Ești mulțumit de dumneata și de existența dumitale?

— Nu, am oroare de ea.

— Dacă ai oroare, schimb-o, purifică-te; și, pe măsură ce te vei transforma, vei învăța să cunoști înțelepciunea. Cum ai dus viața asta? În orgii, în chefuri, în depravări; primind totul de la societate fără să-i dai nimic. Cum ai folosit averea primită? Ce-ai făcut pentru aproapele tău? Te-ai gîndit la miile de slugi? Le-ai ajutat moral sau material? Nu, e adevărat? Ai profitat de strădania lor ca să duci o viață coruptă. Ai încercat să acționezi în favoarea aproapelui? Nu. Ai trăit în trîndăvie. Apoi te-ai căsătorit, ai acceptat răspunderea de-a servi drept călăuză unei femei tinere. Și atunci? În loc s-o fi ajutat să găsească calea adevărului, ai aruncat-o în abisul minciunii și al nenorocirii..."

Din nou, povara de nesusținut s-a abătut asupră-mi, m-a strivit; și a fost o sfîșiere mai îngrozitoare decît aceea pătimită pînă atunci, deoarece prezența Giulianei amplifica anxietatea. Paragraful transcris era indicat pe pagină cu un singur semn. Desigur, Giuliana îl însemnase gîndindu-se la mine, la erorile mele. Dar și ultimul rînd se referea la mine, la noi? O aruncasem eu, căzuse ea „în abisul minciunii și al nenorocirii?"

Mi-era teamă ca ea și Federico să nu-mi audă bătăile inimii.

Mai era îndoită și altă pagină, avea un semn foarte vizibil: pagina care descria moartea prințesei Lisa la Lissy-Gory.

„...Ochii moartei erau închiși, dar chipul ei firav nu se schimbase. Și părea că spune totuși: «Ce-ați făcut voi din mine?». Prințul Andrei nu plîngea, dar am simțit cum i se sfîșie inima, gîndind că era vinovat acum de greșeli ireparabile și de neuitat. Veni și prințul cel bătrîn, și sărută mîna ei fragilă, ca de ceară, care stătea încru-

cişată peste cealaltă. Bietul chip transparent părea că repetă şi el : «Ce-aţi făcut din mine ?...»"

Blînda şi îngrozitoarea întrebare m-a rănit ca o împunsătură. „Ce-aţi făcut din mine ?" Ţineam privirea aţintită asupra paginii, neîndrăznind să mă întorc ca s-o privesc pe Giuliana, deşi eram nerăbdător s-o privesc. Şi mi-era teamă că ea şi Federico mi-ar fi auzit bătăile inimii şi s-ar fi întors amîndoi să mă privească, descoperindu-mi neliniştea. Atît de mare mi-era tulburarea, încît credeam că aveam faţa descompusă şi că nu mă puteam ridica şi că nu puteam rosti o silabă. O singură privire, rapidă, piezişă, am aruncat-o Giulianei ; şi profilul ei mi s-a întipărit într-atît în minte încît mi s-a părut că-l văd pe pagină, alături de „bietul chip firav" al prinţesei moarte. Era un profil gînditor, care părea şi mai grav din cauza atenţiei, umbrit de genele lungi ; şi buzele strînse, uşor lăsate la colţuri, păreau să dezvăluie, involuntar, o oboseală şi o tristeţe fără margini. Îl asculta pe fratele meu. Şi glasul lui îmi suna în ureche confuz, mi se părea îndepărtat, deşi era atît de aproape ; şi toate florile acelea de ulmi care se scuturau, se scuturau fără răgaz, toate florile acelea moarte, aproape ireale, aproape inexistente, îmi dădeau o senzaţie inexprimabilă, ca şi cum viziunea aceea fizică mi s-ar fi preschimbat într-un straniu fenomen lăuntric şi eu aş fi asistat la trecerea continuă a acelor nenumărate umbre impalpabile într-un cer lăuntric, înlăuntrul sufletului meu. „Ce-aţi făcut din mine ?" repetau moarta şi aceea în viaţă, amîndouă fără a-şi mişca buzele. „Ce-aţi făcut din mine ?"

— Dar ce citeşti, Tullio ? întrebă Giuliana, întorcîndu-se, luîndu-mi cartea din mînă, închizînd-o, şi punîndu-şi-o din nou pe genunchi cu un fel de nerăbdare nervoasă.

Şi imediat după aceea, fără nici o pauză, ca şi cînd n-ar fi dat nici o importanţă gestului ei, spuse :

— De ce nu urcăm, la Miss Edith, să ascultăm puţină muzică ? Auziţi ? Mi se pare că acum cîntă *Marşul funebru pentru moartea unui erou,* care-ţi place ţie, Federico...

Şi ea păru să asculte cu atenţie. Toţi trei am ascultat. Unele note răzbeau pînă la noi, în tăcere. Nu se înşelase. Adăugă, ridicîndu-se :

— Să mergem, deci. Veniţi ?

M-am ridicat ultimul, ca s-o văd în faţa mea. Ea nu s-a obosit să-şi scuture florile de ulm de pe rochie, care întinseseră un covor moale în jur pe pămînt, continuînd să plouă, să plouă fără răgaz. A rămas acolo în picioare cîteva clipe, cu capul plecat, privind stratul de flori pe care le împingea cu vîrful subţire al pantofului, îngrămădindu-le într-o moviliţă. Nu-i vedeam faţa. Era concentrată în gestul acela leneş, sau absorbită de vreo nedumerire ?

V

A doua zi dimineaţă, printre alţi oameni care aduceau daruri de Paşti, a venit la La Badiola Calisto, bătrînul Calisto, paznicul de la Villalilla, cu un buchet enorm de flori de liliac încă foarte proaspete şi foarte parfumate. Şi a ţinut să-l ofere Giulianei el însuşi, cu propriile sale mîini, amintindu-i de timpurile fericite ale şederii noastre acolo, rugînd-o să-i facă o vizită, chiar cît de scurtă. Doamna părea atît de veselă, atît de mulţumită acolo ! De ce nu mai venea ? Casa rămăsese intactă, nu se schimbase nimic. Grădina devenise mai mare. Tufele de liliac ajunseseră o pădure. Copacii erau înfloriţi. Pe seară parfumul lor nu ajungea pînă la La Badiola ? Casa, grădina aşteptau într-adevăr vizita. Toate vechile cuiburi de sub streaşină erau pline de pui de rîndunele. După dorinţa doamnei, cuiburile acelea fuseseră respectate totdeauna ca ceva sfînt. Dar, ce-i drept, acum parcă erau prea multe. În fiecare săptămînă trebuia folosită lopata pe balcoane, pe pervazele ferestrelor. Şi ce mai ciripit din zori şi pînă în noapte ! Aşadar cînd are de gînd să vină doamna ? Curînd ?

I-am spus Giulianei :

— Vrei să mergem marţi ?

Cu oarecare şovăire, în timp ce ţinea cu greu buchetul imens, care aproape că-i ascundea fața, răspunse :

— Dacă vrei, hai să mergem marţi.

— Prin urmare, vom veni marţi, Calisto, i-am spus bătrînului, şi eram atît de bucuros, încît m-a uimit cît de spontan şi de neaşteptat vibrase sufletul meu. Aşteaptă-ne marţi dimineaţă. Vom aduce noi mîncarea. Să nu pregăteşti nimic, ai înţeles ? Lasă casa închisă. Vreau să deschid eu însumi uşa : vreau să deschid eu însumi ferestrele, una după alta. Înţelegi ?

O veselie ciudată, cu totul nesocotită, mă agita, îmi sugera gesturi şi cuvinte puerile, aproape nebuneşti, pe care mi le stăpîneam cu greu. Aş fi vrut să-l îmbrăţişez pe Calisto, să-i mîngîi barba frumoasă şi albă, să-l iau de braţ şi să vorbesc mult cu el despre Villalilla, despre lucrurile trecute, despre „vremurile noastre“, sub soarele acela splendid de Paşti. „Iată din nou în faţa mea un om simplu, sincer, dintr-o bucată : o inimă credincioasă !“ mă gîndeam, privindu-l. Şi, încă o dată, mă simţeam liniştit, de parcă afecţiunea acelui bătrîn ar fi fost pentru mine un alt talisman bun împotriva sorţii.

Încă o dată, după căderea din ziua trecută, sufletul meu se consola sub impulsul marii bucurii care plutea în atmosferă, strălucea în toţi ochii, şi emana din toate lucrurile. În dimineaţa aceea La Badiola părea ţinta unui pelerinaj. Nimeni din ţinut nu uitase să aducă un dar şi să facă o urare. Mîinile binecuvîntate ale mamei fuseseră sărutate de nenumărate ori de bărbaţi, de femei, de copii. La slujba celebrată în capelă asista o mulţime care trecea dincolo de prag, în faţa bisericii, evlavioasă, în lăcaşul sfînt azuriu. Clopotele, în sunete argintii, se auzeau bătînd într-un acord fericit, aproape muzical, în aerul încremenit. Pe turn inscripţia cadranului solar spunea : *Hora est benefaciendi*[1]. Şi în dimineaţa aceea de glorie, în care părea să se înalţe spre dulcea casă părintească toată gratitudinea datorată îndelungii binefaceri, erau cîntate cele trei cuvinte. Cum puteam, prin urmare, să păstrez în adîncul meu perfidia îndoielilor, a bănuie-

---

1 A sosit momentul de a face bine (lb. lat.). (N.T.) .

lilor, a imaginilor impure, a amintirilor tulburi ? Oare de ce să mă tem, după ce-am văzut-o pe mama apăsîndu-şi de mai multe ori buzele pe fruntea Giulianei care zîmbea ? După ce l-am văzut pe fratele meu strîngînd în mîna lui demnă şi loială mîna firavă şi palidă a celei care însemna pentru el o a doua încarnare a Costanzei ?

VI

Gîndul excursiei la Villalilla m-a obsedat toată ziua aceea şi a doua zi, continuu. Cred că niciodată aşteptarea orei stabilite pentru o primă întîlnire cu o amantă nu mi-a dat o nelinişte atît de violentă. „Vise urîte, vise urîte, obişnuitele efecte ale fiinţei halucinate !" judecam frămîntările din sîmbăta mare ; cu sufletul extrem de uşor, cu nestatornicia uitării, cuprins cu totul de îndîrjita iluzie care, deşi alungată, revenea, deşi părea distrusă, renăştea mereu.

Aceeaşi tulburare senzuală a dorinţei îmi întuneca conştiinţa, făcînd-o obtuză. Mă gîndeam să recîştig nu numai sufletul Giulianei ci şi trupul ei ; şi în anxietatea mea era şi o parte de frenezie senzuală. Numele Villalilla îmi răscolea amintiri voluptuoase : nu amintirile unei idile blînde ci ale unei patimi înfocate, nu ale unor suspine, ci ale unor strigăte. Fără să-mi dau seama, îmi îndîrjisem şi-mi contaminasem dorinţa cu inevitabilele imagini trezite de îndoială ; şi purtam în mine latent acel germen otrăvitor. Într-adevăr, pînă atunci predomina în mine tulburarea spirituală, şi, aşteptînd ziua cea mare, mă complăcusem în pure discuţii fantastice cu femeia de la care voiam să obţin iertarea. Acum, în schimb, nu *vedeam* atît scena patetică dintre mine şi ea cît scena de voluptate, care trebuia să fie consecinţa imediată. În visul meu iertarea se transforma în cedare, sărutul timid pe frunte într-un sărut avid pe gură. Simţurile subjugau spiritul. Încet-încet eliminînd rapid şi excluzînd toate celelalte imagini, una singură mi-a ocupat mintea, m-a dominat, fixă, foarte lucidă, exactă pînă în cele mai mici detalii... „E după-amiază. Un păhărel de *Chablis* a fost

de-ajuns s-o tulbure pe Giuliana care nu bea aproape niciodată băuturi alcoolice. După-amiaza devine din ce în ce mai călduroasă ; parfumul de trandafiri, de stînjenei, de flori de liliac devine violent ; rîndunelele zboară mereu ciripind gălăgios aproape asurzindu-te. Şi sîntem singuri, amîndoi cuprinşi de-un freamăt lăuntric de nestăpînit. Şi-i spun, la un moment dat : «Vrei să mergem să revedem camera noastră ?» Este vechea cameră din noaptea nunţii pe care n-am vrut înadins s-o deschid cînd ne-am învîrtit prin vilă. Să intrăm. E acolo un vuiet trist, acelaşi vuiet care pare a fi în adîncul unor scoici sinuoase ; şi nu-i altceva decît pulsaţia din venele mele. Şi poate că ea simte acel vuiet şi nu-i altceva decît pulsaţia venelor ei. Încolo, numai tăcere : se pare că rîndunelele nu mai ciripesc. Vreau să vorbesc ; şi, la primul cuvînt răguşit, ea îmi cade în braţe aproape leşinată..."

Această reprezentare fantastică se îmbogăţea neîncetat, devenea mai complexă, simula realitatea, ajungînd la o evidenţă incredibilă. Nu reuşeam să-i înfrîng dominarea absolută a spiritului meu, părea că se trezeşte în mine vechiul libertin, atît de profundă era satisfacţia pe care-o simţeam în contemplarea şi mîngîierea imaginii voluptuoase. Castitatea celor cîteva săptămîni, în primăvara aceea atît de fierbinte, îşi producea acum efectele în organismul meu refăcut. Un simplu fenomen fiziologic schimba complet starea conştiinţei mele, dînd o întorsătură total diferită gîndurilor mele, mă prefăcea într-un alt om.

Maria şi Natalia îşi manifestaseră dorinţa de-a ne însoţi în excursie. Giuliana ar fi vrut să accepte. M-am opus uzînd de toată abilitatea şi de toată graţia mea ca să-mi ating scopul.

Federico făcuse propunerea :

— Marţi trebuie să mă duc la Casal Caldore. Vă însoţesc cu trăsura pînă la Villalilla : vă opriţi acolo şi eu îmi continui drumul. Apoi, seara, cînd mă întorc, vă iau din nou cu trăsura, şi ne întoarcem împreună la La Badiola. Giuliana, în faţa mea, acceptase.

Mă gîndeam că tovărăşia lui Federico, cel puţin la dus, n-ar fi fost inoportună; dimpotrivă, m-ar fi scos dintr-o oarecare descumpănire. Într-adevăr, oare despre ce-am fi discutat, dac-am fi rămas singuri, Giuliana şi cu mine, în cele două sau trei ore de călătorie? Ce atitudine aş fi luat cu ea? Poate c-aş fi stricat lucrurile, aş fi compromis reuşita, sau, oricum, aş fi lipsit de prospeţime emoţia noastră. Nu visasem oare să mă pomenesc ca prin farmec, dintr-odată, cu ea la Villalilla, şi acolo să-i adresez primul meu cuvînt duios şi supus? Prezenţa lui Federico mi-ar fi dat ocazia să evit preliminariile şovăitoare, lungile tăceri chinuitoare, frazele proferate cu voce scăzută, din respect faţă de urechile vizitiului, în sfîrşit, toate micile iritări şi micile torturi. Aveam să ne dăm jos la Villalilla, şi acolo, numai acolo, aveam să ne regăsim unul lîngă altul, în faţa porţii paradisului pierdut.

VII

Aşa a fost. Mi-e cu neputinţă să exprim prin cuvinte senzaţia încercată cînd am auzit clinchetul clopoţelului, scrîşnetul trăsurii care se îndepărta, ducîndu-l pe Federico la Casal Caldore. I-am spus lui Calisto, luîndu-i cheile din mînă, cu o vădită nerăbdare:

— Acum poţi să pleci. Te voi chema mai tîrziu.

Şi am închis eu însumi poarta în spatele bătrînului care mi se păruse puţin uimit şi nemulţumit de felul oarecum brusc cum îl îndepărtasem.

— În sfîrşit, am ajuns aici! am exclamat, cînd am rămas singuri. Tot valul de fericire care mă năpădise îmi străbătea glasul.

Eram fericit, fericit, nespus de fericit; parcă m-ar fi stăpînit o halucinaţie de fericire neaşteptată, nesperată, care-mi transfigura întreaga fiinţă, stîrnind şi amplificînd ceea ce mai rămăsese încă bun şi tînăr în mine, mă izola de lume, îmi concentra deodată viaţa în cercul zidurilor ce închideau grădina aceea. Cuvinte de negrăit îmi năvăleau pe buze, fără noimă, mintea îmi rătăcea într-o scînteiere fulminantă de gînduri.

Cum oare să nu ghicească Giuliana ce se petrecea în mine ? Cum să nu mă înțeleagă ? Cum să nu fie atinsă în străfundul inimii de raza violentă a bucuriei mele ?

Ne-am privit. Mai văd încă expresia neliniștită a chipului acela pe care rătăcea un zîmbet nesigur. Cu glasul ei voalat, slab, șovăind mereu cu acea singulară ezitare pe care-o mai observasem și altădată, părînd aproape tot timpul atentă să-și rețină cuvîntul ce-i venea pe buze pentru a rosti un altul, spuse :

— Să ne plimbăm puțin prin grădină înainte de-a deschide casa. De cîtă vreme n-am mai văzut-o atît de înflorită ! Ți-amintești că am fost aici ultima oară acum trei ani, tot în aprilie, de Paști ?

Poate că voia să-și domine tulburarea, dar nu putea ; poate că voia să-și înfrîneze efuziunea duioșiei, dar nu știa cum. Începuse să evoce, cu primele cuvinte rostite în locul acela, amintirile. După cîțiva pași se opri, ne-am privit. O schimbare de nedefinit, ca violența unor lucruri sufocate, străbătu ochii ei negri.

— Giuliana ! am izbucnit eu, nemairezistînd, simțind cum răbufnește din adîncul inimii un val de cuvinte pătimașe și dulci, simțind nevoia nebunească de-a cădea în genunchi în fața ei, pe pietriș, și de a-i îmbrățișa genunchii, de a-i săruta rochia, brațele, mîinile, cu furie, la infinit.

Îmi făcu semn să tac, cu un gest de implorare. Și continuă să înainteze pe alee, cu un pas mai grăbit.

Purta o rochie dintr-o stofă ușoară gri deschis ornată cu dantele mai închise la culoare, o pălărie de fetru gri, o umbreluță de mătase gri cu mici frunze de trifoi albe. Văd încă silueta ei elegantă în culoarea aceea fină și sobră înaintînd printre bogăția copacilor de liliac ce i se înclinau încărcați de nenumărații lor ciorchini între albăstriu și violet.

Pînă la amiază mai era aproape o oră. Era o dimineață caldă, o căldură timpurie, albastră, dar străbătută de cîțiva nori molateci. Arbuștii minunați care dădeau numele vilei înfloreau pretutindeni, dominînd întreaga grădină, alcătuind o pădurice ici-colo întreruptă de tufișuri de trandafiri galbeni și de grămăjoare de stînjenei. În

unele locuri, trandafirii se agăţau de tulpini, pătrunzînd printre ramuri, şi recădeau amestecaţi în lanţuri, în ghirlande, în cununi, în corimbi ; la picioarele tulpinelor, stînjeneii florentini îşi înălţau printre frunzele aidoma unor spade lungi verde-marin formele ample şi nobile ale florilor ; cele trei miresme se armonizau într-un tainic acord pe care îl recunoşteam deoarece din timpuri îndepărtate îmi rămăsese bine întipărit în minte ca un acord muzical format din trei note. În tăcere, nu se auzea decît ciripitul rîndunelelor. Casa abia se zărea printre conurile de chiparoşi, iar rîndunele nenumărate zburau într-acolo întocmai ca albinele spre faguri.

După cîtva timp, Giuliana încetini pasul. Mergeam alături de ea, atît de aproape încît ni se atingeau uneori coatele. Privea în jurul ei cu ochii mobili şi atenţi, parcă temîndu-se să nu-i scape ceva. De două sau trei ori am surprins pe buzele ei intenţia de a vorbi ; schiţa începutul unui cuvînt, dar fără sunet. Am întrebat-o cu vocea scăzută, timid, ca un amant :

— La ce te gîndeşti ?

— Mă gîndesc că n-ar fi trebuit să plecăm niciodată de aici...

— E adevărat, Giuliana.

Uneori, rîndunelele ne atingeau aproape cu un ţipăt, iuţi şi strălucitoare aidoma unor săgeţi cu pene.

— Cît am dorit ziua asta, Giuliana ! Ah, tu nu vei şti niciodată cît am dorit-o ! am izbucnit atunci, în prada unei emoţii atît de puternice încît cred că glasul meu era de nerecunoscut. Nici o anxietate, vezi, n-am simţit niciodată în viaţă nici o anxietate ca asta care mă distruge de alaltăieri, din clipa cînd ai consimţit să vii. Îţi aminteşti de prima noastră întîlnire cînd ne-am văzut în taină, pe terasa din Villa Oggèri, şi cînd ne-am sărutat ? Eram nebun după tine ; ţi-aminteşti ? Ei bine, aşteptarea acelei nopţi mi se pare nimic faţă de... Nu mă crezi, ai dreptate să nu mă crezi, să nu mai ai încredere în mine, dar vreau să-ţi spun tot, vreau să-ţi povestesc cît am suferit, cît m-am temut, cît am nădăjduit. Oh, ştiu ; poate că e puţin cît am suferit în comparaţie cu cît te-am făcut eu să suferi. Ştiu, ştiu asta ; poate că toate durerile mele nu au

valoarea durerii tale, nu valorează cît lacrimile tale. Nu mi-am ispăşit greşeala şi nu sînt demn să fiu iertat. Dar spune-mi, spune-mi ce trebuie să fac ca să mă ierţi ! Nu mă crezi, dar vreau să-ţi spun tot. Eşti singura pe care am iubit-o cu adevărat în viaţa mea ; numai pe tine te iubesc. Ştiu asta, o ştiu : astea sînt lucruri pe care le spun bărbaţii ca să fie iertaţi ; şi ai dreptate să nu mă crezi. Dar vezi, totuşi, dacă te gîndeşti la dragostea noastră de odinioară, dacă te gîndeşti la acei trei ani de duioşie, niciodată întreruptă, dacă ţi-aminteşti, dacă ţi-aduci aminte, vezi, nu-i cu putinţă să nu mă crezi. Nu te-am uitat nici în situaţiile cele mai crunte ; sufletul meu trebuia să ţi se adreseze ţie, trebuia să te caute, să te regrete, totdeauna, înţelegi ? Totdeauna. Tu nu-ţi dădeai seama ? Cînd erai pentru mine o soră, uneori nu-ţi dădeai seama că muream de tristeţe ? Ţi-o jur, departe de tine n-am simţit niciodată o bucurie sinceră, n-am avut niciodată o clipă de uitare deplină, niciodată, niciodată : ţi-o jur. Tu erai adoraţia mea constantă, profundă, secretă. Partea cea mai bună din mine a fost totdeauna a ta, şi totdeauna am păstrat o speranţă ; speranţa de a mă elibera de răul meu şi de-a regăsi prima mea unică iubire neatinsă... Ah, spune-mi că n-am sperat inutil, Giuliana !

Ea mergea cu o lentoare nemaipomenită, fără să mai privească în faţa ei, cu capul plecat, prea albă. O grimasă dureroasă, aproape imperceptibilă, îi apărea din cînd în cînd în colţul gurii. Şi cum tăcea, în adîncul fiinţei mele a apărut o vagă nelinişte. Am simţit un fel de sufocare din cauza soarelui, a florilor, a ciripitului rîndunelelor, din cauza rîsului, prea făţiş, al primăverii triumfătoare.

— Nu-mi răspunzi ? am continuat, luîndu-i mîna ce-i atîrna de-a lungul şoldului. Nu mă mai crezi, ai pierdut orice încredere în mine, te mai temi încă să nu te deziluzioneze, nu îndrăzneşti să mi te dăruieşti din nou fiindcă te mai gîndeşti la data aceea... Da, e adevărat : a fost cea mai crudă din toate infamiile mele. Am remuşcări ca în urma unui delict ; şi, chiar dacă tu mă vei ierta, eu nu mă voi putea ierta niciodată. Dar nu ţi-ai dat seama că eram bolnav, că eram dement ? Mă urmărea un blestem. Şi din ziua aceea n-am mai avut o clipă de răgaz, n-am

mai avut un moment de luciditate. Nu-ţi aminteşti ? Nu-ţi mai aminteşti ? Ştiai, desigur, că-mi ieşisem din fire, eram într-o stare demenţială, fiindcă mă priveai ca pe un nebun. Nu numai o dată am surprins în privirea ta o milă stînjenitoare, un fel de curiozitate îmbinată cu teamă. Nu-ţi aduci aminte în ce hal ajunsesem ? De nerecunoscut... Ei bine, m-am vindecat, m-am salvat, pentru tine. Am reuşit să văd lumina. În sfîrşit, s-a făcut lumină. Numai pe tine te-am iubit în viaţa mea, numai pe tine te iubesc. Mă înţelegi ?

Am rostit ultimele cuvinte cu un glas mai hotărît şi mai lent, vrînd parcă să le întipăresc unul cîte unul în sufletul femeii ; şi am strîns tare mîna pe care-o ţineam în mîna mea. Ea s-a oprit, părînd gata-gata să cadă, respirînd greu de tot. Mai tîrziu, doar mai tîrziu, în orele care au urmat, i-am înţeles spaima mortală descătuşată în gîfîitul acela. Dar atunci n-am înţeles decît atît : „Amintirea înşelăciunii mele oribile, evocată de mine, i-a reîmprospătat suferinţa". Am atins rana încă deschisă. Ah, dac-aş putea s-o conving să mă creadă ! Dac-aş putea înlătura neîncrederea manifestată faţă de mine ! Nu simte, deci, adevărul din glasul meu ?

Ne aflam în apropierea unei răscruci. Acolo era o bancă. Şopti :

— Să ne aşezăm, puţin.

Ne-am aşezat. Nu ştiu dacă a recunoscut imediat locul. Eu nu l-am recunoscut imediat, năucit ca cineva care ar fi avut pînă atunci ochii legaţi. Amîndoi am privit în jur ; apoi ne-am uitat unul la altul, avînd în priviri acelaşi gînd. Multe amintiri duioase ne legau de banca aceea de piatră. Nu de mîhnire mi s-a umplut inima ci de o aviditate copleşitoare, aproape de-o furie de viaţă, care mi-a dat într-o străfulgerare o viziune fantastică, aproape halucinantă, a viitorului. „Ah, nu-şi dă seama de cîtă dragoste sînt capabil ! În sufletul meu păstrez paradisul pentru ea !" Şi sentimente înalte de dragoste se înflăcărau atît de puternic în adîncul meu, încît m-am aprins.

. — Eşti mîhnită. Dar care fiinţă pe lumea asta a mai fost iubită aşa cum ai fost tu ? Ce femeie a mai avut o dovadă de dragoste de valoarea celei pe care ţi-o dau eu ?

N-ar fi trebuit să plecăm niciodată de aici, spuneai mai adineauri. Şi poate că am fi fost fericiţi. N-ai fi suferit chinul cumplit şi n-ai fi vărsat atîtea lacrimi, n-ai fi irosit atîta din viaţă ; dar n-ai fi cunoscut dragostea mea, toată dragostea mea...

Ţinea capul plecat pe pipet şi pleoapele întredeschise ; şi asculta neclintită. Genele îi făceau în vîrful pometilor o umbră care mă tulbura mai mult decît o privire.

— Eu, eu însumi nu aş fi cunoscut dragostea. Cînd m-am îndepărtat de tine, prima dată, nu credeam că totul se sfîrşise ? Căutam o nouă pasiune, o nouă fierbinţeală, o nouă voluptate. Voiam să cuprind viaţa cu o singură îmbrăţişare. Tu nu-mi erai de-ajuns. Şi ani de-a rîndul m-am extenuat într-o oboseală groaznică, oh, atît de groaznică, încît am oroare ca un ocnaş de ocna unde a trăit *murind cîte puţin în fiecare zi*. Şi a trebuit să trec din beznă în beznă, ani în şir, mai înainte de-a se face această lumină în sufletul meu, mai înainte de a-mi apărea acest mare adevăr. N-am iubit decît o singură femeie : pe tine. Tu singură pe lumea asta eşti bună şi blîndă. Tu eşti cea mai bună şi cea mai blîndă creatură pe care am visat-o vreodată, eşti Unică. Şi tu erai în casa mea în vreme ce eu te căutam departe... Acum înţelegi ? *Tu erai în casa mea în vreme ce eu te căutam departe*. Ah, spune-mi : această revelaţie nu merită toate lacrimile tale ? N-ai fi vrut să fi vărsat şi mai multe, şi mai multe, pentru o asemenea dovadă ?

— Da, şi mai multe, spuse ea atît de încet încît abia am auzit-o.

A fost ca o suflare pe buzele ei stinse. Şi lacrimile i se revărsau printre gene, îi brăzdau obrajii, îi scăldau gura tremurîndă, cîzîndu-i pe pieptul care-i tresălta.

— Giuliana, dragostea mea, dragostea mea ! am strigat, cu un fior de fericire supremă, aruncîndu-mă în genunchi în faţa ei.

Şi am cuprins-o cu braţele mele, mi-am lăsat capul în poala ei, simţind în tot trupul acea tensiune chinuitoare în care se rezolvă efortul zadarnic de a exprima printr-un act, printr-un gest, cu o mîngîiere, inefabila pasiune interioară. Lacrimile ei cădeau pe obrazul meu. Dacă efectul

material al acelor picături calde și vii ar fi corespuns senzației pe care mi-au dat-o, aș purta pe pielea mea urma lor indelebilă !

— Oh ! Lasă-mă să le sorb, am rugat-o eu.

Și, ridicîndu-mă, mi-am apropiat buzele de genele ei, mi le-am scăldat în plînsul ei, în timp ce degetele mele o atingeau cu o nespusă tulburare. O stranie mlădiere apăruse în membrele mele, un fel de fluiditate iluzorie din cauza căreia nu-mi mai dădeam seama de piedica hainelor. Credeam că mi-ar fi fost posibil să înconjur, să cuprind întreaga-i ființă iubită.

— Visai, îi spuneam, simțind în gură gustul sărat care mi se răspîndea în adîncul inimii (mai tîrziu, în orele care au urmat, am fost uimit cum de nu găsisem în lacrimile acelea o amărăciune de neîndurat) — visai să fii atît de iubită ? Visai această fericire ? Eu sînt, privește-mă, eu sînt cel care-ți vorbește astfel, privește-mă bine, eu sînt.. Dac-ai ști ce stranii îmi par toate astea ! Dacă ți-aș putea spune !... Știu că te-am cunoscut mai înainte, știu că te-am iubit mai înainte, știu că te-am *regăsit*. Și, totuși, mi se pare că numai acum te-am *regăsit,* acum o clipă, cînd mi-ai spus : „Da, și mai multe..." Așa ai spus ; adevărat ? Doar patru cuvinte... o suflare... Și eu retrăiesc, și tu retrăiești ; și iată că sîntem fericiți, sîntem fericiți pe vecie.

Îi spuneam aceste lucruri cu glasul acela care ne vine de departe, întrerupt, indefinibil, ce pare că ajunge pe marginea buzelor, modulat nu în materialitatea organelor noastre, ci în fondul extrem al sufletului nostru. Și ea, care pînă în momentul acela plînsese liniștit, izbucni în hohote.

Tare, prea tare plîngea, nu ca o ființă copleșită de-o bucurie fără margini, ci ca una care-și varsă o disperare nemîngîiată. Plîngea atît de tare încît am rămas cîteva clipe în stupoarea care-o trezesc manifestările excesive, paroxismul emoției omenești. Inconștient, m-am depărtat puțin ; dar imediat după aceea, am observat spațiul ce se crease între ea și mine ; puțin după aceea, am observat că nu numai contactul material încetase dar că și sentimentul de comunicare se risipise o clipă. Eram totuși

tot două ființe distincte, separate, străine. Însăși diversitatea atitudinilor noastre amplifica separarea. Reculeasă, apăsîndu-și cu ambele mîini batista pe gură, continua să plîngă, și fiecare hohot de plîns o scutura toată, părea că-i dă pe față fragilitatea. Stăteam acolo în genunchi în fața ei, fără s-o ating ; și o priveam : uimit și totuși straniu de lucid ; atent la tot ce se întîmpla în mine și totuși cu toate simțurile dispuse să perceapă lucrurile din jurul meu. Auzeam plînsul ei și ciripitul rîndunelelor ; și aveam noțiunea precisă a timpului și a locului. Florile, miresmele, marea luminozitate încremenită a văzduhului și zîmbetul primăverii mi-au insuflat o spaimă care a luat proporții, devenind un fel de panică, o frică instinctivă și oarbă căreia rațiunea nu i se putea opune. Și cum trăsnește tunetul în mijlocul norilor, tot astfel un gînd țîșni în mijlocul acelei confuzii înspăimîntătoare, mă lumină și mă izbi. „Ea nu este pură."

Ah, de ce nu m-am prăbușit atunci trăsnit ? De ce nu mi-a plesnit un vas vital și de ce nu am rămas acolo pe pietre, la picioarele femeii care în cîteva clipe m-a ridicat pînă în vîrful fericirii și apoi m-a prăvălit în abisul nenorocirii ?

— Răspunde (i-am apucat mîinile, i-am descoperit fața, i-am vorbit de aproape, și glasul meu era atît de surd încît eu însumi abia-l auzeam în murmurul agitat al creierului, răspunde : ce-nseamnă plînsul ăsta ?

Încetă să mai plîngă, și mă privi ; ochii, deși arși de lacrimi, se dilatară exprimînd o extremă neliniște, ca și cum m-ar fi văzut murind. Într-adevăr, cred că devenisem foarte palid.

— *E tîrziu, poate ? E prea tîrziu ?* am adăugat, dezvăluindu-mi gîndul îngrozitor în întrebarea aceea obscură.

— Nu, nu, tu... Tullio, nu... nu-i nimic. Te-ai putut gîndi !... Nu, nu... Sînt atît de slăbită, vezi ; nu mai sînt ca odinioară... Nu mă mai țin pe picioare... Sînt bolnavă, știi bine, sînt atît de bolnavă. N-am putut rezista... la ceea ce mi-ai spus. Înțelegi... Mi-a venit această criză pe neașteptate... E ceva nervos... ca o convulsie... Te chinui, nu mai înțelegi dacă plîngi de bucurie sau de durere...

Ah, Doamne ! vezi, îmi trece... Ridică-te, Tullio vino aici lîngă mine.

Îmi vorbea cu glasul slăbit încă de plîns, întrerupt încă de cîte un hohot ; mă privea cu o expresie pe care eu o recunoşteam, cu o expresie pe care o mai avusese şi alteori la vederea suferinţei mele. Cîndva nu mă putea vedea suferind. Sensibilitatea ei în această privinţă era atît de exagerată încît puteam obţine totul de la ea, arătîndu-mă îndurerat. Ar fi făcut totul, ca să-mi îndepărteze o suferinţă, cea mai mică suferinţă. Adesea mă prefăceam trist, în glumă, ca s-o provoc să mă consoleze ca pe un copil, pentru unele mîngîieri care mă desfătau, să-i stîrnesc acele graţii pe care le adoram. Şi acum nu avea oare în ochi aceeaşi expresie tandră şi neliniştită ?

— Vino aici lîngă mine, şezi. Sau vrei să ne mai plimbăm prin grădină ? N-am văzut încă nimic... Să mergem la bazinul cu peşti. Vreau să-mi răcoresc ochii... De ce mă priveşti aşa ? Nu sîntem fericiţi ? La ce te gîndeşti ? Uite, vezi, încep să mă simt bine, atît de bine. Dar simt nevoia să-mi spăl ochii şi faţa... Cît o fi ceasul ? Să nu fie amiază ? Federico va trece pe la şase. Avem timp suficient... Vrei să mergem ?

Vorbea fără întrerupere, încă puţin agitată, cu un efort vădit, vrînd să se refacă, să-şi recapete stăpînirea de sine, să împrăştie orice umbră la mine, să-mi apară demnă de încredere şi fericită. Tremurul zîmbetului din ochii ei încă umezi şi roşii aveau o gingăşie stingherită, care mă înduioşa. În glasul ei, în mişcările ei, în toată fiinţa ei era acea gingăşie care mă înduioşa şi mă zdrobea cu o vlăguire puţin senzuală. Mi-e cu neputinţă să definesc delicata seducţie a acelei creaturi asupra simţurilor şi spiritului meu, în starea aceea de conştiinţă nedefinită şi confuză. Părea că-mi spune, muteşte : „N-aş putea fi mai blîndă. Ia-mă, deci, de vreme ce mă iubeşti ; ia-mă în braţele tale, dar încet, fără să-mi faci vreun rău, fără să mă strîngi prea tare. Oh, mă topesc de dorinţa de-a fi mîngîiată de tine ! Dar cred că ai putea să mă omori !“ Această închipuire mă ajută puţin să redau efectul pe care-l avea asupra mea zîmbetul ei. Îi priveam gura, cînd ea îmi spuse :

— De ce mă priveşti aşa? Nu sîntem fericiţi?

Am simţit nevoia oarbă a unei senzaţii voluptuoase în care să calmez starea neplăcută produsă de recenta violenţă. Cînd s-a ridicat, cu un gest rapid am luat-o în braţe şi mi-am lipit gura de-a ei.

Am sărutat-o ca un amant, un sărut lung şi emoţionant care a tulburat esenţa vieţilor noastre. S-a lăsat să cadă pe scaun, sfîrşită.

— Ah nu, nu, Tullio, te rog! Nu mai vreau, nu mai vreau! Lasă-mă să recapăt puţină putere, mă imploră, întinzînd mîinile de parcă ar fi vrut să mă ţină departe. Altfel nu mă mai pot ridica de aici... Vezi, sînt moartă.

Dar în mine se petrecuse un fenomen extraordinar. Senzaţia spiritului meu era identică cu a unui val îndrăzneţ care duce cu el orice urmă de pe ţărm, nemailăsînd nimic pe nisipul pustiu. A fost întocmai ca o anulare instantanee; şi îndată o stare nouă s-a format, influenţată imediat de împrejurări, sub forţa imperioasă a sîngelui aprins din nou. N-am mai ştiut altceva decît că femeia pe care o doream era acolo, în faţa mea, tremurînd, epuizată de sărutul meu, era a mea; în jurul nostru înflorea o grădină solitară, plină de taine; o casă tainică ne aştepta dincolo de copacii în floare, păzită de rîndunelele familiare.

— Crezi că n-aş fi în stare să te duc în braţe? i-am spus, luîndu-i mîinile, împletindu-mi degetele cu ale ei. Odată erai uşoară ca o pană. Acum trebuie să fii şi mai uşoară... Să încercăm!

Ceva întunecos îi străbătu ochii. Păru că se izolează o clipă într-un gînd al ei, ca cineva care-l ia în seamă şi îl rezolvă repede. Apoi dădu din cap; lăsîndu-se pe spate şi sprijinindu-se de mine cu braţele întinse şi rîzînd (o parte din gingie îi apăru odată cu rîsul), spuse:

— Hai, ridică-mă!

Ridicîndu-se, se lăsă pe pieptul meu, şi de data asta mă sărută ea la început, cu un fel de furie agitată, fiind cuprinsă parcă de o frenezie neaşteptată, ca şi cum ar fi vrut să stingă dintr-o dată o sete chinuitoare.

— Ah, sînt moartă! repetă cînd îşi desprinse gura de-a mea.

Şi gura aceea umedă, puţin umflată, întredeschisă, devenită mai roşie, exprimînd vlăguirea, pe chipul acela palid şi atît de delicat, mi-a făcut într-adevăr impresia indefinibilă a singurului lucru care ar fi rămas viu în înfăţişarea unei moarte.

Mi-a şoptit, ridicîndu-şi ochii închişi (genele lungi îi tremurau ca şi cînd un zîmbet delicat i-ar fi picurat de sub pleoape), pierdută :

— Eşti fericit ?

Am strîns-o puternic la piept.

— Să mergem deci. Du-mă unde vrei. Ţine-mă, Tullio, pentru că mi se moaie genunchii...

— În casa noastră, Giuliana ?

— Unde vrei...

O susţineam cu putere, cu un braţ în jurul şoldurilor şi o ajutam să înainteze. Ea era ca o somnambulă. Un timp, am tăcut. Ne întorceam din cînd în cînd unul spre altul, deodată, pentru ca să ne privim. Mi se părea într-adevăr *nouă*. Un lucru de nimic îmi atrăgea atenţia, mă preocupa : un semn abia vizibil pe pielea ei, o mică cută pe buza inferioară, linia arcuită a sprîncenelor, o venă pe tîmple, umbra care încercuia ochii, lobul urechii, de-o delicateţe infinită. Aluniţa de culoare cafenie de pe gît era ascunsă întrucîtva de marginea dantelei ; dar, în mişcarea pe care Giuliana o făcea cînd şi cînd cu capul, apărea uneori şi apoi dispărea ; lucrul acesta îmi stîrnea nerăbdarea. Eram ameţit şi totuşi straniu de lucid. Auzeam ţipetele rîndunelelor tot mai numeroase şi clipocitul jeturilor de apă din bazinul apropiat. Soarele acela şi florile, şi miresmele, şi zgomotele, şi rîsul primăverii prea senine mi-au dat pentru a treia oară o senzaţie de agitaţie inexplicabilă.

— Salcia mea ! exclamă Giuliana în apropierea bazinului, încetînd să se mai sprijine de mine, grăbind pasul. Priveşte, priveşte ce mare e ! Ţi-aminteşti ? Era doar o ramură...

Şi adăugă, după o pauză, îngîndurată, cu un alt accent, încet :

— Eu am mai revăzut-o... Poate că tu nu ştii : eu am venit la Villalilla, *atunci*...

Nu-şi stăpîni un suspin. Dar îndată, ca şi cînd ar fi vrut să împrăştie umbra pe care o pusese între noi prin cuvintele acelea, şi-ar fi vrut să-şi ia din gură amărăciunea aceea, se apleacă spre una din ţevi, bău cîteva picături de apă şi, ridicîndu-se, făcu gestul de a-mi cere un sărut. Avea bărbia udă şi buzele reci. Amîndoi, tăcînd, în strînsoarea aceea, am hotărît să grăbim clipa devenită acum imperioasă, împreunarea supremă pe care toate fibrele noastre o cereau. Cînd ne-am desprins, amîndoi am repetat cu ochii acelaşi lucru ameţitor. A fost extraordinar sentimentul exprimat de chipul Giulianei, dar de neînţeles atunci pentru mine. Doar ceva mai tîrziu, în orele următoare, l-am putut înţelege ; cînd am aflat că o imagine a morţii şi o imagine a voluptăţii o ameninţaseră simultan pe sărmana creatură şi că ea făcuse o făgăduinţă funebră, lăsîndu-se în voia sîngelui ei vlăguit. Văd ca şi cum aş avea-o înaintea ochilor, voi vedea mereu chipul acela misterios în umbra produsă de marea coroană a copacului care ne învăluia cu totul. Reflexele apei în soare, vibrînd printre lungile ramuri cu frunze diafane, făceau ca umbra să aibă o mişcare halucinantă. Ecourile topeau într-o monotonie profundă şi continuă sunetele apei gălăgioase. Tot ce mă înconjura exalta fiinţa mea dincolo de realitate.

Îndreptîndu-ne spre casă, nu am mai vorbit deloc. Atît de intensă devenise dorinţa mea, viziunea faptului apropiat mă extazia, învăluindu-mă într-un vîrtej de supremă bucurie, atît de puternică era agitaţia arterelor mele, încît m-am gîndit : „Să fie oare delir ? N-am fost în starea asta nici în noaptea nunţii, cînd am pus piciorul pe pragul..." De două sau trei ori mă cuprinse un avînt sălbatec, ca un acces instantaneu de nebunie, pe care l-am stăpînit ca prin minune : atît de puternică era nevoia mea fizică de-a poseda din nou femeia aceea. Dar şi dorinţa ei devenise de neînfrînat, pentru că se opri suspinînd :

— Oh Doamne, Doamne ! E prea mult.

Sufocată, copleşită, mi-a luat mîna şi şi-a dus-o la inimă.

— Ascultă !

Mai mult decît bătăile inimii, urmăream moliciunea plăcută a sînului ei prin rochie ; şi instinctiv mi se îndo-

iau degetele pentru a strînge mica formă pe care-o cunoşteau bine. Am văzut în ochii Giulianei cum dispare irisul, pierzîndu-se în albul de sub pleoapele ce se închideau. Temîndu-mă să nu-şi piardă cunoştinţa, am susţinut-o, apoi am împins-o, am dus-o aproape pe sus pînă la chiparoşi, pînă la o bancă pe care ne-am aşezat amîndoi extenuaţi.

În faţa noastră era casa, ca într-un vis.

Spuse, plecîndu-şi capul pe umărul meu :

— Ah, Tullio, ce lucru nemaipomenit ! Nu crezi şi tu că am putea muri ?

Apoi adăugă gravă cu un glas venit din cine ştie ce profunzime a ei :

— Vrei să murim ?

Neobişnuitul fior simţit îmi dezvălui că în cuvintele acelea era un sentiment extraordinar, poate acelaşi sentiment care transfigurase chipul Giulianei sub salcie, după îmbrăţişare, după hotărîrea mută. Dar nici de data asta n-am înţeles nimic. Numai că pe amîndoi ne copleşise un fel de delir şi respiram într-o atmosferă de vis.

Ca într-un vis stătea în faţa noastră casa. Pe faţada rustică, pe toate cornişele, pe toate formele de relief, de-a lungul streaşinei, pe arhitrave, sub pervazele ferestrelor, sub plăcile balcoanelor, printre pietrele de ornament, rîndunelele îşi făcuseră peste tot cuiburi. Cuiburile, ca de cretă, fără număr, vechi şi noi, înghesuite ca fagurii unui stup, lăsau numai cîteva intervale libere. Pe intervalele acelea şi pe stinghiile obloanelor, şi pe fierul balustradelor, excrementele lor erau albe ca nişte stropi de var. Deşi închisă şi nelocuită, casa trăia. Trăia o viaţă neliniştită, veselă şi gingaşă. Rîndunelele credincioase o învăluiau cu zborurile lor, cu strigătele, cu sclipirile, cu toate graţiile lor şi toate acrobaţiile lor, fără încetare. În timp ce stolurile se urmăreau în aer cu repeziciunea unor săgeţi, alternîndu-şi ţipetele, îndepărtîndu-se şi apropiindu-se cît ai clipi, zburînd chiar deasupra copacilor, înălţîndu-se spre soare, aruncînd din cînd în cînd din petele lor albe un fulger, neobosite, se agitau în cuiburi şi în jurul cuiburilor făurind mereu cîte ceva. Dintre rîndunelele care se ouau unele rămîneau cîteva clipe suspendate în afara orificiilor,

unele se sprijineau pe aripile strălucitoare, altele se vîrau pe jumătate, lăsîndu-şi afară coada lor mică bifurcată ce tremura vioaie, neagră şi albă pe zidul îngălbenit; unele ieşeau dinlăuntrul cuibului, pe jumătate, arătîndu-şi o parte din pieptul lor lucios, gîtlejul blond auriu, altele, invizibile pînă atunci, se lansau repede în zbor, cu un ţipăt foarte ascuţit, ca o săgeată. Şi toată mobilitatea aceea sprintenă şi vioaie în jurul casei închise, toată vioiciunea în jurul vechiului nostru cuib era un spectacol atît de plăcut, o minune de delicateţe atît de fină, încît noi, cîteva minute, ca într-o pauză a febrei noastre, ne-am lăsat în voia contemplaţiei.

Am întrerupt vraja, ridicîndu-mă. Am spus :

— Iată cheia. Ce aşteptăm ?

— Da, Tullio, să mai aşteptăm puţin ! mă imploră ea, speriindu-se.

— Mă duc să deschid.

Şi m-am îndreptat spre uşă ; am urcat cele trei trepte ce păreau ale unui altar. În timp ce răsuceam cheia cu emoţia unui credincios care deschide o raclă, am simţit-o în spatele meu pe Giuliana care mă urmase pe furiş, uşoară ca o umbră. Am tresărit.

— Tu ?

— Da, eu sînt, şuşoti ea, dezmierdătoare, respirînd în urechea mea.

Şi, stînd în spatele meu, îmi înconjură gîtul cu braţele în aşa fel încît mîinile ei delicate se încrucişară sub bărbia mea.

Gestul furiş, rîsul încîntător din şuşotitul ei, ce-i trăda bucuria copilăroasă de a-mi fi făcut o surpriză, felul de-a mă înlănţui, toate mişcările acelea graţioase mi-au amintit de Giuliana de odinioară, tînăra şi gingaşa prietenă din anii fericiţi, creatura ei delicioasă cu cosiţe lungi, cu rîsul senin, cu aer de copilă. Mă cuprinse emoţia aceleiaşi fericiri, în pragul casei de atunci.

— Deschid ? am întrebat, ţinînd încă mîna pe cheie înainte de-a o răsuci.

— Deschide, răspunse ea, fără să-mi dea drumul, simţind mereu respiraţia ei pe gît.

La scîrţîitul cheii în broască, mă strînse mai puternic cu braţele, se lipi mai tare, comunicîndu-mi fiorul. Rîndunelele ciripeau deasupra capetelor noastre şi, totuşi, scîrţîitul acela uşor ni se păru distinct ca într-o linişte adîncă.

— Intră, îmi şopti ea fără să-mi dea drumul. Intră, intră.

Glasul acela, rostit de buze atît de apropiate, dar invizibile, real şi totuşi misterios, suflat cald în ureche şi totuşi intim de parcă mi-ar fi răsunat în adîncul inimii, şi feminin şi plăcut ca nici un altul pînă atunci, încă îl mai aud şi-l voi auzi mereu.

— Intră, intră.

Am împins uşa. Am trecut pragul, contopiţi într-o singură fiinţă, încet.

Intrarea era luminată de-o înaltă fereastră rotundă. O rîndunică trecu deasupra noastră ciripind. Ridicarăm ochii surprinşi. Un cuib spînzura printre picturile bolţii. Ferestrei îi lipsea un geam. Rîndunica fugi repede prin spărtură, ţipînd.

— Acum sînt a ta, a ta, a ta ! şuşoti Giuliana, fără a se desprinde de gîtul meu şi rotindu-se mlădioasă pentru a-mi ajunge lîngă piept, pentru a-mi întîlni gura.

Ne-am sărutat lung. Eu i-am spus, ameţit :

— Vino. Să mergem sus. Vrei să te duc în braţe ?

Deşi eram ameţit, simţeam că muşchii mei au puterea s-o ducă sus pe scări într-o clipă.

A răspuns :

— Nu. Pot să urc şi singură.

Dar nu părea să poată, auzind-o, văzînd-o.

I-am înconjurat mijlocul, ca mai înainte pe alee, şi am urcat-o treaptă cu treaptă, sprijinind-o. Într-adevăr, părea că se aude în casă vuietul acela obscur şi îndepărtat ce-l au unele scoici cu scobitură adîncă. Parcă nici un zgomot nu ajungea pînă la noi de afară.

Cînd am ajuns pe palierul scării, n-am deschis uşa din faţă ; ci am cotit-o la stînga pe coridorul întunecat, ţinînd-o de mînă, fără să vorbim. Atît de tare gîfîia, încît mă speria, transmiţîndu-mi neliniştea.

— Unde mergem ? mă întrebă.

Am răspuns :

— În camera *noastră*.

Aproape că nu ne vedeam. Eu mă lăsam dus ca de un instinct. Am găsit clanţa, am descuiat. Am intrat.

Întunericul era întrerupt de lumina alburie care se strecura printre obloane şi vuietul se auzea tot mai tare. Voiam să alerg la fereastră, să fac imediat lumină, dar n-o puteam părăsi pe Giuliana ; mi se părea că nu mă pot dezlipi de ea, că nu pot întrerupe nici măcar o clipă contactul mîinilor noastre, ca şi cum, prin atingere, extremităţile vii ale nervilor noştri ar fi aderat magnetic. Am înaintat împreună, orbi. Un obstacol ne opri, în umbră. Era patul, patul cel mare al nunţii noastre şi al iubirilor noastre...

Pînă unde s-o fi auzit îngrozitorul strigăt ?

VIII

Era ora două după-amiază. Trecuseră trei ore de cînd sosisem la Villalilla.

O lăsasem singură pe Giuliana cîteva minute, mă dusesem să-l chem pe Calisto. Bătrînul adusese coşul cu merinde şi, nu cu surprindere, ci cu o anume maliţie binevoitoare, se lăsase din nou concediat în mod bizar.

Acum stăteam la masă, eu şi Giuliana, ca doi amanţi, unul în faţa celuilalt, zîmbindu-ne. Aveam acolo tot felul de bunătăţi reci, compoturi, biscuiţi, portocale, o sticlă de *Chablis*. Sala, cu bolta cu decoruri baroce, cu pereţii deschişi, cu picturile pastorale deasupra uşilor, avea o anume voioşie arhaică, un aer din secolul trecut. Prin balconul deschis pătrundea o lumină foarte blîndă, fiindcă pe cer se întinseseră lungi căi lactee. În dreptunghiul palid trona „bătrînul chiparos venerabil care avea la picioarele lui o tufă de trandafiri şi un cor de vrăbii în vîrf". Mai jos, printre şerpuirile de fier ale balustradei, apărea delicata pădure de culoare liliachie, gloria primăverii de la Villalilla. Triplul parfum, sufletul primăvăratec al vilei, se răspîndea în calmul acela în unde lente, egale.

Giuliana spunea :

— Ţi-aminteşti ?

Repeta întruna :

— Ţi-aminteşti ?

Cele mai îndepărtate amintiri ale iubirii noastre apăreau una după alta abia evocate de ea, discret, şi totuşi reluate cu o extraordinară intensitate aici, pe meleagurile natale, printre toate cele din jur care ne erau favorabile. Dar grija aceea istovitoare, frenezia aceea de viaţă, care mă cuprinseseră în grădină la primul popas, acum mă făceau chiar intolerant, sugerîndu-mi viziuni hiperbolice de viitor de opus fantomelor trecutului, mult prea insistente.

— Trebuie să ne întoarcem aici, mîine, peste două-trei zile cel mult, ca să rămînem, dar singuri. Vezi, aici nu ne lipseşte nimic ; nu s-a luat nimic de aici. Dacă ai vrea, am putea rămîne şi la noapte aici... Dar nu vrei ! E-adevărat că nu vrei ?

Încercam s-o ispitesc cu glasul, cu gestul, cu privirea. Genunchii mei îi atingeau pe-ai ei. Şi mă privea fix, fără să răspundă.

— Poţi să-ţi închipui *prima seară,* aici, la Villalilla ? Să ieşim, să rămînem afară pînă după rugăciune, să vedem ferestrele iluminate ! Ah, înţelegi bine... Luminile care se aprind într-o casă pentru prima oară, în *prima seară !* Poţi să-ţi închipui ? Pînă acum n-ai făcut decît să-ţi aminteşti, să-ţi aminteşti. Şi, totuşi, vezi : toate nu valorează pentru mine decît o clipă de azi, nu vor valora nici cît o clipă de mîine. Te îndoieşti, oare, de fericirea pe care o aveam înainte ? Nu te-am iubit niciodată aşa cum te iubesc acum Giuliana, niciodată, niciodată. Înţelegi ? N-am fost niciodată al tău ca acum, Giuliana... Îţi voi povesti, îţi voi povesti despre zilele mele, ca tu să-ţi cunoşti minunile făcute. După atîtea lucruri urîte, cine mai putea spera în ceva bun ? Îţi voi povesti. Mi se părea, în unele clipe, că m-am întors la anii adolescenţei, la prima tinereţe. Mă simţeam *candid* ca atunci : bun, duios, simplu. Nu-mi aminteam de nimic. Toate, toate gîndurile mele erau la tine, toate emoţiile mele erau legate de tine. Uneori, era destul să văd o floare, o frunză neînsemnată, ca să vibrez, atît de fericit eram. Şi nu ştiai nimic ; poate că nu-ţi dădeai seama de nimic. Îţi voi povesti... Alaltăieri, sîmbătă, cînd

am intrat în camera ta cu tamarisca aceea ! Eram timid ca un îndrăgostit adolescent şi simţeam că mor de dorinţa de-a te lua în braţe... Nu ţi-ai dat seama ? Îţi voi povesti tot, te voi face să rîzi. În ziua aceea, perdelele alcovului lăsau să se întrezărească patul tău. Nu-mi puteam lua ochii de la el, şi tremuram. Ce tare tremuram ! Tu nu ştii... De două sau trei ori am intrat în camera ta, singur, pe ascuns, fremătînd, şi am dat perdelele deoparte, ca să privesc patul tău, să-i ating cearşafurile, cînd toţi dormeau la La Badiola, mă aventuram, încet-încet, pînă aproape de uşa ta ; credeam că-ţi ascult respiraţia... Spune-mi : mă vei aştepta ? Vom putea dormi departe în noaptea asta ? Imposibil ! Obrazul tău îşi va regăsi locul lui pe pieptul meu, aici... ţi-aminteşti ? Ce uşor dormeai !

— Tullio, Tullio, taci ! mă întrerupse, rugătoare, ca şi cînd cuvintele mele i-ar fi făcut rău.

Adăugă, zîmbind :

— Nu trebuie să mă îmbeţi atîta... Ţi-am spus înainte. Sînt atît de firavă, sînt o biată bolnavă... Mă ameţeşti. Nu rezist.

Zîmbea, cu un zîmbet abia schiţat, obosită. Avea pleoapele puţin înroşite, dar, sub pleoapele acelea obosite, îi ardeau ochii de-o văpaie febrilă şi mă priveau mereu, cu o fixitate aproape de nesuportat, deşi temperată de umbra genelor. În toată atitudinea ei era ceva nefiresc pe care ochii mei nu reuşeau să distingă şi spiritul meu să definească. Cînd oare fizionomia ei a mai avut aerul acela misterios neliniştitor ? Din cînd în cînd părea că expresia ei se complică, întunecîndu-se pînă a ajunge enigmatică. Şi eu mă gîndeam : „E chinuită de un zbucium lăuntric. Nu vede încă limpede în sinea ei ce s-a întîmplat. Poate că totul e tulbure în ea. Oare nu i s-a schimbat existenţa într-o clipă ?" Şi expresia aceea profundă mă atrăgea şi mă pasiona tot mai mult. Privirea ei aprinsă îmi pătrundea pînă în măduvă ca un foc mistuitor. Deşi o vedeam atît de epuizată, eram nerăbdător s-o iau din nou în braţe, s-o mai strîng o dată, să mai aud un strigăt, să-i sorb tot sufletul.

— Nu mănînci nimic ? Am întrebat-o, forţîndu-mă să scap de febra care-mi cuprindea capul.

— Nici tu.
— Bea cel puțin o picătură. Nu recunoști vinul ăsta ?
— Oh, îl recunosc.
— Ți-amintești ?

Ne-am privit în ochi, schimbați la față, evocînd amintirea iubirii deasupra căreia plutea mirosul acelui delicat vin amărui și alb pe care-l prefera.

— Să bem deci împreună, pentru fericirea noastră !

Am ciocnit paharele și eu am băut totul dintr-o dată, dar ea nici măcar nu și-a udat buzele ca și cînd ar fi cuprins-o o repulsie de neînvins.

— Ei bine ?
— Nu pot, Tullio.
— De ce ?
— Nu pot. Nu mă forța. Cred că și o picătură mi-ar face rău.

Devenise de o paloare cadaverică.

— Dar ție ți-e rău, Giuliana.
— Puțin. Să ne ridicăm. Să mergem pe balcon.

Cuprinzînd-o i-am simțit moliciunea șoldului, deoarece cît lipsisem își scosese corsetul. I-am spus :

— Vrei să te întinzi pe pat ? Te vei odihni și eu voi sta alături de tine...
— Nu, Tullio. Mă simt bine acum, vezi și tu...

Și ne-am oprit în pragul balconului, cu vederea spre chiparos. S-a sprijinit în stîlp și a pus o mînă pe umărul meu.

Pe arhitravă, sub fațadă, atîrnau mai multe cuiburi. Rîndunelele alergau acolo și apoi plecau într-o activitate neîncetată. Dar atît de desăvîrșită era liniștea grădinii din fața noastră, încît fîlfîirile, zborurile, strigătele lor erau supărătoare, ajungînd chiar insuportabile. Deoarece totul se atenua, se învăluia, în lumina aceea domoală, am dorit o pauză, un lung interval de liniște, o reculegere, ca să savurez întreaga suavitate a clipei și a solitudinii.

— Vor mai fi oare privighetorile ? m-am întrebat, amintindu-mi violentele melodii din amurg.
— Cine știe ! Poate.
— Cîntă spre seară. Nu ți-ar place să le mai auzi ?

— Dar la ce oră va trece din nou Federico ?
— Tîrziu, să sperăm.
— Oh, da, tîrziu, tîrziu ! exclamă ea, cu o sinceritate de bun augur atît de caldă încît m-am înfiorat de bucurie.
— Eşti fericită ? am întrebat-o, căutîndu-i răspunsul în ochi.
— Da, sînt fericită, a răspuns, plecîndu-şi ochii.
— Ştii că te iubesc numai pe tine, că sînt numai al tău pentru totdeauna.
— Ştiu.
— Dar tu acum... cum mă iubeşti ?
— Cum tu nu vei şti niciodată, bietul meu Tullio ! Şi, rostind aceste cuvinte, se dezlipi de stîlp şi se sprijini de mine cu o mişcare de nedescris care dezvăluia toată gingăşia celei mai feminine dintre creaturi.
— Frumoaso ! Frumoaso !
Era într-adevăr frumoasă, slăbită, supusă, moale, aş spune aproape fluidă. Lîngă chipul ei palid, părul bogat, lăsat în voie, părea să se reverse ca un val. Genele făceau pe pomeţii obrajilor o umbră care mă tulbura mai mult decît o privire.
— Nici tu nu vei şti niciodată... Dacă ţi-aş spune ce gînduri nebuneşti se nasc în mine. Fericirea-i atît de mare încît mă nelinişteşte, aş vrea să mor.
— Să mori ! repetă supusă, zîmbind delicat. Cine ştie, Tullio, dacă nu voi muri... mai repede !
— Oh, Giuliana !
Se ridică să mă privească şi adăugă :
— Spune-mi, ce-ai face, dacă aş muri în braţele tale, pe neaşteptate ?
— Ce copil eşti !
— Dacă mîine, de pildă, aş fi moartă ?
— Taci odată !
I-am luat capul în mîini şi-am început s-o sărut repede şi uşor pe buze, pe obraji, pe ochi, pe frunte, pe păr. Se lăsa sărutată. Ba chiar, cînd m-am oprit, a murmurat :
— Încă !
— Să ne întoarcem în camera noastră, am rugat-o, trăgînd-o.
Se lăsă dusă.

Şi în camera noastră uşa dinspre balcon era deschisă. Odată cu lumina pătrundea parfumul trandafirilor galbeni care înfloreau lîngă fereastră. Pe fondul deschis al tapiseriilor, micuţele flori albastre erau atît de şterse încît abia se vedeau. Un colţ al grădinii se reflecta în oglinda unui dulap, pierzîndu-se într-o depărtare himerică. Mănuşile, pălăria, brăţara Giulianei, puse pe-o masă, păreau că redeşteptaseră acolo iubirea de odinioară, că răspîndiseră un aer nou de intimitate.

— Mîine, mîine trebuie să ne întoarcem aici nu mai tîrziu, spuneam, arzînd de nerăbdare, simţind cum lucrurile acelea mă incitau şi mă ademeneau să venim aici din nou. Mîine trebuie să dormim aici. Vrei, nu-i aşa ?

— Mîine !

— Să ne iubim din nou în casa asta, în grădina asta, în primăvara asta... Să ne iubim din nou ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, să ne căutăm din nou mîngîierile una cîte una şi să descoperim în fiecare din ele o savoare nouă, ca şi cum nu le-am fi simţit niciodată ; să avem în faţa noastră multe zile, multe zile...

— Nu, nu, Tullio, să nu vorbim de viitor... Nu ştii că nu este de bun augur ? Azi, azi... Gîndeşte-te la ziua de azi, la clipa care trece.

Şi se strînse la pieptul meu cu putere şi cu o fervoare de necrezut, acoperindu-mi gura în furia sărutărilor.

IX

— Mi s-a părut că aud clopoţeii cailor spuse Giuliana, ridicîndu-se. Vine Federico.

Am ascultat amîndoi. Mai mult ca sigur că se înşelase.

— Nu-i ora ? m-a întrebat.

— Ba da, e aproape şase.

— Oh, Doamne !

Am ascultat din nou amîndoi. Nu se auzea nici un zgomot care să anunţe trăsura.

— E mai bine să te duci să vezi, Tullio.

Am ieşit din cameră, am coborît treptele. Mă clătinam puţin ; aveam parcă o ceaţă pe ochi şi mi se părea că o

boare se rarefia în jur. Prin mica poartă laterală din zidul înconjurător, l-am chemat pe Calisto care locuia în apropiere. L-am întrebat. Încă nu se vedea trăsura.

Bătrînul ar fi vrut să mă oprească să mai discutăm.

— Ştii, Calisto, că ne vom întoarce aici probabil mîine ca să rămînem mai mult ? i-am spus.

Ridică braţele spre cer, în semn de bucurie.

— Adevărat ?

— Adevărat. Vom avea timp să stăm de vorbă ! Cînd vezi trăsura, să vii să-mi spui. Rămîi cu bine, Calisto.

Şi l-am lăsat ca să intru din nou în casă. Odată cu înserarea, rîndunelele ţipau mai tare. Văzduhul se înroşise iar stolurile de păsări zburau în lumina cerului.

— Ei bine ? mă întrebă Giuliana, întorcîndu-se de la oglinda în faţa căreia îşi punea pălăria.

— Nimic.

— Priveşte-mă. Sînt încă ciufulită ?

— Nu.

— Dar ce faţă obosită am ! Priveşte-mă.

Parcă se ridicase dintr-un sicriu, atît era de descompusă la faţă. Ochii aveau cearcăne mari vineţii.

— Şi totuşi sînt vie, adăugă şi încercă să zîmbească.

— Te doare ceva ?

— Nu, Tullio. Dar, nu ştiu, mi se pare că sînt goală, că am capul gol, venele goale, inima goală... Vei putea spune că ţi-am dat tot. N-am lăsat pentru mine, vezi, decît o aparenţă a vieţii.

Pronunţînd aceste cuvinte, zîmbea straniu ; cu zîmbetul acela fin şi sibilin care mă tulbura adînc, trezind în mine nelinişti nedefinite. Prea eram ameţit de voluptate, prea eram tulburat de beţia fericirii, şi de aceea spiritul mi-era trîndav, conştiinţa obtuză. Încă nu pătrunsese nici o bănuială sinistră în mine. O priveam, totuşi, cu atenţie, examinînd-o îngrijorat fără a şti de ce.

Se întoarse din nou la oglindă, îşi puse pălăria, apoi se îndreptă spre masă, luă mica brăţară, mănuşile.

— Sînt gata, zise.

Părea să caute cu privirea un alt obiect. Adăugă :

— Aveam o umbrelă, nu-i aşa ?

— Da, cred că da.
— Ah, nu, mi se pare că am lăsat-o jos, pe bancă, la răscruce.
— Mergem s-o căutăm ?
— Sînt prea obosită.
— Atunci mă duc singur.
— Nu. Trimite-l pe Calisto.
— Mă duc eu. Voi culege pentru tine crengi de liliac, un buchet de trandafiri. Vrei ?
— Nu. Lasă florile în pace...
— Vino lîngă mine. Stai aici. Poate Federico va întîrzia.
Am apropiat pentru ea un fotoliu de balcon ; şi s-a lăsat pe el în voie.
— Dacă tot cobori, îmi spuse, vezi dacă pardesiul meu este la Calisto. Doar n-o fi rămas în trăsură ? Mi-e puţin frig.
Tremura într-adevăr.
— Vrei să închid uşa balconului ?
— Nu, nu. Lasă-mă să privesc grădina. Ce frumoasă e la ora asta ! Vezi ? Ce frumoasă e !
Grădina dobîndise pe alocuri o vagă culoare aurie. Vîrfurile înflorite ale liliacului de-un violet închis atîrnau grele, ca şi restul crengilor înflorite, formînd o masă plumburie şi albăstrie care se legănau în aer, părînd reflexe de mătase. Deasupra bazinului, sălciile pletoase îşi înclinau cununile lor suave şi apa era transparentă într-o sclipire sidefie. Sclipirea aceea încremenită, plînsul grav al salciei şi pădurea de flori atît de delicată în aurul acela muribund compuneau o viziune de vrajă, încîntătoare, ireală.
Cîteva clipe am tăcut amîndoi sub puterea vrăjii. O melancolie confuză îmi copleşea sufletul ; sumbra disperare, care se află latentă în adîncul oricărei iubiri umane, îmi tulbura liniştea. În faţa acelui spectacol ideal, oboseala mea fizică, amorţeala simţurilor, păreau că se îngreunează. Mă obsedau indispoziţia, nemulţumirea, remuşcarea nedefinită, care urmează după o prea mare şi prea lungă voluptate. Sufeream.
Giuliana spuse, ca într-un vis :

— Uite, aş vrea să închid ochii acum şi să nu-i mai deschid nicicînd.

Adăugă, tremurînd :

— Tullio, mi-e frig. Du-te.

Întinsă pe fotoliu, se ghemui de parcă ar fi vrut să reziste fiorilor ce-o cuprindeau. Chipul ei, mai ales în jurul nărilor, avea transparenţa unor vase de alabastru vineţii. Era suferindă.

— Te simţi rău, suflet drag ! am spus îngrijorat, puţin înspăimîntat, privind-o fix.

— Mi-e frig. Du-te. Adu-mi pardesiul, repede... Te rog.

Am alergat la Calisto, am luat pardesiul şi am urcat repede. S-a grăbit să-l îmbrace. Am ajutat-o. Cînd s-a aşezat din nou pe fotoliu, înfundîndu-şi mîinile în mîneci, a spus :

— Aşa mi-e bine.

— Atunci mă duc să iau umbrela de unde ai lăsat-o ?

— Nu. Nu-i nevoie.

Ardeam de nerăbdare să mă întorc acolo, la banca veche de piatră unde ne-am oprit la început, unde a plîns, unde a spus cele patru cuvinte divine : „Da, chiar mai mult..." Era tendinţa mea sentimentală ? Curiozitatea unei senzaţii noi ? Era fascinaţia pe care o avea asupra mea aspectul misterios al grădinii în amurg ?

— Mă duc şi mă întorc într-un minut, am spus.

Am ieşit. Cînd am ajuns sub balcon, am strigat-o :

— Giuliana !

S-a arătat. Am încă în faţa ochilor sufletului, foarte vie, muta apariţie crepusculară : silueta aceea înaltă, care părea şi mai înaltă din cauza pardesiului purpuriu, şi pe culoarea închisă se contura faţa ei albă, nespus de albă. (Cuvintele lui Jacopo adresate Amandei s-au legat, în sufletul meu, de imaginea inalterabilă : *„Cît eşti de albă în seara asta, Amanda ! Ţi-ai scurs sîngele din vene pentru a-ţi colora veşmîntul ?"*)

S-a retras ; pentru ca să exprim senzaţia pe care am avut-o e mai bine să spun că a dispărut. Iar eu am alergat pe alee cît am putut de repede, nefiind prea convins ce anume mă împingea de la spate. Auzeam cum îmi răsună

pașii. Eram atît de buimăcit încît a trebuit să mă opresc ca să recunosc cărările. De unde-mi venea agitația aceea oarbă ? Poate că dintr-o simplă cauză fizică, dintr-o stare specifică a nervilor mei. Așa m-am gîndit. Incapabil să fac un efort de gîndire, un examen ordonat, o reculegere, eram în voia nervilor mei zdruncinați, asupra cărora aparențele se reflectau provocînd fenomene de o intensitate extraordinară, ca în halucinații. Dar unele gînduri străluceau vii asupra altora, se distingeau bine ; nedumerirea mea creștea, provocată de unele incidente neprevăzute. În ziua aceea Giuliana nu mi-a apărut așa cum ar fi trebuit să-mi apară, creatura pe care o cunoșteam, „Giuliana de odinioară". N-a avut față de mine, în unele împrejurări, atitudinea pe care o așteptam de la ea. Ceva ciudat, obscur, convulsiv, excesiv, îi modificase, îi deformase personalitatea. Trebuia oare ca aceste schimbări să fie atribuite bolii instalate în organismul ei ? „Sînt bolnavă, sînt foarte bolnavă", repetase adesea, vrînd parcă să se justifice. Desigur, boala provoca schimbări profunde, putea să facă de nerecunoscut o ființă umană. Dar care era boala ei ? Aceea veche, nedistrusă de bisturiul chirurgului, complicată poate ? Iremediabilă ? „Cine știe dacă nu voi muri *curînd !*" spusese, cu un ton ciudat ce-ar fi putut fi o profeție. De mai multe ori vorbise de moarte. Știa oare că poartă în ea germenul morții ? O domina oare un gînd lugubru ? Un astfel de gînd îi stîrnise oare accesele acelea puternice, aproape disperate, aproape nebunești, în brațele mele. Marea lumină subită a fericirii îi făcuse poate mai vizibilă și mai teribilă fantoma care o persecuta...

Deci ea ar putea muri ! Deci moartea ar putea-o răpi chiar din brațele mele, în mijlocul fericirii !" m-am gîndit, cu o spaimă care mă îngheța, împiedicîndu-mă cîteva clipe să mai continui, ca și cînd pericolul mi se părea iminent, ca și cînd Giuliana ar fi prezis adevărul, cînd a spus : „Dacă, de pildă, *mîine* aș fi moartă ?"

Amurgul dispărea umezind împrejurimile. Cîte o adiere de vînt trecea printre tufe, imitînd foșnetul pe care l-ar fi făcut niște animale trecînd repede printre ele. Cîte o rîndunică rătăcită mai scotea un țipăt, șuierînd în văz-

duh ca piatra unei praştii. La orizont lumina persista ca reverberaţia unui cuptor sinistru.

Am ajuns la bancă, am găsit umbrela, am mai zăbovit, deşi amintiri recente, calde încă, vii încă, îmi tulburau sufletul. Acolo se lăsase să cadă, sfîrşită, învinsă ; acolo îi spusesem cuvintele supreme, îi făcusem ameţitoarea mărturisire : *„Tu erai în casa mea în timp ce cu te căutam departe“* ; acolo am primit de pe buzele ei suflarea aceea prin care sufletul meu se înălţase spre culmile bucuriei ; acolo i-am sorbit primele lacrimi, i-am auzit zvîcnirile plînsului şi am rostit sumbra întrebare : *„E tîrziu oare ? E prea tîrziu ?“*

Trecuseră puţine ore şi toate lucrurile acelea erau atît de departe ! Trecuseră puţine ore şi fericirea părea că se risipise ! Într-un alt sens, nu mai puţin îngrozitor, se repeta în mine întrebarea : *„E tîrziu oare ? E prea tîrziu ?“*. Şi neliniştea mea creştea ; şi lumina aceea dubioasă, tăcuta coborîre a umbrelor, şi foşnetele suspecte din tufişurile acum învăluite în întuneric, şi toate acele păreri înşelătoare ale amurgului au dobîndit în spiritul meu o semnificaţie funestă. „Dacă într-adevăr ar fi prea tîrziu ? Dacă într-adevăr s-ar şti condamnată, ar şti că poartă-n ea moartea ? Obosită de viaţă, obosită de suferinţă, nemaisperînd nimic de la mine, neîndrăznind să se sinucidă dintr-o dată cu vreo armă sau cu vreo otravă, poate a cultivat şi a ajutat boala, a ţinut-o ascunsă ca să se poată răspîndi, adînci, să ajungă de nevindecat. A vrut să fie condusă puţin cîte puţin, în taină, spre eliberare, spre sfîrşit. Supraveghindu-se, a căpătat conştiinţa bolii ; şi acum *ştie, este sigură* că trebuie să dispară ; poate ştie şi că iubirea, voluptatea, sărutările mele vor grăbi acţiunea. Mă întorc la ea pentru totdeauna ; o fericire nesperată apare din nou, în viaţa ei, ; mă iubeşte şi ştie că este foarte iubită ; într-o singură zi, un vis a devenit pentru noi realitate. Şi iată că un cuvînt apare pe buzele ei : Să moară ! Mi-au trecut pe dinainte confuz imaginile cumplite care m-au torturat în cele două ore de aşteptare în dimineaţa cu operaţia chirurgicală, cînd mi s-a părut că am sub ochi, precise ca figurile dintr-un atlas anatomic, toate ravagiile înspăimîntătoare produse de microbi

în pîntecul de femeie. O altă amintire, chiar mai îndepărtată, îmi reveni, aducîndu-mi imagini precise : camera în umbră, fereastra deschisă larg, perdelele agitate, flacăra neliniștită a luminării lîngă oglinda palidă, aspecte de rea prevestire și ea, Giuliana, în picioare, sprijinită de un dulap, neliniștită, agitîndu-se de parc-ar fi înghițit otravă... Și vocea acuzatoare, aceeași voce, repeta : *„Pentru tine, pentru tine a vrut să moară. Tu, tu ai împins-o la moarte."*

Cuprins de-o spaimă oarbă, de-un fel de panică, de parcă toate imaginile acelea ar fi fost de-o realitate neîndoielnică, am început să alerg spre casă.

Ridicînd ochii, am văzut casa neînsuflețită, ferestrele și balcoanele în întuneric.

— Giuliana ! am strigat, cu o extremă neliniște, repezindu-mă sus, pe trepte, temîndu-mă aproape că n-am să ajung la timp ca s-o revăd.

Dar ce-aveam ? Ce nebunie era asta ?

Gîfîiam, sus pe scările aproape întunecate. Am intrat în cameră.

— Ce s-a întîmplat ? mă întrebă Giuliana, ridicîndu-se.

— Nimic, nimic... Credeam c-ai strigat. Am alergat puțin. Cum te simți acum ?

— Mi-e foarte frig, Tullio, foarte frig. Uită-te la mîinile mele.

Mi-a întins mîinile. Reci ca gheața.

— Am înghețat de tot...

— Dumnezeule ! Cum te-a cuprins frigul ăsta ? Ce-aș putea face să te încălzesc ?

— Nu fi îngrijorat, Tullio. Nu-i prima dată... La mine durează ceasuri întregi. Nu-i nici un leac. Trebuie să aștept să treacă... Dar de ce întîrzie atîta Federico ? S-a înnoptat.

Se sprijini din nou de spetează, de parcă și-ar fi consumat toată puterea în cuvintele acelea.

— Acum închid ușa, am spus, îndreptîndu-mă spre balcon.

— Nu, nu, las-o deschisă. Nu mi-e frig din pricina aerului. Dimpotrivă, simt nevoia să respir adînc... Vino aici, lîngă mine. Ia-ți scaunul acela.

Am îngenuncheat. Mi-a pus mîna de gheață pe cap, cu un gest slab, murmurînd :

— Bietul meu Tullio !

— Dar spune-mi, Giuliana, iubito, sufletul meu, am izbucnit, nemaiputînd să mă stăpînesc, spune-mi adevărul ! Îmi ascunzi ceva. Ai ceva, desigur, ce vrei să-mi spui : un gînd fixat, aici, în mijlocul frunții, o umbră ce nu te-a părăsit niciodată, de cînd sîntem aici, de cînd sîntem... fericiți. Dar sîntem cu adevărat fericiți ? Ești, poți fi fericită ? Spune-mi adevărul, Giuliana ! De ce vrei să mă-nșeli. Da, e-adevărat ; te-ai simțit rău, te simți rău, e-adevărat. Dar nu-i asta, nu. *E altceva,* ce nu înțeleg, ce nu cunosc... Spune-mi adevărul, chiar dacă adevărul m-ar îngrozi. Azi dimineață cînd plîngeai, te-am întrebat : „*E prea tîrziu ?*" Și tu mi-ai răspuns „Nu, nu..." Și te-am crezut. Dar n-ar putea fi *prea tîrziu* dintr-un alt motiv ? *Ceva* te-ar putea împiedica oare să te bucuri de această mare fericire ce ni s-a deschis azi ? Înțeleg : ceva ce știi numai tu, ce-i în gîndul tău... Spune-mi adevărul !

Și am privit-o fix ; și, cum rămînea mută, încet-încet nu i-am văzut decît ochii mari, extraordinar de mari, adînci și nemișcați. Totul dispăru în jur. Și a trebuit să închid pleoapele pentru a împrăștia senzația de teorare pe care ochii aceia mi-o impuneau. Cît a durat pauza ? O oră ? O clipă ?

— Sînt bolnavă, a spus în sfîrșit, cu un calm tulburător.

— Dar cum bolnavă ? m-am bîlbîit, inconștient, crezînd c-aud în sunetul celor două cuvinte o mărturisire ce corespundea bănuielii mele. Cum bolnavă ? *De moarte ?*

Nu știu în ce fel, nu știu cu ce glas, nu știu cu ce gest am rostit întrebarea supremă ; nici măcar nu știu dacă mi-a ieșit întreagă de pe buze, dacă a auzit-o întreagă.

— Tullio, nu. Nu voiam să spun asta, nu, nu... Voiam să spun că nu-i vina mea dacă sînt așa, puțin ciudată... Nu-i vina mea... Trebuie să ai răbdare cu mine, acum trebuie să mă iei așa cum sînt... Nu-i nimic altceva, crede-mă, nu-ți ascund nimic... Mă voi putea vindeca, mă voi vindeca... Vei avea răbdare, așa-i ? Vei fi bun... Vino aici Tullio, sufletul meu. Dar și tu ești puțin ciudat, mi

se pare, bănuitor... Te sperii prea repede, devii palid, cine știe la ce te gîndești... Vino aici, vino aici, sărută-mă... Încă un sărut... încă unul... Așa. Sărută-mă, încălzește-mă... Acum vine Federico.

Vorbea cu întreruperi, puțin răgușită, cu expresia aceea mîngîietoare, duioasă, neliniștită, pe care mi-o arătase cu cîteva ore înainte pe bancă pentru ca să mă calmeze, să mă consoleze. O sărutam. Deoarece fotoliul era lat și nu prea înalt, Giuliana fiind subțire mi-a făcut loc lîngă ea și s-a strîns alături de mine tremurînd și luînd cu o mînă marginea pardesiului ei, m-a acoperit. Stăteam ca într-un culcuș, înlănțuiți, unul lîngă celălalt, contopindu-ne răsuflarea. Iar eu mă gîndeam : „Dacă respirația mea, dacă atingerea mea ar putea transmite toată căldura mea !“ Și făceam un efort de voință iluzoriu pentru ca să i-o dăruiesc.

— În seara asta, am șoptit, în seara asta, în patul tău, te voi ține mai bine. Nu vei mai tremura...

— Da, da.

— Vei vedea cum voi ști să te țin. Te voi adormi eu. Vei dormi toată noaptea pe inima mea...

— Da.

— Te voi veghea, îți voi sorbi toată suflarea, îți voi citi pe chip visele pe care le vei avea. Poate îmi vei spune pe nume, în vis...

— Da, da.

— În unele nopți, *atunci,* vorbeai în vis. Ce mult îmi plăcea ! Ce voce ! Nu poți să știi... O voce pe care tu n-ai putut s-o înțelegi, pe care numai eu o înțeleg... Și o voi auzi din nou. Cine știe ce-mi va spune ! Poate îmi vei spune pe nume. Ce scumpă e gura ta cînd îl pronunți pe acel *u* al numelui meu ! Pare semnul unui sărut... Știi ! Și-ți voi șopti cîteva cuvinte la ureche, ca să se furișeze în visul tău. Ți-amintești, *atunci,* cînd în unele dimineți ghiceam cîte ceva din ce visai ? Oh, vei vedea, scumpo, voi fi mai dulce ca atunci. Vei vedea de ce gingășii sînt în stare, ca să te vindec. Ai nevoie de-atîtea mîngîieri scumpa mea...

— Da, da, repeta ea din cînd în cînd, cedînd ultimei mele iluzii, amplificînd acea exaltare tulbure provenită

chiar din vocea mea şi din credinţa că se simţea legănată ca de-o cantilenă voluptuoasă.

— Ai auzit? am întrebat-o, ridicîndu-mă puţin ca să ascult mai bine.

— Ce? Soseşte Federico?

— Nu. Ascultă.

Amîndoi am ascultat, privind spre grădină.

Grădina se cufundase într-o masă violacee, întreruptă încă de reflexele apei din bazin. O zonă de lumină persista la marginile cerului, o zonă largă tricoloră: sîngerie jos, apoi portocalie, apoi verde ca verdele unei plante muribunde. În liniştea amurgului, o voce clară şi puternică răsună, asemenea preludiului unui flaut.

Cînta privighetoarea.

— E pe salcie, murmură încet Giuliana.

Amîndoi am ascultat, privind spre zona extremă care se îngălbenea sub cenuşa impalpabilă a serii. Sufletul meu era suspendat, ca şi cînd ar fi aşteptat de la limbajul acela o înaltă revelaţie de iubire. Ce-a simţit oare în minutele acelea de ascultare, alături de mine, sărmana creatură? La ce culme a durerii a ajuns sărmanul ei suflet?

Privighetoarea cînta. La început a fost ca o explozie de bucurie melodioasă, un zvîcnet de triluri uşoare care căzuseră în aer ca sunetul unor perle sărind pe claviatura unui armoniu. Urmă o pauză . Un tril se ridică la cer, uşor, extraordinar de prelung ca şi cînd şi-ar fi încercat forţa prin impetuozitatea cutezanţei, pentru sfidarea unui rival necunoscut. A doua pauză. O temă pe trei note, cu un sentiment interogativ, trecu printr-un lanţ de variaţii dulci, repetînd mica întrebare de cinci sau şase ori, modulat ca pe un flaut delicat de trestii, pe un fluier de păstor. A treia pauză. Cîntecul deveni elegiac, continuă într-un ton minor, se îndulci ca un suspin, se înmuie ca un geamăt, exprimă tristeţea unui amant solitar, o dorinţă îndurerată, o aşteptare zadarnică; lansă o chemare finală, neaşteptată, violentă ca un strigăt de angoasă; se stinse. Urmă altă pauză, mai gravă. Se auzi atunci un sunet nou, care nu părea că iese din acelaşi gîtlej, atît era de umil, de timid, de firav, atît de mult semăna cu piuitul

păsărilor abia născute, ciripitul unei vrăbiuțe ; apoi, cu o volubilitate admirabilă, sunetul acela ingenuu se schimbă într-un șir de note progresive, din ce în ce mai repezi, care străluceau în zboruri de triluri, vibrau în modulații clare, o coteau în treceri forțate îndrăznețe, scădeau, creșteau, atingînd înălțimi supreme. Cîntăreața se îmbătă de propriu-i cîntec. Cu pauze atît de scurte încît notele aproape că nu sfîrșeau să se stingă, îmbia beția într-o melodie tot mai variată, pasionată și dulce, supusă și răsunătoare, ușoară și gravă, întreruptă cînd de gemete slabe, de implorări plîngătoare, cînd de neașteptate avînturi lirice, de invocări supreme. Se părea că și grădina ascultă, că cerul se apleacă pe copacul melancolic din vîrful căruia un poet, invizibil, revărsa asemenea unde de poezie. Pădurea de flori respira profund, dar tăcut. Cîte o strălucire galbenă zăbovea în zona occidentală, și această ultimă privire a nopții era tristă, aproape lugubră. Dar o stea răsări, vie și scînteietoare ca o picătură de rouă luminoasă.

— Mîine ! murmurai aproape inconștient, răspunzînd unei cerințe interioare cuvîntul acela care pentru mine însemna atîtea promisiuni.

Ne-am ridicat pentru a asculta și am rămas cîteva minute absorbiți în atitudinea aceea ; apoi am simțit deodată, căzîndu-mi pe umăr, capul Giulianei greu ca ceva neînsuflețit.

— Giuliana ! am strigat speriat. Giuliana !

Și prin mișcarea pe care am făcut-o, capul acela îi căzu înapoi greu ca un obiect fără viață.

— Giuliana !

Ea nu auzea. Zărind paloarea cadaverică a chipului acela pe care îl luminau ultimele lumini gălbui înspre balcon, am fost stăpînit de ideea teribilă. Fără să mai știu de mine, lăsînd-o să cadă pe speteaza fotoliului pe Giuliana fără viață, neîncetînd s-o strig pe nume, am început să-i desfac rochia la piept cu degetele tremurînd, nerăbdător să-i aud inima...

Și vocea veselă a fratelui meu strigă :

— Unde sînteți porumbeilor ?

X

În scurt timp își recăpătase cunoștința. De îndată ce-a fost în stare să se țină pe picioare, a dorit imediat să se urce în trăsură ca să se întoarcă la La Badiola.

Acum, acoperită cu pledurile noastre, stătea ghemuită la locul ei, tăcută. Eu și fratele meu ne priveam din cînd în cînd neliniștiți. Vizitiul dădea bice cailor. Și tropăitul ritmat răsuna puternic pe drumul străjuit ici-colo de garduri vii din care mai apărea și cîte o floare, într-o seară de aprilie foarte blîndă, sub cerul de cristal.

Din cînd în cînd eu și cu Federico o întrebam :

— Cum te simți, Giuliana ?

Răspundea :

— Hm, așa... ceva mai bine.

— Ți-e frig ?

— Da, puțin.

Răspundea cu un vădit efort. Lăsa să se întrevadă că întrebările noastre ar fi iritat-o ; și spuse în cele din urmă, după ce Federico încercă să încropească o discuție :

— Iartă-mă, Federico... Obosesc cînd vorbesc.

Fiind lăsat coșul trăsurii, stătea în umbră, ascunsă, neclintită sub pleduri. De mai multe ori m-am aplecat asupră-i ca să-i descopăr fața, fie crezînd că ațipise, fie temîndu-mă să nu fi leșinat din nou. De fiecare dată am avut aceeași neașteptată senzație de tulburare, dîndu-mi seama că-și ținea ochii deschiși în umbră cu o privire rătăcită și fixă.

Urmă o lungă tăcere. Federico și eu am amuțit. Tropăitul cailor nu mi se părea destul de iute, aș fi vrut să-i dau ordin vizitiului să meargă în galop !

— Dă-i bice, Giovanni !

Era aproape zece cînd am ajuns la La Badiola.

Mama ne aștepta, îngrijorată din cauza întîrzierii. Cînd a văzut-o pe Giuliana în starea aceea, a spus :

— Mi-am închipuit eu că oboseala avea să-ți facă rău...

Giuliana a vrut s-o liniștească...

— Nu-i nimic, mamă... Vei vedea că mîine dimineață mă voi simți bine. O ușoară oboseală...

Dar, privind-o la lumină, mama a exclamat înspăimîntată :

— Doamne, Dumnezeule ! Ai o expresie care mă sperie... Nu te poți ține pe picioare... Edith, Cristina, repede, alergați sus să încălziți patul. Hai, Tullio, s-o ducem sus...

— Ba nu, nu, insista Giuliana, opunîndu-se, nu te speria, mamă, că nu-i nimic...

— Mă duc la Tussi cu trăsura să aduc un medic propuse Federico. Într-o jumătate de oră sînt înapoi.

— Nu, Federico, nu ! strigă Giuliana aproape cu violență, exasperată. Nu vreau. Medicul nu poate să-mi facă nimic. Știu eu ce trebuie să iau. Am tot ce-mi trebuie sus. Hai, mamă. Doamne Dumnezeule ! Ce repede vă alarmați ! Să mergem, să mergem...

Și părea că și-ar fi recăpătat puterile brusc. Făcu cîțiva pași, sigură. Pe scări, mama și cu mine am susținut-o. În cameră, a cuprins-o o vomă convulsivă care a durat cîteva minute. Slujnicele au început s-o dezbrace.

— Du-te, Tullio, du-te, mă rugă. Te vei întoarce să mă vezi după aceea. Rămîne mama aici, între timp. Nu te mai necăji...

Am ieșit. Am rămas într-una din camerele alăturate, așezat pe divan, în așteptare. Ascultam pasul slujnicelor care roboteau prin cameră ; mă chinuia nerăbdarea. „Cînd voi putea intra din nou ? Cînd voi putea rămîne singur cu ea ? O voi veghea, voi sta toată noaptea la căpătîiul ei. Poate că se va calma peste cîteva ore, se va simți bine. Mîngîindu-i părul, poate că voi reuși s-o fac să adoarmă. Cine știe ! După puțin timp, într-o stare de semiveghe, îmi va spune : Vino." Aveam o ciudată încredere în forța mîingîierilor mele. Încă mai speram că noaptea aceea ar putea avea un sfîrșit plăcut. Și ca totdeauna, neliniștea cumplită provocată de gîndul suferințelor Giulianei, imaginea senzuală se contura într-o viziune lucidă și durabilă. „*Palidă aidoma cămășii ei,* în lumina lămpii ce arde în spatele perdelelor alcovului, se trezește după primul somn scurt, mă privește cu ochii întredeschiși, vlăguită, murmurînd : «Vino să dormi și tu...»"

Intră Federico.

— Ei bine? întrebă el afectuos. Se pare că nu-i nimic. Am vorbit cu Miss Edith, pe scări. Nu vrei să cobori să mănînci ceva? Jos, au pregătit...

— Nu, nu mi-e foame, acum. Poate mai tîrziu... Aştept să mă cheme înăuntru...

— Pînă una alta mă duc, dacă tot nu-i nevoie de mine.

— Du-te, Federico. Cobor şi eu mai tîrziu. Mulţumesc.

— L-am urmărit cu privirea în timp ce se îndepărta. Şi încă o dată bunul meu frate mi-a transmis un sentiment de încredere, încă o dată mi s-a înseninat inima.

Au trecut vreo trei minute. Pendula de pe peretele din faţa mea, le-a marcat prin tic-tacul ei. Limbile pendulei indicau orele zece şi trei sferturi. În timp ce mă ridicam nerăbdător ca să mă îndrept spre camera Giulianei, intră mama emoţionată spunîndu-mi în şoapte:

— S-a liniştit. Acum are nevoie de odihnă. Biata fată!

— Pot să plec? am întrebat-o.

— Da, du-te, dar las-o să se odihnească.

De cum am făcut primii paşi, m-a chemat.

— Tullio!

— Ce vrei, mamă?

Ea părea şovăitoare.

— Spune-mi... De cînd cu operaţia ai mai stat de vorbă cu doctorul?

— Ah, da, cîteodată... De ce?

— Te-a asigurat că nu-i nici un pericol?...

Ea ezita.

— Vreun pericol pentru Giuliana dacă ar fi să mai nască încă o dată?

Nu vorbisem cu doctorul, nu ştiam ce să-i răspund. Am repetat confuz:

— De ce?

Ezita din nou.

— Nu ţi-ai dat seama că Giuliana este însărcinată?

Lovit parcă cu ceva în cap, pentru un moment nici n-am înţeles adevărul.

— Însărcinată! am bîlbîit.

Mama îmi luă mîinile.

— Ei bine, Tullio?

— Nu ştiam...

— Dar mă sperii. Prin urmare, doctorul...
— Da, doctorul...
— Vino, Tullio, stai jos.
Şi-mi făcu semn să mă aşez pe divan. Mă privea uluită, aşteptînd să-i vorbesc eu. Cîteva clipe, deşi era acolo în faţa mea, n-o vedeam. O lumină foarte violentă se aprinse în spiritul meu dintr-o dată şi-mi apăru drama.
Cine mi-a dat forţa să rezist ? Cine mi-a păstrat raţiunea ? Poate că în excesul de durere şi de oroare am găsit sentimentul aproape eroic care m-a salvat.
De îndată ce mi-a revenit sensibilitatea fizică, percepţia lucrurilor exterioare, şi am văzut-o pe mama cum mă privea de aproape neliniştită, am înţeles că în primul rînd trebuia s-o liniştesc pe ea.
I-am spus :
— Nu ştiam... Giuliana nu mi-a spus nimic... Nu mi-am dat seama... Este o surpriză... Da, doctorul mi-a vorbit de un pericol... De aceea vestea mă impresionează oarecum... Ştii, Giuliana este atît de slăbită acum... Dar într-adevăr doctorul nu mi-a dat de înţeles nimic prea grav ; deoarece, reuşind operaţia... Vom vedea. Îl vom chema aici, îl vom consulta...
— Da, da, este necesar.
— Dar tu, mamă, eşti sigură de asta ? Poate că ţi-a mărturisit Giuliana ? Sau...
— Mi-am dat seama singură, ştii, după simptomele obişnuite. E imposibil să mă înşel. Pînă acum două-trei zile Giuliana nega, sau cel puţin spunea că nu e sigură... Ştiindu-te atît de temător, m-a rugat să nu-ţi vorbesc încă. Dar eu am vrut să te previn... O cunoşti pe Giuliana, este atît de nepăsătoare în privinţa sănătăţii ei ! Vezi : aici în loc să se facă mai bine, am impresia că-i merge din ce în ce mai rău ; în timp ce înainte avea nevoie de-o săptămînă la ţară ca să înflorească. Ţi-aminteşti ?
— Da, este adevărat.
— În acest caz, precauţiile nu sînt niciodată prea multe. Trebuie să-i scrii imediat doctorului Vebesti.
— Da, imediat.
Şi, fiindcă simţeam că nu eram în stare să mă stăpînesc mai departe, m-am ridicat adăugînd :

— Mă duc la Giuliana.

— Du-te, dar în seara asta las-o să se odihnească, las-o liniştită. Eu cobor şi apoi urc din nou.

— Mulţumesc, mamă.

Şi i-am sărutat uşor fruntea.

— Băiatul mamii ! murmură ea, îndepărtîndu-se.

În pragul uşii opuse m-am oprit, m-am întors şi am văzut dispărînd silueta aceea dragă, încă dreaptă, atît de nobilă în rochia ei neagră.

Am avut o senzaţie indescriptibilă, asemănătoare poate cu aceia pe care aş fi avut-o la o prăbuşire fulminantă a întregii case. Totul s-a prăbuşit, s-a ruinat în mine, în jurul meu, iremediabil.

XI

Cine n-a auzit vreodată o frază de acest fel proferată de un om nenorocit ? „Într-o oră am trăit zece ani." Asemenea lucru este de neconceput. Ei bine, o înţeleg. În puţinele minute ale acelui dialog aproape liniştit între mine şi mama, n-am trăit mai mult de zece ani ? Accelerarea vieţii umane interioare este cel mai minunat şi mai înspăimîntător fenomen din univers.

Ce trebuia să fac acum ? Mă năpădeau impulsuri nebuneşti, îmi venea să fug departe în noapte, sau să alerg în camera mea ca să mă închid acolo, să rămîn singur să-mi analizez nenorocirea. Dar am reuşit să rezist. Superioritatea firii mele s-a arătat în seara aceea. Am reuşit să descătuşez, din îngrozitoarea mea situaţie, cîteva din calităţile mele de bărbat. M-am gîndit : „Este necesar ca nici unul din gesturile mele să nu pară ciudat, inexplicabil mamei, fratelui meu, oricărei persoane din casă."

În faţa uşii camerei Giulianei m-am oprit, neputincios de a-mi înfrunta tremurul fizic care mă scutura. Auzind sunet de paşi care se apropiau de coridor, am intrat hotărît.

Miss Edith ieşea din alcov în vîrful picioarelor. Mi-a făcut semn să nu fac zgomot. Mi-a spus încet :

— E pe punctul de-a adormi.

Plecă, închizînd încet ușa în spatele ei.

Lampa ardea suspendată în mijlocul tavanului luminînd calm și egal. Pe un scaun stătea pardesiul ei rubiniu, pe celălalt scaun, corsetul de saten negru, corsetul pe care Giuliana și-l scosese la Villalilla în scurtul timp al absenței mele ; pe un alt scaun, rochia gri, aceeași pe care-o purtase cu atîta finețe printre elegantele flori de liliac. Vederea acelor lucruri m-a făcut să sufăr atît de cumplit încît am avut din nou impulsul de-a fugi. M-am întors spre alcov, am dat de-o parte perdelele ; am văzut patul, am văzut pe pernă pata neclară a părului, nu fața ; am văzut relieful trupului ghemuit sub cuvertură. În față mi-a apărut realitatea zguduitoare de o brutalitate josnică. „A fost posedată de un altul, a primit excreția altuia, poartă în pîntec sămînța altuia."

Și o serie de imagini fizice odioase mi se desfășură înaintea ochilor sufletului, pe care eu nu-i puteam închide. Și n-au fost doar imaginile a ceea ce se întîmplase, ci și a ceea ce trebuia în mod necesar să se întîmple. A trebuit s-o văd și eu, cu o precizie inexorabilă, pe Giuliana în viitor (Visul meu, Idealul meu !) deformată de un pîntec enorm, gravidă cu un făt adulter...

Cine și-ar fi putut imagina o pedeapsă mai feroce ? Și totul era adevărat, totul era sigur !

Cînd durerea depășește forțele, în mod instinctiv omul caută în îndoială o atenuare momentană a insuportabilei suferințe și gîndește : „Poate că mă-nșel, poate că nenorocirea nu este așa cum apare, poate că toată această durere este irațională". Și, pentru a mai prelungi răgazul, spiritul nedumerit tinde să capete o noțiune cît mai exactă a realității. Dar mie îndoiala nu mi s-a prezentat nici o clipă măcar ; n-am avut nici un moment de incertitudine. Mi-e imposibil să explic fenomenul care s-a desfășurat în conștiința mea, devenită extraordinar de lucidă. Părea că printr-un tainic proces spontan, petrecut într-o sferă interioară obscură, toate indiciile neobservate relative la situația aceea cumplită s-ar fi coordonat între ele formînd o noțiune logică, completă, coerentă, definitivă, irefutabilă, care mi s-ar fi vădit deodată, înălțîndu-se în conștiința mea cu iuțeala unui obiect care, nemaifiind ținut

în adînc de legături necunoscute, ar veni la suprafața apei ca să plutească și să rămînă necufundat. Toate indiciile, toate dovezile erau acolo, în ordine. Nu trebuia să fac nici un efort ca să le caut, ca să le aleg, ca să le reunesc. Fapte neînsemnate, îndepărtate, se limpezeau în noua lumină ; frînturi de viață recentă apăreau într-o culoare nouă. Aversiunea insolită a Giulianei față de flori, parfumuri, tulburările ei singulare, grețurile stîngaci disimulate, palorile ei brusce, acea întunecare dintre o sprînceană și cealaltă, acea imensă oboseală în anumite atitudini, paginile însemnate cu unghia în cartea rusească, dojana bătrînului făcută contelui Besoukhow, dorința extremă a micuței prințese Lisa, și gestul cu care îmi smulsese cartea din mînă ; apoi scenele de la Villalilla, lacrimile, suspinele, frazele ambigue, surîsurile sibilinice, vehemența ei aproape lugubră, volubilitatea ei aproape nebunească, evocările morții, toate indiciile se grupau în jurul cuvintelor mamei gravate în mijlocul sufletului meu.

Mama spusese : „*Este imposibil să mă înșel.* Pînă acum două-trei zile Giuliana nega, sau cel puțin *spunea că nu este sigură*... Știindu-te atît de temător, *m-a rugat să nu-ți vorbesc încă.*" Adevărul nu putea fi mai clar. Acum totul era, prin urmare, *sigur*.

Am intrat în alcov, m-am apropiat de pat. În spatele meu perdelele reveniră la locul lor iar lumina deveni mai slabă. Anxietatea îmi tăia răsuflarea, tot sîngele îmi înghețase în artere, cînd am ajuns la căpătîiul patului și m-am aplecat ca să privesc mai de-aproape capul Giulianei ascuns oarecum de cearșaf. Eu nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă și-ar fi ridicat fața și ar fi vorbit, în clipa aceea.

Dormea oare ? Numai fruntea, pînă la sprîncene, îi era descoperită.

Am rămas acolo cîteva minute, în picioare, așteptînd. Dar oare dormea ? Nu se mișca, zăcînd pe-o parte. Gura ascunsă de cearșaf nu dădea vreun semn de respirație auzului meu. Numai fruntea, pînă la sprîncene, îi era descoperită.

Cum m-aş fi stăpînit dacă şi-ar fi dat seama de prezenţa mea ? Nu era aceea ora întrebărilor, ora discuţiilor. Dac-ar fi bănuit că ştiam totul, la ce puncte extreme ar fi îndrăznit să ajungă în noaptea aceea ? Ar fi trebuit deci ca eu să simulez o naivă duioşie, ar fi trebuit să mă arăt cu totul neştiutor, persistînd în expresia sentimentului care-mi dictase cuvintele dulci, cu patru ore mai devreme la Villalilla ? „În seara asta, în seara asta, în patul tău. Vei vedea cum voi şti să te ţin. Eu te voi adormi. Toată noaptea vei dormi pe inima mea..."

Privind rătăcit în jur, am descoperit pe covor papucii lucioşi şi subţiri, pe speteaza unui scaun ciorapii lungi de mătase gri, jartierele de moar, un alt obiect de o secretă eleganţă, toate lucrurile de care ochii mei de amant se delectaseră în intimităţile recente. Şi gelozia simţurilor mă muşcă cu atîta furie încît ca prin minune m-am abţinut să nu mă năpustesc asupra Giulianei ca s-o deştept şi să-i strig cuvintele nebune şi crude ce-mi sugerau mînia mea subită.

M-am retras clătinîndu-mă, am ieşit din alcov. M-am gîndit cu o teamă oarbă : „Cum se va încheia oare povestea ?"

Mă pregăteam să ies. „Voi coborî. Îi voi spune mamei că Giuliana doarme, că are un somn foarte liniştit, îi voi spune că am nevoie şi eu de odihnă. Mă voi retrage în camera mea. Apoi, mîine dimineaţă..." Dar rămîneam acolo perplex, incapabil să trec pragul, asaltat de mii de temeri. M-am întors din nou spre alcov, cu o mişcare iute, ca şi cum aş fi simţit o privire asupra mea. Mi s-a părut că s-ar fi ondulat perdelele, dar n-a fost aşa. Şi totuşi, simţeam cum mă pătrunde ceva ca o undă magnetică străbătînd perdelele ; ceva ce-mi înfrîna rezistenţa. Am intrat a doua oară în alcov, înfiorat.

Giuliana zăcea în aceeaşi atitudine. Dormea ? Numai fruntea, pînă la sprîncene, îi era descoperită.

M-am aşezat la căpătîi, şi am aşteptat. Priveam fruntea aceea, ca de soră, palidă aidoma cearşafului, delicată şi pură ca o anafură, pe care buzele mele, de atîtea ori,

o sărutaseră cu religiozitate, pe care o sărutaseră de atîtea ori buzele mamei.

Nu apărea nici un semn de contaminare, privind-o era aceiaşi. Şi nimic în lumea asta nu mai putea şterge acum pata pe care o vedeau ochii sufletului meu pe paloarea aceea !

Unele cuvinte, spuse de mine în ultima efuziune amoroasă, îmi reveniră în minte. „Te voi veghea, îţi voi citi pe chip visele pe care le vei visa." M-am gîndit din nou : „Ea repeta la fiecare frază : Da, da." M-am întrebat pe mine însumi : „Ce viaţă sufletească ascunde ? Care sînt hotărîrile ei ? Ce-a decis ea ?" Şi-i priveam fruntea. Nu m-am gîndit la durerea mea, am dorit să înţeleg, să-mi închipui ce simţea ea în adîncul sufletului.

Desigur, durerea ei părea să fie o deznădejde aproape inumană, fără răgaz, fără limite. Pedeapsa mea era şi pedeapsa ei, şi poate că pentru ea pedeapsa era şi mai cumplită. Acolo, la Villalilla, pe alee, pe bancă, în casă, simţise, fără îndoială, adevărul în cuvintele mele, îl citise pe faţa mea. Crezuse în dragostea mea imensă.

„...*Tu erai în casa mea în timp ce eu te căutam departe.* Ah, spune-mi : această revelaţie nu valorează toate lacrimile tale ? N-ai vrea să fi vărsat şi mai multe, pentru o asemenea dovadă ?

— *Da, şi mai multe !...*"

Astfel îmi răspunsese ea, astfel îmi răspunsese tot sufletul ei, într-o suflare ce mi se păruse cu adevărat dumnezeiască... *„Da, şi mai multe !..."*

Ar fi vrut să fi vărsat şi alte lacrimi, ar fi vrut să fi suferit şi alt martiriu, de dragul acelei revelaţii ! Şi văzîndu-l la picioarele ei, mai pătimaş ca oricînd, pe bărbatul pierdut şi plîns de atîţia ani, văzînd cum se deschide înaintea ei un mare paradis necunoscut, se simţise impură, avusese senzaţia materială a impurităţii sale, fusese nevoită să suporte capul meu în poala ei, pe pîntecul ei fecundat de sămînţa unui alt bărbat. Ah, cum oare lacrimile ei nu-mi răniseră într-adevăr faţa ? Cum de-am putut să le sorb fără a mă fi otrăvit ?

Am retrăit într-o clipă toată ziua noastră de dragoste. Am revăzut toate expresiile, chiar şi cele mai efemere,

apărute pe chipul Giulianei din momentul intrării noastre la Villalilla și le-am înțeles pe toate. În mine se făcuse o mare lumină. „Ah, cînd îi vorbeam de ziua de mîine, îi vorbeam de viitor !... Ce înspăimîntător cuvînt cred că a fost pentru ea acel *Mîine* de pe buzele mele !..." Și-mi reveni în minte scurtul dialog din pragul balconului, în fața chiparosului. Repetase cu glasul scăzut și cu un surîs delicat : „Să mori !" Vorbise despre un sfîrșit apropiat. Mă întrebase : „Ce te-ai face dacă aș muri pe neașteptate ? Dacă, de exemplu, *mîine* aș fi moartă ?" Mai tîrziu, în camera noastră, strigase, strîngîndu-se și lipindu-se de mine : „Nu, nu, Tullio să nu vorbim de *viitor*... Gîndește-te la ziua de azi, la ora care trece." Nu trădau asemenea gesturi, asemenea cuvinte, intenția de moarte, o rezoluție tragică ? Era vădit că ea era hotărîtă să se sinucidă, că avea să se omoare, poate chiar în noaptea aceea, mai înainte de acel *mîine* de neamînat, nefiind altă scăpare pentru ea.

Cînd mi-a trecut înfiorarea care mă cuprinsese la gîndul pericolului iminent, m-am gîndit în sinea mea : „Ar fi mai grave consecințele morții Giulianei sau cele ale integrității sale ? Dat fiind că disperarea este fără remediu și abisul fără fund, poate că este de preferat o catastrofă imediată unei prelungiri nedefinite a înspăimîntătoarei drame." Și imaginația mea mă făcea să asist la fazele noii maternități a Giulianei, mă făcea s-o văd pe noua ființă procreată, intrusul care avea să-mi poarte numele, care avea să-mi fie moștenitor, care avea să uzurpe mîngîierile mamei, ale fiicelor mele, ale fratelui meu. „Desigur, numai moartea poate întrerupe cursul fatal al acestor evenimente. Dar sinuciderea putea să rămînă secretă ? Cum avea să se sinucidă Giuliana ? După constatarea morții voite, ce-ar fi gîndit mama sau fratele meu ? Ce lovitură ar fi primit mama ? Și Maria ? Și Natalia ? Și eu ce-aș fi făcut atunci din viața mea ?"

Ce-i drept, nu reușeam să concep viața mea fără Giuliana. Iubeam acea biată creatură chiar și în impuritatea ei. În afara acelui prim impuls de furie stîrnit de gelozia carnală, nu simțisem încă împotriva ei un sentiment de ură sau de ranchiună, sau de dispreț. Nu-mi trecuse prin

minte nici un gînd de răzbunare. În schimb, aveam pentru ea o milă profundă. Acceptam, încă de la început, toată răspunderea căderii ei. Un sentiment de mîndrie și generozitate mă înălță, mă exaltă. „A știut să-și plece capul sub loviturile mele, a știut să sufere, a știut să tacă ; mi-a dat un exemplu de curaj bărbătesc, de abnegație eroică. Acum a venit rîndul meu. Îi datorez revanșa. Trebuie s-o salvez cu orice preț." Și această înălțare sufletească, acest lucru bun, îmi venea de la ea.

Am privit-o de aproape. Stătea tot nemișcată, în aceeași atitudine, cu fruntea descoperită. Am gîndit : „Dar doarme oare ? Dacă s-ar preface numai că doarme ca să îndepărteze orice bănuială, ca să dea impresia că-i liniștită, ca să fie lăsată singură ? Desigur, dacă s-a hotărît să apuce ziua de mîine, caută să favorizeze execuția cu orice mijloc. Ea simulează somnul. Dacă somnul ar fi real, n-ar fi atît de liniștit, atît de ferm, la ea care are nervii supraexcitați. Acum o zgîlții..." Dar am ezitat. „Dacă ar dormi cu adevărat ? Uneori, după o mare împrăștiere de forță nervoasă, chiar în mijlocul celor mai violente neliniști morale somnul cade greu ca o sincopă. Oh, de-ar dura somnul acesta pînă mîine și de-ar putea să se trezească reconfortată, destul de tare să reziste la inevitabila discuție !" Priveam fix fruntea aceea palidă și, aplecîndu-mă ceva mai mult, mi-am dat seama că se umezea. O picătură de sudoare apăruse deasupra sprîncenii. Și picătura aceea îmi sugeră ideea sudorii reci care anunță acțiunea otrăvurilor narcotice. Imediat mă străfulgeră o bănuială. „Morfina !" Și instinctiv privirea îmi alergă spre măsuța de noapte, de la căpătîiul patului, vrînd parcă să caut flaconul de sticlă, însemnat cu micuțul craniu negru, simbolul morții.

Pe măsuță erau o carafă cu apă, un pahar, un sfeșnic, o batistă, cîteva ace de păr care luceau ; altceva nu mai era. Am făcut un examen rapid al întregului alcov. O neliniște chinuitoare mă tulbura peste măsură. „Giuliana are morfină. A avut totdeauna o anume cantitate, lichidă, pentru injecții. Sînt convins că s-a gîndit să se otrăvească cu morfină. Unde ține ascunsă sticluța ?" Aveam fixată în adîncul ochilor imaginea flaconașului de sticlă pe care îl

văzusem odată în mîinile Giulianei, evidentă prin semnul acela sinistru pe care-l folosesc farmaciştii pentru lucrurile toxice. Fantezia excitată îmi sugeră : „Şi dacă a şi băut-o ?... Sudoarea aceea..." Tremuram pe scaun şi o frămîntare intempestivă se dezlănţuia în lăuntrul meu. „Dar cînd ? Cum ? N-a rămas niciodată singură. E de-ajuns o clipă ca să goleşti o sticluţă. Dar poate că la ea n-o fi fost de-ajuns voma... Şi accesul acela de vomă cu convulsii, mai devreme, de îndată ce-a ajuns aici ? Premeditînd sinuciderea, poate că ea purta la ea morfina. Nu-i cu putinţă ca ea s-o fi băut înainte de-a fi sosit la La Badiola, în trăsură, la umbră ? Într-adevăr, l-a împiedicat pe Federico să cheme doctorul..." Eu nu cunoşteam bine simptomele otrăvirii cu morfină. În îndoială, fruntea albă şi umedă, imobilitatea perfectă a Giulianei, mă doborau. Eram pe punctul de-a o scutura. „Dar dacă mă-nşel ? Ce-i spun dacă se trezeşte ?" Mi se părea că primul cuvînt al ei, pirma privire schimbată între ea şi mine, prima comunicare directă între noi, aveau să-mi producă un efect extraordinar, de-o violenţă imprevizibilă, inimaginabilă. Mi se părea că n-aş fi fost în stare să mă domin, să disimulez, şi că ea, de îndată ce m-ar privi, ar ghici imediat că eram la curent cu situaţia. Şi atunci ?

Mi-am încordat atenţia, sperînd şi temîndu-mă să nu vină mama. Apoi (n-aş fi tremurat atît nici dacă aş fi ridicat un colţ de linţoliu să revăd imaginea vreunei persoane defuncte), am descoperit încet-încet chipul Giulianei.

Deschise ochii.

— Ah, Tullio, tu eşti ?

Avea galsul natural de totdeauna. Se petrecu ceva neaşteptat : puteam vorbi.

— Dormeai ? am întrebat-o, evitînd s-o privesc în adîncul ochilor.

— Da, aţipisem.

— Prin urmare, te-am trezit... Iartă-mă... Voiam să-ţi dezvelesc gura. Mi-era teamă că nu respiri bine... că te sufocau cearşaful şi pledul.

— Da, e-adevărat. Acum mi-e cald, prea cald... Ia una din cuverturile astea, te rog.

Şi m-am ridicat ca s-o mai uşurez de o cuvertură. Mi-e imposibil acum să definesc în ce stare eram cînd am făcut acele gesturi, cînd rosteam şi auzeam acele cuvinte, cînd se petreceau acele lucruri, fireşte ca şi cînd nimic n-ar fi intervenit, ca şi cum Giuliana şi cu mine am fi fost neştiutori şi imuni, ca şi cînd nu ar fi existat adulterul, dezamăgirea, remuşcarea, gelozia, teama, moartea, toate mizeriile umane, în alcovul acela liniştit.

Mă întrebă :

— Este foarte tîrziu ?

— Nu, încă nu e miezul nopţii.

— Mama s-a dus la culcare ?

— Încă nu.

După o pauză :

— Şi tu... nu te duci ? Trebuie să fii obosit...

N-am ştiut ce să-i spun. Trebuia să-i răspund că rămîn ? S-o rog să mă lase să rămîn ? Să-i repet cuvintele duioase spuse pe fotoliu, în camera *noastră*, la Villalilla ? Dar, dacă rămîneam, cum mi-aş fi petrecut noaptea ? Acolo, pe scaun, veghind, sau în pat, alături de ea ? În ce fel aveam să mă comport ? Aş fi putut să simulez pînă la urmă ?

Ea adăugă :

— E mai bine să te duci, Tullio... în seara asta... Nu mai am nevoie de nimic, n-am nevoie decît de odihnă. Dacă ai rămîne... ar fi rău... E mai bine ca tu să pleci, în seara asta, Tullio.

— Dar s-ar putea ca tu să ai nevoie...

— Nu. Şi apoi în tot cazul, o am pe Cristina care doarme alături.

— Mă întind acolo pe canapea, cu un pled...

— De ce vrei să suferi ? Eşti foarte obosit, se vede pe chipul tău... Şi apoi, dacă aş şti că eşti acolo, n-aş mai dormi. Fii bun, Tullio ! Mîine dimineaţă, devreme, vei veni să mă vezi. Acum avem nevoie de odihnă amîndoi : de o odihnă completă...

Avea glasul stins şi mîngîietor, fără nici un accent insolit. În afara insistenţei de a mă convinge să mă retrag,

nimic altceva nu trăda la ea hotărîrea funestă. Părea vlăguită de forțe, dar calmă. Din cînd în cînd închidea ochii, ca și cum somnul i-ar fi îngreuiat pleoapele. Ce să fac ? S-o las ? Tocmai calmul ei mă speria. Un asemenea calm nu-i putea veni decît din fermitatea hotărîrii ei. Ce să fac ? Considerînd întreaga situație chiar și prezența mea în timpul nopții ar fi fost zadarnică. Ar fi putut foarte bine să transforme în realitate gîndul ei, fiind pregătită, avînd mijloacele la îndemînă. Acest mijloc era într-adevăr morfina ? Și unde ascunsese flaconul ? Sub pernă ? În sertarul măsuței de noapte ? Cum să caut ? Trebuia să dau totul în vileag, să spun pe neașteptate : „Știu că vrei să te omori“. Dar ce-ar fi urmat ! N-ar fi fost cu putință să ascund restul. Și cum ar mai fi fost noaptea după asta ? Atîtea nedumeriri îmi epuizau energia, mă biruiau. Mă lăsau nervii. Eram din ce în ce mai obosit. Întregul meu organism era cuprins de acea stare de sfîrșeală extremă în care fiecare funcție voluntară ajunge să fie suspendată, în care acțiunile și reacțiile nu mai corespund sau nu se mai efectuează. Eram incapabil de-a mai rezista, de-a mai lupta, de-a mai opera în orice altă manieră utilă. Sentimentul slăbiciunii mele, sentimentul necesității a ceea ce se întîmpla, sau era pe punctul de a se întîmpla, mă paralizau. Ființa mea părea victima unei paralizii brusce. Simțeam o nevoie oarbă de a mă eschiva și de la acel ultim și obscur apel al conștiinței mele. Și în cele din urmă toate anxietățile s-au rezolvat într-un gînd disperat. „Întîmplă-se orice, în fond și pentru mine există moartea.“

— Da. Giuliana, am spus, te las în pace. Dormi. Ne vom vedea mîine.

— Abia te ții pe picioare !

— Da, e-adevărat, nu mă pot ține pe picioare... Pe mîine. Noapte bună !

— Nu mă săruți, Tullio ?

Un fior de repulsie instinctuală mi-a străbătut trupul. Am ezitat.

În clipa aceea a intrat mama.

— Cum ? Ești trează ! exclamă mama

— Da, dar acum adorm din nou.

— Am fost să văd fetițele. Natalia era trează. M-a întrebat imediat : „S-a întors mama ?“ Voia să vină...

— De ce nu-i spui lui Edith să mi-o aducă ? Edith s-a culcat ?

— Nu.

— Pe mîine, Giuliana, am întrerupt-o eu.

M-am apropiat și m-am aplecat să-i sărut obrazul pe care mi-l întindea, ridicîndu-se ușor în coate.

— Noapte bună, mamă. Mă duc să mă culc fîndcă m-a cuprins un somn de mi se închid ochii.

— Și nu iei nimic ? Federico a rămas jos să te aștepte...

— Nu, mamă, n-am chef. Noapte bună !

Am sărutat-o și pe ea pe obraz. Am ieșit fără zăbavă, fără a-mi mai întoarce privirea spre Giuliana, mi-am adunat puținele puteri care-mi mai rămăseseră și, de îndată ce-am trecut pragul, am început să alerg spre camera mea, de teamă să nu cad mai înainte de-a ajunge în fața ușii.

M-am aruncat ghemuit pe pat. Eram agitat de emoția cumplită care precede hohotele de plîns, cînd nodul angoasei e pe punctul de a se desface, cînd tensiunea e pe punctul de a se atenua. Dar agitația mea frenetică dura și plînsul nu-mi izbucnea. Suferința era oribilă. O greutate enormă îmi apăsa tot trupul, o greutate pe care n-o simțeam doar asupra mea ci și în mine, de parcă oasele și mușchii mei ar fi devenit de plumb. Și creierul meu gîndea în continuare ! Și conștiința mea era trează în continuare !

„Nu, nu trebuia s-o las, nu trebuia să accept să plec așa. Desigur, cînd mama mea se va retrage ea avea să se omoare. Sunetul glasului ei cînd și-ar fi exprimat dorința de-a o revedea pe Natalia !...“ Imagini halucinante puseseră stăpînire pe mine, imediat. Mama ieșea din cameră. Giuliana se ridica în capul oaselor pe pat, asculta atentă. Apoi, sigură că este în sfîrșit singură, lua din sertarul măsuței de noapte flaconul cu morfină ; nu șovăia nici o clipă ; se așeza cu fața în sus, în așteptare... Viziunea imaginară a cadavrului ajunsese la o asemenea intensitate încît m-am ridicat stăpînit de acea obsesie ; m-am învîrtit

de trei-patru ori prin cameră lovindu-mă de mobilă, împiedicîndu-mă de covoare, gesticulînd înfricoşător. Am deschis o fereastră.

Noaptea era liniştită, plină de un orăcăit de broaşte monoton şi continuu. Stelele pîlpîiau. Ursa strălucea în faţa ochilor, distinctă. Timpul curgea domol.

Am rămas cîteva minute în faţa ferestrei, în aşteptare, fixînd marea constelaţie ce părea că se apropie de privirea mea tulburată. Într-adevăr nu ştiam ce aşteptam. Mă pierdeam. Aveam sentimentul straniu al vacuităţii acelui cer imens. Deodată, în acea pauză plină de îndoieli, ca şi cum vreun influx obscur ar fi operat asupra fiinţei mele în profunditatea inconştientului, a reapărut spontană întrebarea încă neînţeleasă bine : *„Ce-aţi făcut din mine ?“* Şi viziunea cadavrului, pentru puţin timp întreruptă, a reapărut.

Oroarea a fost atît de mare încît eu, deşi nu ştiam ce-aveam să fac, m-am întors, am ieşit fără să şovăi, am luat-o spre camera Giulianei. Am întîlnit-o pe coridor pe Miss Edith.

— De unde veniţi ? am întrebat-o.

Mi-am dat seama că a uluit-o înfăţişarea mea.

— Am dus-o pe Natalia în odaia doamnei care voia s-o vadă, dar a trebuit s-o las acolo. A fost imposibil s-o conving să se întoarcă la ea în pat. A plîns atîta încît doamna a consimţit s-o ţină la dînsa. Să sperăm că nu se va trezi şi Maria acum...

— Ah, prin urmare...

Inima îmi bătea cu atîta vehemenţă, încît nu mai puteam vorbi.

— Ah, prin urmare, Natalia a rămas în patul mamei...

— Da, domnule.

— Şi Maria... Să mergem s-o vedem pe Maria

Emoţia mă sufoca. În noaptea aceea Giuliana era salvată ! Nu se putea gîndi la moarte în noaptea aceea, avînd-o pe fata ei alături. Prin minune, capriciul duios al Nataliei o salvase pe mama ei. „Binecuvîntată ! Binecuvîntată !“ Mai înainte de-a o privi pe Maria adormită, m-am uitat la pătuţul gol unde rămăsese o mică urmă.

Aveam ciudata dorință de-a săruta perna, de-a simți dacă urma lăsată mai era caldă. Prezența lui Edith mă stînjenea. M-am întors spre Maria, m-am aplecat, ținîndu-mi respirația, am contemplat-o îndelung, am căutat, una cîte una, asemănările dintre ea și mine, aproape că i-am numărat venele extrem de fine care-i transpăreau pe tîmple, pe obraz, pe gît. Dormea pe-o parte, cu capul lăsat pe spate, încît tot gîtul întins îi rămînea descoperit sub bărbia ridicată. Dinții, mititei ca boabele de orez curate, luceau în gura ei întredeschisă. Genele, lungi ca ale mamei, făceau o umbră care ajungea pînă în vîrful pomeților. O fragilitate de floare prețioasă, o finețe extremă distingeau forma aceea infantilă în care eu *simțeam* existența fluidității sîngelui meu subțiat.

Cînd oare, de cînd trăiau cele două creaturi, cînd oare mai simțisem față de ele un sentiment atît de profund, atît de duios și atît de trist ?

M-am smuls cu greu de-acolo. Aș fi vrut să mă așez între cele două pătuțuri și să-mi odihnesc capul pe podeaua din golul acela, așteptînd ziua de *mîine*.

— Noapte bună, Edith, i-am spus ieșind din cameră, și vocea îmi tremura într-un mod neobișnuit.

De îndată ce-am ajuns în odaia mea, din nou m-am aruncat pe brînci în pat. Și în sfîrșit am erupt în hohote, cu disperare.

XII

Cînd m-am trezit din somnul greu și aș spune aproape brutal, care mă cuprinsese la o anumită oră din noapte pe neașteptate, cu greu am intuit noțiunea exactă a realității.

După puțin timp, spiritului meu, golit de excitațiile nocturne, realitatea i se prezentă rece, goală, de neclintit. Ce erau angoasele recente față de groaza care m-a invadat atunci ? Trebuie să trăiesc ! Și era ca și cum cineva mi-ar fi întins o cupă adîncă, spunîndu-mi : „Dacă tu vrei să bei,

azi, dacă tu vrei să trăiești, trebuie să-ți storci aici înăuntru tot sîngele din inima ta, pînă la ultima picătură.“ O repulsie, un dezgust, o silă indefinibilă mă năpădeau din adîncul ființei mele. Dar totuși trebuia să trăiesc, trebuia să accept și în dimineața aceea viața ! Și trebuia, înainte de toate *să acționez !*

Confruntarea lăuntrică între acea trezire reală și trezirea visată și sperată la Villalilla cu o zi în urmă mi-a intensificat intoleranța. M-am gîndit : „Este imposibil să accept o asemenea stare, este imposibil să mă ridic, să mă îmbrac, să ies de aici, s-o revăd pe Giuliana, să-i vorbesc, să continui a mă preface în fața mamei, să aștept momentul potrivit pentru o discuție definitivă, ca în discuția aceea să stabilesc condițiile vieții noastre viitoare. Este imposibil. Și-atunci ? Distrugerea absolut instantanee a tot ce suferă în adîncul meu... Să mă eliberez, să fug... *Nu există altceva.*“ Și, considerînd facilitatea situației, imaginîndu-mi acțiunea consecutivă, am simțit în tot trupul meu o tensiune deosebită, neliniștitoare și totuși îmbinată cu o senzație de ușurare, aproape de încîntare. „*Nu există altceva.*“ Și, deși anxietatea de a ști mă agita, m-am gîndit, ca o alinare, că n-aveam să mai aflu nimic, că totul, în sfîrșit, avea să aibă un final.

Am auzit bătînd în ușă. Și glasul fratelui meu striga :

— Tullio, încă nu te-ai deșteptat ? E ora nouă. Pot intra ?

— Intră, Federico.

Intră.

— Știi că e tîrziu ? E trecut de nouă...

— Am adormit tîrziu, și eram foarte istovit.

— Cum te simți ?

— Așa...

— Mama s-a sculat. Mi-a spus că Giuliana e destul de bine. Vrei să-ți deschid geamul ? Este o dimineață încîntătoare.

Deschise larg fereastra. O adiere de aer proaspăt inundă camera, perdelele se umflară ca două pînze de corabie, în golul ferestrei apăru albastrul cerului.

— Vezi ?

Lumina vie descoperi poate pe chipul meu semnele chinului, deoarece adăugă :

— Şi tu te-ai simţit rău în noaptea trecută ?

— Cred c-am avut puţină febră.

Federico mă privea cu ochii săi limpezi, de un albastru-verzui, şi în clipa aceea mi s-a părut că pe suflet mă apăsa toată povara minciunilor şi a disimulărilor viitoare. Oh, dac-ar fi ştiut !

Dar, ca totdeauna, prezenţa lui îmi alungă laşitatea care mă stăpînea. O falsă energie, ca după o sorbitură din vreo băutură întăritoare, m-a încurajat. M-am gîndit : „Oare cum s-ar comporta el în situaţia mea ?“ Trecutul meu, educaţia mea, însăşi esenţa naturii mele erau în contrast cu orice confruntare posibilă ; totuşi, cel puţin un lucru era cert : în cazul unei nenorociri, asemănătoare sau neasemănătoare, el s-ar fi comportat sigur ca un bărbat puternic şi milostiv, ar fi înfruntat durerea în mod eroic, ar fi preferat să se sacrifice el în locul altora.

— Lasă-mă să văd... spuse apropiindu-se.

Şi-mi atinse fruntea cu palma, îmi luă şi pulsul.

— Acum parcă n-ai febră. Dar ce puls inegal !

— Lasă-mă să mă dau jos din pat, Federico, că-i tîrziu.

— Azi după-amiază, mă duc în pădurea Assòro. Dacă vrei să vii şi tu, dau ordin să pună şeaua pe Orlando. Îţi mai aminteşti de pădurea asta ? Păcat că Giuliana nu se simte bine ! Altfel am lua-o şi pe ea... Ar vedea cărbunăriile aprinse.

Cînd pronunţa numele Giulianei, glasul lui devenea parcă mai afectuos, mai dulce, aş spune, parcă mai frăţesc. Oh, dac-ar fi ştiut !

— Rămîi cu bine, Tullio ! Mă duc la lucru. Cînd vei începe să mă ajuţi ?

— Chiar azi, mîine, cînd vei voi tu.

El începu să rîdă.

— Ce zel ! Gata : te voi vedea la probă. Te las, Tullio.

Şi ieşi cu pasul lui sprinten şi franc, solicitat continuu de exortaţia înscrisă în cadranul solar : *Hora este benefaciendi.*

XIII

Era ora zece cînd am ieşit. Lumina puternică a acelei dimineţi de aprilie, care inunda La Badiola prin ferestrele şi balcoanele deschise, mă intimida. Cum să porţi masca într-o lumină ca asta ?

Am căutat-o pe mama, mai înainte de-a intra în camera Giulianei.

— Te-ai sculat tîrziu, spuse, văzîndu-mă. Cum te simţi ?

— Bine.

— Eşti palid.

— Cred c-am avut puţină febră, noaptea trecută, dar acum mă simt bine.

— Ai văzut-o pe Giuliana ?

— Încă nu.

— A vrut să se dea jos din pat, fata asta. Spune că nu se mai simte rău, dar ce faţă are...

— Mă duc la ea.

— Şi trebuie ca tu să nu neglijezi să-i scrii doctorului. N-o lua în seamă pe Giuliana. Scrie-i chiar azi.

— I-ai spus... că *ştiu* ?

— Da, i-am spus că *ştii*.

— Mă duc, mamă.

Am lăsat-o în faţa scrinurilor mari de nuc, cu parfum de iris, unde două femei strîngeau lenjeria frumoasă, proaspăt spălată, opulenţa Casei Hermil. În salonul unde era pianul, Maria lua lecţii de la Miss Edith ; gamele se succedau rapide şi egale. Trecea Pietro, cel mai fidel dintre servitori, cărunt, uşor adus de spate, purtînd o tavă plină cu cristaluri care emiteau un uşor clinchet, deoarece braţele-i tremurau de bătrîneţe. Întreaga La Badiola, inundată de aer şi de lumină, avea un aspect de mulţumire tihnită. În atmosferă domnea un sentiment de bunătate răspîndit pretutindeni, ceva aidoma surîsului delicat şi de nestins al zeilor Lari.

Nicicînd sentimentul acela, surîsul acela, nu-mi pătrunseseră atît de profund în suflet. Atîta pace, atîta bunătate era în jurul tainei josnice pe care eu şi Giuliana trebuia s-o păstrăm fără a muri din cauza asta.

„Şi acum ?“ m-am gîndit, în culmea angoasei, învîrtindu-mă pe coridor ca un străin rătăcit, neputînd să mă îndrept spre locul temut, ca şi cum trupul meu ar fi refuzat să asculte de impulsul voinţei. „Şi acum ? Ştie că eu cunosc adevărul. Între noi doi orice disimulare este inutilă. Şi trebuie să ne privim în faţă, să discutăm despre lucrul cumplit. Dar nu-i posibil ca acest duel să aibă loc în dimineaţa asta. Consecinţele sînt imprevizibile. Şi trebuie, acum mai mult ca oricînd... este necesar ca nici unul din gesturile noastre să nu pară ciudat, inexplicabil mamei, fratelui meu, oricărei persoane din casă. Tulburarea mea de aseară, neliniştile, tristeţile mele se pot explica prin preocuparea legată de primejdia la care se expune Giuliana, fiind însărcinată ; dar, în mod logic, în ochii altora, această grijă trebuie să mă facă mai duios faţă de ea, mai prompt, mai atent ca oricînd. Azi trebuie să fiu extraordinar de prudent. Azi trebuie să evit cu orice preţ o scenă între mine şi Giuliana. Trebuie să evit ocazia de-a rămîne singur cu ea. Dar trebuie să găsesc imediat modul de-a o face să înţeleagă sentimentul care-mi determină atitudinile faţă de ea, intenţia mea precisă ce-mi dictează conduita. Şi dacă ea ar stărui în dorinţa de-a se omorî ? Dac-ar fi amînat doar cu cîteva ore execuţia ? Dac-ar aştepta doar momentul oportun ?“ Această teamă m-a făcut să nu mai întîrzii, îmboldindu-mă să acţionez. Mă asemuiam cu acei soldaţi orientali care erau împinşi la bătălii cu lovituri de bici.

M-am îndreptat spre salonul unde era pianul. Văzîndu-mă, Maria îşi întrerupse exerciţiile şi alergă spre mine, sprintenă şi voioasă, ca spre un eliberator. Ea avea graţia, agilitatea, sprinteneala creaturilor cu aripi.

Am ridicat-o în braţe ca s-o sărut.

— Mă iei cu tine ? m-a întrebat ea. Sînt obosită. De-o oră mă ţine aici Miss Edith... Nu mai pot. Ia-mă afară cu tine ! *Let us take a walk before breakfast.* [1]

— Unde ?

— *Where you please, it is the same for me.* [2]

---

1 Hai să ne plimbăm înainte de micul dejun (lb. engl.) (N.T.)
2 Unde-ţi face plăcere, e totuna pentru mine (lb. engl.). (N.T.)

— Dar să trecem mai întîi pe la mama...

— Hm, ieri v-ați dus la Villalilla și noi am rămas la La Badiola. Chiar tu ai fost cel care n-a vrut să ne ia și pe noi, fiindcă mama voia. Răule! *We should like to go there. Tell me how you amused yourselves...* [1]

Cînta ca o pasăre, în limba aceea care nu era a ei. Ciripitul acela minunat, neîntrerupt, însoțea neliniștea mea în timp ce ne îndreptam spre camera Giulianei. Cum ezitam, Maria a bătut în ușă, strigînd :

— Mamă !

— A deschis chiar Giuliana, nebănuind prezența mea. M-a văzut. Tresări puternic, ca și cum ar fi văzut o fantomă, un spectru, ceva înfiorător.

— Tu ești ? bîigui ea, atît de încet încît abia am auzit-o, în timp ce buzele pe măsură ce i se mișcau i se decolorau ; devenind brusc, după tresărire, mai rigide ca marmura.

Și ne-am privit, acolo, în prag ; ne-am fixat ; ne-am fixat o clipă unul asupra celuilalt însuși sufletul nostru... Totul dispăruse în jurul nostru ; totul între noi doi a fost spus, înțeles, hotărît, într-o clipă.

Ce s-a mai întîmplat după aceea ? Nu prea știu, nu-mi amintesc bine. Cred că despre momentul acela am avut o amintire, aș spune, parcă intermitentă, ca într-o succesiune de eclipse scurte. Era, cred, un fenomen, asemănător, în parte, aceluia produs de debilitatea atenției voluntare la anumiți infirmi. Îmi pierdeam facultatea atenției ; nu vedeam, nu auzeam, nu mai captam sensul cuvintelor, nu mai înțelegeam, Apoi, după cîtva timp, recuperam acea facultate, examinam în jurul meu lucrurile și persoanele, redeveneam atent și conștient.

Giuliana stătea pe un scaun ; o ținea pe Natalia pe genunchi. Și eu stăteam pe scaun. Și Maria trecea de la mine la ea și de la ea la mine cu o mobilitate continuă, vorbind fără răgaz, întărîtînd-o și pe sora ei, adresîndu-ne

---

1 Ne-ar face plăcere să mergem acolo. Povestește-mi cum v-ați distrat ? (lb. engl.). (N.T.)

o mulțime de întrebări cărora nu le răspundeam decît cu vreun semn al capului. Vorba ei vioaie umplea tăcerea noastră. Într-unul din fragmentele pe care le-am auzit, Maria îi spunea surioarei ei :

— Hm, tu ai dormit cu mama, azi-noapte. Nu-i așa ?

Și Natalia :

— Da, fiindcă eu sînt mică.

— Mda, dar în noaptea asta, știi, e rîndul meu. Nu-i așa, mamă ? Ia-mă pe mine în patul tău la noapte...

Giuliana tăcea, nu zîmbea, absorbită. Natalia stătea pe genunchii ei, cu spatele, iar ea o ținea strîns cu brațele de mijloc ; și mîinile acelea împreunate în poala fetiței erau mai albe decît rochița candidă pe care stăteau, parcă mai subțiri și îndurerate, atît de îndurerate încît ele singure dezvăluiau o imensă tristețe. Căpșorul Nataliei îi ajungea în vîrful bărbiei, stătea aplecată și părea că-și apasă buzele pe cîrlionții aceia ; așa că, atunci cînd îi aruncam o privire, nu vedeam partea de jos a feței, nu-i vedeam expresia gurii. Și nici ochii nu-i întîlneam deloc. Dar de fiecare dată îi vedeam pleoapele lăsate, puțin roșii, tulburîndu-mă de fiecare dată ca și cum ar fi lăsat să transpară fixitatea pupilei pe care o acopereau.

Aștepta oare să-i spun vreun cuvînt ? Îi veneau oare pe buzele ascunse cuvinte de nespus ?

În cele din urmă cînd, cu un efort, am reușit să mă sustrag acelei stări de inacțiune în care se îmbinaseră lucidități și obscurități extraordinare, eu am spus (și cred că am avut accentul pe care l-aș fi avut continuînd un dialog început, adăugînd noi cuvinte celor spuse), am spus încet :

— Mama vrea să-l anunț pe doctorul Vebesti. I-am promis că-i voi scrie. Îi voi scrie.

Ea nu-și ridică pleoapele, rămase mută. Maria, în profunda ei necunoștință, o privi încremenită, apoi se uită la mine.

M-am ridicat să ies.

— Azi după-amiază, mă voi duce la pădure cu Federico. Ne vedem diseară, la întoarcere ?

Deoarece nu intenționa să răspundă, am repetat cu o voce care dădea în vileag toate lucrurile neexprimate :

— Ne vedem, diseară, la întoarcere ?

Buzele ei printre cîrlionții Nataliei au răsuflat :

— Da.

XIV

În violența agitațiilor mele diferite și contradictorii, în primul tumult al durerii, sub amenințarea pericolelor iminente, încă nu mă preocupasem să-l iau în considerare pe Celălalt. Dar, încă de la început, nu avusesem nici umbra vreunei îndoieli asupra justeții vechii mele bănuieli. Imediat, în spiritul meu, Celălalt luase imaginea lui Filippo Arborio ; și la primul impuls al geloziei carnale care mă năpădise în alcovul ei, imaginea abominabilă se îmbinase cu aceea a Giulianei într-o serie de viziuni oribile.

Acum, pe cînd mergeam călare împreună cu Federico spre pădure, de-a lungul rîului întortocheat pe care-l contemplasem în după-amiaza tulbure din Sîmbăta Mare, Celălalt venea cu noi. Între mine și fratele meu se interpunea figura lui Filippo Arborio, însuflețit de ura mea, devenită atît de intens vie din pricina urii mele, încît privind-o, trăiam o *senzație reală* de orgasm fizic, ceva asemănător unui freamăt sălbatic de care fusesem cuprins uneori cînd mă aflasem pe teren, în fața adversarului fără cămașă, la semnalul atacului.

Apropierea fratelui meu îmi amplifica extraordinar de tare răul. Prin comparație cu Federico, figura acelui bărbat, atît de fină, atît de nervoasă, atît de efeminată, se micșora, se ofilea, devenea demnă de dispreț pentru mine și josnică. Sub influența noului ideal de forță și de simplitate virilă, inspirate de exemplul fratelui meu, nu numai că uram dar chiar disprețuiam ființa aceea complicată și ambiguă care aparținea totuși rasei mele și avea comune cu mine unele particularități de constituție cerebrală, după cum apărea din opera sa artistică. Mi-l închipuiam, semănînd cu unul din personajele sale literare,

afectat de una din cele mai triste maladii ale spiritului perfid, ipocrit, de-o ciudată cruzime, steril din cauza obiceiului pe care-l avea de-a se analiza, amator de ironii, preocupat de a converti cele mai calde și spontane sentimente în noțiuni clare și glaciale, obișnuit să considere orice creatură umană drept un subiect de pură speculație psihologică, incapabilă de iubire, incapabilă de un gest generos, de renunțare, de un sacrificiu, îndîrjit în minciună, obtuz din cauza dezgustului, lasciv, cinic, mîrșav.

De un asemenea bărbat fusese sedusă Giuliana, fusese posedată, nu iubită, desigur. Oare *maniera* nu apărea și în dedicația aceea scrisă pe prima pagină a romanului *Secretul,* în dedicația aceea emfatică, dealtfel, singurul document cunoscut de mine, relativ la relația trecută dintre romancier și soția mea? Desigur că în mîinile lui fusese un obiect de voluptate, nu altceva. A cuceri cu forța *Turnul de fildeș,* a corupe o femeie, în mod public lăudată, pentru incoruptibilitatea ei, a experimenta o metodă de seducție asupra unui subiect atît de rar : acțiune anevoioasă dar plină de atracție, demnă întru totul de-un artist rafinat, de dificilul psiholog care scrisese *Preacatolica* și *Angelica Doni.*

Pe măsură ce reflectam, faptele îmi apăreau în degradanta lor cruzime. Desigur, Filippo Arborio o întîlnise pe Giuliana într-una din acele perioade în care femeia, așa-zisă „spirituală", care a suferit o lungă abstinență, este emoționată de aspirații poetice, de dorințe indefinite, de vagi dulcegării ; care nu sînt decît larvele sub care se maschează stimulentele josnice ale apetitului sexual. Filippo Arborio, expert, ghicind starea fizică specială a femeii pe care voia s-o posede, se servise de metoda cea mai convenabilă, cea mai sigură : să vorbești de idealitate, de zone superioare, de alianțe mistice ; și în același timp să-ți ocupi mîinile cu descoperirea altor mistere : să unești, în fine, un pasaj de pură elocință cu o delicată atingere a ceea ce ți-e prohibit. Și Giuliana, *Turris eburnea,* marea taciturnă, creatura compusă din aur ductil și din oțel, Unica, se pretase acestui vechi joc, se lăsase prinsă în plasa vechiului truc, supusă și ea vechii legi a fragilității

feminine. Și duetul sentimental se încheiase cu o „copulă“ în mod nefericit fecundă...

Un oribil sarcasm îmi chinuia sufletul. Mi se părea că am, nu în gură ci înlăuntrul meu, convulsia provocată de iarba aceea care te face să mori în felul unuia care ar muri rîzînd spasmodic.

Am dat pinteni calului și l-am pornit în galop, de-a lungul malului rîului.

Malul era periculos, foarte îngust în șerpuiri, gata să se surpe în unele locuri, în altele stînjenit de ramurile cîtorva copaci groși și strîmbi, pe-alocuri pămîntul era străbătut de rădăcini enorme. Cunoșteam pericolul căruia mă expuneam ; și, în loc să merg prudent, îmboldeam tot mai tare calul, nu cu intenția de a întîlni moartea, ci voiam să găsesc în anxietatea aceea o clipă de liniște chinului meu intolerabil. Cunoșteam eficacitatea unei asemenea nebunii. Cu zece ani în urmă, cînd eram foarte tînăr, atașat la ambasada din Constantinopole, ca să scap de unele accese de tristețe provocate de recentele amintiri ale unei pasiuni, în nopțile cu lună intram călare într-unul din cimitirele musulmane pline de morminte, pe pietrele netede în povîrniș, riscînd de mii de ori să-mi pierd viața căzînd. Stînd cu mine pe crupa calului, moartea alunga orice altă grijă.

— Tullio ! Tullio ! Tullio ! Oprește-te ! îmi striga Federico de la distanță. Oprește-te !

Nu-l ascultam. De mai multe ori, ca prin minune, am evitat să mă lovesc cu fruntea de vreo ramură orizontală. De mai multe ori, ca prin minune, mi-am împiedicat calul să se izbească de vreun trunchi. De mai multe ori, în locurile strîmte, am fost sigur c-o să cad în rîul care-mi lucea sub priviri. Dar cînd am auzit în spatele meu un alt galop și mi-am dat seama că Federico mă urmărea în goană, temîndu-mă pentru el, cu o smucire violentă am oprit bietul animal care se cabră, rămase o clipă astfel înălțat vrînd parcă să se prăvălească în apă, ca apoi să-și revină totuși pe propriile-i picioare. Eu eram nevătămat.

— Ai înnebunit ? îmi strigă Federico, venind spre mine, nespus de palid.

— Te-am speriat ? Iartă-mă. Credeam că nu-i nici un pericol. Voiam să-mi încerc calul... După aceea nu l-am mai putut opri... E puțin îndărătnic...

— Îndărătnic, Orlando ?!

— Nu ți se pare ?

Se uită fix la mine, cu o expresie neliniștită. Am încercat să zîmbesc. Paloarea lui neobișnuită îmi stîrnea mila și duioșia.

— Nu știu cum de nu ți-ai spart capul de unul din copacii ăștia, nu știu cum de n-ai căzut în...

— Și tu ?

Ca să vină în urma mea, el riscase același pericol, poate chiar mai mare, deoarece calul lui era mai greoi și fusese nevoit să-l gonească cu toată puterea în intenția de a mă ajunge la timp. Amîndoi am privit îndelung drumul din spatele nostru.

— Este o minune, spuse el. Mda, să te salvezi de Assòro este aproape imposibil. Nu vezi ?

Amîndoi am privit îndelung, la picioarele noastre, rîul ucigaș. Întunecat, lucios, tumultuos, plin de vîrtejuri și de bulboane, Assòro gonea printre malurile argiloase într-o tăcere care-l făcea și mai amenințător. Peisajul se armoniza cu acel aspect de perfidie și amenințare. Cerul după-amiezii se impregnase de vapori, se decolorase și bătea în alb cu o reverberație difuză, deasupra, peste tufișurile roșietice pe care primăvara încă nu le doborîse. Frunzele moarte se amestecau acolo cu frunzele vii și noi, crengile uscate cu vlăstarele, cadavrele vegetale cu noii muguri apăruți, într-o învălmășeală stufoasă alegorică. Peste turbulența rîului, peste contrastul din păduricea aceea plana albul cerului istovit, dizolvîndu-se.

„O bufnitură în căderea mea neașteptată în apă, și n-aș mai fi gîndit, n-aș mai fi suferit, n-aș mai fi purtat povara cărnii mele mizerabile. Dar poate că în prăvălire aș fi tîrît cu mine și pe fratele meu ; o formă de viață nobilă, un Om. Eu m-am salvat ca prin minune, după cum și el s-a salvat ca prin minune. Nebunia mea l-a expus unui risc fantastic. O imensitate de lucruri frumoase și o imensitate de lucruri bune ar fi dispărut odată cu

el. Oare ce fatalitate doreşte să fiu atît de nociv persoanelor care mă iubesc ?“

M-am uitat la Federico. Devenise gînditor şi grav. N-am îndrăznit să-l întreb, dar am simţit o profundă amărăciune pentru că-l mîhnisem.

Ce gîndea ? Ce gînd îi alimenta tulburarea ? Ghicise poate că ascundeam o suferinţă de nemărturisit şi că numai înţepătura dureroasă a unei idei fixe mă stimulase la goana aceea mortală ?

Am continuat drumul de-a lungul malului, unul în spatele celuilalt, la pas. Apoi am cotit pe-o cărăruie care se pierdea în inima pădurii ; şi, cum cărăruia era destul de lată, din nou am început să călărim unul lîngă altul în timp ce caii scoteau aburi pe nări, apropiindu-se ca şi cum şi-ar fi vorbit în taină, amestecîndu-şi spuma cu frîurile care-i ţineau.

Mă gîndeam, privindu-l din cînd în cînd pe Federico şi văzîndu-l încă sever : „Desigur că nu m-ar crede dacă i-aş spune adevărul. N-ar putea crede într-o greşeală a Giulianei, că sora e contaminată. Într-adevăr, nu ştiu ce să aleg între afecţiunea lui şi afecţiunea mamei pentru Giuliana, care este mai profundă. N-a ţinut el totdeauna pe măsuţa sa portretul bietei noastre Costanza şi portretul Giulianei reunite ca într-un diptic de aceeaşi adoraţie ? Şi dimineaţa, cum i se îndulcea glasul rostindu-i numele !“ Prin contrast, imediat urîţenia faptului mi-a părut şi mai ruşinoasă. Trupul întrezărit în vestiarul de la sala de arme era cel care apărea în viziunile mele. Şi ura mea, din păcate, opera asupra imaginii aceleia ca acidul nitric asupra trăsăturilor imprimate pe placa fotografică. Imprimarea devenea din ce în ce mai clară.

Atunci, în timp ce-mi stăruia încă în sînge excitaţia acelei goane nebuneşti, din cauza exuberanţei curajului fizic, a acelui instinct de combativitate ereditar ce se redeştepta în mine atît de des la asprul contact cu alţi oameni, am simţit că n-aş fi putut renunţa să-l înfrunt pe Filippo Arborio. „Mă voi duce la Roma, îl voi căuta, îl voi provoca în vreun fel, îl voi sili să se bată în duel, voi face totul ca să-l ucid sau să-l las invalid.“ Mi-l închipuiam sfios. Mi-am amintit de-o mişcare cam ridicolă

ce-i scăpase, în sala de arme, cînd primise în piept o lovitură a maestrului. Mi-am adus aminte de curiozitatea lui cînd m-a întrebat despre duelul meu : curiozitatea aceea puerilă care îl face să holbeze ochii pe cel ce n-a trecut niciodată printr-o grea încercare. Mi-am amintit că, în timpul asaltului meu, el își ținuse mereu privirea ațintită fix asupra mea. Conștiința superiorității mele, certitudinea că-l puteam înfrînge m-au remontat. În viziunea mea, o dîră roșie brăzdă paloarea cărnii sale respingătoare. Unele fragmente de senzații reale, încercate în alte vremuri față de alți oameni, au concurat la detalierea acelui spectacol imaginar în care zăboveam. Și l-am văzut însîngerat și inert pe o saltea de paie, într-o casă țărănească îndepărtată, în timp ce doi medici încruntați se aplecau asupra lui.

De cîte ori eu, ideolog, analist și sofist într-o perioadă de decădere, nu mă complăcusem în situația de descendent al acelui Raimondo Hermil de Penedo care înfăptuise miracole de bravură și ferocitate sub ochii lui Carol Quintul ! Excesiva dezvoltare a inteligenței mele și plurivalența mea psihică nu reușiseră să-mi modifice fondul substanței, substratul ascuns în care erau înscrise toate caracterele ereditare ale rasei mele. La fratele meu, organismul echilibrat, gîndul era însoțit totdeauna de faptă ; la mine predomina gîndul fără a-mi distruge facultățile de acțiune care, dimpotrivă, nu arareori, se prezentau cu o extraordinară forță. În concluzie, eram un violent și un pătimaș conștient, în care hipertrofia anumitor centri cerebrali făcea imposibilă coordonarea necesară vieții normale a spiritului. Foare lucid observator al propriei mele persoane, aveam toate impulsurile naturilor primitive nedisciplinabile. Nu numai o dată fusesem ispitit de neașteptate sugestii criminale. Nu numai o dată, rămăsesem surprins de răzvrătirea spontană a unui instinct de cruzime.

— Iată cărbunăriile, spuse fratele meu, îmboldindu-și calul la trap.

Se auzeau loviturile de securi în pădure și se vedeau dîrele de fum cum suiau printre copaci. Colonia de cărbunari ne-a salutat. Federico îi întreba pe muncitori cum

decurgea lucrul, îi sfătuia, îi dojenea, observînd cu un ochi expert cuptoarele. Toți stăteau în fața lui în atitudini de respect și-l ascultau atenți. Munca din jur părea că devenise mai aprigă, mai vioaie, mai veselă, aidoma trosnetelor unui foc eficace. Oamenii alergau ici-colo să arunce pămînt unde ieșea fumul cu prea mare amploare, să închidă cu bulgări de pămînt fantele deschise de explozii ; alergau și vociferau. Strigăte guturale de muncitori silvici se amestecau cu glasurile acelea aspre. În inima pădurii răsuna bubuitura cîte unui copac doborît. Mierlele fluierau în triluri în cîte o pauză. Și codrul cel adînc neclintit contempla rugurile alimentate cu viețile sale.

În timp ce fratele meu își încheia examinarea muncilor, eu m-am îndepărtat lăsînd calul să alerge pe cărăruile care se croiau ramificîndu-se în desiș. Zgomotele se pierdeau în spatele meu, ecourile mureau. O tăcere gravă cobora din piscuri. Mă gîndeam : „Ce să fac ca să-mi revin ? Ce fel de viață voi duce de mîine încolo ? Voi putea trăi în continuare în casa mamei cu taina mea ? Voi putea lega viața mea de aceea a lui Federico ? Oare cine, oare ce va putea vreodată pe lumea asta să mai aprindă în sufletul meu o scînteie de încredere ?" Vacarmul muncii din pădure se stingea în spatele meu ; solitudinea devenea perfectă. „Să lucrezi, să practici binele, să trăiești pentru alții... Oare *acum* aș mai putea să regăsesc în aceste lucruri adevăratul sens al vieții ? Și oare într-adevăr sensul vieții nu se regăsește deplin în fericirea personală, ci doar în aceste lucruri ? Alaltăieri, în timp ce fratele meu vorbea, credeam că înțeleg ce spune; credeam că *doctrina adevărului* mi se dezvăluia prin gura lui. Doctrina adevărului, după fratele meu, nu stă în legi, nu stă în precepte, ci pur și simplu numai în sensul pe care omul îl dă vieții. Mi se părea că înțelesesem. Acum, deodată, m-am întors în beznă, am ajuns orb din nou. Nu mai înțeleg nimic. Oare cine, oare ce mai putea vreodată pe lumea asta să mă consoleze pentru ce-am pierdut ?" Și viitorul mi s-a părut îngrozitor, fără speranță. Imaginea nedeterminată a pruncului ce-avea să se nască creștea, se dilata, aidoma acelor lucruri fără forme care

ne apar uneori în coşmaruri, şi ocupă totul. Nu era vorba de-un regret, de-o remuşcare, de-o amintire indestructibilă, de ceva lăuntric mai amar ca de obicei, ci de-o ființă vie. Viitorul meu era legat de-o ființă vie cu o viață tenace şi malefică ; era legat de-un străin, de-un intrus, de-o creatură abominabilă, împotriva căreia nu numai sufletul meu ci şi carnea mea, tot sîngele meu şi toate fibrele mele votau o aversiune hîdă, feroce, implacabilă pînă la moarte, dincolo de moarte. Mă gîndeam : „Cine şi-ar fi putut închipui un supliciu mai cumplit care să-mi tortureze sufletul și totodată şi trupul ? Tiranul cel mai ingenios în ferocitate n-ar fi în stare să conceapă anumite atrocități sardonice, ele aparținînd numai Destinului. Se putea presupune că maladia o transformase pe Giuliana într-o femeie stearpă. Ei bine, dar ea i se oferă unui bărbat, comite primul ei păcat, și rămîne însărcinată în mod josnic, cu aceeași ușurință cu care rămîn femeiuștile calde pe care țăranii le siluiesc în spatele tufișurilor, pe iarbă, în perioadele cînd li se aprind călcîiele de amor. Şi, tocmai cînd pe ea o apucă grețurile, eu mă hrănesc cu vise şi îmi potolesc setea cu idealuri, regăsindu-mi ingenuitatea de adolescent, nu mă ocup de altceva decît să-i culeg flori... (Oh, florile acelea, acele flori care i-au provocat greață, oferite cu atîta intimitate !) Şi, după o mare beție sentimentală și senzuală, primesc vestea cea dulce — de la cine ? — de la mama mea ! Și, după veste, am o exaltare generoasă, joc de bună-credință un rol nobil, mă sacrific în tăcere ca un erou de-al lui Octave Feuillet ! Ce mai erou ! Ce mai erou ! Sarcasmul îmi tortura sufletul, îmi contracta toate fibrele. Și atunci m-a cuprins din nou nebunia fugii.

M-am uitat în fața mea. În apropiere, printre trunchiuri, ireal ca într-o închipuire a unor ochi halucinați, strălucea Assòro. „Straniu !“ m-am gîndit, simțind un fior cu totul special. Nu-mi dădusem seama, mai înainte de clipa aceea, că nestăpînit, calul meu o pornise și el pe-o cărare ce ducea spre rîu. Părea că Assòro m-ar fi atras.

Am stat la îndoială un moment, nu știam dacă să continui pînă la mal sau să mă întorc înapoi. M-am descătușat de fascinația apei și de gîndul cel rău. Am întors calul.

O deprimare gravă lua locul agitației extreme interioare. Mi s-a părut că deodată sufletul meu devenise un biet lucru șifonat, ofilit, mărunt, ceva mizerabil. M-am simțit vlăguit : mi-a fost milă de mine, milă de Giuliana, milă de toate creaturile pe care durerea își imprimă stigmatul ei, milă de toate creaturile care tremură, luate cu forța de valul vieții așa cum tremură un învins sub pumnalul unui învingător neodios. „Ce sîntem noi ? Ce știm ? Ce vrem ? Nimeni nu a obținut niciodată ceea ce i-ar fi plăcut : nimeni nu va obține ceea ce i-ar plăcea. Să căutăm bunătatea, virtutea, entuziasmul, pasiunea care să ne umple sufletul, credința care să ne potolească toate neliniștile, ideea pe care s-o apărăm cu tot curajul nostru, opera căreia să i ne dedicăm, cauza pentru care să murim bucuroși. Și sfîrșitul tuturor eforturilor este o vlăguire goală, sentimentul puterii care se diluează și al timpului care se risipește..." Și viața mi s-a părut în clipa aceea o viziune îndepărtată, confuză și vag monstruoasă. Demența, imbecilitatea, sărăcia, orbirea, toate morburile, toate nenorocirile, continua agitație obscură de forțe inconștiente, atavice și bestiale în intimitatea substanței noastre, cele mai elevate manifestări ale spiritului instabile, efemere, mereu subordonate unei stări fizice, legate de funcția unui organ, transfigurațiile instantanee produse de-o cauză imperceptibilă, de un nimic, partea nelipsită de egoism chiar în cele mai nobile acte, inutilitatea atîtor energii morale îndreptate spre un țel incert, efemerul iubirilor crezute eterne, fragilitatea virtuților crezute adînc înrădăcinate, vulnerabilitatea celor mai bine intenționate voințe, toate rușinile, toate mizeriile mi-au apărut în clipa aceea. „Cum se poate trăi ? Cum se poate iubi ?"
Răsunau securile în pădure : un strigăt scurt și sălbatic însoțea fiecare lovitură. Ici-colo, în rariști, grămezi impresionante de lemne, în formă de conuri trunchiate sau de piramide dreptunghiulare, fumegau. Coloanele de fum se ridicau dense și drepte ca trunchiurile copacilor în aerul lipsit de adierea vîntului. Pentru mine totul era simbol, în clipa aceea.

Am îndreptat calul spre o grămadă de lemne mai apropiată, după ce-l recunoscusem pe Federico.

El se dăduse jos de pe cal și stătea de vorbă cu un bătrîn de statură înaltă, cu fața rasă.

— Oh, în sfîrșit ! strigă, văzîndu-mă. Mă temeam să nu te fi rătăcit.

— Nu, nu m-am îndepărtat prea mult...

— Îl vezi aici pe Giovanni di Scòrdio, un Bărbat, spuse, punînd o mînă pe umărul bătrînului.

L-am privit pe cel numit. Un zîmbet deosebit de blînd apăru pe gura lui ofilită. Nu văzusem niciodată sub o frunte omenească ochi atît de triști.

— Te salut, Giovanni. Curaj ! adăugă fratele meu, cu glasul lui care, aidoma băuturilor cu efect euforic, părea să aibă uneori forța de a ridica tonusul vital. Noi, Tullio, putem relua calea întoarsă spre La Badiola. Și așa e tîrziu. Sîntem așteptați.

Încălecă din nou. Îl salută iarăși pe bătrîn. Trecînd pe lîngă cuptoare, mai dădeau cîte un sfat muncitorilor pentru operațiile din timpul nopții care urma să vină, în care trebuia să apară *focul cel mare*. Ne-am îndepărtat, călărind unul lînă altul.

Cerul se deschidea deasupra capului nostru, încet. Vălurile de vapori pluteau, se dispersau, se recompuneau, în așa fel încît albastrul cerului părea că pălește în continuu ca și cum în starea sa lichidă un lapte continuu s-ar fi împrăștiat și s-ar fi infiltrat. Se apropia aceeași oră la care, cu o zi în urmă, la Villalilla, eu și Giuliana priviserăm grădina unduitoare într-o lumină ideală. Desișul în jur începea să se aurească. Păsările cîntau invizibile.

— Te-ai uitat bine la Giovanni di Scòrdio, bătrînul acela ? mă întrebă Federico.

— Da, i-am răspuns. Cred că nu voi uita zîmbetul lui și ochii lui.

— Bătrînul acela este un sfînt, adăugă Federico. Nici un om n-a muncit și n-a suferit ca bătrînul Giovanni. Are patrusprezece copii și toți, unul cîte unul s-au desprins de el aidoma fructelor coapte care se desprind de copac. Soția, un fel de călău, a murit. El a rămas singur. Copiii l-au jecmănit și l-au renegat. Toată ingratitudinea umană s-a îndîrjit împotriva lui. El n-a avut experiența perversității străinilor, ci aceea a propriilor sale creaturi. Înțe-

legi ? Însuşi sîngele lui s-a transformat în alte ființe pe care le-a iubit și le-a ajutat totdeauna, pe care le mai iubește, pe care nu știe să le blesteme, pe care fără îndoială că le va binecuvînta în ceasul morții, chiar dacă-l vor lăsa să moară singur. Nu este extraordinară, aproape incredibilă această încăpățînare a unui om în bunătate ? După tot ceea ce a suferit, el și-a mai putut păstra zîmbetul pe care i l-ai văzut și tu ! *Vei face bine, Tullio, dacă nu vei uita zîmbetul acela...*

XV

Se apropia ora încercării, temută și totodată dorită. Giuliana era gata. Ea rezistase cu fermitate capriciului Mariei, ținuse să rămînă singură în cameră să mă aștepte. „Ce-i voi spune ? Ce-mi va spune ? Cum mă voi purta cu ea ?“ Toate prevederile, toate intențiile mele hotărîte se împrăștiau. Nu-mi rămînea decît o neliniște insuportabilă. Cine ar fi putut prevedea finalul acestei discuții ? Nu mă mai simțeam stăpîn pe mine, pe vorbele mele, pe acțiunile mele. Simțeam doar în mine o încurcătură de lucruri obscure și contrarii care la o minimă atingere ar fi răbufnit. Niciodată ca în ora aceea nu avusesem conștiința clară și disperată a discordiilor care mă sfîșiau, percepția elementelor inconciliabile care se agitau în ființa mea, se excedau și se distrugeau pe rînd într-un conflict perpetuu, rebele în fața oricărei dominații. Emoției excesive a spiritului meu i se adăuga o tulburare deosebită a senzației stimulată de imaginile care mă torturaseră fără răgaz în ziua aceea. Cunoșteam bine, prea bine, tulburarea aceea, care mai dibaci ca orice altceva, amestecă noroiul infim în om ; cunoșteam prea bine acea josnică specie de rîvnă pătimașă de care nimic nu ne poate apăra, acea cumplită excitație sexuală care de mai multe luni mă ținuse încătușat de o femeie detestată și disprețuită, de Teresa Raffo. Și acum, sentimentele de bunătate, de milă și de forță, ce-mi erau necesare pentru a susține confruntarea cu Giuliana și pentru a insista în prima mea intenție, se miș-

cau în mine aidoma vaporilor rătăcitori pe un fund mocirlos, plin de vîrtejuri surde, perfid.

Mai era puțin pînă la miezul nopții, cînd am ieșit din camera mea ca să mă duc în cea a Giulianei. Toate zgomotele amuțiseră. La Badiola era cufundată într-o tăcere profundă. M-am oprit să ascult ; și mi s-a părut că aud în tăcere respirația calmă a mamei, a fratelui meu, a fetelor mele, a ființelor neştiutoare şi pure. Mi-a reapărut chipul Mariei adormite, pe care-l văzusem noaptea trecută. Mi-au mai apărut și alte chipuri, și fiecare avea o expresie de odihnă, de pace, de bunătate. O neașteptată duioșie mi-a năpădit întreaga ființă. Fericirea, întrezărită și dispărută cu o zi în urmă, îmi străfulgerase spiritul, imensă. Dacă nu s-ar fi întîmplat nimic, dac-aş fi rămas în plină iluzie, ce noapte ar fi fost aceea ! M-aş fi apropiat de ea ca de o persoană divină. Şi ce-aş mai fi putut dori mai dulce decît acea tăcere în jurul anxietății iubirii mele.

Am trecut prin camera unde cu o seară în urmă primisem din gura mamei neașteptata veste. Am auzit din nou pendula care bătuse ora ; și nu știu de ce, acel tic-tac mereu la fel, mi-a intensificat frămîntarea. Nu știu de ce, mi s-a părut că aud cum răspunde frămîntării mele frămîntarea Giulianei, în spațiul care ne mai despărțea, cu o accelerare de palpitații concordante. Am mers direct la ea fără a mă opri, fără a mai evita zgomotul pașilor. N-am bătut la ușă ci am deschis-o brusc ; am intrat. Giuliana era acolo, în fața mea, în picioare, cu o mînă sprijinită pe colțul unei mese, încremenită, mai rigidă ca marmura unui pilastru.

Şi acum văd totul. Nimic nu mi-a scăpat atunci ; nimic nu-mi scapă. Lumea reală dispăruse complet. Nu rămăsese decît o lume fictivă în care respiram neliniștit, cu inima strînsă, incapabil de a rosti o silabă, totuși neaşteptat de lucid, ca în fața unei scene de teatru. O lumînare ardea pe masă, scoțînd în evidență acel aspect de ficțiune scenică, deoarece flăcăruia jucăușă părea să agite în jurul ei acea oroare vagă pe care o lasă în aer cu un gest măreț disperat sau amenințător actorii unei drame.

Senzația stranie se risipi cînd, în cele din urmă, nemaiputînd suporta tăcerea aceea și încremenirea de marmură a Giulianei, am spus primele cuvinte. Sunetul glasului meu a fost altfel decît cel pe care credeam că-l voi scoate cînd mi-am mişcat buzele. Fără voia mea, vocea mea a fost dulce, tremurătoare, aproape timidă.

— Mă aşteptai ?

Îşi ținea pleoapele plecate. Fără a le ridica, răspunse :

— Da.

Îi priveam brațul, acel braț neclintit ca un stîlp ce părea că se înțepenește și mai tare pe mîna sprijinită pe colțul mesii. Mă temeam ca susținerea aceea fragilă, căreia îi era încredințată întreaga persoană, să nu cedeze de la o clipă la alta și să se prăbușească pe neaşteptate.

— Ştii de ce-am venit, am adăugat, extrem de încet, smulgînd din adîncul inimii cuvintele, unul cîte unul.

Ea a tăcut.

— E adevărat, am continuat, e adevărat... ceea ce-am aflat de la mama ?

A tăcut din nou. Părea că-și adună toate puterile. Lucru ciudat : în intervalul acela n-am crezut absolut deloc imposibil ca ea să răspundă nu.

A răspuns (mai mult am văzut conturîndu-se pe buzele ei livide cuvintele decît le-am auzit) :

— E adevărat.

Am primit o lovitură în piept care a fost mai înspăimîntătoare poate decît aceea dată de cuvintele mamei. Ştiam totul, trăisem douăzeci și patru de ore în certitudine, și totuși confirmarea aceea atît de clară și de precisă m-a doborît, de parcă mi s-ar fi dezvăluit adevărul incomutabil pentru prima oară.

— E adevărat ! am repetat, instinctiv, vorbindu-mi mie însumi, cu o senzație asemănătoare, poate, aceleia pe care aș fi avut-o dacă m-aș fi trezit viu și conștient în adîncul unei prăpăstii.

Atunci Giuliana și-a ridicat pleoapele, fixîndu-și ochii într-ai mei cu un fel de violență spasmodică.

— Tullio, spuse, ascultă-mă.

Dar i se stinse glasul în gît din pricina sufocării.

— Ascultă-mă. Știu ce trebuie să fac. Mă hotărîsem la orice ca să te cruț de acest moment ; dar destinul a vrut ca pînă acum eu să trăiesc ca să pătimesc cel mai oribil lucru, cel de care aveam o teamă nebună (ah, tu mă înțelegi) de mii de ori mai mult decît de moarte : Tullio, Tullio, privirea ta...

O altă sufocare o opri, în momentul în care vocea ei devenise atît de sfîșietoare încît îmi făcea impresia fizică a unei destrămări a celor mai trainice fibre. Am căzut pe-un scaun, lîngă masă ; și mi-am luat capul în mîini, așteptînd ca ea să continue.

— Trebuia să mor mai înainte de-a fi ajuns aici ! Trebuia să mor de mult ! Ar fi fost mai bine, desigur, dacă eu n-aș fi venit aici. Ar fi fost mai bine dacă, întorcîndu-te de la Veneția, tu nu m-ai mai fi găsit. Aș fi murit, și n-ai fi cunoscut rușinea asta ; m-ai fi regretat, poate că m-ai fi adorat totdeauna. Poate c-aș fi rămas pentru totdeauna marea ta dragoste, *unica* ta dragoste, cum spuneai ieri... Nu mi-era teamă de moarte, știi, nu mi-e teamă. Dar gîndul la fetițele noastre, la mama noastră, m-a făcut să amîn de la o zi la alta execuția. Și a fost o agonie, Tullio, o agonie inumană, în care n-am distrus o viață ci o mie de vieți. Și mai sînt încă vie !

Adăugă după o pauză :

— Cum e posibil ca, avînd o sănătate atît de șubredă să rezist la atîta suferință ? Și cît de nefericită sînt din cauza asta. Vezi : acceptînd să vin aici cu tine, mă gîndeam : „Fără îndoială că mă voi îmbolnăvi, cînd voi ajunge acolo, va trebui să trec la pat ; și nu mă voi mai da jos. Să pară că mor de moarte naturală. Tullio nu va afla nimic niciodată, nu va bănui nimic niciodată. Totul se va sfîrși." În schimb, iată-mă încă în picioare ; și tu știi tot ; și totul e pierdut, iremediabil.

Vocea ei era supusă, foarte slabă, și totuși sfîșietoare ca un strigăt penetrant și repetat. Îmi strîngeam tîmplele și, simțindu-le pulsația atît de tare, parc-aveam o repulsie ca și cum arterele ar fi plesnit în afara pielii și ar fi devenit aderente palmelor mele cu membrana lor moale și caldă.

— Singura mea preocupare era să-ți ascund adevărul, nu pentru mine, ci pentru tine, pentru salvarea ta. Tu nu vei şti niciodată cîte supărări m-au înghețat, cîte angoase m-au sufocat. De cînd am ajuns aici și pînă ieri, ai sperat, ai visat, ai fost aproape fericit. dar închipuie-ți viața mea aici, cu taina mea, alături de mama ta, în casa asta binecuvîntată ! Mi-ai spus ieri la Villalilla, la masă, povestindu-mi lucrurile acelea atît de plăcute care mă sfîșiau, mi-ai spus : „Nu ştiai nimic, nu-ți dădeai seama de nimic." Ah, nu-i adevărat ! Ştiam tot, ghiceam tot. Şi, cînd surprindeam în ochii tăi duioşia, simțeam că mă pierd. Ascultă-mă, Tullio. Am adevărul pe buze, purul adevăr. Sînt aici, în fața ta, ca o muribundă. N-aş putea minți. Să crezi ceea ce-ți spun. N-am de gînd să mă dezvinovățesc, n-am de gînd să mă apăr. Acum totul s-a sfîrşit. Dar vreau să-ți spun adevărul. Ştii cît te-am iubit, din prima zi cînd ne-am văzut. Ani și ani în șir ți-am fost credincioasă, orbeşte, și nu numai în anii de fericire, ca şi în cei de nenorocire, cînd obosise iubirea în tine. Ştii, Tullio. Totdeauna ai putut face din mine ceea ce-ai vrut. Ai găsit totdeauna în mine prietena, sora, soția, amanta, gata la orice sacrificiu pentru plăcerea ta. Să nu crezi, Tullio, că-ți amintesc lungul meu devotament ca să te acuz, nu, nu. Nici un fel de amărăciune nu simt în suflet față de tine, înțelegi ? Nici un fel. Dar lasă-mă în clipa asta să-ți amintesc devotamentul și duioșia ce-au durat atîția ani și să-ți vorbesc de dragoste, de dragostea mea *neîntreruptă, neîncetată niciodată*, înțelegi ? *Neîncetată niciodată*. Cred că pasiunea mea pentru tine n-a fost niciodată atît de intensă ca în ultimele săptămîni. Îmi povesteai ieri toate lucrurile acelea... Ah, dacă ți-aş povesti viața mea din ultimele zile ! Ştiam totul despre tine, ghiceam totul ; și eram silită să fug de tine. Nu numai o dată eram gata să-ți cad în brațe, să-nchid ochii şi să mă las luată de tine, în momentele de slăbiciune și de istovire extremă. Alaltăieri dimineață, sîmbătă dimineață, cînd ai intrat aici cu florile acelea, te-am privit şi mi-ai părut *cel de altădată*, aşa aprins, cum erai, zîmbitor, gentil, cu ochii strălucitori. Şi mi-ai arătat zgîrieturile de pe mîini ! Am

simțit nevoia să-ți iau mîinile și să ți le sărut... Cine mi-a dat puterea să mă stăpînesc ? *Nu mă simțeam demnă.* Și într-o străfulgerare am văzut toată fericirea pe care mi-o ofereai prin florile acelea, toată fericirea la care trebuia să renunț pentru totdeauna. Ah, Tullio, inima mea e o dovadă certă dacă a putut rezista la anumite încercări grave. Am o viață tenace.

Ea rosti ultima frază cu o voce mai surdă, cu un accent indefinibil, parcă de ironie și de mînie. Nu îndrăzneam să-mi ridic chipul și s-o privesc. Cuvintele ei îmi provocau o suferință atroce ; și totuși tremuram cînd făcea vreo pauză. Mă temeam să nu o părăsească puterile pe neașteptate și să nu mai poată continua. Și așteptam din gura ei alte confesiuni, alte zone dezvăluite ale sufletului.

— O mare greșeală, continuă ea, mare greșeală că n-am murit mai înainte de reîntoarcerea ta de la Veneția. Dar cum le-aș fi lăsat pe biata Maria și pe biata Natalia ?

Șovăi puțin.

— Poate că și tu ai fi suferit... Ai fi rămas cu unele remușcări. Lumea te-ar fi acuzat. Nu i-am fi putut ascunde mamei noastre... Te-ar fi întrebat : „De ce a vrut să moară ?“ Ar fi cunoscut adevărul pe care i l-am ascuns pînă acum... Biata sfîntă !

Poate că i se înecau cuvintele în gît ; deoarece vocea ei răgușea, părea un tremurat de plîns reținut. Și eu simțeam același nod în gît.

— M-am gîndit. M-am gîndit, și cînd tu voiai să mă aduci aici, că devenisem nedemnă de ea, nedemnă de-a fi sărutată pe frunte, de a fi numită „fata mea“. Dar tu știi cît sîntem de slabi, ce ușor ne lăsăm pradă puterii lucrurilor. Nu mai speram nimic, știam bine că, afară de moarte, nu mai aveam nici o scăpare, știam bine că cercul se strîngea în jurul meu zi de zi. Și, totuși, zilele treceau una cîte una fără a mă decide. Și aveam un mijloc sigur pentru a muri !

Se opri. Ascultînd de-un impuls violent, mi-am ridicat ochii și am privit-o fix. Un freamăt nemaipomenit o zdruncină. Și atît de evident era răul pe care i-l provocam cu privirea mea, încît mi-am plecat fruntea. Mi-am

reluat aceeași atitudine. Ea era încă în picioare. S-a așezat.

A urmat un interval de tăcere.

— Tu crezi, mă întrebă ea cu o timiditate stînjenitoare, că vina e la fel de mare și atunci cînd sufletul nu participă ?

A fost de ajuns accentul acela pe cuvîntul *vină* ca să tulbure brusc din nou mocirla din lăuntrul meu care se mai potolise, și un fel de amărăciune mi se revărsă în gură. Involuntar mi-a izbucnit sarcasmul de pe buze. I-am spus, încercînd să zîmbesc :

— Biet suflet !

Pe fața Giulianei a apărut o expresie de durere atît de intensă încît m-a cuprins imediat o nemiloasă căință. Mi-am dat seama că n-aș fi putut-o răni mai dureros și că ironia în clipa aceea, împotriva creaturii supuse, era cea mai ticăloasă dintre josnicii.

— Iartă-mă, spuse ea cu aerul unei femei lovită de moarte (și mi s-a părut chiar că avea privirea blîndă, tristă, aproape infantilă pe care o văzusem uneori la răniții așezați pe tărgi), iartă-mă. Și tu vorbeai ieri despre suflet... Acum te gîndești : „*Astea sînt cuvintele pe care le invocă femeile ca să fie iertate*". Dar eu nu caut să fiu iertată. Știu că nu există iertare, că nu există uitare. Știu că n-am scăpare. Înțelegi ? Voiam doar să mă ierți, pentru sărutările primite de la mama ta...

Din nou vocea îi era supusă, foarte slabă, și totuși sfîșietoare ca un strigăt penetrant repetat.

— Simțeam pe frunte povara unei dureri atît de mari, încît nu pentru mine, Tullio, ci pentru durerea aceea acceptam pe frunte săruturile mamei tale. Și dacă eram nedemnă, durerea aceea era demnă. Mă poți ierta.

Am avut un gest de bunătate, de milă, dar n-am cedat. N-o priveam în ochi. Involuntar privirea mi se îndrepta spre pîntecul ei, vrînd parcă să descopăr semnele cumplitei fapte ; și făceam eforturi fantastice ca să nu mă zvîrcolesc din pricina acceselor de contracții chinuitoare, ca să nu cad pradă unor acte necugetate.

— În unele zile amînam de la o oră la alta să iau hotărîrea ; și gîndul la casa asta, la ceea ce s-ar fi întîm-

plat după în casa asta, îmi anihila curajul. Şi astfel s-a risipit şi speranţa de a-ţi putea ascunde adevărul, de-a te putea salva ; deoarece încă din primele zile mama a ghicit situaţia. Ţi-aminteşti de ziua aceea cînd acolo, la fereastră, din cauza mirosului de micşunele, m-am simţit rău ? Încă de-atunci, mama şi-a dat seama. Imaginează-ţi temerile mele cumplite ! Mă gîndeam : „Dacă mă omor, Tullio va primi vestea de la mama. Cine ştie pînă unde se vor întinde consecinţele faptei mele ?!" Şi-mi chinuiam sufletul, zi şi noapte, ca să găsesc modul de-a te salva. Cînd m-ai întrebat duminică : „Vrei să mergem marţi la Villalilla ?" Am consimţit fără a mă mai gîndi, m-am lăsat în voia destinului, m-am încredinţat întîmplării, riscului. Eram sigură că avea să fie ultima mea zi. Certitudinea asta mă exalta, mă înebunea. Ah, Tullio, gîndeşte-te din nou la cuvintele tale de ieri şi spune-mi dacă acum înţelegi suferinţa mea fără margini... O înţelegi ?

Se apleacă, se înclină spre mine, vrînd parcă să mă pătrundă pînă în adîncul sufletului întrebarea ei anxioasă ; şi, împletindu-şi degetele, îşi frîngea mîinile.

— Niciodată nu mi-ai vorbit astfel, niciodată n-ai avut glasul acela. Cînd acolo, pe scaun, m-ai întrebat : *„Este, poate, prea tîrziu ?"* te-am privit şi chipul tău m-a înfricoşat. Puteam să-ţi răspund : „Da, e prea tîrziu !" Puteam să-ţi zdrobesc inima, aşa dintr-o dată ? Ce s-ar fi întîmplat cu noi ? Şi atunci mi-am îngăduit ultima voluptate, am devenit nebună, n-am mai văzut decît moartea mea şi pasiunea mea.

Răguşise în mod ciudat. O priveam ; şi mi se părea că n-o mai recunosc, atît era de transfigurată. O convulsie îi contracta toate trăsăturile feţei, buza inferioară îi tremura puternic, ochii îi ardeau de-o înflăcărare febrilă.

— Mă condamni ? întrebă răguşită şi acră. Mă dispreţuieşti pentru ceea ce am făcut ieri ?

Îşi acoperi faţa cu mîinile. Apoi, după o pauză, cu un accent indefinibil de chin, de voluptate şi de oroare, cu un accent provenit din cine ştie ce abis al fiinţei ei, adăugă :

— Aseară, *pentru a nu distruge ceea ce mi-a mai rămas din tine în sînge,* întîrziam să iau otrava.

Mîinile i-au căzut din nou. Se scutură de slăbiciune, cu un gest hotărît. Glasul ei deveni mai hotărît.

— Destinul a vrut să trăiesc pînă în clipa asta. Destinul a vrut să afli adevărul de la mama, de la mama ta! Aseară, cînd ai intrat din nou, ştiai tot. Şi-ai tăcut şi în faţa mamei tale m-ai sărutat pe obrazul pe care ţi l-am întins. Mă vei lăsa să-ţi sărut mîinile înainte de a muri. Nu-ţi cer altceva. Te-am aşteptat să te ascult. Sînt gata la orice. Vorbeşte.

Am spus :

— Trebuie să trăieşti.

— Imposibil, Tullio, imposibil, exclamă. Te-ai gîndit la *ceea ce s-ar întîmpla dac-aş trăi ?*

— M-am gîndit. Trebuie să trăieşti.

— Oroare !

Şi a tresărit violent, într-o mişcare instinctivă de repulsie, poate pentru că simţise în viscerele ei *o altă viaţă,* cel care avea să se nască.

— Ascultă-mă, Tullio. Acum ştii tot, acum nu mai trebuie să mă omor ca să-ţi ascund ruşinea, ca să evit să mai apar în faţa ta. Ştii tot, şi sîntem aici, şi putem să ne mai privim, mai putem vorbi ! Este vorba de cu totul altceva. Nu mă gîndesc să te îndepărtez ca să mă omor. Dimpotrivă, vreau ca tu să mă ajuţi să dispar în modul cel mai firesc posibil ca să nu trezesc suspiciuni aici în casă. Am două otrăvuri : morfină şi sublimat corosiv. Poate că nu ajută. Poate că e greu să ţii ascunsă o otrăvire. Şi trebuie ca moartea mea să pară involuntară, provocată de o situaţie oarecare, de o nenorocire. Înţelegi ? În felul acesta noi ne vom atinge scopul. Secretul va rămîne între noi doi...

Acum vorbea repede, cu o expresie de seriozitate decisă, ca şi cum ar fi intenţionat să mă convingă să accept un acord util, nu un pact de moarte, nu un rol de complice în înfăptuirea unei hotărîri nebuneşti. O lăsam să vorbească în continuare. O stranie fascinaţie mă făcea să rămîn acolo să privesc, să ascult creatura aceea atît

de fragilă, atît de palidă, atît de bolnavă, în care pătrundeau unde de energie morală atît de vehemente.

— Ascultă-mă, Tullio. Am o idee, Federico mi-a povestit nebunia ta de azi, ce pericol ai riscat azi pe malul rîului Assòro, mi-a povestit tot. Mă gîndeam, tremurînd : „Cine știe ce durere l-a împins la riscul acela !" Și, gîndindu-mă bine, mi s-a părut că înțeleg. Am avut o divinație. Și toate suferințele tale viitoare mi-au apărut în suflet : suferințe de care nu te poate feri nimic, suferințe ce s-ar amplifica din zi în zi, inconsolabile, intolerabile. Ah, Tullio, desigur că le-ai și presimțit și te gîndești că nu le-ai putea suporta. Nu-i decît un mijloc pentru salvarea mea și a ta, a sufletelor noastre, a dragostei noastre ; da, lasă-mă să spun : *dragostea noastră.* Lasă-mă să mai cred în vorbele tale de ieri și lasă-mă să repet că te iubesc acum așa cum nu te-am iubit niciodată. Tocmai de aceea, tocmai pentru că ne iubim, trebuie să dispar din lume, trebuie ca tu să nu mă mai vezi.

A fost extraordinară elevația morală ce-i înaltă vocea, întreaga ei făptură, în clipa aceea. Un freamăt nemaipomenit mă tulbură ; o iluzie fugară puse stăpînire pe spiritul meu. Într-adevăr am crezut că în momentul acela iubirea mea și a acelei femei se aflau una în fața celeilalte la o înălțime ideală, lipsite de mizeria umană, nepătate de vină, intacte. Am avut din nou cîteva clipe senzația încercată la început cînd lumea reală mi se păruse dispărută cu desăvîrșire. Apoi, ca totdeauna, inevitabilul fenomen s-a înfăptuit. Starea aceea de conștiență nu mai era a mea, devenind obiectivă, *străină* mie.

— Ascultă-mă, continuă cu glasul scăzut, ca și cum i-ar fi fost teamă s-o audă cineva. Mi-am exprimat față de Federico o mare dorință : de a revedea pădurea, grămezile de lemn arzînd, toate locurile acelea. Mîine dimineață, Federico nu ne va putea însoți deoarece va trebui să se întoarcă la Casal Caldore. Ne vom duce numai noi doi. Federico mi-a spus că pot călări pe *Favilla.* Cînd vom ajunge pe mal... voi face ceea ce ai făcut tu azi-dimineață. Se va întîmpla o nenorocire. Federico mi-a spus că e imposibil să salvezi pe cineva din Assòro... Vrei ?

Deşi ea spunea cuvinte coerente, părea în prada unui fel de delir. O roşeaţă neobişnuită îi aprindea pomeţii, iar ochii îi străluceau extraordinar.

O viziune a rîului sinistru îmi trecu iute prin minte.

Repetă, întinzîndu-se spre mine :

— Vrei ? M-am ridicat şi i-am luat mîinile. Voiam să-i calmez febra. O mîhnire şi o imensă milă mă oprimau. Şi glasul meu era blînd, bun, tremura de duioşie.

— Biată Giuliana ! Nu te mai agita atîta. Suferi prea mult, durerea îţi întunecă cugetul, biet suflet ! Trebuie să ai curaj, trebuie să nu te mai gîndeşti la ce-ai spus... Gîndeşte-te la Maria, la Natalia. Am acceptat pedeapsa. Poate că meritam pedeapsa asta pentru tot răul făcut. Am acceptat-o şi o voi suporta. Dar trebuie să trăieşti. Îmi promiţi, Giuliana, pentru Maria, pentru Natalia, pentru afecţiunea ce-o arăţi mamei, pentru ce ţi-am spus eu ieri, îmi promiţi că nu vei încerca să mori în nici un caz ?

Ţinea capul plecat. Şi deodată, eliberîndu-şi mîinile, le luă pe ale mele şi începu să mi le sărute cu furie ; şi eu am simţit pe pielea mea căldura buzelor ei, căldura lacrimilor ei. Şi cum încercam să mă sustrag, căzu în genunchi de pe scaun, fără a-mi lăsa mîinile, hohotind de plîns, arătîndu-mi chipul ei nespus de tulburat, pe care lacrimile şiroiau iar contracţia gurii îi dezvăluia chinul la care era supusă întreaga ei făptură. Şi, fără a o putea ridica, fără a mai putea vorbi, sufocat de violenţa angoasei, subjugat de forţa chinului care-i contracta biata ei gură lividă, lipsit de orice ranchiună, de orice orgoliu, nesimţind decît teama oarbă de viaţă, nesimţind în femeia prosternată şi în mine decît suferinţa umană, eterna mizerie umană, inevitabila pedeapsă a datoriilor încălcate, povara cărnii noastre hîde, oroarea fatalităţilor înscrise în chiar rădăcinile fiinţei noastre şi indestructibile, întreaga tristeţe a iubirii noastre resimţită în trup, am căzut şi eu în genunchi în faţa ei dintr-o nevoie instinctivă de-a mă prosterna, de a fi egalizat şi în atitudine creaturii care suferea şi mă făcea să sufăr. Şi am izbucnit şi eu în hohot de plîns. Şi încă o dată, după atîta timp, ni s-au amestecat lacrimile, ah !, care erau atît de fierbinţi şi nu ne puteau schimba destinul.

XVI

Cine va şti vreodată să redea prin cuvinte senzaţia aceea de asprime dezolată şi de stupoare ce rămîn în om după o risipire inutilă de plîns, după un paroxism al unei disperări inutile ? Plînsul este un fenomen trecător, fiecare criză trebuie să se rezolve într-un fel, orice exces este scurt, şi omul se regăseşte epuizat, aş spune, aproape secătuit, mai mult ca oricînd convins de propria sa neputinţă, fizic stupid şi trist, în faţa realităţii impasibile.

Eu am încetat mai întîi să plîng ; mie mi s-au luminat mai întîi ochii ; eu am fost mai întîi atent la poziţia mea, aceea a Giulianei, şi a lucrurilor din jur. Eram încă în genunchi unul în faţa celuilalt, pe covor, şi pe Giuliana încă o mai scutura cîte un suspin. Lumînarea ardea pe masă şi, din cînd în cînd, flăcăruia se mişca înclinată parcă de o suflare. În tăcere, urechea mea percepea tic-tac-ul unui ceas care se afla undeva în cameră. Viaţa trecea, timpul fugea. Mi-era sufletul gol şi singur.

După ce se domolise vehemenţa sentimentului, după ce trecuse beţia durerii, atitudinile noastre nu mai aveau nici o semnificaţie, nu mai aveau nici o raţiune de-a fi. Trebuia să mă ridic, s-o ridic şi pe Giuliana, să spun ceva, ca scena aceea să aibă o încheiere definitivă : dar aveam faţă de toate astea o repulsie ciudată. Mi se părea că nu sînt capabil de nici un efort material şi moral. Mi-era neplăcut că mă aflam acolo, în postura aceea indispensabilă, în dificultăţile acelea, constrîns să continui. Şi un fel de ranchiună surdă începu să se înfiripe vag în lăuntrul meu, împotriva Giulianei.

M-am ridicat. Am ajutat-o să se ridice. Fiecare suspin care o mai făcea să tresară din cînd în cînd, amplifica în mine ranchiuna aceea inexplicabilă.

Aşadar, este adevărat că o oarecare ură se ascunde în adîncul oricărui sentiment ce leagă două creaturi umane, adică alătură doi egoişti. Aşadar, este adevărat că ura nelipsită dezonorează totdeauna cele mai duioase

cedări, cele mai bune impulsuri. Toate vibrațiile minunate ale sufletului poartă în ele un sîmbure de corupție latentă și trebuie să se corupă.

I-am spus (și mă temeam că, în ciuda voinței mele, vocea nu era destul de blîndă) :

— Calmează-te, Giuliana. Acum trebuie să fii tare. Vino, așază-te aici. Calmează-te. Vrei puțină apă ? Vrei să miroși sărurile ? Spune-mi.

— Da, puțină apă. Caută acolo, în alcov, pe măsuța de noapte.

Glasul îi era încă tremurat ca-n plîns ; și-și ștergea fața cu o batistă, așezată pe-un divan jos, în fața oglinzii mari a unui șifonier. Tot mai tresărea.

Am intrat în alcov ca să iau paharul. În penumbră am zărit patul. Era făcut : o margine a pledurilor era ridicată și dată deoparte, o cămașă lungă albă era lîngă pernă. Imediat mirosul meu fin și treaz a perceput parfumul delicat de olandă fină, un parfum vag de iris și de violete pe care-l cunoșteam. Vederea patului, mireasma cunoscută m-au tulburat profund. În grabă, am vărsat apa și am ieșit să-i duc paharul Giulianei care mă aștepta.

A băut cîteva înghițituri, de mai multe ori, în timp ce eu, în fața ei în picioare, o priveam urmărindu-i mișcările buzelor. Spuse :

— Mulțumesc, Tullio.

Și mi-a dat înapoi paharul golit pe jumătate. Fiindcă mi-era sete, am băut restul de apă. A fost de-ajuns acel mic gest negîndit ca să-mi crească tulburarea. M-am așezat și eu pe divan. Și am tăcut, amîndoi cufundați în gîndurile noastre, despărțiți de un spațiu foarte mic.

Divanul și noi doi ne reflectam în oglinda șifonierului. Fără a ne privi, ne puteam vedea chipurile, dar nu bine distincte deoarece lumina era slabă și mobilă. Eu priveam fix în adîncul oglinzii fața Giulianei care dobîndea încet-încet, în imobilitatea ei, un aspect misterios, neliniștitoarea fascinație a unor portrete feminine întunecate de timp, intensa viață fictivă a ființelor create de-o halucinație. Și s-a întîmplat ca încet-încet imaginea

aceea izolată să mi se pară mai vie decît însăşi persoana reală. S-a întîmplat ca în imaginea aceea să văd din ce în ce mai mult femeia mîngîierilor, femeia voluptății, amanta, necredincioasa.

Am închis ochii. A apărut Celălalt. Se formă una din cunoscutele viziuni.

Mă gîndeam : „Pînă acum n-a făcut niciodată o aluzie directă la greşeala ei, la modul ei de-a greşi. Spusese o singură frază semnificativă : «Crezi oare că vina-i gravă *cînd sufletul nu participă ?*» O frază ! Şi ce-a vrut ea să sublinieze ? Să fie vorba de vreuna din obişnuitele distincții subtile care servesc la scuzarea şi atenuarea tuturor înşelăciunilor şi tuturorr infamiilor. Dar, în sfîrşit, ce fel de relație a fost între ea şi Filippo Arborio, afară de aceea carnală de netăgăduit ? Şi în ce împrejurări căzuse ea într-o uitare de sine ?“ Mă chinuia o curiozitate nemaipomenită. Sugestiile îmi veneau din propria mea experiență. Îmi reveneau în memorie, cu precizie, moduri deosebite de-a ceda, folosite de unele dintre fostele mele amante. Imaginile se formau, se schimbau, se succedau lucide şi iuți. O revedeam pe Giuliana, pe care o văzusem în vremuri îndepărtate, singură în cadrul unei ferestre, cu o carte pe genunchi, vlăguită, foarte palidă, ca o ființă gata să leşine, în timp ce o tulburare de nedefinit, precum violența unor lucruri oprimate, apărea în ochii ei prea negri. Fusese surprinsă de el într-una din stările acelea de vlăguire, chiar în casa mea, şi suportase violarea într-un fel de inconştiență, trezindu-se apoi, simțise oroarea şi dezgustul actului ireparabil, şi-l alungase oare pe acela şi nu-l mai revăzuse ? Sau consimțise să se ducă în vreun loc secret, în vreun mic apartament îndepărtat, poate într-una din camerele mobilate pe unde trec scursurile sutelor de adultere, şi primise şi dăruise pe aceeaşi pernă toate mîngîierile, nu o singură dată, ci de mai multe ori, ci multe zile în şir, la ore stabilite, în siguranța dobîndită prin neglijența mea ? Şi am revăzut-o pe Giuliana în fața oglinzii în ziua de noiembrie, atitudinea ei de a-şi fixa cu acul voaleta pe pălărie, culoarea rochiei, şi apoi

pasul ușor «pe trotuarul de pe partea însorită». În dimineața aceea se dusese oare la vreo întîlnire ?"

Sufeream un chin de nedescris. Furia de-a cunoaște realitatea îmi zvîrcolea sufletul ; imaginile fizice mă exasperau. Ranchiuna împotriva Giulianei creștea ; și-amintirea voluptăților recente, amintirea patului nupțial de la Villalilla, ceea ce-mi rămăsese în sînge de la ea, întrețineau o flacără întunecată. Din senzația pe care mi-o dădea apropierea trupului Giulianei, dintr-un tremur special, mi-am dat seama că eu căzusem pradă binecunoscutei febre a geloziei sexuale și că trebuia să fug pentru a nu ceda unui impuls odios. Dar voința mea părea paralizată, nu mai eram stăpîn pe mine. Rămîneam acolo, reținut de două forțe contrarii, de-o repulsie și de-o atracție cu totul fizice, de-o poftă amestecată cu dezgust, de un obscur contrast pe care nu-l puteam limita deoarece avea loc tocmai în substanța mea irațională.

Din clipa în care dispăruse, Celălalt rămăsese continuu în fața ochilor mei. Era Filippo Arborio ? Ghicisem întocmai ? Nu mă înșelam ?

M-am întors brusc spre Giuliana. Ea mă privi. Întrebarea neașteptată îmi rămase în gît. Mi-am plecat ochii, am lăsat capul în jos ; și în aceeași tensiune spasmodică pe care aș fi simțit-o dacă mi-aș fi smuls o bucată de carne vie din vreo parte a corpului, am îndrăznit să întreb :

— Care-i numele *acelui bărbat* ?

Glasul meu tremura și era răgușit, aproape că-mi făcea rău ascultîndu-mă.

La întrebarea neașteptată, Giuliana tresări, dar tăcu.

— Nu răspunzi ? am întrebat-o din nou grăbit, făcînd un efort de a-mi stăpîni furia care mă cuprindea, acea furie oarbă ce-mi străbătuse mintea ca o vijelie în noaptea trecută, în alcov.

— O, Doamne ! a gemut profund neliniștită, întorcîndu-se pe-o parte, ascunzîndu-și fața într-o pernă. Doamne, Dumnezeule !

Dar eu voiam să știu, voiam să-i smulg confesiunea cu orice preț.

— Ți-amintești, am continuat, ți-amintești dimineața aceea cînd am intrat pe neașteptate în camera ta, pe la începutul lui noiembrie ? Ți-amintești ? Am intrat nu mai știu de ce : pentru că tu cîntai. Cîntai *aria* din Orfeu. Erai pe punctul de a ieși. Ți-amintești ? Am văzut o carte pe biroul tău, am deschis-o, am citit pe prima pagină o dedicație... Era un roman : *Secretul...* Ți-amintești ?

Rămase abătută pe pernă, fără a-mi răspunde. M-am aplecat spre ea. Mă cuprinsese un fior de frig ca cel care precede frisonul febrei. Am adăugat :

— Poate că-i el ?

Nu răspunse, dar se ridică cu o impetuozitate disperată. Părea dementă. Făcu un gest de-a se arunca asupra mea, apoi se reținu.

— Fie-ți milă ! Fie-ți milă ! izbucni. Lasă-mă să mor ! Cît mă faci tu să sufăr este mai mult decît orice moarte ! Am suportat tot, aș putea suporta tot, dar asta nu pot, nu pot... Dacă voi trăi, fiecare oră va fi pentru noi un chin și din zi în zi va fi tot mai cumplit. Și mă vei urî : toată ura ta se va abate asupră-mi. Știu asta, o știu ! Am simțit de pe acum ura în glasul tău. Fie-ți milă ! Lasă-mă să mor mai înainte !

Părea dementă. Simțea o violentă nevoie de-a se agăța de mine ; și, neîndrăznind, își frîngea mîinile ca să se poată abține, într-o excitație nebună a întregii ei făpturi. Dar am luat-o de brațe, am tras-o spre mine.

— Nu voi ști prin urmare nimic ? i-am spus aproape de buzele ei, înnebunit și eu, și impulsionat de-un instinct de cruzime care-mi înăsprea și mîinile.

— Te iubesc, totdeauna te-am iubit, totdeauna am fost a ta, plătesc un minut de slăbiciune cu acest infern, înțelegi ?, *un minut de slăbiciune...* Acesta-i adevărul. Nu simți că-i adevărul ?

Încă o clipă lucidă și apoi efectul unui impuls orb, sălbatic, de neînfrînat.

Căzu răsturnată pe pernă. Buzele mele i-au sufocat țipătul.

XVII

Multe lucruri a sufocat îmbrățișarea mea violentă. „Sălbaticule ! Sălbaticule !“ Revedeam lacrimile mute ce-i umpluseră ochii Giulianei, auzeam din nou gîfîitul ei în tresărirea supremă, un gîfîit de ființă în agonie. Și sufletul meu era cuprins din nou de undele acelei tristeți, ce nu semăna cu nici o altă tristețe, care se abătuse asupra mea după acel act. „Ah, într-adevăr sălbatic !“ Prima sugestie a delictului oare nu pătrunsese chiar atunci în mine ? Nu apăruse în fața conștiinței mele, în timpul furiei, o intenție criminală ?

Și mă gîndeam iarăși la cuvintele amare ale Giulianei : „Viața mea e tenace“. Nu tenacitatea vieții ei mi se părea extraordinară ci aceea a *celeilalte vieți* pe care o purta în ea ; și de fapt împotriva aceleia eram îndîrjit, împotriva aceleia începeam să uneltesc.

Încă nu erau evidente, la Giuliana, semnele exterioare : lățimea șoldurilor, amploarea pîntecului. Prin urmare era în primele luni : poate într-a treia, sau la începutul lunii a patra. Aderențele ce uneau fătul de uter păreau să fie slabe. Avortul trebuie să fi fost foarte ușor. Cum de nu-l provocaseră oare violentele emoții din ziua și din noaptea aceea la Villalilla, eforturile, chinurile, contracțiile ? Totul era împotriva mea, toate întîmplările conspirau împotriva mea. Și ostilitatea mea devenea și mai aspră.

Hotărîrea mea tainică era ca să împiedic nașterea acestui copil. Întreaga oroare a situației noastre provenea din previziunea acelei nașteri, a amenințării intrusului. Cum de Giuliana, la prima bănuială, nu încercase orice mijloc de-a distruge concepția infamă ? Fusese oare reținută de vreo prejudecată, de teamă, de vreo repulsie instinctivă de mamă ? Avea un sentiment matern și pentru fătul adulterin ?

Vedeam viața viitoare, prevăzută cu un fel de clarviziune. Giuliana dădea naștere unui băiat, singurul moștenitor al numelui nostru vechi. Fiul care nu era al meu și creștea nevătămat, uzurpa dragostea mamei, a fratelui

meu ; era mîngîiat, adorat, preferat Mariei, Nataliei, creaturilor mele. Puterea obişnuinţei liniştea remuşcările Giulianei, şi ceda sentimentului matern, fără reţinere. Şi fiul care nu era al meu creştea ocrotit de ea, prin grija ei asiduă ; devenea robust şi frumos, ajungea capricios ca un mic despot, punea stăpînire pe casa mea. Aceste viziuni, încet-încet deveneau o expunere detaliată. Anumite reprezentări fantastice îşi asumau relieful şi mişcarea unei scene reale ; şi unele trăsături dintr-o asemenea viaţă fictivă se imprimau atît de tare în conştiinţa mea, încît să rămîn cîtva timp marcat cu toate caracterele unei realităţi. Figura copilului era infinit variabilă ; actele sale, gesturile sale erau foarte diferite. Cînd mi-l închipuiam firav, palid, taciturn, cu un cap mare greu, aplecat pe piept ; cînd mi-l închipuiam îmbujorat, rotofei, vesel, guraliv, plin de giumbuşlucuri şi de drăgălăşenii, neaşteptat de drăgăstos cu mine, bun ; cînd, în schimb, plin de nervi, irascibil, oarecum felin, foarte inteligent şi cu instincte perfide, aspru cu surorile, crud cu animalele, incapabil de duioşii, nedisciplinabil. Cu timpul această ultimă imagine s-a suprapus celorlalte, le-a eliminat, rămînînd numai ea, s-a închegat într-un tip precis, s-a însufleţit cu o intensă viaţă fictivă, a luat chiar un nume : numele de mult timp stabilit pentru moştenitorul masculin, numele tatălui meu, Raimondo.

Micuţa fantomă perversă era o emanaţie directă a urii mele ; avea faţă de mine aceeaşi duşmănie pe care o aveam eu faţă de el ; era un duşman, un adversar, cu care eram pe punctul de a începe o luptă. El era victima mea şi eu eram a lui. Şi eu nu puteam să-i scap, el nu putea să-mi scape. Eram amîndoi închişi într-un cerc de oţel.

Ochii lui erau cenuşii ca şi cei ai lui Filippo Arborio. Printre diferitele expresii ale privirii, una mă impresiona mai des, într-o scenă imaginară care mi se repeta din cînd în cînd. Asta era scena : Intram fără a fi bănuit într-o cameră cufundată în umbră, plină de-o tăcere ciudată. Credeam că sînt singur înăuntru. Deodată, întorcîndu-mă, îmi dădeam seama de prezenţa lui Raimondo

care mă privea fix cu ochii săi cenușii și perfizi. Mă cuprindea brusc ispita delictului, atît de puternic, încît, ca să nu mă năpustesc asupra micuței ființe malefice, fugeam.

XVIII

Pactul între mine și Giuliana părea așadar încheiat. Ea trăia. Amîndoi trăiam în continuare simulînd, disimulînd. Aveam, ca dipsomanii, două vieți alternative : una liniștită, numai din aparențe plăcute, din duioșii filiale, de afecțiuni pure, de gesturi blînde ; alta agitată, febrilă, tulbure, incertă, fără speranță, dominată de ideea fixă, presată mereu de-o amenințare, precipitîndu-se spre o catastrofă necunoscută.

Rare erau momentele cînd sufletul, eliberat de asediul atîtor lucruri rele, descătușat de răul ce-l învolbura ca în mii de tentacule, se lansa cu mare elan spre înaltul ideal de bunătate de mai multe ori întrevăzut.

Îmi reveneau în minte cuvintele singulare ale fratelui meu spuse la marginea pădurii Assòro, cu privire la Giovanni di Scòrdio : *„Vei face bine, Tullio, dacă nu vei uita zîmbetul acela“*. Și zîmbetul acela pe gura uscată a bătrînului căpăta o semnificație profundă, devenea extraordinar de luminos, mă exalta întocmai ca revelația unui adevăr suprem.

Aproape totdeauna, în momentele acelea rare, îmi reapărea un alt zîmbet : acela al Giulianei încă nerestabilită, pe perne, zîmbetul neprevăzut care „se atenua, se atenua, fără să se stingă“. Și amintirea îndepărtatei dupăamiezi liniștite în care eu o fascinasem cu o voluptate înșelătoare pe biata convalescentă cu mîinile atît de albe ; amintirea dimineții în care se dăduse jos din pat pentru prima oară și, în mijlocul odăii, îmi căzuse în brațe rîzînd și respirînd greu ; amintirea gestului cu adevărat divin cu care îmi oferise dragostea, indulgența, pacea, visul, uitarea, tot ce era mai frumos și tot ce era mai bun, îmi creau regrete și remușcări infinite, disperate. Blînda și cumplita întrebare pe care Andrei Bolkonsky o citise

pe chipul stins al prinţesei Lisa, o citeam continuu pe chipul încă viu al Giulianei : „Ce-aţi făcut din mine ?" Nici o dojană nu ieşise din gura ei pentru a diminua gravitatea vinovăţiei sale, nu îndrăznise să-mi reproşeze nici una din infamiile mele, fusese umilă în faţa călăului ei, nici o amărăciune nu-i înăsprise cuvintele ; şi, totuşi, ochii ei repetau : „Ce-ai făcut tu din mine ?".

Un straniu zel de sacrificiu mă înflăcăra neaşteptat, mă îndemna să-mi duc crucea. Măreţia ispăşirii mi se părea demnă de curajul meu. Mă simţeam năpădit de multiple forţe, cu sufletul eroic, cu intelectul luminat. Ducîndu-mă spre *sora* îndurerată, mă gîndeam : „Voi găsi oare cuvîntul potrivit s-o consolez, voi găsi oare accentul fratern să-i atenuez durerea, să-i ridic din nou fruntea ?". Dar, cînd ajungeam în faţa ei, nu mai vorbeam. Buzele mele păreau amuţite de un sigiliu infrangibil ; întreaga mea fiinţă părea dominată de o vrajă. Lumina interioară se stingea brusc, ca printr-o suflare de gheaţă, necunoscută ca origine. Şi în obscuritate începea să mă chinuie, vag, acea surdă ranchiună pe care-o cunoşteam prea bine şi nu mi-o puteam reprima.

Era indiciul unui acces. Bîiguiam cîteva cuvinte, rătăcit, evitînd s-o privesc pe Giuliana în ochi şi mă retrăgeam, fugeam.

De mai multe ori am rămas cu ea. Cu disperare, cînd starea extremă de agitaţie devenea insuportabilă, căutam gura Giulianei ; atunci ne sărutam pînă la sufocare, ne strîngeam în braţele aproape furioase, şi rămîneam şi mai frînţi, şi mai trişti, despărţiţi de un abis şi mai întunecat, abătuţi de încă o pată.

„Sălbaticule ! Sălbaticule !" o intenţie ucigătoare se insinua în adîncul acelor efuziuni, o intenţie pe care nu îndrăzneam să mi-o mărturisesc nici mie însumi. Oh, dacă într-una din îmbrăţişările acelea, odată, cine ştie, contracţiile spasmului ar fi desprins în sfîrşit fătul tenace de matrice ! Nu nesocoteam pericolul mortal la care o expuneam pe Giuliana. Era evident că, dacă s-ar fi întîmplat aşa ceva, viaţa mamei ar fi trecut prin mare primejdie. Ei bine, în primul rînd, în demenţa mea, nu m-am gîndit decît la probabilitatea de-a distruge copilul.

Doar mai tîrziu mi-am dat seama că o viață era sclava celeilalte și că eu, cu tentativele mele nebunești, atentam la o viață și totodată și la cealaltă.

Într-adevăr, Giuliana, care bănuia cît era de mîrșavă dorința mea, nu-mi rezista. Lacrimile mute ale sufletului lovit nu-i mai umpleau ochii. Răspundea înflăcărării mele cu o înflăcărare aproape lugubră. Într-adevăr, avea uneori „o transpirație de agonizantă și aspect de cadavru“ care mă îngrozeau. Și odată mi-a strigat, ieșită din minți, cu o voce sufocată :

— Da, da, omoară-mă !

Am înțeles. Ea spera moartea, o aștepta de la mine.

XIX

Puterea ei de a disimula, în prezența celor neștiutori, era extraordinară. Reușea să și zîmbească. Știutele temeri legate de sănătatea ei puteau justifica unele tristeți ce nu le mai puteam ascunde. Din cauza acelor temeri, cunoscute de mama și fratele meu, în casă noua naștere nu era sărbătorită ca celelalte, fiind evitate obișnuitele prognoze și orice altă discuție aluzivă. Ce noroc !

Dar în cele din urmă ajunse la La Badiolo doctorul Vebesti.

Vizita lui a fost liniștitoare. A găsit-o pe Giuliana foarte slăbită, a observat la ea o oarecare nervozitate, o anemie, o tulburare de nutriție generală a organismului, dar a afirmat că procesul graviditătii nu prezenta anomalii importante și că, dacă s-ar ameliora condițiile generale, și procesul nașterii ar fi putut avea loc în mod normal. Afară de asta, a demonstrat că are mare încredere în excepționala vigoare morală a Giulianei, de la care mai avusese dovezi extraordinare de rezistență și în trecut. A prescris o higienă și o dietă care s-o întărească, a fost de acord cu șederea ei la La Badiola, a recomandat metoda, exercițiul moderat, liniștea spirituală.

— Contez mai ales pe dumneavoastră, mi-a spus cu seriozitate.

Am fost deziluzionat. Sperasem o salvare de la el, şi iată că o pierdeam. Mai înainte de venirea lui, sperasem : „Dac-ar declara că-i necesar, pentru a garanta viaţa mamei, să fie sacrificat copilul încă inform şi fără viaţă ! Dac-ar declara necesară provocarea deliberată a avortului pentru a evita catastrofa în perioada maturităţii, Giuliana ar fi salvată, s-ar însănătoşi şi eu aş fi salvat, aş simţi că renasc. Cred că aş putea chiar să uit, sau cel puţin, să mă resemnez. Timpul vindecă atîtea răni şi lucrul te consolează de-atîtea tristeţi. Cred că m-aş putea linişti, încet-încet, şi că m-aş modifica în bine, putînd să urmez exemplul fratelui meu, să devin mai bun, să devin un Om, să trăiesc pentru alţii, să îmbrăţişez o nouă religie. Cred că mi-aş putea regăsi chiar în această durere demnitatea. Omul, căruia îi e dat să sufere mai mult decît alţii, este *demn* să sufere mai mult decît alţii. Oare nu-i un verset din Evanghelia fratelui meu ? Este, prin urmare o elecţiune a durerii. Giovanni di Scòrdio, de exemplu, este un ales. Cine e dotat cu zîmbetul acela e dotat cu un har divin. Cred c-aş putea merita acel har..." Sperasem. Contrazicîndu-mi vehemenţa de ispăşire, sperasem într-o diminuare a pedepsei !

În realitate, vrînd să mă regenerez prin suferinţă, mi-era teamă de suferinţă : o teamă cumplită de-a înfrunta adevărata durere. Sufletul meu era de pe acum sfîrşit ; şi, deşi întrevăzusem calea cea mare şi mă tulburau aspiraţii creştine, porneam pe-o cărare piezişă la sfîrşitul căreia se-afla inevitabilul abis.

Vorbind cu doctorul, arătîndu-i o oarecare incredulitate faţă de previziunile lui asiguratoare, manifestînd o oarecare nelinişte, am găsit modalitatea prin care să-i expun gîndul meu. L-am făcut să înţeleagă că doream să fie îndepărtat de Giuliana pericolul cu orice preţ şi că, dacă ar fi fost nevoie, aş fi renunţat la al treilea copil fără amărăciune. L-am rugat să nu-mi ascundă nimic.

M-a asigurat din nou. Mi-a declarat că, şi într-o situaţie disperată, n-ar fi recurs la avort, fiindcă, în condiţiile în care a găsit-o pe Giuliana, o hemoragie ar fi fost foarte periculoasă. Mi-a repetat că în primul rînd

trebuia stimulată şi susţinută regenerarea sîngelui, o tonificare a organismului vlăguit, căutînd prin orice mijloc ca însărcinata să ajungă la termenul naşterii, cu forţe noi, încrezătoare şi liniştită. Adăugă :

— Cred că doamna are mai ales nevoie de-o încurajare morală. Eu sînt un vechi prieten. Ştiu că a suferit mult. Dumneavoastră o puteţi reconforta.

XX

Mama mea, însufleţită, îşi multiplică duioşiile faţă de Giuliana. Îşi manifestă visul ei drag şi presentimentul. Îşi aştepta nepotul, micuţul Raimondo.

Era *sigură* de astă-dată.

Şi fratele meu îl aştepta pe Raimondo.

Maria şi Natalia ne adresau deseori, mie, mamei şi bunicii, întrebări naive şi delicate cu privire la viitorul frate.

Şi astfel, cu presimţiri, cu urări, cu speranţe, dragostea familială începea să înconjoare rodul invizibil, fiinţa încă informă. Şi şoldurile Giulianei începeau să se rotunjească.

Într-o zi Giuliana şi cu mine rămăseserăm aşezaţi la umbra ulmilor. Mama plecase de curînd de lîngă noi. În discuţiile ei afectuoase îl numise pe Raimondo ; ba chiar reînnoise diminutivul în : Mondino, revenindu-i în minte foarte îndepărtate amintiri ale tatălui meu mort. Eu şi Giuliana i-am zîmbit. Crezuse că visul ei era şi al nostru. Ne lăsase acolo ca să continuăm visarea.

Era ora care urmează dispariţia soarelui, o oră lucidă şi calmă. Frunzişul de deasupra capului nostru nu se clintea. Din cînd în cînd, cîte un stol de rîndunele spinteca cu vehemenţă aerul cu un fîlfîit de aripi, cu o explozie de ciripit ca la Villalilla.

Am urmărit-o cu ochii pe sfînta noastră mamă pînă cînd nu s-a mai văzut. Atunci ne-am privit, în tăcere, consternaţi. Am rămas tăcuţi, cîtva timp, oprimaţi de imensitatea tristeţei noastre. Şi eu, cu o intensitate teribilă a întregii mele fiinţe, sustrăgînd-o din Giuliana, am

simțit trăind lîngă mine creatura izolată ca și cum în clipa aceea n-ar mai fi trăit lîngă mine nimic altceva. Și n-a fost o senzație iluzorie, ci reală și profundă. A fost o înfiorare care mi-a străbătut fiecare fibră. Am tresărit puternic, și din nou mi-am ridicat privirea spre chipul celei care mă însoțea, ca să risipesc senzația aceea de oroare. Ne-am privit, pierduți, neștiind ce să spunem, ce să facem împotriva chinului prea mare. Și eu vedeam cum se reflectă pe fața ei angoasa mea, ghicindu-mi astfel înfățișarea. Și, cum ochii mei s-au îndreptat instinctiv spre pîntecul ei, cînd i-am ridicat am descoperit pe fața ei expresia de panică și de teroare pe care le au bolnavii care suferă de o infirmitate monstruoasă cînd observă cineva partea deformată a răului incurabil.

Spuse cu un glas scăzut, după o pauză în care amîndoi încercaserăm să ne măsurăm chinul și nu-i găsisem un hotar :

— Te-ai gîndit că asta ar putea dura toată viața ?

N-am mișcat buzele, dar răspunsul răsună în adîncul meu hotărît : „Nu, asta nu va dura".

Ea adăugă :

— Amintește-ți că printr-un cuvînt tu poți trunchia orice, te poți elibera. Sînt gata. Amintește-ți de asta.

Din nou am tăcut, dar m-am gîndit : „Tu nu trebuie să mori".

Adăugă, cu vocea care-i tremura de-o dezolată duioșie :

— Eu nu te pot consola. Nu mai există consolare pentru tine, nici pentru mine, nu va putea fi niciodată... Te-ai gîndit oare că *cineva* va sta totdeauna între noi doi ? Dacă rugăciunea mamei tale s-ar împlini... Gîndește-te ! Gîndește-te !

Dar sufletul meu fremăta sub străfulgerarea sinistră a unui singur gînd. Am spus :

— De pe acum îl iubesc toți.

Am ezitat. Am privit-o iute pe Giuliana. Aplecîndu-mi repede pleoapele, cu capul în jos, am întrebat-o cu glasul care mi s-a stins pe buze :

— Îl iubești ?

— Ah, ce-ntrebare !

Nu m-am putut stăpîni să nu insist, deşi sufeream fizic ca şi cum mi-aş fi vîrît din nou unghia într-o rană vie.

— Îl iubeşti ?

— Nu, nu. Am oroare de el.

Am avut o mişcare instinctivă de bucurie ca şi cum prin mărturisirea aceea aş fi obținut aprobarea gîndului meu tainic dacă nu chiar şi complicitatea. Dar îmi răspunsese adevărul ? Sau minţise din milă faţă de mine ? Mă cuprinse o furie crudă de-a mai insista, de-a o sili să-mi facă o mărturisire lungă şi întreagă, de-a pătrunde bine în adîncul ei. Dar înfăţişarea ei m-a reținut. Am renunțat. Mă simțeam acum mai fluid faţă de ea, deşi purta în ea viața de care atîrna condamnarea mea. Acum mă aplecam asupra ei cu un sentiment de gratitudine. Mi se părea că oroarea aceea, confesată de ea cu un freamăt, ar fi desprins-o de creatura pe care o nutrea şi o apropia de mine. Şi simțeam nevoia s-o fac să înțeleagă aceste lucruri, să amplific în ea aversiunea împotriva celui care avea să se nască în curînd, ca împotriva unui duşman inconciliabil cu nici unul din noi.

I-am luat mîna, i-am spus :

— Tu mă mai linişteşti puțin. Îți sînt recunoscător. Înțelegi...

Am adăugat, mascînd cu o speranţă creştină intenţia mea ucigătoare :

— Există o Providență. Cine ştie ! Poate fi o eliberare pentru noi... Tu înțelegi care. Cine ştie ! Roagă-te la Dumnezeu.

Era o urare de moarte pentru cel ce avea să se nască, era o rugă. Şi ispitind-o pe Giuliana să se roage lui Dumnezeu să-i asculte dorinţa, o pregăteam pentru evenimentul funebru, obţineam de la ea un fel de complicitate spirituală. M-am gîndit chiar : „Dacă, după cuvintele mele ar pătrunde în ea sugestia delictului şi ar deveni încet-încet atît de tare încît s-o tîrască !... Desigur, ar putea să se convingă de teribila necesitate, s-o exalte gîndul de-a mă elibera, să aibă un impuls de energie sălbatică, să îndeplinească supremul sacrificiu. N-a repetat şi cu cîtva timp înainte că e dispusă să moară ori-

cînd ? Moartea ei implică moartea copilului. Ea, prin urmare, nu este reținută de vreo prejudecată religioasă, de teama păcatului ; deoarece, fiind dispusă să moară, este dispusă să comită un dublu delict, împotriva ei însăși și împotriva fructului din pîntecul ei. Dar este convinsă că existența ei este utilă pe pămînt, ba chiar necesară, persoanelor care o iubesc și pe care le iubește și ea ; și este convinsă că existența unui copil care să nu fie al meu va face din viața noastră un chin insuportabil. Și mai mult, știe că noi am putea să ne legăm din nou, că am putea găsi eventual, în iertare și în uitare o oarecare mîngîiere, că am putea spera, cu timpul, vindecarea plăgii, dacă între mine și ea nu s-ar interpune intrusul. Așadar, ar fi de-ajuns ca să ia în considerare aceste lucruri pentru ca o făgăduință inutilă, o rugăciune ineficace să se prefacă deodată într-o hotărîre și o acțiune. Mă gîndeam și ea tăcea și se gîndea, cu capul plecat, ținînd încă mîna ei în mîna mea, în timp ce asupra noastră se lăsa umbra marilor ulmi neclintiți.

La ce se gîndea ? Fruntea ei era tot delicată și palidă ca o ostie. Mai cădea oare asupra ei și altă umbră în afara celei a serii ?

Îl vedeam pe Raimondo ; nu-l mai vedeam sub forma copilului pervers și felin cu ochii cenușii, ci sub forma unui trupșor înroșit și moale abia respirînd, pe care-l putea face să moară o simplă și ușoară apăsare.

Clopotul de la La Badiola se auzea bătînd primul ding-dong al rugăciunii de seară, *Angelus*. Giuliana își retrase mîna dintr-a mea și își făcu semnul crucii.

XXI

După luna a patra și a cincea, sarcina se dezvolta rapid. Silueta Giulianei, înaltă, zveltă și flexibilă, se îngrășa, se deforma ca trupul unei hidropice. Se simțea umilită în fața mea, ca de-o infirmitate rușinoasă. O suferință fără margini îi apărea pe chip, cînd îmi surprindea ochii fixați asupra pîntecului ei umflat.

Mă simțeam sfîrșit, incapabil de-a mai tîrî povara acelei existențe mizerabile. Într-adevăr, în fiecare dimineață cînd deschideam ochii după un somn agitat, era ca și cum cineva mi-ar fi prezentat o cupă adîncă, spunîndu-mi : „Dacă tu vrei să bei, azi, dacă tu vrei să trăiești, trebuie ca tu să storci aici înăuntru, tot sîngele din inima ta pînă la ultima picătură". O repulsie, un dezgust, o silă indefinibilă mă invadau din adîncul ființei mele, la fiecare deșteptare. Și, pînă una alta, trebuia să trăiesc !

Zilele se scurgeau cu o lentoare crudă. Timpul nu curgea, ci picura, leneș și greoi. Și mai aveam în fața mea vara, o parte din toamnă, o eternitate. Făceam efortul de a-l urma pe fratele meu, de a-l ajuta la minunata muncă agrară pe care o întreprindea, ca să mă însuflețească credința lui. Rămîneam călare zile întregi ca un paznic de vite ; mă istoveam cu munca manuală, în vreo treabă ușoară și monotonă ; căutam să-mi domolesc conștiința în contact cu lumea gliei, cu oamenii simpli și drepți, cu cei în care puține norme morale moștenite își împlineau funcțiile lor în mod firesc ca organele trupului. De mai multe ori l-am vizitat pe Giovanni di Scòrdio, sfîntul solitar, și am vrut să-i aud vocea, am vrut să-l întreb despre nenorocirile lui, am vrut să-i revăd ochii atît de triști și zîmbetul atît de blînd. Dar era taciturn, puțin timid față de mine ; abia răspundea, nu-i plăcea să vorbească despre el, nu-i plăcea să se tînguie, nu-și întrerupea munca pe care o făcea. Mîinile lui osoase, uscate și arse de soare, care păreau turnate într-un bronz însuflețit, nu se opreau niciodată, poate că nu cunoșteau istovirea. Într-o zi, am exclamat :

— Dar cînd se vor odihni mîinile tale ?

Omul integru și le privi zîmbind, își cîntări mîinile pe față și pe dos, întorcîndu-și-le cu palmele în jos și apoi cu palmele în sus sub soare. Privirea aceea, zîmbetul acela, soarele acela, gestul lui dăruiau mîinilor bătătorite o noblețe suverană. Bătătorite pe uneltele agriculturii, sfințite de binele răspîndit de ele, de vasta muncă pe care o făuriseră, acum mîinile sale erau demne de-a purta o binemeritată răsplată.

Bătrînul şi le încrucişă pe piept, după obiceiul mortuar creştin, şi răspunse continuînd să zîmbească :

— În curînd, domnule, dacă va voi Dumnezeu. Cînd mi le vor pune astfel, în sicriu. Facă-se voia lui !

XXII

Toate remediile erau zadarnice. Munca nu-mi pria, nu mă consola deoarece era excesivă, inegală, dezordonată, febrilă, întreruptă adesea de perioade de invincibilă inerţie, de descurajare, de ariditate.

Fratele meu mă dojenea :

— Nu-i bun principiul tău. Tu consumi într-o săptămînă energia pe şase luni, apoi te laşi să cazi în indolenţă, apoi din nou te repezi în muncă, fără oprelişte. Nu-i bun principiul tău. Munca noastră trebuie să fie calmă, egală, armonioasă ca să fie eficace. Înţelegi ? Trebuie să muncim metodic. Dar tu ai defectul tuturor începătorilor : un exces de ardoare. Te vei potoli cu timpul.

Fratele meu spunea :

— Tu nu ţi-ai găsit încă echilibrul. Tu nu simţi încă sub picioare *pămîntul sigur*. Nu te teme de nimic. Mai curînd sau mai tîrziu, îţi vei găsi exact ritmul care-ţi va conveni. Asta ţi se va întîmpla dintr-o dată, pe neaşteptate, cu timpul.

Mai spunea :

— Fără îndoială că de astă-dată Giuliana îţi va dărui un moştenitor : Raimondo. M-am şi gîndit la naş. Fiul tău va fi ţinut în braţe la botez de Giovanni di Scòrdio. N-ar putea avea un naş mai demn. Giovanni îi va insufla bunătatea şi forţa. Cînd Raimondo va ajunge să înţeleagă, noi îi vom vorbi despre acest bătrîn. Şi fiul tău va fi ceea ce noi nu am putut şi nu am fost în stare să fim.

El revenea mereu asupra acestui subiect : îl numea deseori pe Raimondo ; îşi ura ca viitorul nou-născut să încarneze idealul tipului uman meditat de el, Exemplar. Nu ştia că fiecare din cuvintele lui erau pentru mine o

înțepătură, făcîndu-mi și mai amară ura și mai violentă disperarea.

Neștiutori, toți conspirau împotriva mea, toți se luau la întrecere ca să mă rănească. Cînd mă apropiam de vreunul dintre ai mei, mă simțeam neliniștit și temător ca și cum aș fi fost constrîns să rămîn lîngă o persoană care, avînd la îndemînă arme îngrozitoare, nu le-ar cunoaște folosința și nici grozăvia lor. Eram într-o continuă așteptare a unei lovituri. Trebuia să caut singurătatea, să fug departe de toți, pentru a avea un dram de răgaz, dar în singurătate mă regăseam față în față cu dușmanul meu cel mai aprig : cu mine însumi.

Mi se părea că-mi pierd viața prin fiecare por. Reapăreau în sufletul meu, uneori, suferințe aparținînd celei mai obscure perioade a trecutului, acum foarte depărtat. Uneori nu păstram în mine decît sentimentul existenței mele izolate printre fantomele inerte ale tuturor lucrurilor. Ore în șir nu simțeam altceva decît fixitatea apăsătoare, strivitoare, a vieții și pulsul zvîcnitor al unei artere în capul meu.

Apoi apăreau ironiile, sarcasmele împotriva mea însămi, neașteptate manii de distrugere, batjocuri nemiloase, malițiozități feroce, un ferment amar din drojdia cea mai josnică. Mi se părea că nu mai știu ce înseamnă indulgență, milă, duioșie, bunătate. Toate bunele izvoare interioare se închideau, secau, aidoma fîntînilor blestemate. Și nu mai vedeam atunci în Giuliana decît fapta brutală, pîntecul umflat, efectul excreției unui alt bărbat ; nu vedeam în mine decît ridicolul, soțul înșelat, eroul sentimental și stupid dintr-un roman prost. Sarcasmul interior nu cruța nici unul din gesturile mele, nici unul din gesturile Giulianei. Drama, pentru mine, se transforma într-o comedie amară și zeflemitoare. Nu mă mai reținea nimic ; plesneau toate legăturile, se petrecea o desprindere violentă. Și mă gîndeam :„De ce să rămîn aici să joc acest rol odios ? Voi pleca, mă voi întoarce în lume, la viața de mai înainte, la licențiozitate. Mă voi împrăștia, mă voi pierde. Ce contează ? Nu vreau să fiu decît ceea ce sînt : noroi în noroi. Ptiu !"

XXIII

Într-un asemenea acces m-am hotărît să părăsesc La Badiola, să mă duc la Roma, să mă duc la voia întîmplării. Mi se oferea pretextul. Neprevăzînd o absență atît de lungă, lăsasem casa în condiții de provizorat. Trebuia să punem la punct mai multe lucruri ; trebuia să facem ordine în toate în așa fel încît absența noastră să se poată prelungi dincolo de un termen fix.

Mi-am anunțat plecarea. Am convins-o pe mama de această necesitate, pe fratele meu, pe Giuliana. Am promis să aranjez totul în cîteva zile. M-am pregătit.

În ajun, seara, tîrziu, în timp ce-mi închideam o valiză, am auzit bătîndu-se în ușa camerei.

Am strigat :

— Intră !

Uimit, am văzut-o intrînd pe Giuliana.

— Ah, tu ești ?

M-am întors s-o întîmpin. Gîfîia ușor, poate obosită din pricina scărilor. Am invitat-o să se așeze. I-am oferit o ceașcă de ceai rece cu o felie subțire de lămîie, o băutură care-i plăcea pe vremuri, și care fusese pregătită atunci pentru mine. Abia și-a înmuiat buzele și mi-a dat ceașca înapoi. Ochii ei erau neliniștiți. În cele din urmă, spuse cu timiditate :

— Prin umare, pleci ?

— Da, i-am răspuns, mîine dimineață, cum știi.

A urmat o lungă tăcere. Prin ferestrele deschise pătrundea o răcoare delicioasă ; pervazurile erau luminate de luna plină ; ajungea pînă la noi corul greerilor, aidoma sunetului unui flaut puțin răgușit și indefinibil depărtat.

Ea mă întrebă cu o voce alterată :

— Cînd o să te întorci ? Spune-mi adevărul.

— *Nu știu,* i-am răspuns.

A urmat o altă pauză. Vîntul ușor sufla din cînd în cînd, învolburînd perdelele. Fiecare adiere aducea în cameră, pînă la noi, voluptatea nopții de vară.

— Mă părăsești ?

În glasul ei era o descurajare atît de profundă încît toată duritatea din lăuntrul meu se destrăma brusc și regretul și compasiunea mă năpădiră.

— Nu, i-am răspuns, nu te teme, Giuliana. Dar am nevoie de un răgaz. Nu mai pot. Am nevoie să mă liniștesc puțin.

Spuse :

— Ai dreptate.

— Cred că mă voi întoarce curînd, după cum am promis. Îți voi scrie. Și poate că tu, nevăzînd cum sufăr, te vei simți mai ușurată.

Spuse :

— Niciodată, nici o ușurare.

Un plîns sufocat tremura în cuvintele ei. Dintr-o dată adăugă, cu un accent de sfîșietoare angoasă :

— Tullio, Tullio, spune-mi adevărul. Mă urăști ? Spune-mi adevărul !

Mă întreba cu ochii, mult mai speriați decît cuvintele. Părea să fixeze în mine, o clipă, însuși sufletul ei. Și bieții ei ochi dilatați, fruntea aceea atît de pură, gura tremurătoare, bărbia subțiată, tot chipul ei delicat și îndurerat în contrast cu diformitatea inferioară infamă, și mîinile acelea, mîinile acelea fine, îndurerate, care se întindeau spre mine într-un gest de implorare, mi-au făcut milă mai mult ca oricînd, mi-au zdrobit sufletul și m-au înduioșat.

— Crede-mă, Giuliana, crede-mă odată pentru totdeauna. Nu-ți port nici o pică, nu-ți voi purta niciodată. Nu uit că-ți datorez răsplata, nu uit nimic. N-ai dovezi ? Convinge-te. Gîndește-te acum să te *eliberezi*. Și după aceea, cine știe ! Dar, în orice caz, voi fi lîngă tine Giuliana ! Acum lasă-mă să plec. Poate că-mi va face bine să stau departe cîteva zile. Voi reveni liniștit. Va fi nevoie de mult calm, după aceea. Vei avea nevoie de tot ajutorul meu...

Ea spuse :

— Mulțumesc. Vei face din mine tot ceea ce vei voi.

Cîntecul unui om ajungea acum în noapte, acoperind sunetul răgușit de flaut silvestru : poate un cor de treierători, de pe vreo glie îndepărtată, la lumina lunii.

— Auzi ? am întrebat-o.

Am ascultat. Vîntul adia. Întreaga voluptate a nopţii de vară venea să-mi umple pieptul.

— Vrei să mergem să ne aşezăm acolo, pe terasă ? am întrebat-o duios pe Giuliana.

Ea acceptă, se ridică. Am trecut în cealaltă cameră, unde nu era altă lumină decît aceea a lunii pline. Un val imens luminos, ca un lapte imaterial, inunda podeaua. În valul acela, merse în faţa mea, ca să iasă pe terasă ; şi i-am putut vedea umbra diformă conturîndu-se întunecată în lumină.

Ah, unde era creatura zveltă şi mlădioasă pe care aş fi strîns-o în braţe ? Unde era amanta pe care am regăsit-o sub florile de liliac într-o după-amiază de aprilie ? Într-o clipă mi-au trecut prin inimă toate regretele, toate dorinţele, toate disperările.

Giuliana se aşezase, sprijinindu-şi capul de fierul balustradei. Faţa ei luminată în plin era mai albă decît tot ce se afla în jur, mai albă ca peretele. Ţinea pleoapele întredeschise. Genele îi lăsau pe vîrfurile pometilor o umbră care mă tulbura mai mult decît o privire.

Cum aş fi putut vorbi ?

Mi-am întors privirea spre vale, m-am aplecat peste balustradă, strîngînd fierul rece între degete. Sub mine am văzut o imensă masă de aparenţe confuze, unde nu deosebeam decît strălucirea rîului Assòro. Din cînd în cînd cîntecul ajungea pînă la noi, odată cu adierea răcoroasă, şi în pauze se auzea din nou sunetul acelui flaut puţin răguşit şi de la o depărtare nedefinită. Nici o noapte nu mi s-a părut atît de încîntătoare şi de neliniştită. Din adîncul sufletului meu erupse un strigăt, de-o mare disperare, deşi neauzit, spre fericirea pierdută.

XXIV

De îndată ce-am ajuns la Roma, m-am şi căit că plecasem. Am dat peste un oraş încins de soare, aproape pustiu ; şi mi-a fost teamă. Casa părea mută, ca un mor-

mînt, unde aceleaşi lucruri, pe care le cunoşteam aveau un alt aspect, straniu ; şi mi-a fost teamă. M-am simţit singur într-o singurătate înspăimîntătoare ; dar nu m-am dus să caut prieteni, n-am vrut să-mi amintesc de prieteni şi nici să recunosc prieteni. Am pornit doar în căutarea unui om spre care mă împingea o ură neînduplecată : în căutarea lui Filippo Arborio.

Speram să-l întîlnesc imediat în vreun loc public. M-am dus la micul restaurant pe care ştiam că-l frecventează. L-am aşteptat o seară întreagă, premeditînd modul în care aveam să-l înfrunt. Pasul fiecărui nou venit îmi răscolea sîngele. Dar el n-a apărut. I-am întrebat pe chelneri. Nu-l văzuseră de multă vreme.

M-am dus să văd sala de arme. Sala era goală, cufundată în umbra verzuie a obloanelor închise, îmbîcsită de mirosul acela special pe care îl provoca umezeala dintr-o podea de lemn. Maestrul, părăsit de elevi, m-a primit cu o mare efuziune de bunăvoinţă. Am ascultat atent povestirea amănunţită a triumfurilor repurtate în întrecerile ultimei exhibiţii de matadori ai spadei. Apoi am întrebat noutăţi despre unii prieteni care frecventau sala ; în cele din urmă am întrebat de Filippo Arborio.

— Nu mai e la Roma de vreo patru-cinci luni, îmi răspunse maestrul. Se zice că e bolnav, are o boală foarte gravă şi se va vindeca cu greu. O spunea contele Galiffa. Altceva nu ştiu.

Adăugă :

— Era într-adevăr foarte plăpînd. Aici, la mine, a luat puţine lecţii. Îi era teamă de loviturile cu vîrful spadei, nu suporta să vadă vîrful spadei...

— Galiffa mai e la Roma ? l-am întrebat.

— Nu, e la Rimini.

După cîteva clipe, mi-am luat rămas bun.

M-a impresionat vestea neaşteptată. M-am gîndit : „De-ar fi adevărată“. Şi am dorit să fie una din acele maladii ale măduvei spinării, sau ale substanţei cerebrale, care degradează extraordinar pe om, idiotizîndu-l, ajungînd la cele mai triste forme de nebunie şi chiar la moarte. Noţiunile însuşite din cărţile de ştiinţă, aminti-

rile unei vizite la ospiciu, imaginile și mai precise care mi s-au întipărit de la cazul special al unui prieten de-al meu, bietul Spinelli, îmi reveneau acum cu repeziciune în gînd. Și-l revedeam pe bietul Spinelli așezat pe fotoliul cel mare de piele roșie, palid, de o paloâre pămîntie, cu toate trăsăturile feții rigide, cu gura dilatată și deschisă, plină de salivă și bîlbîindu-se fără înțeles. Și revedeam gestul pe care îl făcea din cînd în cînd ca să ia cu batista acea salivație continuă care i se prelingea de la colțurile gurii. Și revedeam fața blondă și emaciată și îndurerată a surorii care-i punea infirmului un șervețel sub bărbie, ca unui copil, introducîndu-i în stomac cu sonda o hrană pe care n-ar fi putut-o înghiți.

Mă gîndeam : „Am numai de cîștigat. Dacă m-aș bate în duel cu un adversar atît de celebru, dacă l-aș răni grav, dacă l-aș ucide, desigur, că fapta n-ar rămîne secretă, ar fi pe toate buzele, ar fi divulgată, comentată de toate ziarele. Și-ar putea ieși la lumină chiar adevăratul motiv al duelului ! În schimb, această maladie providențială mă salvează de orice pericol, de orice neplăcere, de orice clevetire. Pot renunța foarte bine la o voluptate sîngeroasă, la o pedeapsă dată cu propria mea mînă (dar oare pot fi sigur de rezultat ?), cînd îl știu paralizat de boală, redus la neputință pe omul pe care-l detest. Dar o fi adevărată vestea ? Și dacă ar fi vorba doar de-o tulburare trecătoare ?“ Mi-a venit o idee bună. Am sărit într-o trăsură și m-am dus la librăria editorului. Pe stradă judecam în gînd (cu o dorință fierbinte și sinceră) cele mai înfiorătoare tulburări cerebrale pentru un om de litere, pentru un stilist : afazia și agrafia. Și aveam viziunea fantastică a simptomelor.

Am intrat în librărie. Mai întîi n-am deslușit nimic, cu ochii orbiți de lumina de afară. Am auzit o voce nazală, cu accent străin, ce-mi spunea :

— Ce dorește domnul ?...

Am descoperit în spatele tejghelei un bărbat de-o vîrstă imprevizibilă, blonziu, emaciat, spălăcit, un fel de albinos, și m-am adresat lui, indicîndu-i titlurile unor cărți. Am cumpărat destule. Apoi am întrebat de ultimul

roman al lui Filippo Arborio. Albinosul îmi întinse *Secretul*. Atunci m-am prefăcut a fi un fanatic admirator al romanicerului.

— Acesta e ultimul roman ?

— Da, domnule. Editura noastră a anunțat unul nou, de cîteva luni : *Turris eburnea*.

— Ah, *Turris eburnea !*

Mi-a tresărit inima.

— Dar cred că nu-l vom putea publica.

— De ce ?

— Romancierul e foarte bolnav !

— Bolnav ! De ce boală ?

— De-o paralizie bulbară progresivă, răspunse albinosul rărind cele trei cuvinte cumplite, cu oarecare afectare de mare știutor.

„Ah, boala lui Giulio Spinelli !"

— Prin urmare e grav cazul lui.

— Foarte grav, rosti ca o sentință albinosul. Dumneavoastră știți că o paralizie nu se oprește.

— Dar acum e la început.

— La început, dar asupra naturii bolii nu mai e nici o îndoială. Ultima oară cînd am fost aici l-am auzit vorbind. Încă de atunci pronunța greu cuvintele.

— Ah, dumneavoastră l-ați auzit ?

— Da, domnule. De atunci avea o nesiguranță, îi tremura ușor vocea cînd pronunța anumite cuvinte...

Îl incitam pe albinos cu atenția extraordinară, aproape admirativă, cu care îi ascultam răspunsurile. Cred că bucuros mi-ar fi redat deslușit consoanele la care se împiedicase limba ilustrului romanicer.

— Și acum unde e ?

— La Napoli. Medicii l-au suspus unui tratament cu șocuri electrice.

— Ah, un tratament cu șocuri electrice ! repetam cu o uimire ingenuă, ca un neștiutor, vrînd să măgulesc vanitatea albinosului și să prelungesc discuția.

Într-adevăr, în librăria strîmtă și lungă ca un coridor era oarecare răcoare, fiind curent. Lumina era blîndă. Un vînzător dormea în tihnă, pe-un scaun, cu bărbia în piept, la umbra unui glob pămîntesc. Nu intra nimeni. Librarul

avea unele trăsături ridicole care mă distrau nespus, așa albicios cum era, cu gura aceea de rozător, cu glasul lui nazal. Și în liniștea unei biblioteci era foarte plăcut să auzi declarîndu-se cu atîta siguranță infirmitatea incurabilă a omului detestat.

— Medicii au așadar speranța că-l vor salva, am spus ca să-l mai stîrnesc pe albinos.

— Imposibil.

— Trebuie să sperăm că este posibil, pentru gloria literelor...

— Imposibil.

— Dar cred că, în paralizia progresivă, sînt și cazuri de vindecare.

— Nu, domnule, nu. Va putea trăi încă vreo doi, trei, patru ani, dar nu se va vindeca.

— Și totuși, cred...

Nu știu de unde-mi venea acea ușurință sufletească de a-mi bate joc de informatorul meu și acea curioasă satisfacție de-a savura cruzimea sentimentului meu. Fără îndoială că mă bucuram. Și albinosul, stîrnit de contrazicerea mea, fără a se mai opune, se sui pe o scăriță de lemn așezată lîngă un raft înalt. Cum era zvelt, părea un cotoi vagabond, numai piele și os, și năpîrlit, care se cocoța și se bălăbănea pe marginea acoperișurilor. Suind pe scară atinse cu capul o panglică întinsă de la un colț la altul al librăriei pentru a prinde muște. Un nor de muște mi se învîrteji deasupra capului cu un bîzîit oribil. Librarul coborî cu un volum în mînă : autoritatea de adus în favoarea morții. Și muștele implacabile coborau cu el.

Îmi arătă prima pagină. Era un tratat de patologie specială medicală.

— Acum veți auzi.

Răsfoi paginile. Cum volumul era cu foile netăiate, desprinse cu degetele două foi netăiate și, forțîndu-și ochii săi albicioși, citi din carte : „*Prognoza paraliziei bulbare progresive este defavorabilă...*". Adăugă :

— Acum v-ați convins ?

— Da, dar ce păcat ! O inteligență atît de rară !

Muştele nu se potoleau. Toate împreună scoteau un bîzîit iritant. Se năpusteau asupra mea, asupra albinosului, asupra vînzătorului adormit lîngă globul pămîntesc.

— Cîți ani *avea?* am întrebat eu, greşind involuntar timpul verbului, ca şi cum aş fi vorbit de-un defunct.

— Cine, domnule ?

— Filippo Arborio.

— Treizeci şi cinci de ani, cred.

— Atît de tînăr !

Aveam o ciudată poftă de rîs, o poftă puerilă să rîd în nasul albinosului şi să-l las acolo stupefiat. Era o agitație foarte ciudată, uşor convulsivă, dar nedovedită, nedefinită. Îmi agita spiritul un fel de ilaritate bizară şi de neînfrînat care ne agită uneori prin surprizele unui vis incoerent. Tratatul rămăsese deschis pe tejghea, şi m-am aplecat să privesc o vinietă pe-o pagină : o figură umană contorsionată de-o grimasă atroce şi grotescă. *„Hemiatrofie stîngă a feții.“* Şi muştele implacabile bîzîiau, bîzîiau necontenit. Dar m-a preocupat ceva. Am întrebat :

— Editorul nu a primit încă manuscrisul cărții *Turris eburnea?*

— Nu, domnule. S-a anunțat, dar nu există decît titlul.

— Numai titlul ?

— Da, domnule. Într-adevăr şi anunțul a fost suprimat.

— Mulțumesc. Vă rog să-mi trimiteți aceste cărți acasă, în cursul zilei de azi.

I-am lăsat adresa şi am plecat.

Pe trotuar am avut o senzație cu totul specială de rătăcire. Mi se părea că lăsasem în urma mea un liman de viață artificială, fictivă, falsă. Ceea ce făcusem, ceea ce spusesem, ceea ce simțisem şi fața albinosului, vocea lui şi gestul lui : totul mi se părea artificial, asuma inexistența unui vis, caracterul unei impresii avute după o lectură recentă, nu din contactul cu realitatea.

M-am suit în trăsură, m-am întors acasă. Vaga senzație se risipi. Mi-am adunat gîndurile ca să reflectez. M-am asigurat că totul este real, neîndoielnic. Au apărut uşor în mintea mea imagini ale infirmului semănînd cu

cele pe care mi le aminteau bietul Spinelli. Mă cuprinse o nouă curiozitate. „Dacă m-aş duce la Napoli să-l văd ?“ Şi mi-am imaginat spectacolul mizerabil al acelui om intelectual degradat de boală, bîlbîindu-se ca un smintit. Nu mai simţeam nici o bucurie. Orice pornire de ură era stinsă. O tristeţe sumbră plana asupra mea. Prăbuşirea acelui om nu-mi influenţa starea, nu-mi remedia propria mea disperare. Nimic nu se schimbase în mine, în existenţa mea, în previziunea viitorului meu.

Şi m-am gîndit din nou la titlul anunţatei cărţi a lui Filippo Arborio : *Turris eburnea.* Îndoielile mi se învălmăşiră în minte. Era vorba de-o coincidenţă pur întîmplătoare cu apelativul din ştiuta dedicaţie ? Sau scriitorul intenţionase să creeze un personaj literar asemănător Giulianei Hermil, să-şi povestească recenta aventură ? Şi iar apăru chinuitoarea întrebare. Cum se desfăşurase aventura aceea de la început şi pînă la sfîrşit ?

Şi-am auzit din nou cuvintele strigate de Giuliana în noaptea de neuitat : „Te iubesc, te-am iubit totdeauna, totdeauna am fost a ta, ispăşesc cu acest infern un minut de slăbiciune, înţelegi ?, *un minut de slăbiciune...* Acesta-i adevărul. Nu simţi că-i adevărul ?“

Vai mie, de cîte ori credem că auzim adevărul într-o voce care minte ! Nimic nu ne poate apăra de înşelăciune. Dar dacă ceea ce auzisem în glasul Giulianei era purul adevăr, atunci într-adevăr fusese surprinsă de el într-o stare de toropire a simţurilor, în propria mea casă, şi suportase violarea într-un fel de inconştienţă, şi trezindu-se la realitate simţise oroarea şi dezgustul actului ireparabil şi-l gonise şi nu-l mai revăzuse niciodată ?

Această imaginaţie, ce-i drept, nu avea împotriva ei nici una din aparenţe ; ele lăsînd să se presupună întocmai că orice legătură între Giuliana şi acel bărbat ar fi fost ruptă de mult, în mod decis.

„Chiar în casa mea !“ mă gîndeam eu din nou, pînă una alta. Şi în casa mută ca un mormînt, în odăile pustii şi încărcate de zăpuşeală, mă persecuta inevitabila imagine.

XXV

Ce să fac ? Să mai rămîn la Roma în aşteptarea unei explozii de nebunie a creierului meu, în mijlocul focului de acolo, sub canicula aceea furioasă ? Să plec la mare, la munte, să mă duc să caut uitarea în societate, în locurile elegante ale verii ? Să trezesc în mine fostul bărbat al voluptății, în căutarea unei alte Teresa Raffo, a unei oricare amante deşarte ?

De două-trei ori am alunecat în amintirea *Blondissimei* ; care-mi ieşise cu totul din inimă şi, pentru mult timp, chiar din memorie. „Unde-o fi ? O mai fi cu Eugenio Egano ? Ce-aş simți dacă aş revedea-o ?“ Era o curiozitate sleită. Mi-am dat seama că unica mea dorință, profundă şi invincibilă, era aceea de-a mă întoarce acolo, la casa mea de suferință, la supliciu.

Am luat, în mare grabă, toate măsurile necesare ; i-am făcut o vizită doctorului Vebesti, am telegrafiat la La Badiola ca să anunț întoarcerea mea şi am plecat.

Nerăbdarea mă devora, o anxietate violentă mă îmboldea ca şi cum aş fi avut de întîmpinat noutăți extraordinare. Călătoria mi s-a părut interminabilă. Întins pe perne, sufocat de căldură, îmbîcsit de praful care pătrundea prin interstiții, în timp ce glasul monoton al trenului se potrivea cu cîntecul monoton al greierilor fără a-mi atenua plictiseala, mă gîndeam la apropiatele evenimente, făceam considerații asupra posibilităților viitoare, căutam să scrutez marea umbră. *Tatăl* era lovit mortal. Ce soartă îl aştepta pe *fiu ?*

XXVI

Nici o noutate la La Badiola. Absența mea fusese foarte scurtă. Reîntoarcerea a fost sărbătorită. Prima privire a Giulianei exprima o recunoştință infinită.

— Ai făcut bine că te-ai întors imediat, mi-a spus mama zîmbind. Giuliana nu-şi mai găsea liniştea. Acum, sperăm că nu vei mai pleca nicăieri.

Adăugă, făcînd semn spre pîntecul însărcinatei :

— Vezi un progres ? Oh, apropo, ți-ai amintit de dantele ? Nu ? Uitucule !

Imediat, încă din primele momente, a început supliciul.

De cum am rămas singuri, eu și Giuliana, ea îmi spuse :

— Nu speram să te întorci atît de curînd. Ce recunoscătoare îți sînt !

Atitudinea, vocea erau timide, umile, înduioșătoare. Contrastul între chipul ei și restul persoanei sale mi s-a părut chiar mai izbitor. Era vizibil mereu pe chipul ei o singulară expresie de chin care dezvăluia neputința continuă de-a suporta rușinoasa și dezonoranta sarcină de care era chinuit corpul ei. Expresia aceea n-o părăsea niciodată ; era vizibilă și în alte stări tranzitorii care, deși tari, nu reușeau să o șteargă, era inerentă și fixă : mi-era milă, îmi alunga ranchiunele și-mi atenua brutalitatea, uneori, prea vădită, a momentelor de ironică perspicacitate.

— Ce-ai făcut zilele astea ? am întrebat-o eu.

— Te-am așteptat. Dar tu ?

— Nimic. Am dorit să mă întorc.

— Pentru mine ? mă întrebă timidă și umilă.

— Pentru tine.

Întredeschise pleoapele, și o licărire de zîmbet vibră pe chipul ei. Am simțit că nu mai fusesem niciodată atît de iubit ca în clipa aceea.

Îmi spuse după o pauză, privindu-mă cu ochii umezi :

— Mulțumesc.

Accentul, sentimentul exprimat mi-au amintit de un alt mulțumesc, acela proferat de ea într-o dimineață foarte îndepărtată a convalescenței, în dimineața primului meu delict.

XXVII

Și astfel reîncepu zbuciumul meu la La Badiola și continuă dureros, fără episoade importante, în timp ce ora întîrzia pe cadranul solar, îngreunată de monotonia greerilor, care țiuiau pe ulmi. *Hora este benefaciendi !*

Şi în mintea mea se succedau obişnuiţii fermenţi, obişnuitele inerţii, obişnuitele sarcasme, obişnuitele deşarte aspiraţii, obişnuitele crize contradictorii : belşugul şi secătuirea. Şi nu numai o dată, considerînd lucrul acela cenuşiu neutru mediocru fluid şi atotputernic care este viaţa, m-am gîndit : „Cine ştie ! Omul este, în primul rînd, un animal adaptabil. Nu există ruşine sau durere la care să nu se adapteze. S-ar putea să ajung pînă la urmă chiar la o împăcare. Cine ştie !"

Făcînd tot felul de ironii mintea-mi devenea sterilă. „Cine ştie dacă fiul lui Filippo Arborio nu este, cum se spune, *leit portretul meu.* Atunci şi împăcarea ar fi mai uşoară." Şi iar mă gîndeam la trista dorinţă de-a rîde ce-mi venise odată cînd am auzit spunîndu-se despre un copil (pe care-l ştiam sigur un adulterin) în prezenţa părinţilor legitimi : „Leit tăică-său !" Şi asemănarea era extraordinară, datorită acelei legi misterioase pe care fiziologii o numesc *ereditate de influenţă.*

Datorită acelei legi, cîteodată fiul nu seamănă nici cu tatăl, nici cu mama ci cu bărbatul cu care mama a avut un contact înainte de fecundaţie. O femeie măritată a doua oară, la trei ani după moartea primului soţ, naşte copii care au toate trăsăturile soţului defunct şi nu seamănă absolut deloc cu cel care i-a procreat.

„S-ar putea, prin urmare, ca Raimondo să poarte amprenta mea şi să pară un Hermil autentic", mă gîndeam. „Se poate ca eu să primesc felicitări nemaipomenite pentru faptul de a-i fi imprimat cu atîta vigoare Moştenitorului pecetea nobiliară !"

„Şi dacă aşteptarea mamei mele, a fratelui meu ar fi o deziluzie ? Dacă Giuliana ar aduce pe lume o a treia fetiţă ?" Această posibilitate mă liniştea. Mi se părea că aş fi avut o repulsie mai mică faţă de nou-născuta şi poate aş fi reuşit s-o suport. Cu timpul, ar fi plecat din casa mea, ar fi luat un alt nume, ar fi trăit în mijlocul unei alte familii.

Pînă una alta, cum termenul se apropia tot mai mult, nerăbdarea devenea şi mai îngrozitoare. Mă obosea să am mereu în faţa ochilor acel pîntec enorm care creştea fără măsură. Obosisem zbătîndu-mă mereu în aceeaşi ste-

rilă agitaţie, aceleaşi temeri şi aceleaşi perplexităţi. Aş fi vrut ca evenimentul să se precipite ca, în sfîrşit, să se producă vreo catastrofă. Orice catastrofă era de preferat acelei agonii oribile.

Într-o zi, fratele meu o întrebă pe Giuliana :

— Ei bine ? Cît a mai rămas ?

Ea răspunse :

— Încă o lună !

M-am gîndit : „Dacă povestea cu clipa de slăbiciune e adevărată, trebuie să cunoască ziua precisă a concepţiei."

Eram în septembrie. Vara era pe sfîrşite. Se apropia echinocţiul de toamnă, cel mai plăcut timp al anului, acel timp care pare să poarte în el un fel de beţie aeriană răspîndită de strugurii copţi. Încîntarea îmi pătrundea încet-încet în suflet, îmbunîndu-mi-l ; uneori îmi stîrnea nevoia pătimaşă de duioşii, de expansiuni delicate. Maria şi Natalia petreceau ore lungi cu mine, singure cu mine, în camera mea sau afară pe cîmp. Niciodată nu le iubisem atît de profund şi atît de delicat. Din ochii aceia impregnaţi de gînduri abia conştiente cobora cîteodată în adîncul sufletului meu o rază de pace.

XXVIII

Într-o zi o căutam pe Giuliana la La Badiola. Era după-amiază. Negăsind-o la ea în cameră, negăsind-o în altă parte, am intrat în apartamentul mamei. Uşile erau deschise, nu se auzeau glasuri nici zgomote, perdelele uşoare ale ferestrelor palpitau ; se întrezărea în încăperi verdele ulmilor şi simţeam o uşoară adiere răcoroasă între pereţii luminoşi.

Am înaintat spre sanctuar, cu grijă. Prevăzînd eventualitatea că mama ar dormi, mergeam încet să n-o trezesc. Am dat uşile în lături, m-am oprit în prag. Într-adevăr, am auzit respiraţia cuiva care dormea. Am vă-

zut-o pe mama adormită pe un fotoliu lîngă fereastră ; am văzut, pe speteaza unui alt fotoliu, părul Giulianei. Am intrat.

Stăteau față în față, și în mijlocul lor era o măsuță joasă pe care se afla un coșuleț plin de scufițe minuscule. Mama mai ținea încă între degete o bonețică, în care strălucea un ac. Somnul îi aplecase capul în timpul lucrului. Cu bărbia în piept dormea, poate visa. Ața din ac rămăsese la jumătate, în vis torcea pesemne un fir mai prețios.

Și Giuliana dormea, dar cu capul lăsat pe spate, cu mîinile sprijinite pe brațele fotoliului. Trăsăturile ei se distinseseră în binefacerea somnului ; dar gura ei mai păstra o contracție tristă, o umbră de mîhnire ; întredeschisă, lăsa să se întrevadă puțin din gingia lipsită de sînge ; dar unde începe nasul, între sprîncene, rămînea cuta adîncită de marea durere. Și fruntea era umedă ; o picătură lăsa o dîră lentă pe tîmplă. Numai mîinile, mai albe decît muslinul din care ieșeau, păreau să mărturisească prin poziția lor de odihnă imensa oboseală. Asupra nici uneia din aceste aparențe spirituale nu m-am oprit ca asupra pîntecului care conținea acum ființa completă. Și încă o dată, făcînd abstracție de aparențele acelea, făcînd abstracție de Giuliana, am simțit acea creatură trăind izolată ca și cum nimic altceva n-ar fi trăit în momentul acela lîngă mine, în jurul meu, nimic altceva. Și încă o dată n-a fost o senzație iluzorie, ci una reală și profundă ; a fost un dezgust care mi-a tulburat fiecare fibră.

Mi-am rotit ochii și am revăzut în degetele mamei scufița în care strălucea acul ; am revăzut în coșuleț toate dantelele acelea delicate și panglicile acelea roze și albastre ce tremurau în adierea vîntului. Mi s-a strîns inima atît de tare, încît am crezut că leșin. Cîtă duioșie revelau degetele mamei visătoare asupra acelui delicat lucrușor alb ce avea să acopere căpșorul copilului care nu era al meu ! Am rămas cîteva minute acolo. Locul acela era într-adevăr sanctuarul casei, divin și tainic. Pe un perete era agățat portretul tatii care semăna mult cu Federico,

pe celălalt, portretul Costanzei, care semăna puțin cu Maria. Cele două chipuri, în existența superioară care dau celor dragi amintirile dragilor dispăruți, aveau ochii magnetici și urmăritori, un fel de atotvăzători. Alte relicve ale celor dispăruți sfințeau locul acela. Într-un colț, pe un soclu, stătea închisă în cristaluri, acoperită cu un văl negru, masca luată pe cadavrul bărbatului pe care mama îl iubea cu o dragoste mai puternică decît moartea. Și totuși acolo înăuntru nimic nu era lugubru. Domnea o pace suverană și părea că se revarsă în întreaga casă cum se revarsă viața dintr-o inimă, armonios.

XXIX

Îmi amintesc de excursia la Villalilla, cu Maria și Natalia și Miss Edith, într-o dimineață vag întunecată. Este o amintire înegurată, într-adevăr, nedeslușită, confuză, asemănătoare unui lung vis sfîșietor și încîntător.

Grădina nu mai avea miriadele sale de ciorchini verde-albăstrii, nu mai avea păduricea ei delicată de flori și nici mireasma triplu armonioasă ca o muzică, nici rîsul ei deschis, nici ciripitul continuu al rîndunelelor. Nu avea altceva mai vesel decît glasurile și jocurile celor două fetițe neștiutoare. Multe rîndunele plecaseră, altele plecau. Ajunseserăm la timp ca să salutăm ultimul cîrd.

Toate cuiburile erau părăsite, goale, neînsuflețite. Cîte unul era frînt, și pe resturile de humă tremura cîte o pană firavă. Ultimul stol se adunase pe acoperiș de-a lungul streșinilor și mai așteptau încă vreo pasăre rătăcită. Migratoarele se înșiruiseră pe marginea canalului, unele cu ciocul spre noi altele cu spatele, încît micile cozi bifurcate și micile piepturi albe se alternau. Și, așteptînd astfel, își lansau în aerul liniștit chemările. Și din cînd în cînd, cîte două, cîte trei, își ajungeau tovarășele lor cu întîrziere. Se apropia ora plecării. Chemările încetau. O rază de soare, moleșită, se lăsa asupra casei închise, asupra cuiburilor pustii. Nimic nu era mai trist decît acele pene firave care tremurau ici-colo, reținute de humă.

Ca şi cum ar fi fost luate de o neaşteptată suflare de vînt, de-o rafală, stolul se înălţă cu un mare fîlfîit de aripi, se ridică în văzduh aidoma unui vîrtej, rămase o clipă perpendicular pe casă ; apoi, fără şovăiri, ca şi cum li s-ar fi conturat un traseu, o porni în călătorie compact, se îndepărtă, se îndepărtă repede, dispăru.

Maria şi Natalia, drepte, în picioare, pe un scaun ca să urmărească cu privirea cît mai departe pe fugitive, întindeau braţele şi strigau :

— Adio, adio, adio, rîndunelelor !

De tot restul nu am o amintire clară, ca de un vis. Maria a vrut să intre în casă. Eu însumi am deschis uşa. Acolo, pe cele trei trepte, Giuliana mă urmase furişă, uşoară ca o umbră, mă înlănţuise şi-mi şoptise : „Intră, intră". În antreu încă mai era agăţat cuibul printre picturile fanteziste ale boltei. „Acum sînt a ta, a ta, a ta !" murmurase ea, fără să se desprindă de gîtul meu, dar rotindu-se mlădioasă ca să-mi ajungă pe piept, să-mi întîlnească gura. Antreul era mut, scările erau mute ; tăcerea stăpînea toată casa. Acolo auzisem vuietul trist şi îndepărtat, aidoma celui încătuşat în anumite scoici profunde. Dar acum tăcerea semăna cu aceea a mormintelor. Acolo era îngropată fericirea mea.

Maria, Natalia vorbeau neîncetat, nu mai conteneau cu întrebările, curioase de orice lucru, deschideau sertarele scrinurilor, dulapurilor. Miss Edith mergea în urma lor să le mai potolească.

— Uite, uite, ce-am găsit ! strigă Maria alergînd spre mine.

Găsise în fundul unui sertar un mănunchi de levănţică şi o mănuşă. Era o mănuşă a Giulianei, pătată de negru în vîrfurile degetelor ; pe dos, lîngă tiv, se mai vedea ceva scris, încă lizibil : *„Murele : 27 august 1880. Memento !"* Mi-a revenit clar în minte, într-o secundă, unul din cele mai plăcute episoade ale fericirii noastre de la început, un fragment de idilă.

— Nu-i mănuşa mamei ? mă întrebă Maria. Dă-mi-o înapoi, dă-mi-o înapoi. Vreau să i-o duc mamei...

De tot restul îmi amintesc confuz, ca de-un vis.

Calisto, bătrînul paznic, mi-a vorbit de atîtea lucruri, n-am înțeles mai nimic. De mai multe ori mi-a repetat o urare :

— Un băiat, un băiat frumos, și Dumnezeu să-l binecuvînteze ! Un băiat frumos !

Cînd am ajuns afară, Calisto a închis casa.

— Și afurisitele astea de cuiburi ? spuse, dînd din capul lui frumos și cărunt.

— Nu le atinge, Calisto.

Toate cuiburile erau părăsite, goale, neînsuflețite. Ultimii oaspeți plecaseră. O rază de soare, moleșită, cobora asupra casei închise, asupra cuiburilor pustii. Nimic nu era mai trist decît acele pene firave moarte care tremurau reținute de humă.

XXX

Se apropia sorocul. Prima jumătate a lui octombrie trecuse. Doctorul Vebesti fusese anunțat. De la o zi la alta puteau surveni durerile facerii.

Anxietatea mea creștea din oră în oră, devenind intolerabilă. Adesea mă năpădea cîte un impuls de nebunie ca cel care mă împinsese pe malul rîului Assòro. Fugeam departe de La Badiola, rămînînd ore în șir călare, îl forțam pe Orlando să sară peste tufișuri și peste șanțuri, îl îmboldeam la galopuri pe cărări periculoase. Ne întorceam, și eu și bietul animal, leoarcă de apă, sfîrșiți, dar totdeauna nevătămați.

Ajunse și doctorul Vebesti. Toți, la La Badiola, au respirat liniștiți, avînd încredere, sperînd că totul se va termina cu bine. Numai Giuliana nu s-a bucurat. În mai multe rînduri am surprins cum trecea prin ochii ei un gînd sinistru, lumina întunecată a ideii fixe, oroarea unui presentiment lugubru.

Durerile nașterii au început ; au ținut o zi întreagă cu oarecare pauză de odihnă, cînd mai puternice, cînd mai slabe, cînd suportabile cînd sfîșietoare. Stătea în picioare, sprijinită de-o masă, de-un dulap, strîngîndu-și dinții să nu țipe ; sau se așeza pe vreun fotoliu și ră-

mînea așa aproape neclintită, cu fața între mîini, scoțînd din cînd în cînd un geamăt surd ; sau își schimba mereu locul, mergînd de la un colț la altul, se oprea ca să strîngă cîte un obiect în degetele convulsionate. Spectacolul suferinței ei mă sfîșia. Nemaiputînd suporta, ieșeam din cameră, mă îndepărtam cîteva minute, apoi intram din nou, aproape involuntar, și rămîneam acolo s-o privesc cum suferea, fără a o putea ajuta, fără a-i putea spune un cuvînt de încurajare.

— Tullio, Tullio, ce lucru oribil ! Ah, ce lucru oribil ! Niciodată n-am suferit atît, niciodată, niciodată.

Era pe seară. Mama mea, Miss Edith, doctorul coborîseră în sufragerie. Eu și cu Giuliana rămăseserăm singuri. Încă nu se aduseseră lumînările. Amurgul violaceu de octombrie pătrundea, vîntul zdruncina geamurile din cînd în cînd.

— Ajută-mă, Tullio ! Ajută-mă, strigă ea, ieșită din minți din cauza chinului, întinzînd brațele spre mine, privindu-mă cu ochii dilatați în care albul era extraordinar de alb în penumbra aceea ce-i făcea chipul livid.

— Spune-mi tu ! Spune-mi ! Ce-aș putea face să te ajut ? mă bîlbîiam eu, rătăcit, neștiind ce să fac și mîngîindu-i părul de pe tîmple cu un gest în care aș fi vrut să pun o putere supranaturală. Spune-mi tu ! Spune-mi tu ! Ce să fac ?

Nu se mai tînguia, mă privea, mă asculta, uitînd parcă de durerea ei, aproape prostită, impresionată poate de sunetul glasului meu, de expresia rătăcirii mele și a angoasei mele, de tremurul degetelor mele pe părul ei, de dezolata duioșie a acelui gest ineficace.

— Mă iubești, nu-i așa ? spuse, neîncetînd să mă privească, vrînd parcă să nu piardă nici un semn al emoției mele. Ierți totul.

Izbucni, exaltîndu-se din nou :

— Trebuie să mă iubești, trebuie să mă iubești mult, acum, fiindcă mîine nu voi mai fi, pentru că în noaptea asta voi muri, poate că mor în seara asta ; și te vei căi că nu m-ai iubit, că nu m-ai iertat, oh, desigur că te vei căi... .

Părea atît de sigură că va muri încît m-a înghețat frica imediat.

— Trebuie să mă iubești. Vezi : se poate să nu fi crezut ce ți-am spus într-o noapte, se poate să nu mă crezi nici acum ; dar mă vei crede desigur cînd nu voi mai fi. Atunci ți se va face lumină, atunci vei cunoaște adevărul, și te vei căi că nu m-ai iubit îndeajuns, că nu m-ai iertat...

Un nod de plîns o sufocă.

— Știi de ce-mi pare rău că mor ? Fiindcă mor fără ca tu să știi cît de mult te-am iubit... mai ales *după*, cît te-am iubit... Ah, ce pedeapsă ! Meritam sfîrșitul ăsta ?

Își ascunse fața în mîini. Dar imediat își descoperi fața. Mă fixă nespus de palidă. Părea că o idee teribilă o străfulgerase iar.

— Și dac-aș muri, bîigui, dac-aș muri, *lăsînd viu*...

— Taci !

— Înțelegi...

— Taci, Giuliana !

Eram mai slab decît ea. Teroarea mă copleșise și nu-mi lăsa nici măcar forța de-a profera un cuvînt de mîngîiere, de-a opune imaginilor acelea de moarte un cuvînt de viață. Și eram sigur de sfîrșitul groaznic. O priveam în umbra violacee pe Giuliana care mă privea ; și mi s-a părut că descopăr în bietul ei chip extenuat semnele agoniei, semnele unei descompuneri avansate și de neoprit. N-a putut să-și înfrîneze un fel de urlet ce nu avea nimic uman, și s-a agățat de brațul meu.

— Ajută-mă, Tullio ! Ajută-mă !

Strîngea tare, foarte tare, dar nu destul pentru mine care aș fi vrut să simt cum îmi pătrund în braț unghiile ei, dorind ca un nebun un chin fizic ca să mă apropie de chinul ei. Și, ținînd fruntea lipită de umărul meu, gemea neîncetat. Era acel sunet care face ca vocea noastră să ajungă de nerecunoscut în excesul acelei suferințe trupești, sunetul care-l face pe omul ce suferă egal cu animalul ce suferă : vaietul instinctiv al oricărei cărni îndurerate, a omului sau a animalului.

Din cînd în cînd, își regăsea glasul ca să repete :

— Ajută-mă !

Şi-mi transmitea vibrațiile violente ale chinului ei. Simțeam contactul pîntecului ei unde micuța ființă malefică se agita împotriva vieții mamei, implacabil, fără a-i da răgaz. Un val de ură îmi izbucni din străfundul meu, părînd că-mi năvălește mîinile cu un impuls ucigător. Impulsul era intempestiv, dar viziunea delictului consumat mi-a trecut ca un fulger prin inimă. „Nu vei trăi."

— Oh, Tullio, Tullio, sufocă-mă, omoară-mă ! Nu mai pot, nu mai pot, înțelegi ? Nu mai pot rezista, nu mai vreau să sufăr.

Striga exasperată, privind în jurul ei cu ochi de nebună, vrînd parcă să caute ceva sau pe cineva care să-i dea ajutorul pe care eu nu i-l puteam da.

— Liniștește-te, liniștește-te, Giuliana... Poate c-a sosit momentul. Curaj. Așează-te aici. Curaj, hai ! Încă puțin ! Sînt aici, cu tine. Nu-ți fie teamă.

Şi m-am grăbit să sun clopoțelul.

— Doctorul ! Să vină imediat doctorul !

Giuliana nu se mai văita. Părea că încetase brusc să mai sufere sau cel puțin să-și dea seama de răul ei, năpădită de-un nou gînd. Vizibil, judeca ceva în sufletul ei, era absorbită. Abia am avut timp să observ schimbarea ei subită.

— Ascultă, Tullio. Dac-aș începe să delirez...

— Ce spui ?

— Dacă după aceea, în febră, aș începe să delirez și aș muri delirînd...

— Ei bine ?

Avea un accent atît de marcat de teroare, reticențele ei erau atît de des întrerupte de gîfîit încît tremuram ca varga, cuprins de panică, neînțelegînd încă unde voia să ajungă.

— Ei bine ?

— Toți vor fi acolo, în jurul meu... Dac-aș vorbi în delir, dac-*aș dezvălui*... Înțelegi ? Înțelegi ? Ar fi de-ajuns un cuvînt. Și în delir nu știi ce spui. Tu ar trebui...

Mama, doctorul, moașa ajunseră chiar în momentul acela.

— Ah, domnule doctor, suspină Giuliana, credeam că mor.

— Curaj, curaj ! spuse doctorul, cu vocea lui cordială. Fii fără teamă. Totul va decurge bine.

Şi mă privi.

— Cred, adăugă zîmbind, că soţul dumitale se simte mai rău decît dumneata.

Şi-mi arătă uşa.

— Hai, pleacă. Nu trebuie să stai aici.

Am întîlnit ochii neliniştiţi, speriaţi şi miloşi ai mamei mele.

— Da, Tullio. E mai bine ca tu să ieşi, spuse ea. Federico te aşteaptă.

Am privit-o pe Giuliana. Fără a se mai sinchisi de ceilalţi, mă privea fix, cu ochii lucioşi, încărcaţi de-o strălucire extraordinară. În privirea ei adunase toată încordarea sufletului ei disperat.

— Nu mă voi mişca din camera de alături, am declarat cu hotărîre, continuînd s-o privesc pe Giuliana. În timp ce ieşeam, am observat-o pe moaşă care aranja pernele pe patul travaliului, pe patul mizeriei ; şi m-au trecut fiorii, ca la o suflare a morţii.

XXXI

A fost între patru şi cinci dimineaţa. Chinurile naşterii s-au prelungit pînă la ora aceea, cu unele pauze. Pe la trei mă cuprinsese somnul, pe neaşteptate, pe divanul unde stăteam, în camera alăturată. M-a deşteptat Cristina ; mi-a spus că Giuliana voia să mă vadă.

În buimăceala deşteptării, am sărit în picioare, încă năuc de somn.

— Am dormit ? Ce se întîmplă ? Giuliana...

— Nu vă speriaţi. Nu s-a întîmplat nimic. Durerile au încetat. Veniţi s-o vedeţi.

Am intrat. Imediat am văzut-o pe Giuliana.

Era aşezată comod pe perne, palidă aidoma cămăşii, aproape fără viaţă. I-am întîlnit imediat ochii, deoarece erau îndreptaţi spre uşă, în aşteptarea mea. Ochii mi

se păreau mai mari, mai profunzi, mai adînciți, cu cearcăne și mai mari din cauza umbrei.

— Vezi, spuse cu o voce sfîrșită, încă mai stau așa.

Și nu încetă să mă privească. Ochii ei, ca și cei ai prințesei Lisa, spuneau : „Așteptam un ajutor de la tine, și nu mă ajuți nici tu !“

— Doctorul ? am întrebat-o pe mama, care era acolo cu un aer abătut.

Îmi făcu semn spre o ușă. M-am îndreptat într-acolo. Am intrat. L-am văzut pe doctor lîngă o măsuță pe care erau diferite doctorii, un plic negru, un termometru, fașe, comprese, sticluțe, cîteva tuburi de forme speciale. Doctorul avea în mîini un tub de plastic căruia îi adapta o sondă ; și-i dădea instrucțiuni Cristinei, în șoaptă.

— Prin urmare ? m-am adresat cam brusc. Ce-i ?

— Nimic alarmant, deocamdată.

— Și toate pregătirile astea ?

— Precauții.

— Dar cît va mai dura agonia asta ?

— Sîntem pe sfîrșite.

— Vorbiți-mi sincer, vă rog. Prevedeți vreo nenorocire ? Vorbiți-mi deschis.

— Nu se anunță deocamdată nici un pericol grav. Mă tem de-o hemoragie ; și-mi iau precauțiile necesare. O voi opri. Aveți încredere în mine și fiți calm. Am observat că prezența dumneavoastră o agită mult pe Giuliana. În această ultimă scurtă perioadă are nevoie de toate forțele care-i rămîn. Este necesar ca dumneavoastră să vă îndepărtați. Promiteți-mi că mă veți asculta. Veți intra cînd vă voi chema.

Ne ajunse la ureche un strigăt.

— Reîncep durerile, spuse. E bine. Așadar, fiți calm !

Și se îndreptă spre ușă. L-am urmat. Amîndoi ne-am apropiat de Giuliana. Mă apucă de braț și mi-l strînse ca într-o mușcătură. Îi mai rămînea deci încă atîta putere ?

— Curaj ! Curaj ! Sîntem pe calea cea bună. Totul va decurge bine. Nu-i așa, domnule doctor ? m-am bîlbîit eu.

— Da, da. Nu-i timp de pierdut. Lasă-l Giuliana pe soțul dumitale să iasă de aici.

Îl privi pe doctor și pe mine, cu ochii holbați. Îmi lăsă brațul.

— Curaj ! am repetat sufocat.

Am sărutat-o pe fruntea umedă de sudoare, m-am întors ca să ies.

— Ah, Tullio ! strigă în spatele meu cu un strigăt sfîșietor care însemna : „Nu te voi mai vedea".

Am făcut gestul de-a mă întoarce lîngă ea.

— Hai, hai, ordonă doctorul, cu un gest imperios.

Am vrut să-l ascult. Cineva a încuiat ușa în spatele meu. Am rămas cîteva minute acolo, în picioare, ascultînd ; dar genunchii îmi tremurau, în timp ce bătaia inimii copleșea orice alt zgomot. M-am dus să mă arunc pe divan, am strîns batista între dinți, mi-am înfundat fața într-o pernă. Sufeream și eu fizic, ca și cînd mi s-ar fi amputat ceva și fără pricepere și foarte lent. Urletele celei care năștea mi-au ajuns prin ușă. Și la fiecare din urletele acelea mă gîndeam : „Acesta e ultimul". În pauze auzeam un murmur de glasuri feminine ; poate încurajările mamei, ale moașei. Un urlet mai ascuțit și mai inuman decît celelalte. „Acesta e ultimul." Și am sărit în picioare îngrozit.

Nu puteam face un pas. Trecuseră cîteva minute ; trecuse un timp incalculabil. Foarte iuți, ca fulgerele, mi-au străbătut creierul gînduri, multe imagini. „S-a născut ? Și dacă ea a murit ? Și dacă au murit amîndoi ? mama și copilul ? Nu, nu. Fără îndoială că ea a murit ; și el e viu. Dar de ce nu s-aude nici un scîncet ?" Emoragia, sîngele... Am văzut un lac roșu, și în mijloc pe Giuliana din care se revărsa sîngele. Mi-am stăpînit teroarea care mă înțepenise și m-am repezit spre ușă. Am deschis-o, am intrat.

Am auzit imediat glasul chirurgului care mi-a strigat aspru :

— Nu vă apropiați ! N-o zdruncinați ! Vreți s-o ucideți ?

Giuliana părea moartă, mai palidă decît perna ei, încremenită. Mama stătea aplecată asupra ei, ținîndu-i o

compresă. Pete mari de sînge înroşeau patul, pete de sînge vopseau podeaua. Chirurgul pregătea un irigator cu o solicitudine calmă şi exactă : mîinile lui nu tremurau, deşi fruntea lui era încruntată. Un vas cu apă fiartă scotea aburi într-un colţ. Cristina adăuga apă cu o cană într-un alt vas, ţinînd înăuntru un termometru. O altă femeie ducea în camera de alături o bucată mai mare de vată. În aer era un miros de amoniac şi de oţet.

Cele mai mici amănunte ale scenei, cuprinsă într-o singură privire, mi-au rămas întipărite în minte.

— La cincizeci de grade, spuse doctorul, adresîndu-se Cristinei. Fii atentă !

Căutam în jurul meu, neauzind scîncetul. *Cineva* lipsea acolo înăuntru.

— Şi copilul ? am întrebat tremurînd.

— E dincolo, în cealaltă cameră. Duceţi-vă să-l vedeţi, îmi răspunse doctorul. Rămîneţi acolo.

I-am arătat-o pe Giuliana cu un gest disperat.

— Nu vă temeţi. Dă-mi apa, Cristina.

Am intrat în cealaltă cameră. Mi-a ajuns la ureche un scîncet foarte slab, abia perceptibil. Am văzut pe un strat de vată un corpuşor roşu, ici-colo vineţiu, sub mîinile uscate ale moaşei, care-l frecţionau pe spate şi pe tălpi.

— Veniţi, veniţi, domnule, veniţi să vedeţi, spuse moaşa, continuînd să-l frecţioneze. Veniţi să vedeţi ce băiat frumos ! Nu respira, dar acum nu mai e nici un pericol. Priviţi ce băiat !

Îl întoarse pe copil, îl aşeză pe spate, îmi arătă sexul.

— Priviţi !

Apucă pruncul şi-l agită în aer. Scîncetele deveniră ceva mai tari.

Dar eu aveam în ochi o scînteie stranie care mă împiedica să văd bine ; toată fiinţa mi-era stăpînită de o obtuzitate stranie care nu mă lăsa să percep exact acele lucruri reale şi violente.

— Priviţi ! repetă din nou moaşa, aşezînd din nou în vată pruncul care scîncea.

Acum scîncea tare. Respira, trăia ! M-am aplecat asupra trupuşorului acela care palpita, care mirosea a lico-

podiu ; m-am aplecat să-l privesc, să-l examinez, să recunosc asemănarea de care aveam oroare. Dar fețișoara lui umflată, încă ușor lividă, cu globii oculari ieșiți în afară, cu gurița umflată, cu bărbia oblică, diformă, aproape că nu avea aspect uman ; nu-mi inspira decît silă.

— Abia născut, bîiguiam eu, abia născut, nu respira...

— Nu, domnule. O ușoară apoplexie...

— Cum așa ?

— Avea cordonul ombilical înfășurat în jurul gîtului. Și apoi, poate contactul cu sîngele negru...

Vorbea și era atentă la îngrijirea copilului ; îi priveam mîinile descărnate care-l salvaseră și care înfășurau acum delicat cordonul ombilical într-o fașă unsă cu unt.

— Giulia, dă-mi scutecul.

Și, înfășînd pîntecul pruncului, adăugă :

— Acum nu mai e în pericol. Dumnezeu să-l binecuvînteze !

Și mîinile ei experte apucară căpșorul moale vrînd parcă să-l modeleze. Copilul scîncea din ce în ce mai tare ; scîncea cu un fel de furie, agitîndu-se, păstrînd acea aparență apoplectică, acel roșu-vînăt, acel aspect respingător. Scîncea din ce în ce mai tare, vrînd parcă să-mi dea o dovadă de vitalitate, vrînd parcă să mă provoace, să mă exaspereze.

Trăia, trăia. Și mama ?

Am intrat din nou în cameră, brusc, dement.

— Tullio !

Era vocea Giulianei, slabă ca a unei femei în agonie.

XXXII

Curgînd continuu apă, la o temperatură înaltă, emoragia a fost oprită în zece minute. Acum lehuza se odihnea în patul ei, în alcov. Era în plină zi.

Stăteam la căpătîiul ei și o analizam în tăcere, îndurerat. Poate că nu dormea. Dar extrema slăbiciune îi nega orice mișcare, orice semn de viață ; o făcea să pară fără suflet. Remarcînd paloarea cadaverică, de ceară, mai

vedeam încă acele pete de sînge, tot bietul ei sînge împrăştiat ce îmbibase cearşafurile, străbătuse saltelele, înroşise mîinile chirurgului. „Cine o să-i mai dea înapoi tot sîngele pierdut ?“. Schiţam un gest instinctiv s-o ating, deoarece mi se părea că devenise rece, de gheaţă. Dar eram reţinut de teama să n-o deranjez. Nu numai odată, în continua mea contemplaţie, năpădit de o teamă subită, am făcut gestul de-a mă ridica să mă duc să chem doctorul. Gîndindu-mă, răsuceam între degete o bucăţică de vată, o răsfiram fin, fin ; şi din cînd în cînd dintr-o nelinişte de neînvins, o apropiam cu extraordinară grijă de buzele Giulianei şi din palpitaţia firelor uşoare îi măsuram puterea de respiraţie.

Ea zăcea întinsă pe spate, cu capul pe-o pernă joasă. Părul castaniu puţin lăsat în voia lui îi înconjura capul, făcînd şi mai delicate şi mai de ceară trăsăturile lui. Avea o cămaşă strînsă în jurul gîtului, strînsă în jurul mîinii ; şi mîinile se odihneau pe cearşaf, întinse, atît de palide încît numai venele albăstrii o mai deosebeau de albul aşternutului. O bunătate supranaturală emana din acea biată creatură sleită de puteri şi nemişcată ; o bunătate care-mi pătrundea în întreaga mea fiinţă, îmi umplea inima. Şi părea că repetă : „Ce-ai făcut cu mine ?“. Gura ei ofilită şi uscată lăsată la colţuri în jos, destăinuitoare a unei istoviri mortale pe care o contorsionaseră atîtea chinuri, pe care o forţaseră atîtea strigăte, părea să repete întruna : „Ce-ai făcut cu mine ?“.

Eu analizam fragilitatea persoanei ce abia se reliefa pe pat. Şi cum evenimentul se petrecuse, cum ea se eliberase în fine de oribila povară, cum, în sfîrşit, *cealaltă viaţă* se desprinsese de viaţa ei pentru totdeauna, acele porniri instinctive de repulsie, acele neaşteptate umbre de ranchiună nu mai apăreau să-mi tulbure duioşia şi mila. Acum nu aveam faţă de ea decît un sentiment de duioşie imensă, de milă imensă, ca faţă de cea mai bună şi mai nenorocită dintre creaturile umane. Acum tot sufletul meu era suspendat de acele biete buze care dintr-o clipă într-alta ar fi putut să-şi dea ultima suflare. Mă gîndeam cu o sinceritate profundă, privind paloarea ace-

ea : „Ce fericit aş fi dac-aş putea să transfer o jumătate din sîngele meu în venele ei !".

Mă gîndeam, auzind bătaia uşoară a unui ceas aşezat pe măsuţa de noapte, simţind trecerea timpului în goana minutelor egale : „Dar *el* trăieşte". Şi goana timpului îmi dădea o anxietate singulară, foarte diferită de aceea încercată alteori, indefinibilă.

Mă gîndeam : „*El* trăieşte, şi viaţa lui e tenace. Cînd s-a născut, nu respira. Mai avea încă pe trupşor, cînd l-am văzut, toate semnele asfixiei."

Dacă îngrijirile moaşei nu l-ar fi salvat, n-ar mai fi fost acum decît un mic cadavru livid, ceva inofensiv, neglijabil, poate de dat uitării. N-ar trebui să mă mai ocup decît de însănătoşirea Giulianei. Nu m-aş mai mişca de aici, aş fi cel mai asiduu şi mai cald dintre infirmieri, aş reuşi să înfăptuiesc transfuzia vitală, să împlinesc miracolul, prin puterea dragostei. Nu s-ar putea ca ea să nu se vindece. Ar reînvia încet-încet, regenerată, cu un sînge nou. Ar părea o creatură reînviată, lipsită de orice impuritate. Amîndoi ne-am simţi purificaţi, demni unul de celălalt, după o ispăşire atît de lungă şi de dureroasă. Boala, convalescenţa ar îndepărta trista amintire. Şi aş vrea să şterg din sufletul ei pînă şi umbra acestei amintiri ; aş vrea s-o uit de tot în dragoste. Orice altă iubire umană ar părea neînsemnată faţă de iubirea noastră, după această mare încercare. „Mă exaltam în lumina aproape mistică a acelui viitor imaginat, în timp ce sub privirea mea fixă chipul Giulianei dobîndea un fel de imaterialitate, o expresie de bunătate supranaturală, ca şi cum ar fi fost desprins de lume, ca şi cum prin revărsarea aceea mare de sînge ar fi expulzat tot ceea ce mai era alterat şi impur în substanţa ei şi s-ar fi redus la o pură esenţă spirituală în prezenţa morţii. Muta întrebare nu mă mai rănea, nu mi se mai părea teribilă : „Ce-ai făcut cu mine ?". Răspundeam : „N-ai devenit tu prin opera mea *sora Durerii ?* Nu s-a ridicat sufletul tău prin suferinţă la o înălţime vertiginoasă de unde a putut vedea lumea într-o lumină insolită ? N-ai avut tu de la mine revelaţia adevărului suprem ? Ce mai valorează

erorile noastre, căderile noastre, vinovățiile noastre, dac-am ajuns să smulgem de pe ochii noștri cîteva văluri, dac-am ajuns să descătușăm ceea ce e mai puțin josnic în substanța noastră mizerabilă ? Nouă ne va fi dată cea mai înaltă bucurie la care pot rîvni pe pămînt cei aleși : a renaște în mod conștient."

Mă înflăcărasem. Alcovul era silențios, umbra era misterioasă, chipul Giulianei mi se părea spiritualizat ; și contemplația mea mi se părea solemnă, deoarece simțeam în aer prezența morții invizibile. Tot sufletul meu era suspendat de buzele acelea palide care de la o clipă la alta ar fi putut emana ultima suflare. Și buzele acelea s-au contractat, au scos un geamăt. Contractarea dureroasă a alterat trăsăturile chipului, oprindu-se cîtva timp pe el. Cutele frunții s-au adîncit, pielea pleoapelor a avut un tremur ușor, puțin alb a apărut printre gene.

M-am aplecat asupra suferindei. Ea a deschis ochii și i-a închis imediat. Părea că nu m-a văzut. Ochii ei priveau în gol, atinși parcă de orbire. O fi avut oare o amauroză anemică ? Devenise brusc oarbă ?

Mi-am dat seama că intra lume în cameră : „Poate doctorul !". Am ieșit din alcov. L-am văzut într-adevăr pe doctor, pe mama, pe moașă care intrau încet. Cristina îi urma.

— Se odihnește ? m-a întrebat doctorul în șoaptă.

— Se vaită. Cine știe cît mai suferă încă !

— A vorbit ?

— Nu.

— Nu trebuie excitată sub nici o formă. Amintiți-vă de asta.

— A deschis ochii, mai adineauri, o clipă. Părea că nu vede.

Doctorul intră în alcov, făcîndu-ne semn să rămînem în spatele lui. Mama îmi spuse :

— Vino. Acum trebuie să înceapă din nou tratamentul. Hai să ieșim. Să ne ducem să-l vedem pe Mondino. E Federico dincolo.

Îmi luă o mînă. M-am lăsat condus.

— A adormit, adăugă. Doarme liniștit. Azi după-amiază va sosi doica.

Deşi era tristă din cauza stării Giulianei, ochii ei zîmbeau în timp ce vorbea despre copil; toată faţa i se lumina de duioşie.

Din ordinul doctorului fusese aleasă o cameră departe de aceea a lehuzei: cameră mare aerisită care păstra multe amintiri din copilăria noastră. Intrînd, am văzut imediat în jurul leagănului pe Federico, pe Maria şi pe Natalia, care stăteau aplecaţi şi-l priveau împreună pe micuţul care dormea. Federico se întoarse şi mă întrebă, mai înainte de orice altceva:

— Cum se simte Giuliana?

— Rău.

— Nu se odihneşte?

— Suferă.

Răspundeam aproape aspru, în ciuda voinţei mele. Un fel de asprime pusese brusc stăpînire pe sufletul meu. Nu simţeam altceva decît o aversiune de nestăpînit şi de neascuns împotriva intrusului, şi amărăciune şi nerăbdare faţă de tortura pe care mi-o impuneau neştiutoare persoanele din jur. Şi orice efort aş fi făcut, nu reuşeam să disimulez. Acum eram eu, mama, Federico, Maria şi Natalia în jurul leagănului, să privim somnul lui Raimondo.

Era înfăşat în scutece şi pe cap avea o scufiţă garnisită cu dantele şi panglici. Chipul îi părea mai puţin umflat dar încă roşu-vînăt, lucios pe pometi ca şi pieliţa plăgilor cicatrizate de curînd. Puţină salivă i se prelingea pe la colţurile gurii închise; pleoapele fără gene umflate la margini, acopereau globii oculari bulbucaţi; o vînătaie marca rădăcina nasului încă diform.

— Dar cu cine seamănă? se întrebă mama. Încă nu găsesc o asemănare...

— Este încă prea mic, spuse Federico. Trebuie să mai aşteptăm cîteva zile.

Mama se uită de două-trei ori la mine şi la copil, vrînd parcă să confrunte trăsăturile mai bine.

— Nu, spuse. Seamănă poate mai mult cu Giuliana.

— Acum nu seamănă cu nimeni, am întrerupt-o eu. E oribil. Nu vezi?

— Oribil! E foarte frumos! Uite ce păr!

Şi ridică cu degetele scufiţa, încet-încet, şi descoperi craniul moale pe care stătea lipit puţinul lui păr brun.

— Lasă-mă să-l ating, bunico ! se rugă Maria, întinzînd mîna spre căpşorul fratelui ei.

— Nu, nu. Vrei să-l trezeşti ?

Craniul acela părea format dintr-o ceară puţin înmuiată de căldură, untoasă, negricioasă ; parcă şi cea mai mică atingere ar fi lăsat o urmă pe ea. Mama l-a acoperit. Apoi s-a aplecat să-i sărute fruntea, cu o infinită delicateţe.

— Şi eu, bunico, se rugă Maria.

— Dar încet, te implor.

Leagănul era prea înalt.

— Ridică-mă ! îi ceru Maria lui Federico.

Federico o ridică în braţe, şi am văzut frumoasa gură roz a fiicei mele pregătindu-se de sărut mai înainte de-a ajunge să-i atingă uşor fruntea, şi i-am văzut cîrlionţii lungi căzînd pe scutecele albe.

Şi Federico îl sărută. Apoi mă privi. N-am zîmbit.

— Şi eu ? Şi eu ?

Era Natalia, care se agăţa de marginea leagănului.

— Încet, pentru Dumnezeu !

Federico o ridică şi pe ea. Şi din nou am văzut cîrlionţii lungi căzînd peste scutecele albe, în acea ultimă dulce înclinare. Stăteam acolo aproape înţepenit : şi privirea mea părea că exprimă sentimentul întunecat ce mă stăpînea. Sărutările buzelor atît de dragi mie nu-i luaseră intrusului aspectul acela respingător, ci dimpotrivă mi-l făcură şi mai odios. Simţeam că mi-ar fi fost imposibil să ating carnea aceea străină, să cedez oricărui gest aparent de dragoste paternă. Mama mă privea neliniştită.

— Tu nu-l săruţi ? mă întrebă.

— Nu, mamă, nu. I-a făcut prea mult rău Giulianei. Nu sînt în stare să-l iert.

Şi m-am retras, cu o mişcare instinctivă, cu o mişcare de vădită repulsie. Mama rămase pentru un moment înmărmurită, fără cuvînt.

— Dar ce spui, Tullio ? Ce vină are bietul copil ? Fii drept !

Mama observase desigur sinceritatea aversiunii mele. Nu reuşeam să mă stăpînesc. Mi se răzvrătiseră toţi nervii.

— Nu pot acum. Nu pot... Lasă-mă în pace, mamă. O să-mi treacă.

Vocea mea era aspră şi hotărîtă. Eram peste măsură de agitat. Aveam un nod în gît, mi se contractau muşchii feţei. După atîtea ore de emoţie violentă, toată fiinţa mea avea nevoie de-o destindere. Cred că dac-aş fi izbucnit în hohote de plîns mi-ar fi făcut bine, dar nodul din gît nu mă lăsa.

— Mă întristezi foarte mult, Tullio, îmi spuse mama.

— Vrei să-l sărut ? am erupt eu, scos din sărite. Şi m-am apropiat de leagăn, m-am aplecat asupra copilului şi l-am sărutat.

Copilul se trezi ; începu să scîncească, mai întîi slab, apoi cu un fel de furie crescîndă. Am văzut că pielea de pe faţă i se înroşea mai mult şi i se zbîrcea din pricina efortului, în timp ce limba albicioasă îi tremura în gura dilatată. Deşi eram în culmea disperării, mi-am dat seama de eroarea comisă. Am simţit privirile lui Federico, ale Mariei, ale Nataliei, fixate asupra mea, intolerabile.

— Iartă-mă, mamă, m-am bîlbîit. Nu mai ştiu ce fac. Mi-am pierdut raţiunea. Iartă-mă.

A luat copilul din leagăn şi l-a ţinut în braţe, fără să reuşească a-l potoli. Scîncetele mă răneau extraordinar de tare, mă sfîşiau.

— Să mergem, Federico.

Am ieşit în grabă. Federico m-a urmat.

— Giuliana se simte foarte rău. Nu înţeleg cum de vă mai puteţi gîndi la altcineva în afara ei, în aceste momente, am spus ca să mă justific. Tu n-ai văzut-o. Pare că moare.

XXXIII

Mai multe zile Giuliana a fost între viaţă şi moarte. Slăbiciunea ei era atît de mare încît orice efort cît de uşor era urmat de un leşin. Trebuia să stea constant în-

tinsă pe spate, perfect imobilă. Orice tentativă de a se ridica provoca semne de anemie cerebrală. Nici un leac nu-i folosea ca să-şi învingă greţurile de care era năpădită sau s-o scape de coşmarul acelui bubuit din piept pe care-l simţea continuu.

Am rămas la căpătîiul ei zi şi noapte, mereu treaz, mă ţinea în picioare o energie neobosită de care mă miram eu însumi. Cu toate forţele vieţii mele am apărat viaţa ei care era pe punctul de a se stinge. Mi se părea că din partea cealaltă a căpătîiului ar fi stat la pîndă Moartea, gata să profite de momentul oportun pentru a-şi smulge prada. Uneori aveam într-adevăr senzaţia că mă transferam în trupul fragil al bolnavei şi-i dăruiam puţin din forţa mea, dînd un impuls inimii ei istovite. Niciodată mizeriile bolii nu mi-au inspirat vreo repulsie, niciodată vreun dezgust. Nimic material nu a ofensat vreodată delicateţea simţurilor mele, care se concentrau intens doar în perceperea celor mai mici schimbări din starea infirmei. Mai înainte să spună vreun cuvînt, mai înainte să facă un gest, îi ghiceam dorinţa, nevoia, gradul suferinţei. Prin divinaţie, în afara oricărei sugestii a medicului, ajunsesem să găsesc modalităţi noi şi ingenioase de a-i uşura o durere, de a-i calma un chin. Numai eu ştiam s-o conving să mănînce, s-o conving să doarmă. Recurgeam la toate tainele artei rugăminţii şi a blîndeţii pentru a o face să soarbă o băutură întăritoare. O asediam astfel încît ea, neputîndu-mă refuza, trebuia să se hotărască la efortul salutar, să-şi învingă greaţa. Şi nimic nu era mai plăcut pentru mine decît zîmbetul nespus de delicat cu care se supunea voinţei mele. Fiecare gest al ei de obedienţă mă emoţiona. Cînd spunea cu glasul ei firav : „E bine aşa ? Sînt cuminte ?“ gîtul se sufoca de emoţie, iar ochii mi se împăienjeneau.

Adesea se plîngea de-o durere la tîmple care-i pulsau necontenit. Cu vîrful degetelor mele îi mîngîiam tîmplele pentru a-i magnetiza durerea. Îi mîngîiam încet-încet părul, ca s-o adorm. Cînd îmi dădeam seama că dormea, după cum respira, aveam iluzoria senzaţie de odihnă încît aproape că beneficiul somnului ei se propaga şi asupra mea. În faţa acelui somn, deveneam religios, mă cu-

prindea o fervoare nedefinită, simţeam nevoia să cred în vreo Fiinţă superioară, atotvăzătoare, atotputernică, adresîndu-i rugăciunile şi făgăduinţele mele. Preludiile rugăciunilor, porneau spontane din adîncul sufletului meu în formă creştină. Uneori elocvenţa interioară mă exalta pînă la culmile cele mai înalte ale adevăratei Credinţe. Se deşteptau în mine toate tendinţele mistice transmise de un lung şir de străbuni catolici.

În timp ce se desfăşura rugăciunea mea interioară, o contemplam pe cea care dormea. Era palidă aidoma cămăşii ei. Prin transparenţa pielii i-aş fi putut număra venele fine de pe obraji, de pe bărbie, de pe gît. O contemplam sperînd parcă să mă bucur de efectele binefăcătoare ale odihnei, răspîndirea lentă a sîngelui nou generat de hrană, primele semne iniţiale ale vindecării. Aş fi vrut ca printr-o facultate supranaturală să asist la misteriosul proces reparator ce se realiza în trupul acela doborît. Şi speram întruna : „Cînd se va deştepta se va simţi mai puternică".

Părea să încerce o mare alinare de cîte ori îşi ţinea mîinile reci în mîna mea. Uneori mi-o lua şi mi-o punea pe pernă şi deasupra îşi punea obrazul, cu un gest de copil ; şi rămînînd astfel, încet-încet, adormea. Eram capabil să păstrez multă vreme imobilitatea braţului amorţit ca să n-o deştept.

Cîteodată spunea :

— De ce nu dormi şi tu aici, cu mine ? Tu nu dormi niciodată !

Şi voia să-mi pun capul pe perna ei.

— Să dormim aşadar.

Mă prefăceam că dorm, ca să-i dau exemplu. Cînd deschideam ochii din nou, întîlneam ochii ei larg deschişi care mă priveau.

— Ei bine ? exclamam. Ce faci ?

— Şi tu ? răspundea ea.

În ochii ei era o expresie de duioşie, încît simţeam că mă topesc. Întindeam buzele şi-o sărutam pe pleoape. Voia să facă şi ea acelaşi lucru. Apoi repeta :

— Acum să dormim.

Şi uneori un văl de uitare se lăsa asupra nenorocirii noastre. Adesea bietele ei picioare erau îngheţate. I le atingeam sub pleduri, şi mi se păreau de marmură. Spunea chiar :

— Sînt moarte.

Erau tare slăbite, subţiri, atît de mici că-mi intrau în pumn. Îmi inspirau o milă infinită. Eu însumi încălzeam pentru ele pe vasul cu jăratec o bucată de stofă de lînă, îngrijind-o neobosit. Aş fi vrut să i le încălzesc cu suflarea mea, să i le acopăr cu sărutări. În noua mea milă se contopeau amintiri îndepărtate de iubire, amintiri din fericita vreme cînd nu neglijam niciodată s-o încalţ dimineaţa şi s-o descalţ seara cu propriile mele mîini, dintr-o obişnuinţă aproape votivă, stînd în genunchi.

Într-o zi, după vegheri îndelungi, eram atît de obosit, încît un somn irezistibil m-a cuprins tocmai în timp ce ţineam mîinile sub pleduri şi îi înfăşuram în bucata de stofă încălzită micuţele ei picioare *moarte*. Mi-am aplecat capul şi am rămas acolo adormit în gestul acela.

Cînd m-am trezit, am văzut-o în alcov pe mama, pe fratele meu, pe doctor care mă priveau zîmbind. M-am simţit stînjenit.

— Bietul meu fiu ! Nu mai poţi, spuse mama, aşezîndu-mi părul cu un gest nespus de afectuos.

Şi Giuliana :

— Mamă, ia-l tu de aici. Federico, i-al de aici.

— Nu, nu, nu sînt obosit, repetam eu. Nu sînt obosit.

Doctorul îşi anunţă plecarea. Delcară lehuza în afara oricărui pericol, pe cale de însănătoşire sigură. Trebuia să continue să stimuleze prin orice mijloc regenerarea sîngelui. Colegul lui, Jemma di Tussi, cu care discutase cazul şi căzuseră de acord, avea să continue tratamentul care, dealtfel, era foarte simplu. Mai mult decît în doctorii el avea încedere în respectarea riguroasă a diferitelor norme igienice şi dietetice prescrise de el.

— Este adevărat, adăugă, referindu-se la mine, că n-aş putea dori un infirmier mai inteligent, mai atent, mai devotat. Dumneata ai făcut miracole şi vei mai face. Plec liniştit.

Mi s-a părut că-mi saltă inima în gît şi că mă sufocă. Elogiul neaşteptat al acelui om sever, în prezența mamei, a fratelui meu, mi-au suscitat o emoție profundă ; a fost o răsplată extraordinară. Am privit-o pe Giuliana şi am văzut că ochii ei se umpluseră de lacrimi. Am făcut un efort supraomenesc ca să mă înfrînez, dar n-am reuşit. Mi s-a părut că mi se topise sufletul. Tot ce era mai bun pe lume erau adunate în pieptul meu, în clipa aceea de neuitat.

XXXIV

Giuliana îşi recupera forțele de la o zi la alta, cu lentoare. Asiduitatea mea nu scădea. Dimpotrivă, mă prevalam de declarațiile doctorului Vebesti pentru a-mi spori vigilența, pentru a nu lăsa pe alții să-mi ia grijile, pentru a rezista în fața mamei şi a fratelui care mă sfătuiau să mă odihnesc. Trupul meu se obişnuise acum cu disciplina aspră şi aproape că nu mai simțea oboseala. Toată viața mea se desfăşura între pereții acelei camere, în intimitatea acelui alcov, în cercul în care respira scumpa bolnavă.

Avînd nevoie de o linişte absolută, trebuind să vorbească puțin ca să nu se obosească, mă străduiam să înlătur de lîngă patul ei şi pe cei din familie. Acest alcov rămînea aşadar segregat de restul casei. Ore în şir eu şi Giuliana stăteam singuri. Şi cum ea era stăpînită de boală iar eu eram preocupat de faptele mele izvorîte din milă, uneori ni se întîmpla să uităm de nenorocirea noastră, să pierdem noțiunea realității şi să nu păstrăm altă stare de spirit decît aceea a marii noastre iubiri. Mi se părea cîteodată că nimic nu mai exista dincolo de draperii, atît de preocupată era întreaga mea ființă de sănătatea suferindei. Nimic nu-mi amintea de evenimentul cumplit. Vedeam în fața mea o soră care suferea şi nu avea altă solicitudine decît să-i uşurez suferința.

Nu arareori aceste văluri ale uitării au fost sfîşiate cu violență. Mama vorbi despre Raimondo. Perdelele au fost date la o parte pentru a-l lăsa pe intrus să treacă.

Mama l-a adus în brațe. Și eram acolo. Am simțit cum păleam, deoarece tot sîngele îmi năvălise în inimă. Ce-a simțit Giuliana ?

Priveam chipul acela de culoarea sîngelui, mare cît pumnul unui bărbat, pe jumătate ascuns de scufița brodată ; și, cu o aversiune feroce, ce anula în sufletul meu orice alt sentiment, m-am gîndit : „Cum să fac să mă eliberez de tine ? De ce n-ai murit sufocat ?" Ura mea nu se reținea, era instinctivă, oarbă, de neîmblînzit, aș spune, aproape carnală ; părea într-adevăr că și-ar fi avut lăcașul în carnea mea, că țîșnea prin toate fibrele mele, prin toți nervii mei, prin toate venele mele. Nimic n-o putea reprima, nimic n-o putea distruge. Era de ajuns prezența intrusului, la orice oră, în orice conjunctură, pentru ca în forul meu să se petreacă nu fel de anulare instantanee și să fiu stăpînit de-un singur, unic, sentiment : de ură împotriva lui.

Mama îi spuse Giulianei :

— Uite cum s-a schimbat în cîteva zile ! Seamănă mai mult cu tine decît cu Tullio, dar prea mult cu nici unul din voi doi. Este încă prea mic. Vom vedea mai tîrziu... Vrei să-l săruți ?

. Ea apropie fruntea copilului de buzele bolnavei. Ce-a simțit Giuliana ?

Dar copilul începu să plîngă. Am avut forța să-i spun mamei, fără un ton acru :

— Ia-l de aici, te rog. Giuliana are nevoie de liniște. Orice zdruncinare îi face rău.

Mama ieși din alcov. Scîncetele creșteau și-mi dădeau totuși din nou aceeași senzație de sfîșiere dureroasă și dorința de-a mă repezi să le sufoc ca să nu-l aud. Le-am auzit cîteva clipe în timp ce se depărtau. Cînd au încetat, în cele din urmă, tăcerea mi s-a părut imensă : liniștea prăbușită asupra mea ca un bolovan, m-a oprimat. Dar n-am întîrziat în suferința aceea, deoarece m-am gîndit imediat că Giuliana avea nevoie de ajutor.

— Ah, Tullio, Tullio, nu-i posibil...

— Taci, taci, dacă mă iubești, Giuliana. Taci, te rog.

O imploram, cu vocea, cu gestul. Toată tulburarea mea ostilă se risipise ; nu mai suferearn decît din cauza du-

rerii ei, de nimic altceva nu mă temeam decît de răul făcut bolnavei, iritarea provenită de la viaţa aceea atît de fragilă.

— Dacă mă iubeşti, nu trebuie să te gîndeşti la nimic altceva decît să te însănătoşeşti. Vezi ? Nu mă gîndesc decît la tine, nu sufăr decît pentru tine. Trebuie să nu te chinuieşti ; trebuie ca tu să te laşi întru totul duioşiei mele, ca să te vindeci...

Spuse cu glasul ei tremurînd şi slab :

— Dar cine ştie ce simţi tu în adîncul sufletului ? Biet suflet !

— Nu, nu, Giuliana, nu te chinui ! Nu sufăr decît pentru tine, cînd te văd că suferi. Uit tot dacă tu zîmbeşti. Dacă te simţi bine, sînt fericit. Dacă mă iubeşti, aşadar, trebuie să te vindeci, să fii calmă, ascultătoare, răbdătoare. Cînd vei fi vindecată, cînd vei fi mai zdravănă, atunci... *cine ştie !* Bun e Dumnezeu !

Ea murmură :

— Doamne, ai milă de noi !

„În ce fel ?“ M-am gîndit : „Făcîndu-l pe intrus să moară“. Amîndoi făceam prin urmare o urare de moarte, şi nici ea nu vedea aşadar altă scăpare decît în distrugerea fiului. Nu era altă ieşire. Şi mi-am amintit de scurtul dialog pe care-l avuseserăm într-un asfinţit îndepărtat, sub ulmi ; şi mi-am adus aminte de confesiunea dureroasă. „Dar acum cînd *el* s-a născut, oare îl mai urăşte ? Poate simţi o aversiune sinceră împotriva cărnii din carnea ei ? Îl roagă ea sincer pe Dumnezeu să-şi reia creatura înapoi ?“ Şi-mi reveni nebuneasca speranţă care mă străfulgerase în seara aceea tragică : „Dac-ar pătrunde în ea sugestia delictului şi-ar deveni încet-încet atît de puternică încît s-o tîrască forţat cu ea !... Nu mă gîndisem o clipă la o nereuşită tentativă de crimă, văzînd-o pe moaşă cum frecţiona spatele, tălpile şi trupuşorul vînăt al pruncului amorţit ? Şi acela fusese un gînd nebunesc. Desigur că Giuliana n-ar fi îndrăznit niciodată...

Şi i-am privit mîinile întinse de-a lungul cearşafului, atît de palide încît numai venele albastre le mai distingeau de aşternut.

XXXV

O ciudată amărăciune mă chinuia, acum cînd bolnava se înzdrăvenea pe zi ce trecea. Mă tulbura în adîncul inimii un vag regret al zilelor cenuşii petrecute în alcov, în timp ce ajungea tristă de pe cîmpiile autumnale monotonia ploii. Dimineţile acelea, serile acelea, nopţile acelea, deşi chinuitoare, aveau totuşi o încîntare gravă. Opera mea de caritate mi se părea din zi în zi mai frumoasă. O abundenţă de dragoste îmi inunda sufletul, cufundîndu-mi uneori gîndurile obscure, făcîndu-mă cîteodată să uit întîmplarea cumplită, îmi deştepta cîte o iluzie consolatoare, un vis nedefinit. Simţeam uneori acolo în mine un sentiment aidoma celui pe care-l simţi în umbra capelelor secrete ; mă simţeam la adăpost de violenţele vieţii, de ocaziile păcatului. Mi se părea uneori că perdelele uşoare m-ar separa de un abis. Mă năpădeau neaşteptate temeri de necunoscut. Ascultam în noapte tăcerea întregii case în jurul meu ; şi vedeam, cu ochii sufletului, în fundul unei camere îndepărtate, la lumina unei lămpi, leagănul unde dormea intrusul, preferatul mamei, moştenitorul meu. Îmi stîrnea un fior nemaipomenit de oroare şi rămîneam mult timp speriat sub scînteierea sinistră a unui singur gînd. Perdelele mă separau de un abis.

Dar acum cînd Giuliana se însănătoşea pe zi ce trecea, nu mai aveam motive de a ne izola ; şi încet-încet, obişnuita viaţă familiară invada odaia liniştită. Mama, fratele meu, Maria, Natalia, Miss Edith intrau mult mai des, stăteau mult mai mult. Raimondo se impunea duioşiei materne. Nu mai era posibil nici pentru mine nici pentru Giuliana să-l evităm. Trebuia să-l sărutăm din belşug, să-i zîmbim. Trebuia să simulăm şi să disimulăm cu artă, să pătimim cele mai rafinate cruzimi ale situaţiilor, să pierim cu încetul.

Hrănit cu un lapte sănătos şi substanţial, înconjurat cu infinită grijă, Raimondo pierdea din ce în ce mai mult înfăţişarea sa respingătoare, începea să se îngraşe, să se albească, să ia forme mai precise, să-şi ţină bine deschişi ochii săi cenuşii. Dar toate gesturile lui mi-erau odioase, de la gestul buzelor ţuguiate în jurul sfîrcului pînă la agitaţia confuză a mînuţelor lui. Niciodată nu i-am recunoscut o graţie, o gingăşie ; niciodată n-am avut pentru el un gînd care să nu fie ostil. Cînd eram constrîns să-l ating, cînd mama mi-l întindea să-l sărut, simţeam pe toată pielea aceeaşi silă care mi-ar fi dat-o contactul cu un animal murdar. Mi se răzvrăteau toate fibrele ; şi eforturile mele erau disperate.

Fiecare zi îmi aducea un nou supliciu, şi mama era marele călău. Odată, intrînd din nou în cameră pe neaşteptate şi dînd de-oparte perdelele alcovului, am descoperit copilul în pat, pus lîngă Giuliana. Nu era nimeni de faţă. Numai noi trei eram acolo. Copilul, strîns în scutece albe, dormea liniştit.

— L-a lăsat mama aici, bîigui Giuliana.

Am fugit ca un nebun.

Altă dată Cristina a venit să mă cheme. Am urmat-o în camera unde era leagănul. Mama stătea acolo, ţinînd copilul gol pe genunchi.

— Am vrut să ţi-l arăt mai înainte de a-l înfăşa, îmi spuse. Priveşte !

Copilul, simţindu-se liber, îşi agita picioruşele şi braţele, îşi rotea iute ochii, îşi vîra degetele în gură, salivînd din abundenţă. La încheieturile mînuţelor şi picioarelor, la glezne, în spatele genunchilor carnea se rotunjea în inele pudrată cu talc ; pe pîntecul umflat ombilicul era încă în afară, diform, alb de pudră. Mîinile mamei mele palpau cu încîntare membrele micuţe, îmi arătau una cîte una amănuntele, întîrziau pe pielea aceea netedă şi catifelată după baia recentă. Şi copilul părea încîntat de toate astea.

— Simte, simte cît e de voinic, de pe acum ! spunea ea, invitîndu-mă să-l ating.

Şi a trebuit să-l ating.

— Ia te uită ce greu e !

Şi a trebuit să-l ridic, să simt palpitînd corpuşorul cald şi moale în mîinile mele invadate de-un tremur care nu era de duioşie.

— Priveşte !

Şi mama mea, zîmbind, strînse între arătător şi degetul mare papilele de pe pieptul delicat care închidea viaţa tenace a fiinţelor malefice.

— Dragostea, dragostea, dragostea bunicii ! repeta ea, gîdilînd cu un deget bărbia copilului care nu ştia să rîdă.

Dragul cap cărunt, care se aplecase cu acelaşi gest asupra a două leagăne binecuvîntate, acum, ceva mai cărunt, se apleca neştiutor asupra fiului altuia, asupra unui intrus. Mi se părea că nu arătase atît de duioasă cu Maria, cu Natalia, cu adevăratele creaturi ale sîngelui meu.

Ea însăşi a ţinut să-l înfeşe. Îi făcu pe pîntec semnul crucii.

— Încă nu eşti creştin !

Şi îndreptîndu-se spre mine :

— Trebuie să fixăm repede ziua botezului.

XXXVI

Doctorul Jemma, cavaler al Sfîntului Mormînt din Jerusalim, un simpatic bătrîn jovial, îi aduse Giulianei ca dar al dimineţii un buchet de crizanteme albe.

— Oh, florile mele preferate ! exclamă Giuliana. Mulţumesc.

Luă buchetul, îl privi îndelung, pătrunzîndu-i degetele subţiate printre flori, şi o tristă armonie se iscă între paloarea ei şi paloarea florilor autumnale. Erau crizanteme bogate aidoma trandafirilor deschişi, dense, grele ; aveau culoarea cărnii bolnăvicioase, vlăguite, aproape descompuse, albul livid care acoperă obrajii micuţelor cerşetoare înţepenite de ger. Unele purtau foarte uşoare venaturi violete, altele aduceau uşor spre galben, delicat.

— Ţine, îmi spuse. Pune-le în apă.

Era dimineață, era noiembrie, trecuse de curînd aniversarea unei zile nefaste pe care o reaminteau florile acelea.

Ce voi face fără Euridice ?...

Mi-a venit în minte aria din Orfeu, în timp ce puneam în vas crizantemele albe. S-au redeșteptat în spiritul meu unele fragmente din scena singulară petrecută cu un an în urmă ; și am revăzut-o pe Giuliana în lumina aceea aurie și caldă, în parfumul acela atît de dulce, în mijlocul tuturor obiectelor acelea pecetluite de grația ei feminină, unde fantoma melodiei antice părea să palpite de o viață tainică, să răspîndească umbra nu știu cărui mister. Oare florile acelea îi treziseră și ei unele amintiri ?

O tristețe mortală îmi apăsa sufletul, o tristețe de amant inconsolabil. Celălalt a reapărut. Ochii săi erau cenușii aidoma ochilor intrusului.

Doctorul mi-a spus din alcov :

— Puteți deschide fereastra. E bine ca odaia să fie foarte aerisită, să intre mult soare.

— Oh, da, da, deschide ! exclamă bolnava.

Am deschis. În clipa aceea intră mama cu doica purtîndu-l pe Raimondo în brațe. Am rămas lîngă perdele, m-am aplecat pe pervaz, am privit cîmpul. În spatele meu auzeam vocile familiare.

Era pe la sfîrșitul lui noiembrie, trecuse și vara morților. [1] Era nesfîrșită limpezimea pe ogorul umed, pe conturul nobil și liniștit al colinelor. Se părea că pe vîrfurile nedeslușite ale livezilor de măslini plutea o boare argintie. Ici-colo cîte un fir de fum lăsa o dîră albă în soare. Cu întreruperi, vîntul purta foșnetul frunzelor efemere. Încolo nu era decît tăcere și pace.

Eu mă gîndeam : „Oare de ce cînta în dimineața aceea ? De ce auzind-o am simțit tulburarea aceea, anxietatea aceea ? Îmi părea *altă femeie*. Îl iubea așadar pe acela ? Cărei stări sufletești îi corespundea efuziunea

---

1 Aluzie la „vara Sf. Martin“, adică prima parte a lunii noiembrie. (N.T.)

aceea insolită ? Ea cînta, fiindcă iubea. Poate că mă înşel. Dar nu voi şti niciodată adevărul !“ Nu mai era gelozia tulbure a simţurilor, ci o amărăciune mai profundă care izvora din adîncul sufletului. Mă gîndeam : „Ce-şi aminteşte el ? De cîte ori a chinuit-o amintirea ? Copilul este o legătură vie. Regăseşte în Raimondo ceva din bărbatul care a posedat-o : va regăsi asemănări mai sigure. Nu-i posibil să-l uite pe tatăl lui Raimondo. Poate că-l are mereu înaintea ochilor. Ce-ar simţi dacă l-ar şti condamnat ?“

Şi am întîrziat închipuindu-mi progresele paraliziei, făurind înlăuntrul meu diferite imagini despre el ce semănau cu simptomele pe care mi le amintea bietul Spinelli. Şi mi-l închipuiam aşezat pe-un fotoliu mare de piele roşie, palid, de o paloare pămîntie, cu toate trăsăturile feţei înăsprite, cu gura dilatată şi deschisă, plină de salivă, bîlbîindu-se tot timpul. Şi-l vedeam cum făcea din cînd în cînd acelaşi gest prin care-şi ştergea cu batista saliva care i se prelingea mereu pe la colţurile gurii...

— Tullio !

— Era glasul mamei. M-am întors, m-am îndreptat spre alcov.

Giuliana stătea pe spate, foarte abătută, tăcută. Doctorul examina pe capul copilului un început de crustă lactee.

— Prin urmare vom face botezul poimîine, spuse mama. Doctorul crede că Giuliana va trebui să mai rămînă vreo cîteva zile la pat.

— Cum o găsiţi domnule doctor ? l-am întrebat pe bătrîn, referindu-mă la bolnavă.

— Mi se pare o uşoară stagnare în ameliorare răspunse, dînd din frumosul lui cap cărunt. O găsesc slăbită, foarte slăbită. Trebuie s-o hrănim mai mult, să facem unele eforturi...

Giuliana îl întrerupse, privindu-mă cu un zîmbet foarte obosit :

— Mi-a ascultat inima.

— Ei bine? am întrebat, întorcîndu-mă brusc spre bătrînul doctor.

Mi s-a părut că văd o umbră pe fruntea lui.

— Are o inimă foarte sănătoasă, răspunse imediat. N-are nevoie decît de sînge... şi de linişte. Hai, hai, curaj! Cum merge cu pofta de mîncare în dimineaţa asta?

Anemica îşi mişcă buzele într-o grimasă aproape de dezgust. Fixă fereastra deschisă, fîşia aceea de cer delicat.

— Astăzi e frig? întrebă cu un fel de timiditate, retrăgîndu-şi mîinile sub cuvertură.

Şi am văzut clar cum au trecut-o fiorii.

XXXVII

A doua zi, eu şi Federico ne-am dus să-l vizităm pe Giovanni di Scòrdio. Era ultima după-amiază de noiembrie. Ne-am dus pe jos, trecînd peste ogoarele arate.

Mergeam în tăcere, gînditor. Soarele se înclina spre orizont, lent. O pulbere de aur impalpabilă fluctua în aerul liniştit deasupra capului nostru. Pămîntul reavăn avea o culoare cafenie pronunţată, aspectul unei vigori potolite, aş spune aproape al unei liniştite conştiinţe a virtuţii sale. Din brazde se ridica o suflare vizibilă, asemănătoare aceleia expirată de nările boilor. Lucrurile albe în lumina aceea blîndă dobîndeau o extraordinară intensitate a albului, o candoare de zăpadă. O vacă, în depărtări, cămaşa unui agricultor, o pînză întinsă, zidurile unei case de ţară străluceau ca în lună plină.

— Eşti trist, îmi spuse Federico cu blîndeţe.

— Da, prietene, foarte trist. Sînt disperat.

După aceea a urmat o lungă tăcere. Stoluri de păsări se ridicau din tufişuri fluturîndu-şi aripile. Sunetul de clopoţei ale unei turme îndepărtate ajungea slab pînă la noi.

— De ce eşti disperat? mă întrebă fratele meu cu aceeaşi bunătate.

— Din cauza salvării Giulianei, a salvării mele.

El a tăcut; n-a scos nici un singur cuvînt de consolare. Poate că-l ţintuia durerea în adîncul sufletului.

— Am un presentiment, am adăugat. Giuliana nu se va mai da jos din pat.

A tăcut. Am trecut pe-o potecă străjuită de pomi ; și frunzele căzute trosneau sub tălpile noastre ; și unde nu erau frunze, solul răsuna ca și cum ar fi fost gol dedesubt, nespus de trist.

— Ce voi face după ce va muri ? am adăugat.

O groază neașteptată m-a năpădit, un fel de panică ; și l-am privit pe fratele meu care tăcea încruntat, am privit în jurul meu muta dezolare din ora aceea diurnă ; și niciodată ca în clipa aceea n-am simțit golul îngrozitor al vieții.

— Nu, nu, Tullio, spuse fratele meu, Giulia *nu poate să moară.*

Făcea o afirmație deșartă, fără nici o valoare în fața condamnării Destinului. Și totuși rostise cuvintele cu o simplitate ce m-a zguduit, atît mi s-a părut de extraordinară. Copiii rostesc astfel cîteodată cuvinte neașteptate și grave care ne impresionează pînă în adîncul sufletului, de pare că o voce fatidică ar fi vorbit prin buzele lor neștiutoare.

— Citești viitorul ! l-am întrebat, fără umbră de ironie.

— Nu. Dar așa presimt, și eu cred asta.

Încă o dată, de la bunul meu frate, mi-a venit o rază de încredere ; și încă o dată datorită lui mi s-a mai lărgit puțin cercul de fier ce-mi strîngea inima. Respirația a fost scurtă. În restul drumului mi-a vorbit de Raimondo.

De cum am ajuns în apropierea casei în care locuia Giovanni di Scòrdio, a și descoperit pe cîmp silueta înaltă a bătrînului.

— Uite ! E acolo. Seamănă. Îi aducem invitația într-un moment solemn.

Ne-am grăbit. Tremuram în sinea mea, ca și cum aș fi plănuit o profanare. Ce-i drept, mă duceam să profanez ceva frumos și măreț, mă duceam să cer paternitatea spirituală a acelui bătrîn venerabil pentru un fiu adulterin.

— Priveşte ce chip! exclamă Federico, oprindu-se şi arătîndu-l pe semănător. Are înălţimea unui om normal şi totuşi pare un gigant.

Ne-am oprit în spatele unui copac, la marginea ogorului, ca să privim. Atent la munca lui, Giovanni nu ne văzuse încă.

Înainta pe cîmp drept, cu o încetineală măsurată. Pe cap avea o beretă de lînă verde şi negru cu două aripi care coborau pe urechi după vechea modă frigiană. Un sac alb plin de grîu îi atîrna de la gît, printr-o curea de piele, lăsîndu-i-se în faţă pînă la brîu. Cu stînga ţinea sacul deschis, cu dreapta lua sămînţa şi o împrăştia.

Gestul său era generos, viguros şi priceput, cumpănit de un ritm egal. Grîul luîndu-şi zborul din pumnul lui strălucea uneori în aer aidoma unor scîntei de aur şi cădea pe înălţimea fîşiilor de pămînt umede dintre brazde, repartizate egal. Semănătorul înainta încet, înfundîndu-şi picioarele goale în pămîntul care-i ceda, ridicîndu-şi capul în sfinţenia luminii. Gestul său era larg, viguros şi ştiutor; toată făptura lui era simplă, sacră şi măreaţă.

Am păşit pe ogor.

— Te salut, Giovanni! exclamă Federico, ducîndu-se înaintea bătrînului. Fie binecuvîntată sămînţa ta. Fie binecuvîntată pîinea ta viitoare.

— Te salut! am repetat eu.

Bătrînul îşi lăsă munca; îşi descoperi capul.

— Acoperă-te, Giovanni, dacă nu vrei să ne descoperim şi noi, spuse Federico.

Bătrînul îşi acoperi capul, stînjenit, aproape timid, zîmbind. Întrebă, umil:

— Cărui fapt îi datorez atîta onoare?

I-am spus, cu o voce pe care m-am străduit să mi-o menţin fermă:

— Am venit să te rog să-l ţii în braţe la botez pe fiul meu.

Bătrînul mă privi încremenit, apoi îl privi pe fratele meu. Stînjeneala lui crescu. El murmură:

— Mie, atîta onoare!

— Ce răspuns îmi dai ?

— Sînt sluga ta. Dumnezeu să te răsplătească pentru onoarea pe care vrei să mi-o faci azi și Dumnezeu fie lăudat pentru această bucurie pe care vrei s-o aduci bătrîneții mele. Toată binecuvîntarea cerului să se pogoare asupra fiului tău.

— Mulțumesc, Giovanni.

Și i-am întins mîna. Și am văzut că ochii aceia triști și adînci se umpluseră de duioșie. Inima mea se umplu de-o spaimă nemărginită.

Bătrînul mă întrebă :

— Ce nume îi dai ?

— Raimondo.

— Ca pe tatăl dumitale, de fericită memorie. A fost un om adevărat ! Și dumneata îi semeni.

Spuse fratele meu :

— Singur semeni grîul ?

— Singur. Eu îl arunc și eu îl acopăr.

Și arătă grapa și furca cu doi dinți care străluceau pe pămîntul cafeniu. În jur se vedeau semințele încă neacoperite, germenii buni ai spicelor viitoare.

Spuse fratele meu :

— Continuă, așadar. Te lăsăm la munca ta. Să vii mîine dimineață la La Badiola. Cu bine, Giovanni. Binecuvîntată să-ți fie sămînța pe care o arunci !

Amîndoi i-am strîns mîinile sale neobosite, sfințite de sămînța pe care o împrăștiau, de binele pe care-l semănase. Bătrînul făcu gestul de-a ne însoți pînă la potecă. Dar se opri șovăitor. Spuse :

— Vă cer o favoare.

— Vorbește, Giovanni.

El deschise sacul ce-i atîrna la gît.

— Luați un pumn de grîu și aruncați-l pe ogorul meu.

Mi-am vîrît mîna primul în grîu și am luat cît am putut, l-am împrăștiat. Fratele meu m-a imitat.

— Asta vă spun eu acum, adăugă Giovanni di Scòrdio, cu vocea emoționată, privind pămîntul semănat. Să dea Dumenzeu ca finul meu să fie bun ca pîinea ce se va naște din sămînța asta. Așa să fie.

XXXVIII

A doua zi dimineaţa, ceremonia botezului a avut loc fără mare zarvă, fără fast, din condescendenţă faţă de starea Giulianei. Copilul a fost dus în capela care ţinea de casa noastră. Mama, fratele meu, Maria, Natalia, Miss Edith, moaşa, doica, cavalerul Jemma s-au dus să asiste. Eu am rămas la căpătîiul bolnavei.

O stăpînea o mare somnolenţă. Gîfîia cu gura întredeschisă, palidă ca cel mai palid dintre trandafirii înfloriţi la umbră. Umbra domnea în alcov. Eu mă gîndeam, privind-o : „Prin urmare n-o voi salva ? Alungasem moartea, şi iată că moartea se întorcea. Desigur, dacă nu intervine o schimbare bruscă, va muri. Mai înainte, cînd reuşeam să-l ţin departe de ea pe Raimondo, cînd reuşeam să-i dau o oarecare iluzie şi o oarecare uitare cu duioşia mea, părea că ar fi vrut să se vindece. Dar de cînd ea îl vede pe băieţel, de cînd a început supliciul, se pierde pe zi ce trece, devenind mai palidă decît dacă ar fi continuat să aibă hemoragie. Eu asist la agonia ei. Ea nu mă mai ascultă, nu mai e supusă ca înainte. De la cine îi va veni moartea ? De la *el*. El, el o va omorî, cu siguranţă..." Un val profund de ură îmi năvăli fiinţa, părîndu-mi-se că mi se scurge în mîini, cu un impuls ucigător. Am văzut cum prospera în pace mica făptură malefică, umflîndu-se cu lapte, în afara oricărui pericol, înconjurat de o grijă infinită. „Mama îl iubeşte mai mult decît pe Giuliana ! Mama se ocupă mai mult de el decît de biata muribundă ! Ah, trebuie să i-l smulg cu orice preţ !" Şi viziunea delictului împlinit mi-a străfulgerat prin minte : viziunea micului mort în faşe, a micului cadavru inofensiv în sicriu. „Botezul este sfînta lui împărtăşanie înainte de moarte. Şi Giovanni îl va ţine în braţele sale..."

Mă chinuia o curiozitate subită. Spectacolul dureros mă atrase. Giuliana era încă aţipită. Am ieşit încet din alcov, am ieşit din cameră, am chemat-o pe Cristina, am lăsat-o de pază ; apoi m-am îndreptat spre ferăstruica cu gratii, cu pas grăbit, cu o anxietate care mă sufoca.

Uşiţa era deschisă. Am descoperit un bărbat îngenuncheat în faţa gratiilor. L-am recunoscut pe Pietro, bă-

trînul servitor credincios, cel care mă văzuse cînd m-am născut şi care asistase la botezul meu. Se ridică cu oarecare greutate.

— Rămîi, rămîi, Pietro, i-am spus în şoaptă, punîndu-i o mînă pe umăr ca să-l silesc să se aşeze din nou.

— Şi-am îngenuncheat lîngă el şi, sprijinindu-mi fruntea de gratii, am privit în capela de dedesubt. Vedeam tot, cu o claritate perfectă, auzeam formulele rituale. Ceremonia începuse. Am aflat de la Pietro că pruncul primise sarea. Slujea parohul din Tussi, don Gregorio Artese. Acesta şi cu naşul recitau Crezul ; unul cu voce subţire, celălalt cu voce groasă în continuarea celui dintîi. Giovanni ţinea copilul pe braţul drept, pe mîna cu care semănase grîul cu o zi în urmă. Stînga i se odihnea între panglicile şi dantelele albe. Şi mîinile acelea osoase, uscate, arse de soare, ce păreau turnate într-un bronz însufleţit, mîinile acelea bătătorite pe uneltele agriculturii, sfinţite de binele ce-l răspîndiseră, de vasta operă pe care o înfăptuiseră, acum, cînd ţineau pruncul, aveau o delicateţe şi aproape o timiditate atît de nobile încît nu mă puteam stăpîni să nu le privesc. Raimondo nu plîngea ; mişca tot timpul gura plină de-o salivă ce i se prelingea pe bărbie şi pe baveţica brodată.

După exorcism, parohul îşi înmuie degetul în salivă şi-i atinse urechiuşile roze, proferînd cuvîntul miraculos :

— *Ephpheta !* [1]

Apoi atinse nările, spunînd :

— *In odorem suavitatis* [2]...

Apoi îşi înmuie degetul cel mare în uleiul Catecumeni-lor şi, în timp ce Giovanni ţinea pruncul pe braţe întins pe spate, îi unse acestuia pieptul făcînd semnul crucii ; şi cum Giovanni îl întoarse apoi cu faţa în jos, îi unse şi spatele între umeri, făcînd semnul crucii şi spunînd :

— *Ego te linio oleo salutis in Christo Jesu Domino Nostro* [3]...

---

1. Deschide-te ! (din *Noul Testament*, Marcu, 7) (lb. lat.) (N.T.)
2 Întru mireasmă duhovnicească (lb. lat.) (N.T.)
3 Eu te ung cu mirul sănătăţii în numele lui Isus Christos, domnul nostru (lb. lat.) (N.T.)

Şi cu un pămătuf de vată şterse părţile pe care le unsese.

Atunci a depus omoforul violet închis, culoarea doliului şi a tristeţii ; şi a luat omoforul alb, semn al bucuriei, anunţînd că pata originară era pe punctul de-a fi ştearsă. Şi-l strigă pe Raimondo pe nume, şi-i adresă cele trei întrebări solemne. Şi naşul răspunse :

— Cred, cred, cred.

Capela era neaşteptat de sonoră. Printr-una din ferestrele ovale intra o fîşie de soare ce izbea o lespede de marmură a podelii sub care erau mormintele adînci unde mulţi din strămoşii mei dormeau în pace. Mama şi fratele meu stăteau unul lîngă altul, în spatele lui Giovanni ; Maria şi Natalia se ridicau în vîrfurile picioarelor ca să-l vadă pe micuţ, curioase, din cînd în cînd zîmbind şi şoptind între ele. Giovanni se întorcea puţin, cîteodată, la şoaptele lor, cu privirea omului bun în care transpărea întreaga inefabilă duioşie bătrînească faţă de copii revărsată din inima aceea mare de părinte părăsit.

— *Raymunde, vis baptizari ?* [1] întrebă preotul.

— *Volo* [2], răspunse naşul, repetînd cuvîntul care i se suflase.

Clericul prezentă vasul de argint în care lucea apa de botez. Mama îi scoase scufiţa celui care avea să fie botezat, în timp ce naşul îl ţinea cu faţa în jos pentru abluţiune. Capul rotund, pe care am putut distinge erupţiile albicioase ale crustei lactee, atîrna spre vas. Şi parohul, luînd apă cu o cănuţă, o vărsă de trei ori pe capul acela, făcînd de fiecare dată semnul crucii.

— *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* [3]

Raimondo începu să scîncească tare, apoi şi mai tare în timp ce-i ştergeau capul. Şi, cum Giovanni îl ridică,

---

1 Raimondo, vrei să te botezi ? (lb. lat.) (N.T.)
2 Vreau (lb. lat.) (N.T.)
3 Eu te botez în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh (lb. lat.) (N.T.)

i-am văzut faţa congestionată de fluxul de sînge şi de efort, zbîrcit din cauza strîmbăturii gurii, cu pete albicioase pe frunte. Scîncelile lui mi-au dat aceeaşi senzaţie de sfîşiere dureroasă, aceeaşi exasperare de mînie. Nimic nu mă irita mai mult la el decît glasul, mieunatul lui încăpăţînat care mă rănise atît de crud prima dată în zorii lugubrii ai lui octombrie. Pentru nervii mei era o zdruncinare intolerabilă.

Preotul îşi înmuie degetul mare în sfîntul mir şi unse fruntea celui botezat, recitînd formula rituală pe care o acopereau scîncetele. Apoi îi impuse haina albă, simbolul Inocenţei.

— *Accipe vestem candidam* [1]...

Dădu apoi naşului lumînarea binecuvîntată.

— *Accipe lampadem ardentem* [2]...

Inocentul se potoli. Ochii săi se fixară asupra flăcăruii ce palpita în vîrful lumînării pictate. Giovanni di Scòrdio îl ţinea pe braţul său drept pe noul creştin şi în mîna stîngă simbolul focului divin, simplu şi grav, privindu-l pe preot ce recita formula. Era mai înalt ca cei de faţă cu un cap. Nimic nu era mai alb în jurul lui ca părul său cărunt, nici măcar haina Inocentului.

— *Vade in pace, et Dominus sit tecum* [3].

— *Amen.*

Mama îl luă din braţul bătrînului pe Inocent, îl strînse la piept, îl sărută. Şi fratele meu îl sărută. Toţi cei de faţă, unul după altul l-au sărutat.

Pietro plîngea lîngă mine, încă în genunchi. Tulburat, scos din minţi, am sărit în picioare, am ieşit, am trecut iute prin coridoare, am intrat brusc în camera Giulianei.

Cristina m-a întrebat în şoaptă speriată :

— Ce s-a întîmplat, domnule ?

— Nimic, nimic. S-a deşteptat ?

— Nu, domnule. Se pare că doarme.

Am dat deoparte perdelele, am intrat încet în alcov. La început n-am desluşit în umbră decît albul cearşafului.

---

1 Primeşte veşmîntul neprihănit (lb. lat.) (N.T.)
2 Primeşte lumina care arde (lb. lat.) (N.T.)
3 Mergi în pace şi Dumnezeu să fie cu tine (lb. lat.) (N.T.)

M-am apropiat, m-am aplecat. Giuliana ţinea ochii deschişi şi mă privea fix. Poate că ghicise din înfăţişarea mea toate temerile mele, dar n-a vorbit. Închise din nou ochii, ca şi cum nu avea să-i mai deschidă niciodată.

XXXIX

Din ziua aceea începu precipitat ultima perioadă a acelei demenţe lucide care avea să mă ducă la delict. De atunci am început să premeditez la mijlocul cel mai uşor şi cel mai sigur de a-l face să moară pe Inocent.

A fost o premeditare rece, raţională şi obsedantă care mi-a captat toate facultăţile interioare. Ideea fixă mă stăpînea în întregime, cu o forţă şi cu o tenacitate incredibile. În timp ce toată fiinţa mea se agita într-o surexcitare supremă, ideea fixă mă dirija spre scopul propus ca pe o lamă de oţel, clară, rigidă fără greş. Perspicacitatea mea părea de trei ori mai mare. Nimic nu-mi scăpa, în mine şi în afara mea. Circumspecţia mea nu m-a slăbit nici o clipă, niciodată. N-am spus nimic, n-am făcut nimic care să poată trezi vreo bănuială, sau stîrni stupoare. Am simulat, am disimulat neîncetat, nu numai faţă de mama mea, de fratele meu, de ceilalţi neştiutori, ci şi faţă de Giuliana.

Faţă de Giuliana m-am arătat resemnat, împăcat, uneori, ca un om care ar fi uitat. Am evitat, foarte precaut, orice aluzie la intrus. Am căutat în toate chipurile s-o reînsufleţesc, să-i inspir încredere, s-o conving să ţină seama de tratamentul care trebuia să-i redea sănătatea. Mi-am sporit grija pentru ea. Am vrut să am faţă de ea o duioşie foarte profundă, s-o fac să uite tot, încît să poată gusta din nou savoarea vieţii mai proaspătă şi mai sinceră. Încă o dată am avut senzaţia că mă transfer în trupul fragil al suferindei, că-i dăruiesc puţin din forţa mea, că-i dau un impuls inimii sale slabe. Părea că eu o imboldeam să trăiască din zi în zi, insuflîndu-i parcă o vigoare fictivă, în aşteptarea clipei tragice şi eliberatoare. Repetam în sinea mea : „Mîine !"

Şi mîine sosea, trecea, se risipea fără să fi bătut ceasul. Repetam : „Mîine !".

Eram convins că salvarea mamei stătea în moartea fiului. Eram convins că, după dispariţia intrusului, avea să se vindece. Avea să renască încet-încet, regenerată, cu un sînge nou. Avea să pară o creatură nouă, lipsită de orice impuritate. Aveam să ne simţim purificaţi amîndoi, demni unul de celălalt, după o ispăşire atît de lungă şi de dureroasă. Boala, convalescenţa aveau să dea tristei amintiri o îndepărtare nedefinită. Şi aş vrea să şterg din sufletul ei pînă şi umbra acelei amintiri ; aş vrea să-i dau uitare completă, în dragoste. Oricare altă dragoste omenească ar părea superficială în faţa dragostei noastre, după această mare încercare. Viziunea viitorului mă făcea să ard de nerăbdare. Nesiguranţa mi-era intolerabilă. Delictul îmi apărea lipsit de oroare. Îmi reproşam cu severitate perplexităţile mele în care întîrziam cu prea mare prudenţă, dar încă nici o scînteiere nu-mi străbătuse creierul, încă nu reuşisem să găsesc *mijlocul* sigur.

Trebuia să pară că Raimondo moare de moarte naturală. Trebuia ca nici medicului să nu-i poată trece prin minte vreo bănuială. Din diferitele *metode* studiate nici una nu mi s-a părut eligibilă, practicabilă. Şi între timp, în vreme ce aşteptam scînteierea revelatoare, ideea inspirată şi luminoasă, o fascinaţie stranie mă atrăgea spre victimă.

Adesea intram pe neaşteptate în camera doicii, palpitînd atît de tare încît mă temeam ca să nu-mi audă bătăile inimii. Se numea Anna ; era o femeie din Montegorgo Pausula ; făcea parte din felul acela cunoscut de femei bărbătoase de munte. Avea uneori aspectul unei Cibele de aramă, căreia nu-i lipsea decît coroana nobiliară. Era îmbrăcată după portul din satul ei : fustă dintr-o ţesătură stacojie cu foarte multe cute drepte şi simetrice, pieptar negru cu broderii de aur, din care atîrnau două mîneci lungi unde arareori îşi vîra braţele. Capul apărea din bluza nespus de albă mohorît ; dar albul ochilor şi cel al dinţilor erau de-o intensitate care întrecea candoarea pînzei de in. Ochii îi păreau de smalţ,

totdeauna nemişcaţi, fără privire, fără vis, fără gînd. Gura era mare, întredeschisă, taciturnă, luminată de un cerc de dinţi deşi şi egali. Părul, atît de negru încît avea reflexe violete, începea de pe fruntea joasă şi se termina în două cozi după urechi, răsucite aidoma unor coarne de berbec. Stătea mai tot timpul pe scaun, ţinîndu-l în braţe pe sugaci, în atitudini statuare, nici tristă nici veselă.

Am intrat. Odaia era în cea mai mare parte în umbră. Vedeam albul scutecelor lui Raimondo pe braţele mohorîtei femei puternice care mă fixa cu ochii aceia de idol neînsufleţit fără a vorbi, fără a zîmbi.

Uneori rămîneam acolo, privindu-l pe sugaci agăţat de sînul rotund, neobişnuit de alb în comparaţie cu chipul ei, brăzdată de vene albăstrii. Sugea cînd încet cînd tare, cînd fără poftă cînd îmboldit de o bruscă aviditate. Obrazul moale secunda mişcarea buzelor, gîtul îi palpita la fiecare sorbitură, nasul îi dispărea aproape turtit de sînul umflat. Mi se părea vizibil binele răspîndit în corpul său fraged din valul acela de lapte proaspăt, sănătos şi substanţial. Mi se părea că la fiecare nouă sorbitură vitalitatea intrusului devenea mai tenace, mai rezistentă, mai malefică. Simţeam o surdă amărăciune observînd cum creştea, cum înflorea, cum nu se zărea nici cel mai mic semn de infirmitate în afara acelor cruste albicioase nevătămătoare. Mă gîndeam : „Dar toate agitaţiile, toate suferinţele mamei cînd mai era încă în pîntec, nu i-au dăunat ? Sau are într-adevăr vreun viciu organic încă nemanifestat, care ar putea evolua în continuare şi l-ar putea omorî ?“

Într-o zi, învingîndu-mi repulsia, dînd de el fără scutece în leagăn, l-am palpat, l-am examinat din cap pînă în picioare, mi-am pus urechea la pieptul lui ca să-i ascult inima. El îşi retrăgea piciorușele şi apoi împingea tare ; îşi agita mînuţele pline de gropiţe şi de cute ; îşi vîra în gură degetele cu unghii minuscule care-i ieşeau în afară cu un cerculeţ alb. Inelele cărnii se rotunjeau moi pe la încheieturile mîinilor, la glezne, în spatele genunchilor, pe coapse, la vintre, la pubis.

De mai multe ori l-am privit îndelung și în timp ce dormea, gîndindu-mă și tot gîndindu-mă la același lucru, absorbit de viziunea interioară a micului mort în scutece întins în sicriu între coroane de crizanteme albe, între patru lumînări aprinse. El avea somnul foarte calm. Zăcea pe spate, ținînd mîinile închise în pumn cu degetul cel mare înăuntru. Din cînd în cînd buzele lui umede făceau mișcarea de-a suge. Dacă mă impresiona inocența acelui somn, dacă actul inconștient al acelor buze mă înduioșa, îmi spuneam, vrînd parcă să-mi întăresc hotărîrea: „Trebuie să moară". Și-mi reprezentam suferințele pătimite din cauza lui, suferințele recente, iminente, și cîtă afecțiune uzurpa el în dauna fetelor mele, și agonia Giulianei, și toate durerile și amenințările care planau în norul necunoscut de deasupra capului nostru. Și astfel îmi reaprindeam voința mea ucigătoare, astfel reînnoiam condamnarea celui care dormea. Într-un colț, în umbră, stătea în chip de paznic femeia din Montegorgo, taciturnă, neclintită ca un idol; albul ochilor și albul dinților nu străluceau mai puțin decît marile cercuri de aur.

XL

Într-o seară (era în 14 decembrie), în timp ce eu și cu Federico ne întorceam de la La Badiola, am descoperit în fața noastră pe alee un bărbat în care l-am recunoscut pe Giovanni di Scòrdio.

— Giovanni! strigă fratele meu.

Bătrînul se opri. Noi ne-am apropiat.

— Bună seara, Giovanni. Ce mai e nou?

Bătrînul zîmbea temător, stînjenit, ca și cum l-am fi surprins asupra vreunei greșeli.

— Veneam, se bîlbîi el, veneam... pentru finul meu.

Era foarte timid. Părea că era gata să-și ceară scuze pentru îndrăzneala aceea.

— Ai vrea să-l vezi? îl întrebă Federico, cu voce scăzută, vrînd parcă să-i facă o propunere în intimitate,

după ce înțelesese desigur sentimentul nobil și trist care tulbura inima acelui părinte părăsit.

— Nu, nu... Veneam numai să întreb...

— Prin urmare nu vrei să-l vezi.

— Nu, da... poate e prea mare deranj... la ora asta...

— Să mergem, încheie Federico, luîndu-l de mînă ca pe un copil. Vino să-l vezi.

Am intrat în casă. Am urcat scările pînă în camera doicii.

Mama era acolo. I-a zîmbit cu blîndețe lui Giovanni. I-a făcut semn să nu facă zgomot.

— Doarme, a spus.

Întorcîndu-se spre mine, adăugă neliniștită :

— Azi, pe seară, a tușit puțin.

Vestea mă tulbură, și tulburarea mea i-a părut mamei atît de evidentă încît a crezut că mă liniștește adăugînd :

— Dar puțin, știi ? Ceva fără importanță.

Federico și bătrînul se aplecaseră asupra leagănului și-l priveau pe micuțul care dormea, la lumina lămpii. Bătrînul era înclinat deasupra pătuțului. Și nimic în jurul lui nu era mai alb decît părul său cărunt.

— Sărută-l, șopti Federico.

Se ridică, mă privi pe mine și pe mama cu un aer rătăcit ; apoi își trecu o mînă peste gură, pe bărbie unde nu era prea bine ras.

Și-i spuse în șoaptă fratelui meu de care se simțea mai aproape :

— Dacă-l sărut îl înțep. Fără îndoială că s-ar deștepta.

Fratele meu văzînd că bietul bătrîn cu sufletul pustiit nu mai putea de dorul de a-l săruta pe copil, îl încurajă cu un gest. Și atunci capul acela impresionant și cărunt se aplecă asupra leagănului încet-încet.

XLI

Cînd am rămas singuri în odaie, în fața leagănului unde Raimondo mai dormea încă cu sărutul pe frunte, mama spuse miloasă :

— Bietul bătrîn! Ştii că vine aproape în fiecare seară? Dar pe ascuns. Mi-a spus Pietro care l-a văzut învîrtindu-se în jurul casei. În ziua botezului, a vrut să i se arate de afară fereastra de la odaia asta, poate ca să vină să privească... Bietul bătrîn! Ce mult mă impresionează!

Ascultam respirația lui Raimondo. Nu mi s-a părut schimbată. Somnul lui era liniştit. Am spus:

— Prin urmare azi a tuşit...

— Da, Tullio, puțin. Dar nu te nelinişti. Poate c-a răcit...

— Nu mi se pare posibil să fi răcit, cu atîta grijă!

O străfulgerare îmi trecu prin minte. Un freamăt îmi cuprinse tot trupul pe neaşteptate. Apropierea mamei mi-a devenit brusc insuportabilă. M-am rătăcit, m-am simţit stingher, mi-a fost teamă să nu mă trădez. Gîndul mi se clarifica în minte cu atîta luciditate, cu atîta intensitate încît m-am temut: „Să nu cumva să se observe ceva pe fața mea". Era o teamă zadarnică, dar nu reuşeam să mă domin. Am făcut un pas înainte, și m-am aplecat asupra leagănului.

Mama și-a dat seama de ceva, dar în favoarea mea, deoarece adăugă:

— Ce sperios ești! Nu simți ce liniştit respiră? Nu vezi ce bine doarme?

Dar, deşi îmi vorbea astfel, glasul îi trăda neliniştea şi nu ştia cum să-mi ascundă teama.

— Da, e adevărat. Nu va fi nimic, am răspuns, reținîndu-mă. Rămîi aici?

— Pînă se întoarce Anna.

— Eu mă duc.

Şi m-am dus. M-am dus la Giuliana. Mă aştepta. Totul era gata pentru masa ei de seară la care obişnuiam să iau parte, încît măsuța ei de bolnavă să-i pară mai puțin plicticoasă și exemplul meu și grija mea pentru ea s-o îmboldească să mănînce. Prin gesturi, prin cuvinte, m-am arătat exagerat, aproape vesel, inegal. Eram în prada unei agitații extraordinare, și nu cu totul stăpîn pe mine, mă puteam supraveghea dar nu și modera. Am băut, împotriva obiceiului meu, vin de Bourgogne,

prescris Giulianei. Am vrut să soarbă şi ea cîteva picături mai mult.

— Te simţi ceva mai bine, nu-i aşa ?

— Da, da.

— Dacă vei fi ascultătoare, îţi promit că de Crăciun te vei da jos din pat. Mai sînt încă zece zile. În zece zile, dac-o să vrei, te vei simţi mai bine. Mai ia o sorbitură, Giuliana !

Mă privea puţin uimită, puţin curioasă, făcînd un oarecare efort ca să-mi acorde toată atenţia. Poate că era de pe acum obosită, pleoapele începeau să-i fie grele. Poziţia aceea ridicată, după un oarecare timp, îi provoca uneori simptomele anemiei cerebrale.

Îşi înmuie buzele în paharul pe care i-l întindeam.

— Spune-mi, am continuat, unde ţi-ar plăcea să-ţi petreci convalescenţa ?

Abia schiţă un zîmbet.

— Pe Riviera ? Vrei să-i scriu lui Augusto Arici să ne găsească o vilă ? Dacă Villa Ginosa ar fi disponibilă. Ţi-aminteşti ?

Schiţă un zîmbet şi mai slab.

— Eşti obosită. Poate te oboseşte glasul meu...

Mi-am dat seama că era pe punctul de-a leşina. Am susţinut-o, i-am luat pernele pe care se sprijinea ca să stea mai ridicată, am aranjat-o, punîndu-i capul mai jos, am ajutat-o să se aşeze ca de obicei. După cîtva timp, păru că-şi revine. Murmură ca într-un vis :

— Da, da, să mergem...

XLII

Mă stăpînea o nelinişte ciudată. Cîteodată era un fel de bucurie, un asalt de veselie confuză. Alteori era o nerăbdare foarte acută, o furie insuportabilă. Uneori era nevoia de-a vedea pe cineva, de-a mă duce în căutarea cuiva, de-a vorbi, de-a deveni expansiv. Alteori era nevoia de solitudine, de-a alerga să mă-nchid într-un loc sigur pentru ca să rămîn acolo cu mine însumi, pentru

a mă introspecta bine, pentru a-mi amplifica gîndul, a considera şi a studia toate detaliile evenimentului apropiat, pentru a mă pregăti. Aceste stări diferite şi contradictorii, şi alte nenumărate stări indefinibile şi inexplicabile, se alternau în mintea mea cu iuţeală, cu o extraordinară accelerare a vieţii mele interioare.

Scînteierea care străbătuse creierul meu, acea scăpărare de lumină sinistră, părea să fi luminat dintr-o dată o stare de conştiinţă preexistentă deşi cufundată în obscuritate, părea să fi redeşteptat un strat profund din memoria mea. Simţeam că-*mi amintesc* dar, oricîte eforturi aş fi făcut, nu ajungeam să dau de originile amintirii nici să-i descopăr natura. Desigur că *îmi aminteam*. Era amintirea unei lecturi îndepărtate ? Găsisem descris în vreo carte un caz analog ? Sau îmi povestise cineva, cîndva, întîmplarea aceea petrecută aievea în viaţa reală ? Sau impresia aceea de *amintire* era iluzorie, nu era decît efectul unei asociaţii de idei misterioase ? Desigur, mi se părea că mijlocul mi-ar fi fost sugerat de cineva străin. Mi se părea că cineva la un moment dat ar fi venit să mă scoale din orice perplexitate, spunîndu-mi : *„Trebuie ca tu să faci aşa cum a făcut şi celălalt în situaţia ta“*. Dar cine era *celălalt ?* Desigur, se pare că l-aş fi cunoscut în vreun fel. Dar oricîte eforturi aş fi făcut, nu reuşeam să-l desprind de mine, să devin obiectiv. Mi-este imposibil să definesc cu exactitate starea de spirit cu totul specială în care mă aflam. Aveam noţiunea completă a unui fapt în toată desfăşurarea sa, adică aveam noţiunea unei serii de acţiuni prin care trecuse un om care ar fi îndeplinit o anume hotărîre. Dar omul acela predecesorul, îmi era necunoscut ? Şi nu puteam asocia acelei noţiuni imaginile respective fără a mă situa pe mine în locul aceluia. Prin urmare mă vedeam pe mine însumi îndeplinind acele acţiuni speciale cîndva îndeplinite de un altul, imitînd comportarea altuia într-un caz asemănător cazului meu. Concepţia spontaneităţii originale îmi lipsea.

Cînd am ieşit din camera Giulianei, m-am învîrtit cîteva minute prin culoare într-o stare de incertitudine. N-am dat de nimeni. M-am îndreptat spre odaia doicii.

Am tras cu urechea la ușă, am auzit vocea șoptită a mamei, m-am îndepărtat.

Oare ea nu se mișcase de acolo? Copilul avusese poate vreun acces de tuse mai gravă? Cunoșteam bine catarul bronhial al nou născuților, teribila maladie a aparențelor înșelătoare. Mi-am amintit de pericolul prin care trecuse Maria în a treia ei lună de viață, mi-am amintit de toate simptomele. Și Maria, la început, strănutase de mai multe ori, tușise ușor; îi venea să doarmă mereu. M-am gîndit: „Cine știe! Dacă aștept, dacă nu mă las tîrît, poate că *bunul Dumnezeu* intervine la timp, și sînt salvat." M-am întors: am ascultat din nou la ușă; am auzit din nou vocea mamei; am intrat.

— Prin urmare, cum se simte Raimondo? am întrebat, fără să-mi ascund tremurul.

— Bine. Este liniștit, n-a mai tușit, respiră regulat, are temperatura normală. Privește. Suge.

Mama mi s-a părut într-adevăr liniștită, fără grijă. Anna, așezată pe pat, îi dădea lapte copilului care-l înghițea cu poftă, plescăind din cînd în cînd cu buzele în timp ce sugea. Anna avea capul plecat, fixînd podeaua cu ochii, o imobilitate de bronz. Flăcăruia jucăușă a lămpii arunca lumini și umbre pe fusta ei roșie.

— Nu cumva aici înăuntru e prea cald? am întrebat simțind oarecare sufocare.

Ce-i drept, camera era foarte încălzită. Într-un colț, pe cupola unui vas cu jăratec stăteau la încălzit cîteva scutece. Se mai auzea și gîlgîitul unei ape clocotind. Se mai auzea din cînd în cînd și clinchetul geamurilor sub rafalele de vînt care șuiera sau vîjîia.

— Auzi ce puternic suflă vîntul! murmură mama.

N-am mai sesizat alte zgomote. Am ascultat vîntul cu o atenție neliniștită. Mi-au trecut cîțiva fiori prin oase, de parcă mi-ar fi pătruns ceva din frigul de afară. M-am îndreptat spre fereastră. Deschizînd un oblon, îmi tremurau degetele. Mi-am lipit fruntea de geamul înghețat și am privit afară, dar abureala produsă brusc de răsuflarea mea caldă mă împiedica să văd. Mi-am ridicat ochii și prin geamul mai înalt am descoperit scînteind cerul înstelat.

— E senin, am spus ieşind din cadrul ferestrei.

Aveam în adîncul meu imaginea nopții de diamant și ucigătoare, în timp ce ochii mei se îndreptau spre Raimondo care stătea agățat de sînul la care sugea.

— Giuliana a mîncat în seara asta? m-a întrebat mama, pe un ton drăgostos.

— Da, i-am răspuns cu răceală în glas; și m-am gîndit: „Toată seara n-ai găsit un minut să vii s-o vezi! Nu-i pentru prima oară cînd o neglijezi. I-ai dăruit inima lui Raimondo."

XLIII

A doua zi dimineață, doctorul Jemma examină copilul și-l declară perfect sănătos. Nu acordase nici o importanță tusei invocată de mama. Deși zîmbea de grijile și de temerile excesive, el i-a recomandat prudență în zilele acelea friguroase, și o maximă prudență la spălat și la îmbăiat.

Eram de față în timp ce vorbea despre toate acestea în prezența Giulianei. De două-trei ori ochii mei îi întîlniră fugitiv pe-ai ei.

Prin urmare nu-mi venea nici un ajutor din partea *Providenței*. Trebuia să acționez, trebuia să profit de momentul oportun, să grăbesc evenimentul. Mă hotărîsem. Am așteptat seara, decis să înfăptuiesc delictul.

Mi-am adunat energia care-mi mai rămînea, mi-am ascuțit perspicacitatea, mi-am studiat toate cuvintele, toate faptele. Nu am spus nimic, n-am făcut nimic care să trezească bănuiala, să stîrnească stupoarea. Prudența nu mi-a diminuat nici o clipă.

N-am avut nici o clipă de slăbiciune sentimentală. Sensibilitatea mea interioară era comprimată, sufocată. Spiritul meu concentra toate facultățile sale utile în această pregătire pentru a ajunge la deznodămîntul unei probleme materiale. În timpul serii, trebuia să fiu lăsat cîteva minute singur cu intrusul, și în anumite condiții de siguranță.

În timpul zilei am intrat de mai multe ori în camera doicii. Anna era mereu la post aidoma unui paznic impasibil. Dacă îi adresam vreo întrebare, îmi răspundea monosilabic. Avea o voce răgușită, cu un timbru aparte. Tăcerea ei, inerția ei mă iritau.

Și mai mult, nu se îndepărta decît la orele ei de masă. Dar de cele mai multe ori o înlocuia mama mea sau Miss Edith, sau Cristina, sau vreo altă femeie de serviciu. În acest ultim caz, aș fi putut ușor să mă eliberez de martor, dîndu-i vreo oarecare poruncă. Dar rămînea totuși pericolul să vină cineva între timp pe neașteptate. Și, afară de asta, eram la voia întîmplării, neputînd alege eu însumi persoana care avea s-o înlocuiască pe Anna. Atît în seara aceea cît și în cele următoare putea să fie mama mea. Pe de altă parte, mi se părea imposibil să mai prelungesc la infinit vegherile mele, anxietățile mele, să stau la pîndă multă vreme, să trăiesc așteptînd mereu ceasul funest.

În timp ce eu eram acolo perplex, intră Miss Edith cu Maria și Natalia. Cele două mici Grații, îmbujorate de alergătura în aer liber, acoperite de paltoanele lor de zibelină, pe cap cu căciulițele din aceeași blană, cu mănuși, cu obrajii înroșiți de frig, de cum m-au văzut s-au năpustit asupra mea vesele și zvelte. Și cîteva minute odaia a fost plină de ciripitul lor.

— Știi, au sosit cei de la munte, mă vesti Maria. În seara asta încep postul și rugăciunile de Crăciun, în capelă. Dacă ai vedea ce iesle a făcut Pietro ! Știi că bunica ne-a promis pomul ? Este adevărat, Miss Edith ? Trebuie să-l așezăm în odaia mamei... Mama va fi vindecată de Crăciun, nu-i așa ? Of, fă-o tu să se vindece !

Natalia se oprise să-l privească pe Raimondo ; și din cînd în cînd rîdea la grimasele lui care-și agita piciorușele continuu ca și cum ar fi vrut să și le scoată din scutece. I se năzări un capriciu.

— Vreau să-l iau în brațe ! Strigă ea tare.

Își adună toată puterea ca să poată ține greutatea, și chipul ei deveni grav, întocmai cum era cînd făcea pe mama cu păpușile ei.

— Acum eu ! strigă Maria.

Şi fratele vitreg trecu de la una la alta, fără să plîngă. Dar la un moment dat, în timp ce Maria se învîrtea cu el supravegheată de Edith, era pe punctul de a-l scăpa, de a-i cădea din mîini. Edith l-a susţinut, i l-a dat doicii care părea foarte absorbită, foarte departe de persoanele şi de lucrurile din jurul ei.

Urmărindu-mi un gînd tainic, am spus :

— Prin urmare în seara asta începe *Novena* [1]...

— Da, da, diseară.

O priveam pe Anna care părea că se trezeşte, acordînd o atenţie neobişnuită discuţiei.

— Cîţi munteni sînt ?

— Cinci, răspunse Maria care părea bine informată. Două cimpoaie, două fluiere, o tilincă.

Şi începu să rîdă, repetînd de multe ori fără întrerupere ultimul cuvînt ca s-o stîrnească şi pe sora ei.

— Vin de la muntele tău, i-am spus Annei, întorcîndu-mă spre ea. Poate să fie şi cineva din Montegorgo.

Ochii ei pierduseră duritatea de smalţ, se însufleţiseră, îi străluceau umezi şi trişti. Tot chipul ei părea schimbat de expresia unui sentiment extraordinar. Am înţeles că suferea şi că nostalgia era boala ei.

XLIV

Se apropia seara. Am coborît în capelă, am văzut pregătirile pentru *Novena :* ieslea, florile, lumînările noi. Am ieşit fără să ştiu de ce ; am privit fereastra din odaia lui Raimondo. Am mers cu paşi repezi în sus şi în jos prin faţa casei, sperînd să-mi potolesc tremurul care mă zgîlţîia, frigul nemaipomenit care-mi pătrundea în oase, contracţiile ce-mi strîngeau stomacul gol.

Era un amurg glacial, cizelat, aproape tăios. O lividitate verzuie se dilata spre orizontul îndepărtat, în adîncul văii plumburii unde se contura Assòro întortocheat. Rîul strălucea, singur.

1 Rugăciuni timp de nouă seri.

Mă cuprinse o spaimă neașteptată. M-am gîndit : „Mi-e teamă ?“ Mi se părea că cineva, invizibil, ar privi în sufletul meu. Simțeam aceeași stare mizerabilă pe care ți-o provoacă uneori privirile prea fixe, magnetice. M-am gîndit : „Mi-e teamă ? De ce oare ? De a săvîrși faptul sau de a fi descoperit de cineva ?“ Mă speriau umbrele copacilor falnici, imensitatea cerului, licăririle rîului Assòro, toate glasurile vagi ale cîmpiei. Se auzi clopotul bătînd pentru rugăciunea de seară. Am intrat în casă, aproape în fugă, parc-aș fi fost urmărit.

Am dat de mama în coridorul încă neluminat.

— De unde vii, Tullio ?

— De afară. M-am plimbat puțin.

— Giuliana te așteaptă.

— La ce oră începe rugăciunea ?

— La șase.

Era cinci și un sfert. Mai erau trei sferturi de oră. Trebuia să veghez.

— Mă duc, mamă.

După cîțiva pași, am mai întrebat-o :

— Federico nu s-a întors ?

— Nu.

M-am dus în camera Giulianei. Mă aștepta. Cristina pregătea măsuța.

— Unde ai fost pînă acum ? mă întrebă biata bolnavă, cu un ușor ton de dojană.

— Am fost acolo, cu Maria, cu Natalia... Am fost să văd capela.

— Mda, diseară începe *Novena,* murmură trist, îndurerată.

— Poate că vei auzi de aici muzica.

Rămase pe gînduri cîteva clipe. Mi s-a părut foarte tristă, de o tristețe vlăguită, dezvăluind parcă o inimă încărcată de plîns, o nevoie de lacrimi.

— La ce te gîndești ? am întrebat-o.

— Îmi amintesc de primul meu Crăciun la La Badiola. Tu-ți amintești ?

Ea era tandră și emoționată, mă înduioșa, se lăsa în voia mea pentru a fi mîngîiată, pentru a fi legănată. pentru ca să-i ușurez inima și să-i liniștesc lacrimile. Îi

cunoşteam vlăguirile acelea pline de durere şi neliniştile nedefinite. Dar mă gîndeam cu anxietate : „Trebuie să mă las influenţat. Trebuie să nu mă las prins. Timpul trece iute. Dacă mă prinde, îmi va fi greu să plec de lîngă ea. Dacă plînge, nu mă voi putea îndepărta. Trebuie să mă domin. Timpul goneşte. Cine va rămîne de pază lîngă Raimondo ? Nu mama, fără îndoială. Probabil doica. Toţi ceilalţi se vor aduna la capelă. Aici o voi lăsa pe Cristina. Voi fi singur. Conjunctura nu mi-ar putea fi mai favorabilă. Trebuie să fiu liber în douăzeci de minute.“

Am evitat s-o tulbur pe bolnavă, m-am prefăcut că nu o înţeleg, n-am răspuns efuziunilor ei, am căutat s-o distrag cu subiecte materiale, am făcut în aşa fel încît Cristina să nu ne lase singuri ca în alte seri de intimitate, m-am ocupat de cină c-o grijă exagerată.

— De ce nu mănînci cu mine în seara asta ? m-a întrebat.

— Nu pot lua nimic, acum nu mă simt bine. Mănîncă tu ceva, te rog.

Oricîte eforturi făceam nu reuşeam să disimulez cu totul anxietatea care mă devora. De mai multe ori, m-a privit cu intenţia vădită de a-mi pătrunde gîndurile. Apoi, brusc, s-a încruntat, devenind taciturnă. Abia-abia s-a atins de mîncare, şi-a muiat puţin buzele în pahar. Atunci, mi-am adunat tot curajul, să plec. M-am prefăcut că aş fi auzit zgomotul unei trăsuri. Am ascultat atent, am spus :

— Poate s-a întors Federico. Trebuie să-l văd imediat... Îmi permiţi să mă duc jos o clipă. Cristina rămîne aici.

Am văzut-o cu faţa schimbată precum cineva care ar fi pe punctul de a izbucni în plîns. N-am aşteptat aprobarea ei. Am ieşit grăbit ; fără a neglija să-i repet Cristinei să rămînă acolo pînă aveam să vin eu din nou.

De îndată ce-am ieşit, am fost obligat să mă opresc ca să rezist respiraţiei sufocate provocată de frămîntarea mea nemaipomenită. M-am gîndit : „Dacă nu reuşesc să-mi domin nervii, totul e pierdut“. Am ciulit urechea, dar n-am auzit decît pulsaţia arterelor mele. Am înaintat

pe coridor pînă la scări. N-am dat de nimeni. Casa era tăcută. M-am gîndit : „Toţi sînt la capelă, şi servitorii. N-am nici un motiv să mă tem.“ Am aşteptat încă două-trei minute, pentru a-mi reveni. În cele două-trei minute, intenţia spiritului meu diminuase. Am avut o ciudată rătăcire. Mi-au trecut prin minte gînduri vagi, neînsemnate, străine de actul pe care eram pe punctul de a-l înfăptui. Am numărat maşinal colonetele balustradei.

„Desigur că Anna a rămas. Camera lui Raimondo nu e departe de capelă. Sunetele muzicii vor anunţa începutul *Novenei*.“ Am luat-o spre uşă. Mai înainte de-a ajunge acolo, am auzit preludiul cimpoaielor. Am intrat fără şovăire. Nu mă înşelasem.

Anna stătea în picioare, lîngă scaunul ei, într-o atitudine atît de plină de viaţă încît imediat am ghicit că se ridicase chiar atunci în picioare, la auzul cimpoaielor din satul ei de la munte, preludiul vechii pastorale.

— Doarme ? am întrebat.

Mi-a făcut semn din cap că da.

Sunetele continuau, învăluite de distanţă, dulci ca într-un vis puţin răguşite, lungi, lente. Glasurile clare ale fluierelor modulau melodia ingenuă şi de neuitat acompaniate de cimpoaie.

— Du-te şi tu la *Novena*, i-am spus eu. Rămîn eu aici. De cît timp a adormit ?

— Acum.

— Du-te, du-te la *Novena*.

Ochii îi străluceau.

— Mă duc ?

— Da. Rămîn eu aici.

I-am deschis chiar eu uşa ; am închis-o în spatele ei. Am alergat spre leagăn, în vîrful picioarelor, l-am privit de aproape. Inocentul dormea în scutecele lui, pe spate, ţinînd mînuţele închise în pumni cu degetul mare înăuntru. Prin ţesutul pleoapelor apăreau pentru mine irisurile cenuşii. Dar n-am simţit că mi-ar fi pornit din adîncul sufletului vreun impuls orb de ură şi nici de furie. Aversiunea mea faţă de el a fost mai atenuată decît în trecut. Mi-a lipsit acel impuls instinctiv pe care-l simţisem de atîtea ori că-mi ajunge pînă în vîrful degetelor

gata de orice violență criminală. N-am ascultat decît de impulsul unei voințe reci și lucide, într-o perfectă cunoștință de cauză.

M-am întors la ușă, am deschis-o din nou ; m-am asigurat că era pustiu pe coridor. Atunci am alergat la fereastră. Mi-au venit în minte unele cuvinte ale mamei mele ; o clipă am crezut că Giovanni di Scòrdio ar putea fi acolo jos, în fața casei. Cu infinite precauții am deschis ușa. M-a năpădit o pală de aer înghețat. M-am aplecat pe pervaz, să explorez. N-am văzut nici o formă suspectă, n-am auzit decît sunetele *Novenei* difuze. M-am retras, m-am apropiat de leagăn, cu mare efort mi-am învins extrema repulsie ; am luat copilul încet-încet, temperîndu-mi anxietatea ; ținîndu-l departe de inima mea care bătea prea tare l-am dus la fereastră ; l-am ținut în aerul rece care avea să-i aducă moartea.

Nu m-am pierdut ; nici unul din simțurile mele nu s-a întunecat. Am văzut stelele de pe cer care oscilau ca și cînd un vînt suprem le-ar fi agitat ; am văzut mișcările iluzorii, dar terifiante, pe care lumina jucăușă a lămpii le făcea pe ușă ; am auzit distinct reluarea pastoralei, lătratul unui cîine în depărtare. Un scîncet al copilului m-a făcut să tresar. Se trezea.

M-am gîndit : „Acum plînge. Cît timp o fi trecut ? Poate un minut, nici un minut. Va fi de ajuns acea scurtă pecete a gerului ca el să moară ? A fost atins ?“ Copilul agită brațele în fața lui, strîmbă gura, o deschise ; întîrzie puțin pînă să scoată scîncetul care mi s-a părut schimbat, mai firav, mai tremurat, dar poate doar fiindcă suna într-un loc diferit în timp ce eu îl auzisem numai în camere închise. Acel scîncet firav, tremurat, m-a umplut de groază, mi-a provocat brusc o teamă nebunească. Am alergat spre leagăn, am lăsat copilul. M-am întors la fereastră s-o închid ; dar mai înainte de-a o închide, m-am aplecat pe pervaz, am aruncat o privire în umbră, n-am văzut altceva decît stelele. Am închis. Deși cuprins de panică, am evitat zgomotul. Și în spatele meu, copilul plîngea, plîngea mai tare. „Sînt salvat ?“ Am alergat la ușă, am privit pe coridor, am ascultat. Culoarul era pustiu ; trecea unda lentă a cîntecelor.

„Prin urmare sînt salvat. Cine-ar fi putut să mă vadă?“ M-am gîndit din nou la Giovanni di Scòrdio, privind fereastra; am avut din nou o neliniște. „Dar nu, jos nu era nimeni. M-am uitat de două ori.“ M-am apropiat de leagăn, am așezat mai bine trupul copilului, l-am acoperit cu grijă, m-am asigurat că totul era pus la punct. Acum, totuși, aveam o repulsie invincibilă la contactul cu el. El plîngea, plîngea mereu. Ce puteam face ca să-l potolesc? Am așteptat.

Dar scîncetul acela continuu în camera aceea mare solitară, acel vaiet nearticulat al victimei neștiutoare mă sfîșia atît de cumplit încît nu mai puteam rezista, așa că m-am ridicat ca să mă sustrag în vreun fel torturii. Am ieșit pe coridor, am lăsat întredeschisă ușa în spatele meu; am rămas acolo să veghez. Glasul copilului abia se mai auzea, se confunda cu unda lentă a cîntecelor. Cîntecele continuau, învăluite de depărtare, dulci ca într-un vis, puțin răgușite, lungi, lente. Sunetele clare ale fluierelor modulau melodia simplă acompaniată de cimpoaie. Pastorala se răspîndea în casa mare pașnică, ajungea poate în camerele mai îndepărtate. Giuliana o auzea? Ce gîndea, ce simțea Giuliana? Plîngea?

Nu știu de ce, mi-a pătruns în inimă certitudinea asta: „Ea plînge“. Și din certitudine s-a născut o viziune intensă care mi-au dat o senzație reală și profundă. Gîndurile și imaginile care mi-au străbătut creierul erau incoerente, fragmentare, absurde, compuse din elemente, care nu răspundeau unul altuia, insesizabile, de o natură îndoielnică. M-a năpădit teama nebuniei. M-am înrebat: „Cît timp a trecut?“ Și mi-am dat seama că pierdusem total noțiunea timpului.

Cîntecele încetaseră. M-am gîndit: „Rugăciunea s-a terminat. Trebuie să se întoarcă Anna. Va veni poate și mama. Raimondo nu mai plînge!“ Am intrat din nou în cameră, am aruncat o privire în jur să mă asigur încă o dată că nu rămăsese nici o urmă din atentat. M-am aplecat asupra leagănului nu fără o vagă teamă de a-l găsi pe copil neînsuflețit. El dormea, pe spate, ținînd mînuțele închise în pumn cu degetul mare înăuntru. „Doarme! Este incredibil. Părea că nu s-ar fi întîmplat nimic.“

Ceea ce făcusem părea să asume inexistența unui vis. Am avut senzația că-mi pierd șirul gîndurilor, foarte iute, un interval de gol, în timp ce așteptam.

De cum am recunoscut pe coridor pasul greoi al doicii, m-am ridicat s-o întîmpin. Mama mea nu venea în urma ei. Fără a o privi în față, i-am spus :

— Încă mai doarme.

Și m-am îndepărtat repede : eram salvat !

XLV

Din momentul acela un fel de inerție a pus stăpînire pe spiritul meu, aproape stupidă, pentru că eram poate, epuizat, sfîrșit, incapabil de alte eforturi. Conștiința mea își pierduse teribila ei luciditate, atenția îmi slăbise, curiozitatea nu mai era pe măsura importanței evenimentelor ce se desfășurau. De fapt, amintirile mele sînt confuze, puține, compuse din imagini neclare.

În seara aceea am intrat în alcov, am revăzut-o pe Giuliana, am stat cîtva timp la căpătîiul ei. Mi-a fost greu să vorbesc. Am întrebat-o privind-o în ochi :

— Ai plîns ?

Îmi răspunse :

— Nu.

Dar era și mai tristă decît înainte. Era palidă aidoma cămășii ei. Am întrebat-o :

— Ce ai ?

A răspuns :

— Nimic. Dar tu ?

— Eu nu mă simt bine. Mă doare capul atît de rău...

O imensă oboseală mă copleșea, îmi simțeam grele mîinile și picioarele. Mi-am aplecat capul pe marginea pernii ; am rămas cîteva minute în poziția aceea oprimat de o îndurerare infinită. Am tresărit auzind vocea Giulianei care spunea :

— Îmi ascunzi ceva.

— Nu, nu. De ce ?

— Fiindcă *simt* că-mi ascunzi ceva.

— Nu, nu, te-nșeli.

— Mă-nşel.

A tăcut, Mi-am sprijinit din nou capul pe margine, după cîteva minute, mi-a spus brusc :

— Tu *îl* vezi adesea.

M-am ridicat s-o privesc, înspăimîntat :

— De bunăvoie te duci să-l vezi, te duci să-l cauți, a adăugat ea. Ştiu. Şi azi...

— Ei bine ?

— Mi-e teamă de asta, mi-e teamă pentru tine. Te cunosc. Te chinui, te duci acolo ca să te chinui, te duci ca să-ți sfîşii inima... Te cunosc... Mi-e teamă. Nu te-ai resemnat. Nu mă-nşeli, Tullio. Şi în seara asta, mai devreme, ai fost acolo...

— Cum de ştii ?

— Ştiu, *simt*.

Îmi înghețase sîngele.

— Vrei ca mama să bănuiască ? Vrei ca mama să-şi dea seama de aversiune ?

Vorbeam în şoapte. Şi părea speriată. Şi eu mă gîndeam : „Iată, acum intră mama tulburată strigînd «Moare Raimondo !»"

Au intrat Maria şi Natalia cu Miss Edith. Şi alcovul s-a înveselit de ciripitul lor. Au vorbit despre capelă, despre iesle, de lumînări, de cimpoaie, în cele mai mici amănunte.

Am lăsat-o pe Giuliana ca să mă retrag în camera mea, pretextînd durerea de cap. De cum m-am aşezat în pat, oboseala m-a şi învins. Am dormit profund ore în şir.

Lumina zilei m-a surprins calm, stăpînit de-o stranie indiferență, de-o curiozitate inexplicabilă. Nimeni nu venise să-mi întrerupă somnul, prin urmare nu se întîmplase nimic extraordinar. Evenimentele din ajun mi se păreau ireale, foarte îndepărtate. Simțeam o detaşare imensă a ființei mele de azi de ființa mea anterioară, de ceea ce eram, de ceea ce fusesem. Era o discontinuitate între perioada trecută şi prezentul vieții mele psihice. Şi eu nu făceam nici un efort ca să mă reculeg, ca să pricep fenomenul cu totul singular. Aveam o repulsie față de orice activitate ; căutam să rămîn într-un fel de falsă

apatie sub care zăcea încîlceala tuturor agitațiilor trecute ; evitam să mă introspectez, ca să nu redeştept ceea ce părea mort, ceea ce părea că nu ar aparţine existenţei mele reale. Semănam puţin cu acei bolnavi care, după ce-au pierdut sensibilitatea unei jumătăţi de trup, îşi închipuie că au lîngă ei, în patul lor, un cadavru.

Dar Federico a venit să bată la uşa mea. A intrat. Ce noutate îmi aducea ? Prezenţa lui m-a tulburat.

— Aseară nu ne-am văzut, mi-a spus. M-am întors tîrziu. Cum te simți ?

— Nici bine, nici rău.

— Aseară te durea capul. Nu-i aşa ?

— Da, de aceea m-am dus devreme la culcare.

— Eşti cam verde în dimineața asta. Oh, Doamne, cînd se va sfîrși cu necazurile ? Tu nu te simți bine, Giuliana e tot în pat, pe mama am întîlnit-o foarte tulburată fiindcă Raimondo a tușit noaptea trecută.

— A tuşit ?

— Mda. Probabil că-i vorba de-o uşoară răceală, dar mama exagerează ca de obicei...

— A venit doctorul ?

— Încă nu. Dar mi se pare că tu eşti mai rău decît mama.

— Ştii, orice nelinişte, cînd este vorba de copil, este justificabilă. E de-ajuns un nimic...

Mă privea cu ochii lui limpezi verde-albăştrii, şi mi-era teamă şi ruşine.

Cînd a ieşit, am sărit din pat. Mă gîndeam : „Prin urmare efectele încep : prin urmare nu mai încape îndoială. Dar cît timp va mai trăi ? S-ar putea nici să nu moară... Ah, nu, e imposibil să nu moară. Aerul era îngheţat, îţi tăia răsuflarea." Şi am revăzut înlăuntrul meu copilul respirînd, gurița întredeschisă, gîtul.

XLVI

Doctorul spunea :

— Nu-i nici un motiv de nelinişte. E vorba de-o răceală foarte uşoară. Bronhiile sînt degajate.

Se apleca din nou pe pieptul gol al lui Raimondo ca să-l asculte.

— Nu se aude absolut nimic. Vă puteți asigura chiar dumneavoastră, cu urechea dumneavoastră, adăugă, adresîndu-mi-se.

Şi mi-am apropiat urechea pe pieptul fragil, şi am simțit căldura lui blîndă.

— Într-adevăr...

Şi am privit-o pe mama care trepida de partea cealaltă a leagănului.

Obişnuitele simptome ale bronşitei lipseau. Copilul era liniştit, avea unele accese uşoare de tuse la intervale lungi, sugea lapte ca de obicei, avea un somn grav şi egal. Eu însumi, înşelat de aparențe, mă îndoiam : „Prin urmare, tentativa mea a fost inutilă. Se pare că nu trebuie să moară. Ce viață tenace !" Şi-mi reveni ranchiuna inițială împotriva lui, şi mai acută. Aspectul lui calm şi îmbujorat m-a exasperat. Suferisem aşadar toate angoasele acelea, mă expusesem acelui pericol pentru nimic. Un fel de stupoare superstițioasă se adăugă furiei mele surde față de extraordinara tenacitate a acelei vieți : „Cred că nu voi avea curajul s-o iau de la început. Şi atunci ? Eu voi fi victima lui, şi nu voi putea să-i scap." Şi mica fantomă perversă, copilul irascibil şi felin, plin de inteligență şi de instincte rele, mi-a reapărut ; din nou m-a fixat cu ochii săi duri cenuşii, provocator. Şi scenele teribile în umbra camerelor pustii, scenele pe care le crease cîndva imaginația mea ostilă, mi s-au reprezentat din nou ; din nou au căpătat formă, mişcare şi toate caracterele realității.

Era o zi albă, cu presentimentul zăpezii. Alcovul Giulianei mi s-a părut iar un refugiu. Intrusul nu trebuia să iasă din camera lui, nu putea să vină să mă persecute pînă acolo. Şi m-am lăsat întru totul pradă tristeții mele, fără a o ascunde.

Mă gîndeam, privind-o pe biata bolnavă : „Ea nu se va mai vindeca, nu se va mai ridica din pat". Îmi aminteam de ciudatele cuvinte spuse cu o seară în urmă, mă tulburau. Fără îndoială că ea nu putea să se gîndească

la altceva decît la el, murind puțin cîte puțin. Toată povara aceea pe inima ei atît de slabă !

Cu discontinuitatea imaginilor ce se desfăşoară în vis, se redeşteptau în spiritul meu unele fragmente ale vieții trecute ; amintirile unei alte boli, ale unei convalescențe îndepărtate. M-am căznit să recompun acele fragmente, să reconstitui acea perioadă atît de plăcută şi atît de dureroasă în care aruncasem sămînța nenorocirii mele. Albul difuz al luminii îmi amintea de după-amiaza aceea lentă pe care eu și Giuliana am petrecut-o citind o carte de poezii, aplecîndu-ne împreună pe aceeași pagină, urmărind cu ochii același rînd. Și revedeam arătătorul ei delicat și slab pe margine și semnul făcut cu unghia.

„Accueillez la voix qui persiste
Dans son naïf épithalame.
Allez, rien n'est meilleur à l'âme
Que de faire une âme moins triste !“

Am luat-o de mînă ; și plecîndu-mi capul încet, pînă a-i pune buzele în căușul palmei, am murmurat :

— Tu... ai putea uita ?

Ea îmi închise gura, și rosti :

— Tăcere.

Retrăiam acel crîmpei de viață, în senzația reală și profundă ; și continuam, continuam să retrăiesc, ajungeam la dimineața primei deșteptări, la dimineața teribilă. Auzeam din nou vocea care rîdea și se întrerupea ; revedeam gestul ofertei, și pe ea însăși în fotoliu după lovitura neașteptată, și urmarea. De ce sufletul meu nu putea desprinde de el aceste imagini ? Regretul era zadarnic, era zadarnic. *„Prea tîrziu.“*

— La ce te gîndești ? mă întrebă Giuliana care poate că pînă atunci, în timpul tăcerii mele, nu suferise de altceva decît de tristețea mea.

Nu i-am ascuns gîndul meu. Ea spuse cu o voce care-i venea din adîncul pieptului, slabă, dar mai penetrantă decît un strigăt :

— Ah, eu purtam cerul pentru tine în sufletul meu !

Adăugă, după o pauză lungă în care absorbise poate în inimă lacrimile ce nu apăreau :

— Acum nu te pot consola ! Nu există consolare pentru tine nici pentru mine, nu va putea fi niciodată... Totul este pierdut.

Am spus :

— Cine ştie !

Şi ne-am privit ; şi era vădit că amîndoi ne gîndeam în clipa aceea la acelaşi lucru : la posibila moarte a lui Raimondo.

Am ezitat o clipă, şi apoi am vrut s-o întreb, făcînd aluzie la dialogul avut într-o seară sub ulmi :

— Te-ai rugat lui Dumnezeu ?

Glasul îmi tremura.

Îmi răspunse (abia am auzit) :

— Da.

Îşi închise ochii şi se întoarse pe o parte, îşi înfundă faţa în pernă, se ghemui sub pături, ca şi cum ar fi cuprins-o un frig nemaipomenit.

XLVII

Pe seară m-am dus să-l revăd pe Raimondo. L-am găsit în braţele mamei. Mi s-a părut ceva mai palid, deşi era încă foarte liniştit, respira bine, nu avea nici un semn suspect.

— A dormit pînă acum ! mi-a spus mama.

— Eşti neliniştită din cauza asta ?

— Da, pentru că n-a mai dormit niciodată atît de mult.

Îl priveam fix pe copil. Ochii lui cenuşii erau fără viaţă, sub fruntea presărată cu uşoare cruste albicioase. Mişca neîncetat buzele, ca şi cum ar fi molfăit ceva. Deodată, vărsă puţin lapte îngroşat pe baveţică.

— Ah, nu, nu, copilul ăsta nu se simte bine, exclamă mama dînd din cap.

— Dar a tuşit ?

Vrînd parcă să-mi răspundă, Raimondo începu să tuşească.

— Auzi ?

Era o tuse uşoară, slabă, neînsoţită de nici un zgomot al organelor interne.

A durat foarte puţin.

M-am gîndit : „Trebuie să aştept“. Dar, cum în mine se redeştepta presentimentul funest, aversiunea împotriva intrusului diminua, se liniştea repulsia. Îmi dădeam seama că inima mea rămînea meschină şi mizerabilă, incapabilă de jubilări.

Mi-amintesc de seara aceea ca de cea mai tristă din cîte trăisem în cursul nenorocirii mele.

Bănuind că Giovanni di Scòrdio ar fi pe acolo, am ieșit din casă, am luat-o pe alee pe unde-l mai întîlnisem eu şi cu fratele meu şi altădată. În lumina amurgului se anunța prima zăpadă. De-a lungul şirului de copaci se întindea un covor de frunze. Ramurile despuiate și uscate crestau cerul.

Priveam înaintea mea, sperînd să descopăr chipul bătrînului. Mă gîndeam la duioşia bătrînului faţă de finul lui, la dezolata lui dragoste de bătrîn, la mîinile lui vînjoase bătătorite și zbîrcite pe care le văzusem înnobilîndu-se şi vibrînd pe scutecele albe. Mă gîndeam : „Ce-o să mai plîngă !“ Îl vedeam pe micul mort în scutece întins în sicriu între coroanele de crizanteme albe, între patru lumînări aprinse ; şi pe Giovanni îngenuncheat care plîngea. „Mama va plînge, va fi disperată. Toată casa se va cufunda în doliu. Crăciunul va fi funest. Ce va face Giuliana cînd voi apărea la marginea alcovului, la picioarele patului, şi-o voi anunţa : «A murit» ?“

Ajunsesem la sfîrşitul aleii. Am privit, n-am văzut pe nimeni. Cîmpia se cufunda în umbră, tăcută ; un foc înroşea colina, în depărtare. M-am întors înapoi, singur. Deodată, ceva alb îmi tremură înaintea ochilor şi se risipi. Era prima zăpadă.

Şi mai tîrziu, în timp ce stăteam la căpătîiul Giulianei, am auzit din nou cimpoaiele care continuau *Novena, la aceeaşi oră.*

XLVIII

Seara a trecut, noaptea a trecut, dimineața următoare a trecut. Nu s-a întîmplat nimic extraordinar. Dar, în vizita lui la copil, doctorul n-a ascuns că exista un catar al nărilor şi bronhiile mărite ; o afecţiune uşoară fără importanță. Mi-am dat seama însă că voia să disimuleze o oarecare preocupare. A dat unele dispoziții, a recomandat o maximă prudență, a promis că va reveni în timpul zilei. Mama nu-şi mai găsea liniștea.

Intrînd în alcov i-am spus Giulianei, în şoaptă, fără s-o privesc în față :

— Se simte mai rău.

N-am mai vorbit mult timp. Din cînd în cînd mă ridicam și mă duceam la fereastră ca să privesc zăpada. Mă învîrteam prin cameră, pradă unei anxietăți insuportabile. Giuliana ținea capul înfundat în pernă, stînd aproape în întregime ascunsă sub pături. Dacă mă apropiam, deschidea ochii și-mi arunca o privire fugitivă în care eu nu puteam citi nimic.

— Ţi-e frig ?

— Da.

Dar camera era caldă. Mă întorceam mereu la fereastră să privesc zăpada, cîmpia albită pe care continuau să cadă fulgii lenţi. Era ora două după-amiază. Ce se petrecea în camera copilului ? Nimic extraordinar, desigur, deoarece nimeni nu venea să mă cheme. Dar anxietatea mea creştea aşa că m-am hotărît să mă duc să văd. Am deschis uşa.

— Unde te duci ? m-a strigat Giuliana sprijinită pe un cot, nespus de palidă.

— Mă duc acolo o clipă. Mă întorc imediat.

Rămase sprijinită în cot, extrem de palidă.

— Nu vrei ? am întrebat-o.

— Nu, rămîi cu mine.

Nu se lăsa să cadă din nou pe pernă. O spaimă ciudată îi altera chipul ; ochii ei rătăceau neliniştiţi, parcă în urma unei umbre mobile. M-am apropiat, singur am

așezat-o din nou pe spate, i-am atins fruntea, am întrebat-o cu blîndețe :

— Ce ai, Giuliana ?

— Nu știu. Mi-e teamă.

— De ce ?

— Nu știu. N-am nici o vină, sînt bolnavă, sînt cum mă vezi.

Dar ochii ei rătăceau în loc să mă fixeze.

— Ce cauți ? Vezi ceva ?

— Nu, nimic.

I-am atins din nou fruntea. Avea temperatură normală. Dar imaginația mea începea să se tulbure.

— Vezi, nu te las ; rămîn cu tine.

M-am așezat, am așteptat. Starea mea sufletească era o suspensie anxioasă în așteptarea unui eveniment apropiat. Eram sigur că cineva avea să vină să mă cheme. Ciuleam urechea la cel mai mic zgomot. Din cînd în cînd auzeam sunînd în casă clopoțelele. Am auzit zgomotul surd al unei trăsuri pe zăpadă. Am spus :

— Poate că e doctorul.

Giuliana n-a suflat. Am așteptat. A trecut un timp nedefinit. Deodată, am auzit un zgomot de uși care se deschideau, un sunet de pași care se apropiau. Am sărit în picioare. Giuliana s-a ridicat, în același timp.

— Ce-o fi ?

Dar știam ce era, știam pînă și cuvintele precise pe care avea să mi le spună persoana de îndată ce ar fi intrat.

Și Cristina a intrat. Părea nespus de tulburată deși încerca să-și disimuleze agitația. Bîlbîi, fără să înainteze spre noi, adresîndu-mi-se cu privirea :

— Ascultați-mă, domnule...

Am ieșit din alcov.

— Ce s-a întîmplat ?

Adăugă înșoaptă :

— Copilul se simte rău. Duceți-vă iute...

— Giuliana, mă duc dincolo o clipă. Te las cu Cristina. Mă întorc imediat. Am ieșit. Am ajuns în goană în camera lui Raimondo.

— Ah, Tullio, moare copilul ! strigă mama disperată, aplecată asupra leagănului. Priveşte-l, priveşte-l !

M-am aplecat şi eu asupra leagănului. Se petrecuse o bruscă schimbare neaşteptată, inexplicabilă în aparență, îngrozitoare. Chipuşorul lui devenise de-o culoare cenuşie, buzele îi erau vinete, ochii încețoşați, tulburi, stinși. Biata creatură părea să fi fost sub acțiunea unei otrăvi violente.

Îmi povestea mama, cu glasul întrerupt :

— Acum o oră se simțea aproape bine. Tuşea, asta da, dar nu avea nimic altceva. Am ieșit din cameră, dar am lăsat-o pe Anna aici. Credeam că aveam să-l găsesc dormind. Părea să-l fi cuprins somnul... Mă întorc şi-l găsesc în starea asta. Atinge-l : e aproape rece !

I-am pus mîna pe frunte, pe obraz. Într-adevăr temperatura pielii scăzuse.

— Şi doctorul ?

— Încă n-a venit ! Am trimis să-l cheme !

— Era nevoie de-un om călare.

— Da, s-a dus Ciriaco.

— Călare ? Eşti sigură ? Nu-i vreme de pierdut.

Nu era o simulare. Eram sincer. Nu puteam să las să moară astfel pe inocentul acela, fără a-l ajuta, fără a încerca să-l salvez. În fața înfățișării aceleia aproape cadaverice, în timp ce delictul meu era pe punctul de-a se împlini, mila, remuşcarea, durerea îmi stăpîneau sufletul. Nu eram mai puțin agitat decît mama, aşteptîndu-l pe medic. Am sunat clopoțelul. S-a prezentat un servitor.

— A plecat Ciriaco ?

— Da, domnule.

— Pe jos ?

— Nu, domnule, cu trăsura.

Federico a venit şi el nespus de neliniştit.

— Ce s-a întîmplat ?

Mama, aplecată asupra leagănului, a strigat :

— Moare copilul !

Federico a alergat, a privit.

— Se sufocă, a spus el. Nu vedeți ? Nu mai respiră.

Şi a apucat copilul, l-a luat din leagăn, l-a ridicat, l-a zdruncinat.

— Nu, nu! Ce faci! Îl omori! strigă mama.

În momentul acela ușa se deschise și un glas anunță:

— Doctorul!

Intră doctorul Jemma.

— Mă pregăteam să vin. Am întîlnit trăsura. Ce s-a întîmplat?

Fără a mai aştepta răspunsul, s-a apropiat de fratele meu care-l ținea încă în brațe pe Raimondo; i-l luă, îl examină, se întunecă la față.

Spuse:

— Linişte! Linişte! Trebuie să-i desfacem scutecele.

Şi-l puse în patul doicii, o ajută pe mama să-i scoată scutecele.

Apăru trupuşorul gol. Avea aceeaşi culoare cenuşie ca fața. Membrele îi atîrnau într-o cedare totală, flasce. Mîna grasă a medicului îi palpă pielea peste tot.

— Faceți-i ceva, domnule doctor! îl implora mama. Salvați-l!

Dar medicul părea nehotărît. Îi luă pulsul, își plecă urechea pe piept, murmură:

— O boală a inimii... Imposibil.

Întrebă:

— Dar cum s-a petrecut schimbarea asta? Aşa deodată?

Mama a vrut să-i povestească cum, dar izbucni în plîns înainte de-a termina. Medicul se hotărî să facă cîteva tentative. Încercă să îndepărteze moleşeala în care zăcuse copilul, căutînd să-l facă să țipe, să-i producă vomă, să-i trezească o mişcare respiratorie energică. Mama mea stătea şi-l privea cu ochii holbați plîngînd în hohote.

— Giuliana ştie? m-a întrebat fratele meu.

— Nu, poate nu... poate a ghicit... poate Cristina... Rămîi aici. Alerg să văd, după aceea mă întorc.

L-am privit pe copil în mîinile medicului, am privit-o pe mama, am ieşit din cameră, am alergat la Giuliana. În fața uşii m-am oprit: „Ce-i voi spune? Îi voi spune

adevărul ?“ Am intrat, am văzut că în cadrul ferestrei stătea Cristina ; am intrat în alcovul unde perdelele erau trase. Ea stătea chircită sub pături. Cînd m-am apropiat, mi-am dat seama că tremura ca de frisoanele febrei.

— Giuliana, sînt aici.

Se dezveli, şi-şi întoarse faţa spre mine. M-a întrebat în şoapte :

— Vii *de acolo ?*

— Da.

— Spune-mi tot.

Mă plecasem asupra ei şi ne vorbeam de aproape, cu glas scăzut.

— Îi e rău.

— Rău de tot ?

— Da, rău de tot.

— Moare ?

— Cine ştie ? Poate.

Cu o mişcare bruscă scoase braţele afară şi mi se agăţă de gît. Obrazul meu apăsa obrazul ei şi o simţeam tremurînd, simţeam fragilitatea acelui biet piept bolnav ; şi în mintea mea, în timp ce stăteam astfel lipit de ea, îmi treceau tot felul de imagini din camera îndepărtată ; vedeam ochii copilului stinşi, înceţoşaţi, opaci, buzele livide ; vedeam revărsîndu-se abundent lacrimile mamei. Nici o bucurie nu era în înlănţuirea aceea. Inima mi-era strînsă ; sufletul meu era disperat şi *singur ;* stăteam aplecat asupra abisului obscur din celălalt suflet.

XLIX

Cînd s-a înserat, Raimondo nu mai trăia. Toate semnele unei intoxicaţii acute cu acid carbonic era în trupşorul acela cadaveric. Micuţa faţă era lividă, aproape plumburie ; nasul subţiat ; buzele aveau o întunecată tentă azurie ; puţin alb opac se întrezărea de sub pleoapele încă întredeschise ; pe o coapsă, lîngă pîntece, apărea o pată roşiatică. Părea că ar fi început deja descompunerea, atît de mizerabil era aspectul acelei cărni de

copil pe care cu cîteva ore mai devreme, toată roză și fragedă, o mîngîiaseră degetele mamei mele.

Îmi răsunau în urechi strigătele, sughițurile, cuvintele fără sens pe care le profera mama mea în timp ce femeile și Federico o duceau afară.

— Nimeni să nu-l atingă, nimeni să nu-l atingă ! Eu vreau să-l spăl, eu vreau să-l înfăș... eu...

După aceea nimic. Strigătele încetaseră. Mai răzbea din cînd în cînd un trîntit de uși. Eram acolo, singur. Și medicul era în odaie, dar eram singur. În mine se petrecea ceva extraordinar fără să-mi dau încă seama.

— Duceți-vă, îmi spuse medicul, cu blîndețe, atingîndu-mă pe umăr, ieșiți de aici. Duceți-vă.

Am fost docil ; am ascultat. Mă îndepărtam pe culoar cu lentoare, cînd m-am simțit din nou atins. Era Federico care m-a îmbrățișat. Dar n-am plîns, n-am simțit nici o emoție puternică, n-am înțeles cuvintele spuse de el. Am auzit totuși numind-o pe Giuliana.

— Însoțește-mă la Giuliana, i-am spus.

Mi-am trecut brațul sub al său, m-am lăsat condus ca un orb.

Cînd am ajuns în fața ușii, i-am spus :

— Lasă-mă.

Mi-a strîns cu putere brațul, apoi m-a lăsat. Am intrat singur.

L

În noapte tăcerea casei era sepulcrală. O lumînare ardea pe culoar. Mergeam spre lumînarea aceea, ca un somnambul. În mine se petrecea ceva extraordinar, fără să-mi dau încă seama.

M-am oprit, prevenit parcă de un instinct. O ușă era deschisă ; o lumină se strecura prin perdeaua lăsată. Am trecut pragul ; am dat deoparte perdeaua : am înaintat.

Leagănul era în mijlocul camerei, între patru lumînări aprinse, drapat în alb. Fratele meu stătea de-o parte a leagănului, Giovanni di Scòrdio de partea cealaltă, vegheau. Prezența bătrînului nu m-a uimit. Mi se părea

firesc ca el să fie acolo, n-am întrebat nimic, nu am spus nimic. Cred că le-am zîmbit uşor cînd m-au privit. Nu ştiu într-adevăr dacă buzele mele au zîmbit, dar am avut intenția, vrînd parcă să însemne : „Nu vă necăjiți pentru mine, nu căutați să mă consolați. Vedeți : sînt calm. Putem să tăcem." Am făcut cîțiva pași, m-am dus să mă așez la picioarele leagănului, între două lumînări ; am dus la picioarele leagănului sufletul meu timid și temător, umil şi slab, în întregime orbit de ceea ce văzusem înainte. Fratele meu și bătrînul mai erau acolo, dar eu eram singur.

Micuțul mort era îmbrăcat în alb ; cu hăinuța de la botez, sau aşa mi s-a părut. Numai fața și mîinile erau descoperite. Gura lui micuță, care mă exasperase de atîtea ori cu scîncetul lui, ura mea, sub pecetea misterioasă, era imobilă. Aceeaşi tăcere care se aşternuse pe gurița aceea era și în mine, era și în jurul meu. Priveam, și priveam.

Atunci, din tăcere, o lumină mare se aprinse în adîncul meu, în mijlocul sufletului meu. Am înțeles. Cuvîntul fratelui meu, zîmbetul bătrînului nu-i putuseră dezvălui ceea ce mi-a dezvăluit într-o clipă micuța gură mută a Inocentului. Am înțeles. Şi atunci m-a năpădit o nevoie teribilă de a-mi mărturisi delictul, de a-mi destăinui secretul, de-a afirma în prezența celor doi bărbați : „Eu l-am omorît".

Amîndoi mă priveau și mi-am dat seama că amîndoi erau foarte neliniştiți pentru mine, pentru atitudinea mea în fața cadavrului, că amîndoi aşteptau sfîrșitul imobilității mele, anxioși.

Am spus atunci :

— Voi știți cine l-a omorît pe acest inocent?

Glasul, în tăcere, a avut o rezonanță atît de stranie încît era de nerecunoscut chiar și pentru mine ; mi se părea că n-ar fi fost al meu. Şi o teroare bruscă îmi îngheță sîngele, îmi încleştă limba, îmi orbi vederea. Şi am început să tremur. Şi am simțit cum fratele meu mă susținea, îmi atingea fruntea. Aveam în urechi un bubuit atît de tare încît cuvintele lui îmi ajungeau nedesluşite, întrerupte. Am înţeles că mă credea tulburat

de un paroxism febril şi că el căuta să mă scoată de acolo. M-am lăsat dus.

M-a condus în camera mea susţinîndu-mă. Teroarea mă stăpînea în continuare. Văzînd o lumînare care ardea singură pe o masă, am tresărit. Nu-mi aminteam s-o fi lăsat aprinsă.

— Dezbracă-te şi culcă-te, mi-a spus Federico, trăgîndu-mă cu duioşie de mîini.

M-a aşezat pe pat, din nou mi-a pus mîna pe frunte.

— Simţi ? Febra creşte. Începe să te dezbraci. Hai !

Cu o duioşie care-mi amintea pe aceea a mamei, mă ajuta să mă dezbrac. M-a ajutat să mă culc. Aşezat la căpătîiul patului, îmi punea din cînd în cînd mîna pe frunte ca să-mi simtă febra, mă întreba, simţind că încă mai tremuram :

— Ţi-e frig tare ? Nu-ţi încetează frisoanele ? Vrei să te învelesc mai bine ? Ţi-e sete ?

Eu, tremurînd în continuare, chibzuiam : „Dac-aş fi vorbit ! Dac-aş fi putut continua ! Am fost chiar eu, cu buzele mele, cel care a rostit cuvintele acelea ? Am fost chiar eu ? Şi dacă pe Federico, gîndindu-se din nou, reflectînd, l-ar fi cuprins o îndoială ? Am întrebat : «Voi ştiţi cine l-a omorît pe acest inocent ?» şi nimic altceva. Nu aveam eu oare aspectul unui asasin care se denunţă ? Gîndindu-mă din nou, Federico va trebui desigur să se întrebe : «Ce voia să lase să se înţeleagă ? Împotriva cui se îndrepta strania lui acuzaţie ?» Şi exaltarea mea i se va părea stranie. Medicul !... Ar trebui ca el să se gîndească : «A vrut să facă aluzie la medic, poate.» Şi ar trebui ca el să aibă şi altă dovadă a exaltării mele, ca el să continuă să mă creadă tulburat de febră, într-o stare de delir intermitent." În timp ce raţionam astfel, imagini rapide şi lucide îmi străbăteau spiritul şi aveau o evidenţă de lucruri reale, tangibile : „Am febră, şi mare. Dac-ar veni şi adevăratul delir şi inconştient aş dezvălui secretul !..." Mă supravegheam cu o anxietate îngrozitoare. Am spus :

— Medicul, medicul... n-a ştiut...

Fratele meu se aplecă asupra mea, mă atinse din nou, cu nelinişte, suspinînd :

— Nu te mai chinui, Tullio. Calmează-te.

Şi se duse să moaie o batistă în apă rece şi mi-o puse pe fruntea care-mi ardea.

Imaginile rapide şi lucide continuau să se perinde. Revedeam, cu o intensitate teribilă, agonia copilului. Era acolo, în agonie, în leagăn. Avea chipul cenuşiu, de-o culoare atît de moartă încît deasupra sprîncenelor crustele albicioase păreau gălbui. Buza lui inferioară afundată nu se mai vedea deloc. Din cînd în cînd îşi ridica pleoapele devenite usor violet şi părea că irisurile ar fi fost lipite de ele deoarece le urmau în ridicarea lor, pierzîndu-se dedesubt în timp ce apărea albul opac. Gîfîitul slab înceta din cînd în cînd. La un moment dat, medicul spunea ; ca într-o ultimă tentativă :

— Haideţi, haideţi, sus, să ducem leagănul lîngă fereastră, la lumină. Faceţi loc, faceţi loc ! Copilul are nevoie de aer. Loc !

Eu şi cu fratele meu duceam leagănul care părea un sicriu. Dar la lumină spectacolul era şi mai impresionant la lumina aceea rece şi albă a zăpezii difuze. Şi mama striga :

— Uite că moare ! Vedeţi, vedeţi : moare ! Ascultaţi-l : nu mai are puls.

Şi medicul :

— Nu, nu. Respiră. Cît timp răsuflă mai e o speranţă. Curaj !

Şi între buzele livide ale muribundului introducea o linguriţă de eter. După cîteva minute, muribundul îşi redeschise ochii, îşi rotise în sus pupilele, scosese un scîncet slab. Se petrecea o vagă schimbare în culoarea lui. Nările lui palpitau :

Şi medicul :

— Nu vedeţi ? Respiră. Pînă în ultima clipă nu trebuie să deznădăjduim.

Şi agita aerul deasupra leagănului cu un evantai : apoi apăsa cu un deget bărbia copilului ca să-i lase în jos buza, să-i poată deschide gura. Limba, lipită de cerul gurii, se lăsa ca o mică valvă ; şi eu întrezăream firişoarele de mucozităţi care se întindeau între palat şi limbă, materia albicioasă acumulată în fundul gîtului.

O mişcare convulsivă îi ridica spre faţă mînuţele devenite violete, mai ales în palmă, în special la îndoiturile degetelor, la unghii ; mîinile acelea devenite cadaverice pe care mama le atingea în fiecare moment. La dreapta degetul mic stătea tot timpul depărtat de celelalte şi tremura uşor în aer ; nimic nu era mai sfîşietor ca această imagine.

Federico căuta s-o convingă pe mama să iasă din cameră. Dar ea se pleca peste faţa lui Raimondo, aproape să-l atingă, spiona fiecare semn. Una din lacrimile ei căzuse pe capul celui adorat. Imediat îl şterse cu batista, dar îşi dădu seama că pe craniul lui fontanela se adîncise, devenise concavă.

— Uitaţi-vă, domnule doctor ! striga înspăimîntată.

Şi ochii mei se fixau pe craniul acela moale, presărat cu cruste gălbui, aidoma unei bucăţi de ceară marcată în mijloc de o adîncitură. Toate suturile erau vizibile. Vena temporală, azurie, se pierdea sub crustă.

— Uitaţi-vă. Uitaţi-vă !

Uşoara reviviscenţă fictivă provocată de eter se stingea. Gîfîitul avea acum un sunet deosebit. Mînuţele cădeau de-a lungul şoldurilor inerte ; bărbia devenea şi mai afundată ; fontanela şi mai adîncită ; trupuşorul fără nici o palpitaţie. Şi deodată muribundul se mişcă ; doctorul îi ridica imediat căpşorul. Şi din guriţa violacee ieşi puţin lichid albicios. Dar în efortul de vomă, pielea de pe frunte întinzîndu-se, apăreau sub piele petele închise de stază. Mama a scos un ţipăt.

— Hai să mergem, să mergem. Vino cu mine, îi repeta fratele meu, căutînd s-o tîrască.

— Nu, nu, nu.

Şi medicul îi dădea altă linguriţă de eter. Şi agonia se prelungea, şi chinul îngrozitor se prelungea. Mînuţele se ridicau din nou, degetele se mişcau vag ; printre pleoapele întredeschise apăreau irisurile şi dispăreau retrăgîndu-se ca două floricele veştede, ca două mici corole ce s-ar fi închis flasce, zbîrcindu-se.

Se lăsa seara în faţa agoniei Inocentului. Pe geamurile ferestrei apărea o lumină : zorii dimineţii, erau zorii care se înălţau din zăpada întîlnită cu umbrele.

— A murit? A murit? striga mama, nemaiauzind gîfîitul, văzînd cum apare în jurul nasului o paloare lividă.

— Nu, nu, respiră.

Aprinseseră o lumînare pe care o ținea una din femei; flacăra galbenă oscila la picioarele leagănului. Mama mea dezvelea brusc corpușorul ca să-l palpeze.

— E rece, e rece tot!

Picioarele deveniseră moi, tălpile vineții. Nimic nu era mai jalnic ca mica zdreanță de carne moartă, în fața ferestrei aceleia peste care cădea umbra, la lumina acelei lumînări.

Dar un sunet de nedescris, care nu era nici scîncet, nici strigăt și nici gîfîit, ieșea din gurița aproape albăstrie împreună cu puțină salivă albicioasă. Și mama, ca o nebună se arunca asupra micuțului mort.

Astfel revedeam tot, cu ochii închiși; deschideam ochii, și din nou revedeam totul, cu o intensitate de necrezut.

— Lumînarea aceea! Ia lumînarea aceea! i-am strigat lui Federico, ridicîndu-mă din pat, îngrozit de mobilitatea flăcăruii palide. Ia lumînarea aceea!

Federico se duse s-o ia, se duse s-o pună în spatele unui paravan. Apoi reveni la căpătîiul meu; m-a așezat din nou sub pături; mi-a schimbat batista rece de pe frunte.

Și, din cînd în cînd, în tăcere, îi auzeam suspinul.

LI

A doua zi, deși eram într-o stare de extremă slăbiciune și stupoare, am vrut să asist la binecuvîntarea preotului, la înmormîntare, la tot ritualul.

Micul cadavru era închis într-o lădiță albă, cu capac de cristal. Pe frunte avea o coroană de crizanteme albe, avea o crizantemă albă în mînuțele împreunate, dar nimic nu egala albul de ceară al acelor mînuțe neînsuflețite cărora numai unghiuțele îi rămăseseră violete.

Eram de față eu, Federico, Giovanni di Scòrdio și cîțiva de-ai casei. Cele patru lumînări ardeau lăcrimînd. Intră preotul cu omoforul alb, urmat de novicii care duceau aghiasmatarul cu apă sfințită și crucea fără suport.

Am îngenuncheat cu toții. Preotul stropi cu apă sfințită sicriul spunînd :

— *Sit nomen Domini* [1]...

Apoi recită psalmul :

— *Laudate pueri Dominum* [2]...

Federico și Giovanni di Scòrdio s-au ridicat și au luat sicriul. Pietro le deschidea ușile. Eu îi urmam. În spatele meu veneau preotul, novicii, patru persoane apropiate ale casei cu lumînările aprinse. Trecînd pe coridoarele silențioase, am ajuns la capelă, în timp ce preotul recita psalmul :

— *Beati immaculati* [3]...

Cînd sicriul era în interiorul capelei, preotul a spus :

— *Hic accipiet benedictionem a Domino* [4]...

Federico și bătrînul au depus sicriul pe micul catafalc, în mijlocul capelei. Am îngenuncheat cu toții. Preotul a recitat alți psalmi. După aceea, s-a rugat ca sufletul Inocentului să fie chemat la cer. După aceea a stropit din nou sicriul cu apa sfințită. A ieșit, urmat de novici.

Atunci ne-am ridicat. Totul era pregătit pentru înmormîntare. Giovanni di Scòrdio luă sicriul cel ușor pe brațe ; și ochii lui se fixară asupra cristalului. Federico coborî primul în subterană, după el coborî bătrînul care ducea micul sicriu ; apoi am coborît eu cu cineva din familie. Nimeni nu scotea o vorbă.

Cavoul era amplu, în întregime din piatră cenușie. În ziduri erau săpate criptele, unele închise cu lespezi, altele deschise, adînci, stăpînite de umbră, în așteptare. De un arc atîrnau trei candele, întreținute cu ulei de măsline ; ardeau liniștite în aerul umed și grav, cu flăcărui slabe, veșnice.

---

1 Fie numele Domnului (lb. lat.) (N.T.)
2 Copii, lăudați pe Domnul (lb. lat.) (N.T.)
3 Fericiți cei fără de prihană (lb. lat.) (N.T.)
4 Acesta va primi binecuvîntarea de la Domnul (lb. lat.) (N.T.)

Fratele meu spuse :

— Aici.

Şi arătă o criptă care se deschidea sub alta care era închisă de o lespede. Pe lespedea aceea era gravat numele Costanzei şi literele luceau vag.

Atunci Giovanni di Scòrdio întinse braţele pe care stătea sicriul ca noi să mai privim o dată pruncul mort. Şi noi l-am privit. Prin cristal chipşorul acela livid, mînuţele acelea împreunate, şi hăinuţa aceea, şi crizantemele acelea, şi toate lucruşoarele acelea albe păreau atît de îndepărtate, de intangibile, ca şi cum capacul diafan al acelui sicriu pe braţele bătrînului ar fi lăsat să se întrevadă ca printr-o ferestruică un crîmpei dintr-un mister supranatural înspăimîntător şi totodată blînd.

Nimeni nu vorbea. Se părea că nimeni nu mai respira.

Bătrînul se întoarse spre criptă, se plecă, depuse sicriul, îl împinse cu delicateţe spre adîncul ei. Apoi îngenunche şi rămase astfel cîteva clipe neclintit.

Lumina albă pîlpîia vag lîngă sicriul depus în adîncul criptei. Sub candele, părul cărunt al bătrînului era luminos şi aplecat în limita Umbrei.

Mânăstirea Santa Maria Maggiore :
Francavilla al Mare : aprilie-iulie 1891.

Univers

INOCENTUL

Lei 14